Textul literar
și
textul nonliterar

TEME FUNDAMENTALE

Clasa a IX-a

Scanned with OKEN Scanner

Adrian COSTACHE
Florin IONIȚĂ
M.N. LASCĂR
Adrian SĂVOIU

TEXTUL LITERAR ȘI TEXTUL NONLITERAR

Teme fundamentale

Clasa a IX-a

ART
grup editorial

Scanned with OKEN Scanner

Copyright © 2005

ART
grup editorial

Toate drepturile asupra acestei lucrări aparţin editurii.
Reproducerea integrală sau parţială a conţinutului lucrării
este posibilă numai cu acordul prealabil scris al editurii.

Redactor:
Florin IONIŢĂ

Tehnoredactare:
Lucia OPRIŢOIU

Coperta:
Maria PAŞOL

Pentru **comenzi** vă puteţi adresa:
Departamentului Difuzare al **Grupului Editorial** Art
C.P. 37, O.P. 5, sector 5, Bucureşti
- pentru Bucureşti:
tel. 224.01.30
- pentru restul ţării:
tel. 021.224.17.65
0721.213.576
0744.300.870
e-mail: grupul_editorial_art@latinmail.com

Se acordă importante **reduceri**.

Scanned with OKEN Scanner

Argument

Volumul de faţă deschide o *serie* de **Auxiliare** destinate aprofundării studiului limbii şi literaturii române în liceu, propunându-şi să ofere elevilor un număr de texte, în formă integrală sau fragmente, care să completeze lecturile curente, de la clasă. El a fost conceput în conformitate cu Programa şcolară care propune pentru studiu, în clasa a IX-a, două conţinuturi ale învăţării (**I. Ficţiunea literară** şi **II. Limbă şi comunicare**) şi o dominantă, **Literatura şi alte arte**, sugerând totodată câteva modalităţi de lucru cu elevii (unghiuri, perspective, tehnici de abordare).

Domeniul **Literatură** vizează cultivarea plăcerii de a citi, stimularea disponibilităţii elevului de a se confrunta în mod reflexiv cu problematica literaturii, a capacităţii de a formula şi de a argumenta propriile puncte de vedere în raport cu textul literar. El cuprinde trei module, **1. Ficţiunea literară, 2. Ficţiune şi realitate, 3. Literatură şi alte arte**, şi un număr minim de texte, 10 la primul modul, 5 la al doilea şi două filme la al treilea, grupate în următoarele perechi de teme, la alegere:

Adolescenţa sau *Joc şi joacă*
Familia sau *Şcoala*
Iubirea sau *Scene din viaţa de ieri şi de azi*
Aventură, călătorie sau *Lumi fantastice* (inclusiv SF)
Confruntări etice şi civice sau *Personalităţi, exemple, modele.*

Domeniul **Limbă şi comunicare** se concentrează cu precădere asupra aspectelor *normativ* şi *funcţional* ale limbii române, urmărind formarea la elevi a unor deprinderi de folosire corectă şi eficientă a limbajului în receptarea şi producerea textelor orale şi scrise, în diferite contexte de comunicare.

În alcătuirea sumarului pornit de la realitatea că nici un manual nu cuprinde toate temele propuse în Programă, iar opţiunea autorilor pentru doar cinci dintre acestea le defavorizează pe celelalte cinci, care, în fond, sunt la fel de interesante. Tocmai de aceea, volumul include toate cele zece teme, textele fiind grupate în funcţie de două module dominante, **Ficţiunea literară** şi **Ficţiune şi realitate.**

Abordarea fiecărui text respectă un anumit algoritm: o primă secvenţă, **Înainte de text**, conţinând două-trei cerinţe, are rolul de a înlesni cititorului apropierea de paginile ce urmează a fi parcurse. Urmează o scurtă prezentare a autorului sau a textului propriu-zis, un număr de **Repere pentru studiul textului** şi, în final, câteva **Aplicaţii** vizând **Evaluarea curentă**. La sfârşitul fiecărei teme se propune şi câte o secvenţă de **Evalaure sumativă**.

Alcătuirea sumarului s-a făcut în funcţie de câteva criterii, asupra cărora Programa şcolară insistă cu deosebire, **accesibilitate**, **atractivitate** şi **valoare**, dar s-a avut în vedere şi **varietatea**, atât a tipurilor de texte (ficţionale, non-ficţionale, „de graniţă"), cât şi a autorilor. S-a ţinut seamă, totodată, de recomandarea privind includerea unor scrieri din literatura universală. În formularea cerinţelor s-au avut în vedere toate *Competenţele generale* şi *de referinţă* enunţate în Programă.

Aplicaţiile au fost realizate atât pe texte prezente în manualele şcolare, cât, mai ales, pe texte noi, pe care le-am considerat utile în dezvoltarea temelor abordate.

Anexa cuprinde o propunere de abordare, la clasă, a temei *Iubirea*.

Contribuţia autorilor a fost semnalată prin iniţiale astfel: Adrian Costache (A.C.), Florin Ioniţă (F.I.), Marilena Lascăr (M.L.), Adrian Săvoiu (A.S.).

Autorii

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Argument 5
Adolescența (A.S.) 7
Ficțiunea literară 7
1. Mircea Eliade – ***Romanul adolescentului miop*** 7
2. Ionel Teodoreanu – ***La Medeleni*** 10
3. G. Călinescu – ***Impostură*** 14
4. Nichita Stănescu – ***Adolescenți pe mare*** 16
5. Giovanni Papini – ***Un om sfârșit*** 17
Ficțiune și realitate 20
1. Ștefan Zisulescu – ***Adolescența*** 20
2. G. Ibrăileanu – ***Amintiri din copilărie și adolescență*** 23
3. H.-R. Patapievici – ***Zbor în bătaia săgeții*** 26

Joc și joacă (A.S.) 29
Ficțiunea literară 29
1. Tudor Arghezi – ***Facerea lumii. Balet pe șapte silabe*** 29
2. Mircea Cărtărescu – ***Mendebilul*** 32
3. Mark Twain – ***Aventurile lui Tom Sawyer*** 35
Ficțiune și realitate 38
1. Johan Huizinga – ***Homo ludeus*** 38
2. Tudor Mușatescu – ***Dicționarul umoristic al limbii române*** 41

Familia (A.C.) 49
Ficțiunea literară 49
1. Ion Creangă – ***Amintiri din copilărie*** 49
2. Marin Preda – ***Moromeții*** 53
3. G. Călinescu – ***Enigma Otiliei*** 63
Ficțiune și realitate 73
1. Mircea Eliade – ***Încercarea labirintului*** 73
2. Octav Păun – ***Obiceiurile de nuntă. Curs de folclor*** 75

Școala (A.C.) 79
Ficțiunea literară 79
1. I.L. Caragiale – ***Bacalaureat*** 79
2. Adrian Costache – ***Dimineți pe rotile*** 83
Ficțiune și realitate 89
1. Marin Preda – ***Viața ca o pradă*** 89
2. **Definiția de dicționar:** ***Școală*** 93
3. **Textul publicistic:** ***„Olimpiadele școlare ca proiecte locale sau regionale”*** 94

Iubirea (A.C.) 95
Ficțiunea literară 95
1. ***Zburătorul*** 95
2. Mihai Eminescu – ***Floare albastră*** 99
3. Duiliu Zamfirescu – ***Viața la țară*** 102
Ficțiune și realitate 108
1. José Ortega y Gasset – ***Nota despre „Iubire curtenească”*** 108

Scene din viața de ieri și de azi (F.I.) 111
Ficțiune literară 111
1. Ion Ghica – ***O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*** 111
2. G. Călinescu – ***Cartea nunții. O gală de box*** 115
3. Ioan Groșan – ***Marea amărăciune*** 124
Ficțiune și realitate 130
1. Ecaterina Simu – ***Faianța din sala de baie*** 130
2. Paul Cernat – ***Supraviețuirea sub un clopot de sticlă*** 134
3. Mircea Kivu – ***În timpul liber, de-a tipologia*** 140

Scanned with OKEN Scanner

Aventură, călătorie (M.L.) 143
Ficțiunea literară 143
1. Mihail Sadoveanu – ***Țara de dincolo de negură*** 143
2. Ernest Hemingway – ***Bătrânul și marea*** 148
3. Miguel de Cervantes Saavedra – ***Iscusitul hidalgo don Quijote de la Mancha***, Cap. VIII 152
Ficțiune și realitate 156
1. Miguel de Unamuno – ***Iscusitul hidalgo don Quijote de la Mancha***, Cap. VIII 156
2. Tudor Arghezi – ***Principii de călătorie. De prin răspântii, Scrieri*** 158
3. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant – ***Dicționar de simboluri, I*** 161

Lumi fantastice (M.L.) 165
Ficțiunea literară 165
1. Ion Creangă – ***Ivan Turbinca*** 165
2. Ioan Budai-Deleanu – ***Țiganiada***, Cântul IX 170
3. I.L. Caragiale – ***La hanul lui Mânjoală*** 173
4. Ovid S. Crohmălniceanu – ***Ceilalți*** 179
Ficțiune și realitate 186
1. Victor Kernbach – ***Obiectele zburătoare neidentificate*** 186
2. Tzvetan Todoran – ***Introducere în literatura fantastică*** 189

Confruntări etice și civice (F.I.) 195
Ficțiune literară 195
1. Liviu Rebreanu – ***Catastrofa*** 195
2. Liviu Rebreanu – ***Ițic Ștrul dezertor*** 204
Ficțiune și realitate 211
1. Mircea Dinescu – ***Mamutul și literatura*** 211

Personalități, exemple, modele (F.I.) 217
Ficțiune literară 217
1. Mihail Sadoveanu – ***Frații Jderi***, III, Cap. XV – ***Genunea pe genune o chiamă*** 217
2. Ion Neculce – ***O samă de cuvinte*** 224
3. Jorge Luis Borges – ***Roza lui Paracelsus*** 227
Ficțiune și realitate 231
1. I.L. Caragiale – ***În Nirvana*** 231
2. Lucian Boia – ***Un mit național Mihai Viteazul*** 236
3. Paul Johnson – ***Karl Marx: „Proferând blesteme enorme”*** 240

Anexă: *Iubirea* (A.C.) 247
Ficțiune literară 247
1. Mihai Eminescu – ***Atât de fragedă...*** 248
2. Mihai Eminescu – ***[Sunt ani la mijloc]*** 252
Limbă și comunicare 254
Monologul 254
3. Mircea Eliade – ***Maitreyi*** 255
Ficțiune și realitate 265
1. ***Scrisorile eminesciene către Veronica Micle*** 265
Limbă și comunicare 267
Tipuri de corespondență 267
Texte auxiliare 269
1. Mihai Eminescu – ***[Afară-i toamnă, frunza-mprăștiată]*** 269
2. Mihai Eminescu – ***[Când însuși glasul]*** 269
3. Mihai Eminescu – ***Sara pe deal*** 270
4. Tudor Arghezi – ***Morgenstimmung*** 270
5. William Shakespeare – ***Romeo și Julieta*** 271

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Prezintă câteva aspecte pe care le consideri că marchează în mod definitoriu trecerea de la vârsta copilăriei la adolescență. Poți lua ca exemplu propria biografie.
2. Ce îți sugerează acest titlu: ***Romanul adolescentului miop***? Scrie un text de 10 - 15 rânduri în care să anticipezi conținutul acestei cărți scrise de Mircea Eliade la vârsta adolescenței.

Mircea Eliade (1907-1986), prozator, eseist, istoric al religiilor, este unul dintre liderii generației sale afirmate în perioada interbelică. Unele dintre scrierile lui au ca punct de plecare trăirea intensă a realității, mai ales sub aspect spiritual (***Isabel și apele diavolului***, ***Maitreyi***, ***Întoarcerea din rai***, ***Huliganii***), în timp ce altele prezintă realități paralele, fantastice (***Domnișoara Christina***, ***Șarpele*** etc.).
După cel de-al doilea război mondial, prin plecarea definitivă din țară, devine o personalitate proeminentă a exilului românesc. Scrie în continuare proză, dar și cărți de istorie a religiilor.
Mansarda face parte din volumul ***Romanul adolescentului miop***, carte definitivată înainte ca autorul să împlinească 19 ani, dar publicată postum, abia în anul 1988. Romanul are în prim-plan personalitatea nonconformistă a autorului.

Romanul adolescentului miop

(fragment)

de **Mircea Eliade**

Mansarda

Peste case plumburii, departe, se zăresc doi plopi. Doi plopi bătrâni și resemnați, crescuți într-o curte cu grilaj de fier. Când înverzesc plopii, eu știu că e primăvară și îmi spun: iată a venit primăvara... Mă ridic de la masa mea, deschid ferestruicile și privesc în stradă. Trec oameni fericiți pe stradă și soarele îmi zâmbește. Întâlnesc atâtea ispite când mă aplec și privesc pe ferestruică... De aceea mă feresc să privesc și mă așez mai frumos la masa mea.

Primăvara, odăița e tristă. Eu nu vreau să fie tristă, dar așa e. Afară e soare mult și neliniște, și ghicesc zbor de albine, și ramuri înflorite, și castani umezi. În odăiță soarele a adus lumină multă, dar lumina se revarsă pe ferestre înapoi, afară. La mine totul este mort. Și cutiile cu insecte, și ierbarul, și biblioteca, și teancurile de reviste. Și peste toate se

Scanned with OKEN Scanner

aşterne praf, şi seara se face tot mai multă tăcere. Şi ghicesc atunci cum se strecoară pe sub castani perechi.

Dar, în toamnele reci şi umede, cât sunt de fericit în singurătate... Privesc în jarul sobei de zid şi gândesc: poate, la toamnă, nu voi mai privi singur jăratecul şi nu voi mai asculta singur vântul... Apoi râd şi îmi spun: de câte toamne nu gândesc acelaşi lucru?... Dar parcă eu nu ştiu că atunci îmi muşc buzele ca să nu plâng şi îmi şterg lacrimile în faţa jarului, pe furiş mângâindu-l cu dorurile mele?...

Copilăria s-a stins între pereţii văruiţi, sub tavanul scund. Aici am fost eu mic. În locul patului de lemn roşu era un pat cu un leagăn. Îmi amintesc atâtea ceasuri, atâtea închipuiri care ştiu că niciodată nu se vor mai întoarce. Ei, Doamne, îmi spun eu zâmbind, nu pot rămâne întotdeauna copil. Trebuie să mă schimb, să fiu mare – mare atât cât vreau eu. Poate va trebui să îndur, să mă sfâşie triste ţi, să mă turbure ispite. Dar dacă altfel nu se poate?

De ce subliniez eu cuvintele în acest carnet pe care nu-l va ceti nimeni? Aş vrea să cuprind acum sufletul mansardei, pe care îl simt, care mi se apropie în singurătate numai mie. Atâţia ani s-au scurs, cu tăceri, cu desfătări. Câte n-am visat eu din patul de lemn roşu... Nu trebuie să fiu trist dacă visurile au rămas vise, dacă eu n-am ajuns fermecător, dacă n-am cutreierat încă India, dacă nu s-a îndrăgostit nici o Marie Bash-Kirtseff de mine... Visez acum vise noi şi dulci. Iar visele se strecoară în viaţa mea şi mie îmi par viaţă şi altora vise.

Sunt încă trist? Poate nu se va urca nimeni până la mine. Ce să citesc?

Doamne, dar cărţile sunt stupide şi reci. Eu le-am slăvit într-un caiet gros, pe care mi-a plăcut al intitula: Călătorie în jurul bibliotecii mele. Voiam să scriu la început un roman. Eu eram amantul, logodnicul şi soţul. Biblioteca îmi era amantă. După o sută de pagini am înţeles că n-am să scriu niciodată „roman". În loc să povestesc întâlniri între îndrăgostiţi, eu scriam laude virginităţii cărţilor. Scriam comentarii asupra femeilor din Balzac şi mă convingeam că este mai desfătătoare mângâierea unei elzeviriene decât a unei curtezane. Un capitol îl închinasem cărţilor cu semnături şi dedicaţie. Un altul culorilor copertelor, altul insignelor editoriale. Capitolele acestea aveau şase pagini fiecare. Scrisesem cincisprezece capitole. Într-o seară am descoperit absenţa intrigei. Aceasta m-a deprimat. Am părăsit caietul gros, cu multe elogii, cu multe dialoguri. Dacă l-aş căuta acum în ladă, l-aş găsi – alături de atâtea „jurnale", cu atâtea pachete scrise. Dar acum nu-l caut – pentru că mă simt fericit, senin, uşor, şi nu vreau să mă cuprindă tristeţea.

...Ce să scriu, ce să scriu ca să uit tristeţea? Poate chiar Romanul adolescentului miop îl voi scrie din acelaşi îndemn. Dar nu trebuie să mă gândesc. Nu trebuie să mă gândesc – ci să scriu.

În faţa mansardei mele se deschide o curte cu grădină sfielnică. Dincolo de grilaj – strada. Nu-mi cunosc vecinii. De ce nu-i cunosc? Nici unul nu are vreo fiică. Nu, aceasta nu poate fi scris în roman. Voi mărturisi, acolo, că îmi disprețuiesc vecinii.

În faţa mesei, prin ferestruică, zăresc ferestrele unui iatac. Sunt fericiţi într-însul doi tineri pe care nu-i cunoaşte nimeni. Soţul aduce prăjituri la amiază. Eu mă întorc de la liceu abătut, lovind cu geanta gardurile. Îl zăresc, câteodată, sunând grăbit şi îmbujorat. Mă gândeam: oare îl sărută? Îmi făgăduiam atunci o soţie mică şi caldă, care să mă sărute şi să-mi pronunţe numele clar ca un râs.

Seara, soţia pregăteşte ceaiul pe o măsuţă joasă. Eu citesc în umbră, ca să nu-i stânjenesc. Din pricina tramvaiului nu aud. Dar ei vorbesc atât de încet... mă mângâi eu.

Citesc până târziu când noaptea se liniştește, se transfigurează, rece, tainică, albastră. Lumina se stinge în iatacul vecinilor mei, brusc. Eu zâmbesc deasupra cărţii. Acum îl sărută – îmi spun, fără să mă

Scanned with OKEN Scanner

supăr. Şi citesc înainte cu ochii osteniţi. Şi deodată se face lumină în iatacul cu umbre. Nu zăresc nimic limpede. Se aprind becuri voalate de şaluri vişinii, se aprinde în treacăt lampa de la un mic birou. Apoi – iarăşi întunerec. Eu stau la îndoială; ce să cred? Şi schimb cartea, care mi se dovedeşte deodată inutilă şi stearpă.

Şi citesc o carte nouă. Şi ridicând la răstimp ochii la fereastra vecinilor, întâlnesc o lumină timidă. De câţi ani se iubesc? – mă întreb eu,aşa, ca să nu mă supăr. Îmi făgăduiesc o soţie blondă. Şi iarăşi schimb cartea.

Târziu , după miezul nopţii, ferestrele se luminează din nou. Zâmbesc, acesta-i surmenaj inconştient – hotărăsc eu, pizmaş şi superior. Fireşte cartea cetită mi se pare seacă. Mă întorc atunci la Brand *sau la* Eclesiast. *Adorm cu gândul, la deşertăciunea trupului şi a lumii. Adorm disprețuindu-mi blând vecinii.*

... Dar de unde am plecat? De la subiectul mansardei, poate. Ce fericit mă simt să uit tristeţea. Şi ce fericit sunt că voi scrie despre sufletul mansardei mele. Cum să nu-l cunosc şi să nu-l îndrăgesc, când am lăcrămat în atâtea amurguri aproape de el? Mi se descoperă numai mie. Îl ghicesc în fiecare carte, în fiecare cadră, în fiecare amintire. E întipărit pe ziduri, pe rafturi. Când apropii, iarna, jeţul de soba de zid, aşteptând noaptea Sfântului Vasile. Lungit în patul roşu, mă copleşeşte tristeţea celui dintâi plâns neştiut mamii. Lângă ferestruici, mă aflu toamna. La masă îmi amintesc cel dintâi caiet clandestin, cu o copertă indicând: Nuvele, vol. I.

Vieţuiesc cu toate aceste umbre străvezii lângă mine, iar eu păşesc înainte iar ele rămân în aceleaşi locuri, stinghere, când mansarda e luminată e prieteni. Atunci le zăresc, le zâmbesc numai lor. Nimeni nu le bănuieşte farmecul. Nimeni nu ştie că eu m-aş sufoca respirând alt văzduh decât acela al odăiţei în care am învăţat slovele pe o tăbliţă de carton. Când mă întorc din stradă, mângâi cu ochii zidurile. Sufletul lor se topeşte alături de al meu. Ce se va întâmpla dacă mansarda va fi stăpânită de altul!?...

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Exprimă-ţi reacţia pe care ţi-a provocat-o lectura acestui fragment.
2. Identifică pasajul care se referă la despărţirea de copilărie; comentează-i semnificaţia.
3. Caută fragmente de text care fac referire la universul cultural al adolescentului ce se autoanalizează cu luciditate.
4. Ce semnificaţie poţi da pasajului în care adolescentul devine părtaş la fericirea celor doi tineri *pe care nu-i cunoaşte nimeni*?
5. Prezintă visurile pe care şi le face personajul în spaţiul intim al mansardei.
6. Interpretează penultimul alineat al textului, insistând asupra a ceea ce „adolescentul miop" numeşte *sufletul mansardei*.
7. Precizează dacă te identifici sau te detaşezi de personajul textului. Motivează.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Scrie o compoziţie, într-un text de circa o pagină, intitulată *Călătorie în jurul bibliotecii mele* în care să prezinţi un aspect al existenţei/ al lumii descoperit prin intermediul cărţilor din biblioteca ta.

Scanned with OKEN Scanner

1. Descrie oral atmosfera unui sfârşit de an şcolar.
2. Prezintă în faţa colegilor o întâmplare la care ai fost părtaş, inspirată din cele petrecute la şcoală.

Ionel Teodoreanu (1897-1951), prozator de mare succes în perioada interbelică. A debutat cu volumul ***Uliţa copilăriei*** (1923), în care îşi găseşte încă de la început formula literară proprie: cartea evocă lumea copilăriei, la graniţa cu adolescenţa. Acelaşi univers apare şi în ciclul de romane ***La Medeleni*** (***Hotarul nestatornic***, 1925; ***Drumuri***, 1926; ***Între vânturi***, 1927), opera cea mai valoroasă a scriitorului.
Eroii romanului, Olguţa, Dănuţ şi Monica, sunt personaje de o încântătoare autenticitate, iar Medelenii, locul vacanţelor, simbolizează farmecul vieţii la ţară, nostalgia unui paradis pierdut.

La Medeleni
(fragment)

de **Ionel Teodoreanu**

SFÂRŞITUL UNUI AN ŞCOLAR

Deşi plină de şcolari, vasta clădire a Liceului Lazăr din Bucureşti amuţise. Din ea nu se auzeau decât zvonurile de afară: geamătul lung al tramvaielor; vociferările ritmice ale oltenilor cu zarzavaturi, fructe şi cărbuni; şi în răstimpuri, prin flacăra albă a verii, corul crud şi anarhic al vrăbiilor din Cişmigiu.

Mai bine de cinci sute de peniţi porniseră cruciada ultimelor teze ale anului, alungate de aceeaşi teroare – corigenţa sau repetenţia – călăuzite de acelaşi fanatism: cucerirea vacanţei fără griji.

În toate clasele, mirosul acid al cernelii stăpânea – mai presus de celelalte – ca prezenţa unui destin. De pe catedre, dominând şirurile spinărilor aplecate, zeii didactici – îndeobşte sluţi, neraşi, cu ochelari călări pe triste nasuri – aveau expresia enigmatică a zeilor autentici.

Fituicile circulau pe subt pupitre, se tupilau subt sugătorile imprimate cu tabla înmulţirii, pândeau subt filele caietelor liniate şi emoţionate – agere şi clandestine ca şopârlele – răsărind dintr-o manşetă cu inscripţii microscopice, din crăpăturile atavice ale băncilor sau din alte taine intime. Când şi când, uşa vreunei clase se deschidea cu o încetineală leşinată şi se închidea patetic, izgonind pe coridor un mic Oedip în uniformă, prins cu fituica în caiet, cu cartea pe genunchi sau aplecat famelic pe caietul vecinului. Şi corul antic al tăcerii murmura-n urechile urechite în prezent şi viitor: „Repetent... repetent... repetent...”

Alteori o uşă izbucnea în lături şi se închidea pocnind ca un aplauz formidabil, făcând loc şcolarului palid de emoţie, care cu gestul scenic al Damei cu camelii, *ţinea pe faţă batista copios carminată cu sângele unei*

Scanned with OKEN Scanner

sticluțe de cerneală roșie...

Clasa a VII-a modernă analiza poezia Melancolie – „Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă, prin care trece albă regina nopții moartă" – *cu o viteză păgubitoare în primul rând ortografiei, călcată la toate virajurile gramaticale, ca o vulgară găină sau gâscă pe șosea.*

Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau ca la lectura unor stihuri de Topîrceanu, rezervându-și masca melancoliei pentru tezele științifice, îndeosebi pentru cea de la matematici.

Profesorul de literatură se uita pe fereastră fredonând mintal o arie din Văduva veselă. *Purta o lavalieră la fel ca a lui Maximilian din* Fire de artist, *și avea numai douăzeci și șase de ani. Pe bulevard treceau cu pași dănțuitori fete cu bluze de vară... și pe caiete „*regina nopții moartă*".*

„Dan Deleanu,
cl. VII-a m"

Iscălitura din josul paginii în cursive torențiale, era abia schițată, ca pe recipisa unei telegrame urgente.

Dănuț se uită la ceasul-brățară, descoperindu-l cu o bruscă mișcare a brațului: unghiul drept al minutarelor arăta trei jumătate. Se aplecă la urechea camaradului de bancă.

– Mircea...

– ...? clipiră ochii bruni, smulgându-se din decorul nocturn al Melancoliei *cu un reflex de lună și o iluminare parcă.*

– ... eu plec. Ia-mi tu geanta. Ne întâlnim acasă.

– Nu mă aștepți? se alarmă Mircea, întorcând condeiul.

– Nu pot. Nu mai pot. Vreau să știu tot. Să se sfârșească odată.

– Cum? Te duci acolo?

– Da.

– Și scrisoarea?

– Rupe-o

– ...? Asta nu! Eu o duc.

– Am spus nu

– Dan!

– Nu te-amesteca

– Dan, te-ai jurat! se încruntă Mircea cu ochi serioși și o subită roșeață în obraji.

– Am să-mi calc jurământul... Nu te uita așa!... Tu... „n-ai iubit", continuă în gând Dănuț, intimidat și exasperat de disprețul ironic al camaradului său.

– Pentru o astfel de femeie?

– Mircea!

– Ssst! șușotiră glasuri indignate.

Izbind pupitrul și aruncând o privire de sfidare întregii clase, Dănuț se ridică din bancă, spătos, zvelt și ondulat în uniforma ușoară de camgar. Înaintă spre catedră, febril, urmărit de priviri nedumerite: Dănuț era printre premianții clasei. Și e o axiomă pentru orice elev bun că o oră e cu totul neîndestulătoare pentru întocmirea unei teze destinată notelor majore, mai ales la română unde „scrii tot ce-ți trece prin cap".

– Ai și isprăvit, Deleanu? întrebă profesorul, ritmându-și întrebarea și gestul – din distracție – pe aria de operetă fredonată până atunci.

– Da, domnule profesor.

Aruncă spre ușă o privire semnificativă.

*– Cum s-ar zice: „*veni, vidi, vici...*" intonă profesorul cu familiaritatea cantabilă a chelnerilor de berărie când se avântă plesnind din șervet, c-un „*vine, vineeee...*"*

– Hî! zâmbi Dănuț condescendent.

– Ce zici, Deleanu, despre Eminescu al nostru? Genial poet: ai? Are un ce aparte...

Dănuț strânse pumnii cu o vigoare sportivă.

– Îmi permiteți să plec domnule profesor... știți, căldurile! răsuflă el, trecându-și batista pe fața nădușită glacial.

– Poftim, poftim.

Dănuț se înclină scurt și se smuci spre ușă, lăsând în urmă-i plutirea de parfum tulburătoare și impudică a adolescenților impregnați de intimitatea unei femei cochete.

Profesorul aspiră cu nări viguroase parfumul evocator și, netezindu-și mustăcioara cu un deget, începu să fredoneze o arie din Fetița dulce. *Totodată*

Scanned with OKEN Scanner

deschise caietul zvârlit pe marginea catedrei şi, aruncând o priviri distrată pe teza indescifrabilă – cu satisfacţia înduioşată a cheflilor care nu se uită la bacşiş – puse un zece apăsat cu creion roşu, notă care ignora şi conţinutul tezei, şi Melancolia, dar care aplauda superlativ pulpele grăsune şi dessous-urile roz ale Floricăi Florescu în Fetiţa dulce.

„Mircea Balmuş,
Cl. VII-a m."

Toată revolta lui Mircea se descărcă în iscălitura aruncată în mijlocul filei, subt teza neisprăvită, făcând, alături de corectitudinea fină a rândurilor de mai sus, efectul dezordonat al trăsnetului într-un impecabil parc englezesc.

– Şi dumneata, Balmuş? Ce-aţi păţit azi? se minună profesorul, consultându-şi ceasul.

– Sunt cam indispus, domnule profesor, răspunse Mircea aşezându-şi teza sacrificată peste teza lui Dănuţ.

Trecu în goana mare prin coridorul pustiu. Coborî scările, vârtej. Îl ajunse pe Dănuţ dincolo de bulevard.

– Dan! Dan!

– Ce mai vrei?

– ...Eşti supărat pe mine!

Se priviră ochi în ochi. Dănuţ sfida.

Ceva mai înalt şi mult mai voinic decât Mircea şi decât toţi camarazii lui – chiar decât repetenţii mustăcioşi – Dănuţ avea în schimb o faţă copilăroasă, cu toate că în jurul ochilor i se inelau, viorii, cearcănele dragostii. Izgonită din trup, copilăria stăruia delicat în rotunjimea lină a obrajilor, în puritatea feminină a bărbiei şi a gâtului, şi în entuziasmul fraged al mâniei cu reflexe de violetă pe fruntea cu o vână răzvrătită. Mişcările sportive şi conturul hotărât al trupului îi dădeau o energie aparentă, atenuată, dacă nu dezminţită, de dulceaţa molatecă a ochilor castanii. Roşeaţa mâniilor se învecina cu izbucnirea lacrimilor pe obrajii lui Dan – încă Dănuţ.

– Ascultă, Mircea, începu el îndoindu-şi cu un gest familiar liceenilor cozorocul chipiului; Adina, orice s-ar întâmpla, şi orice-ai gândi tu, nu-i o femeie. Bonjour.

Cotind pe o stradă laterală se îndepărtă cu paşi elastici, întrecând pe rând pe toţi trecătorii.

„Asta înseamnă că eu sunt un măgar!" monologa Mircea

Un tramvai, venind dinspre Cotroceni, se opri la halta apropiată. Mircea se repezi într-acolo. C-un picior pe scară şovăi, întoarse capul în direcţia lui Dănuţ. Îi zări mersul aplecat şi nervos ca şi scrisul.

„Du-te cu tramvaiul; du-te cu tramvaiul", şoptea îndârjită demnitatea lui Mircea.

Totuşi, numai demnitatea lui luă tramvaiul. El se luă după Dănuţ, săltând cele două genţi şcolare care-i împovărau braţul.

„Ca un hamal!" se batjocori singur ştergându-şi cu podul palmei broboanele de năduşeală.

„Aşa îţi trebuie", gândi el, întrebuinţând pronumele la persoana doua, ca şi cum în felul acesta ar fi stabilit o distanţă între Mircea Balmuş, care se lăsa jignit fără să reacţioneze, şi glasul critic care, neatârnat, înfiera această nedemnitate.

Arşiţa se abătuse ca o migrenă colectivă asupra trecătorilor congestionaţi şi lenţi. Câinii scoteau limba; oamenii batistele. Pe acoperişul caselor s-ar fi putut prăji cafeaua.

Soarele ardea atât de intens încât pierise, alb, ca un viscol, în cerul scânteietor.

Bucureştiul aştepta noaptea ca o ploaie.

Vioiciunea agresivă a lui Dănuţ şi graba lui Mircea după el, contrastau atât de categoric cu ritmul lânced al străzii, încât un trecător triplat de pântec, cu un carton de înghetată într-o mână, umbrela deschisă în cealaltă şi o popească batistă atârnată de guler ca o bavetă, se întoarse după ei, exclamând suav:

– Oh ! Tinereţe! Tinereţe!...

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Exprimă-ți reacția pe care ți-a provocat-o lectura textului scris de Ionel Teodoreanu.
2. Caracterizează cele două personaje principale din fragmentul selectat: Dănuț Deleanu și Mircea Balmuș.
3. Interpretează următoarea replică a lui Dan – *încă Dănuț* după cum precizează autorul:
   – *Ascultă, Mîrcea,* [...] *Adina, orice s-ar întâmpla, și orice-ai gândi tu, nu-i o femeie. Bonjour.*
4. Comentează, ținând seama de context, exclamația trecătorului:
   – *Oh! Tinerețe! Tinerețe!*
5. Ce este propriu universului adolescentin în acest fragment al romanului scris de Ionel Teodoreanu?

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie un text, de circa o pagină, intitulat „*Sfârșitul unui an școlar*" în care să surprinzi atmosfera specifică acestei perioade.
2. Imaginează-ți că, asemenea personajelor, ești în clasa a VII-a modernă (echivalentul clasei a XI-a de astăzi) și ai primit ca subiect de teză analiza poeziei ***Melancolie*** de Mihai Eminescu. Realizează, în intervalul celor 50 de minute, analiza respectivă.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNAINTE DE TEXT

Crezi că adolescența, așa cum adesea se spune, este cea mai frumoasă vârstă? Argumentează, după caz, pro sau contra.

G. Călinescu (1899-1965), prozator, critic și istoric literar, poet, dramaturg, eseist. Debutează ca prozator cu romanul ***Cartea nunții*** (1933), o creație considerată de autor un exercițiu pentru trecerea la romanul de tip balzacian care este ***Enigma Otiliei*** (1938). În anul 1941 îi apare ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent***, una dintre cele mai profunde lucrări de sinteză din întreaga noastră cultură. Poezia ***Impostură*** face parte din volumul ***Lauda lucrurilor***.

Impostură

de **G. Călinescu**

În adolescență eram foarte „trist"
Un veșnic himerist,
Păşind sigilat de destin,
Ca un posibil nou Lamartine,
Contemplând ale soarelui funeralii
Cu profil de medalii.
Eram numai piele şi os
Şi mă credeam (cu mândrie!) tuberculos.
Simulând paşi obosiți şi stângaci,
Mă plimbam în parcuri printre copaci,
Răsfoind teatral câte o carte,
Ca să fiu observat de departe,
Sau priveam lumea noros şi indirect
Ca Melancolia *lui Dürer Albrecht.*
Şi toate erau numai impostură,
Căci clocoteam de bucurie şi ură
Convins că într-un lustru
Voi deveni ilustru,
Şi lumea o să mă desfete,
Şi-o să fiu remarcat de fete.

Acum sunt, dimpotrivă, afabil,
Rezervat, însă sociabil.
Deşi port o togă, solemnă hlamidă,
Am totuşi ținută timidă,
Şi când vine spre mine de tineri un stol numeros,
Mă ridic în picioare sfios,
Şi gonindu-mi iute secreta visare
Răspund fără poze la fiecare.
Azi am gravitatea celui care-a biruit,

Scanned with OKEN Scanner

Dar la suflet sunt îndoit,
Pierzând vâlvătaia focoasei călduri,
Se-ngrămădesc în mine păduri.
Pe vremuri, încrezut,
„Gândeam" spre a fi văzut,
Dar acum, când spiritul mi-e de probleme fecund,
Mă ruşinez şi m-ascund.
Şi când fete şoptind mă-ntâmpină ades cu:
„Ăsta e Călinescu",
Cercetez locul, emisferic,
Să văd cui s-a dat acest nume generic,
Căci eheu, eheu,
Nu mai am vanități de Eu.
La Pontul Euxin am fost să pun întrebări,
S-aud tumulte de mări
Şi ca Ovid de pe mal
Să contemplu spumă şi val.
Ferindu-mă de ipochimeni,
Am aşteptat ca-n preajmă să nu fie nimeni,
Şi-atunci abia mi-am pus capul în palme,
Spre-a apei de-a valme,
Noros si indirect
Ca Melancolia *lui Dürer Albrecht.*

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Explică, apelând la un dicționar, înțelesul următorilor termeni: *impostură, lustru, afabil, togă, ipochimen.*
2. Schițează portretul adolescentului așa cum apare în poezia lui G. Călinescu.
3. Comentează semnificația versurilor: *Pe vremuri, încrezut/ „Gândeam" spre a fi văzut.*
4. Arată contrastul dintre cele două vârste (adolescența și maturitatea), inclusiv la nivelul timpurilor verbale.
5. Explică, apelând la dicționar, referințele culturale din poezie: Lamartine, Albrecht Dürer, Ovid (Ovidiu).

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

Scrie un text de o pagină în care să schițezi un portret moral al adolescentului.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNAINTE DE TEXT

Prezintă câteva atitudini prin care adolescentul demonstrează că a depăşit vârsta copilăriei.

Nichita Stănescu (1933-1983), poet afirmat în cadrul Generaţiei '60. Debutează editorial cu volumul de poezii ***Sensul iubirii*** (1960), receptat imediat prin noutatea mesajului. Urmează alte volume: ***O viziune a sentimentelor*** (1964), ***Dreptul la timp*** (1965), ***11 elegii*** (1966), ***Oul şi sfera*** (1968), ***Necuvintele*** (1969), ***Opere imperfecte*** (1979) etc. Este laureat al mai multor premii pentru poezie şi al Premiului Herder (1975) al Universităţii din Viena. Opera i-a fost tradusă în limbi de circulaţie.
Poezia ***Adolescenţi pe mare*** face parte din volumul ***Dreptul la timp***.

Adolescenţi pe mare

de **Nichita Stănescu**

Această mare e acoperită de adolescenţi
care învaţă mersul pe valuri, în picioare,
mai rezemându-se cu braţul, de curenţi,
mai sprijinindu-se de-o rază ţeapănă, de soare.
Eu stau pe plaja-ntinsă tăiată-n unghi perfect
şi îi contemplu ca la o debarcare.
O flotă infinită de yole. Şi aştept
un pas greşit să văd, sau o alunecare
măcar pân'la genunchi în valul diafan
sunând sub lenta lor înaintare.
Dar ei sunt zvelţi şi calmi, şi simultan
au şi deprins să meargă pe valuri, în picioare.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Explică, apelând la dicţionar, înţelesul următorilor termeni: *a contempla, yolă, diafan*.
2. Găseşte semnificaţii pentru termenii - simbol ai textului: *mare* şi *flotă de yole*.
3. Comentează iniţierea adolescenţilor, desprinsă din versurile: *mai rezemându-se cu braţul, de curenţi,/ mai sprijinindu-se de-o rază ţeapănă, de soare*.
4. Analizează atitudinea poetului, a adultului.
5. Te regăseşti în această poezie a lui Nichita Stănescu? Argumentează.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Tu eşti un adolescent/ o adolescentă. Scrie un text, de circa o pagină, cu sinceritate, prin care să te observi, poate chiar să te descoperi la această vârstă.

Scanned with OKEN Scanner

Ai fost vreodată într-o mare bibliotecă? Dacă da, spune cum arată. Dacă nu, imaginează-ți cum ar putea fi.

Giovanni Papini (1881-1956), scriitor, eseist și publicist italian, cu temperament polemic și tendințe nonconformiste. Încă din tinerețe promovează reînnoirea culturii italiene prin debarasarea ei de clișee și prejudecăți. Dintre operele care l-au făcut cunoscut în lumea întreagă cele mai importante sunt: ***Un om sfârșit*** (1912), ***Viața lui Iisus*** (1921), ***Sfântul Augustin*** (1930), ***Gog*** (1940), ***Diavolul*** (1953).
Romanul ***Un om sfârșit*** are o puternică tentă autobiografică.

Un om sfârșit
(fragment)

de **Giovanni Papini**

Un milion de cărți

După câțiva ani de lecturi îndârjite și dezordonate, mi-am dat seama că puținele cărți care se aflau în casă și alte câteva pe care le puteam avea recurgând la modestele biblioteci ale rudelor și cunoscuților, sau cumpărând câte una uzată cu banii economisiți din gustarea de dimineață sau cu cei furați de la mama, nu-mi erau de ajuns. Am aflat de la un băiat, ceva mai mare ca mine, că în oraș existau biblioteci foarte mari și foarte bogate, la îndemâna tuturora, unde între anumite ore puteai să te duci să ceri orice carte ai fi dorit, și, ceea ce era mai însemnat, să le citești fără nici o cheltuială. M-am hotărât să mă duc imediat. Exista totuși o greutate: pentru a intra în acele paradisuri trebuia să ai cel puțin șaisprezece ani. Eu aveam doisprezece sau treisprezece, dar eram cam prea înalt pentru vârsta mea. Într-o dimineață de iulie am făcut o încercare. Am urcat tremurând o scară care mi s-a părut largă și impunătoare. După două-trei minute de nesiguranță și bătăi de inimă, m-am furișat în sălița de cereri, am completat în grabă buletinul și l-am prezentat cu aerul șovăielnic și suspect al celui ce se știe vinovat. Funcționarul – mi-l amintesc și acuma: blestemat să fie! era un omuleț burtos cu doi ochișori albaștri de pește mort și cu o cută răutăcioasă de o parte și de alta a gurii – m-a măsurat cu o privire compătimitoare și m-a întrebat cu o voce antipatică și tărăgănată:

– Mă rog, câți ani ai dumneata? M-am înroșit la față, mai mult de ciudă decât de rușine, și am răspuns făcându-mă mai bătrân cu trei ani:

– Cincisprezece.

– Prea puțin, îmi pare rău. Citește regulamentul. Vino peste un an. Am ieșit de acolo umilit, înciudat, abătut și plin de ură copilărească împotriva acelui om îngrozitor care mă împiedica pe mine, sărac și setos de știință, să mă folosesc de un milion de cărți și care îmi fura astfel tâlhărește, pe baza unui simplu număr, un întreg an de lumină și bucurie. Intrând acolo,

Scanned with OKEN Scanner

întrezărisem o încăpere lungă şi vastă cu respectabile jilţuri cu spătarul înalt îmbrăcate în stofă verde, şi de jur împrejur cărţi, cărţi şi iar cărţi, cărţi vechi mari şi îndesate, cu cotoare de pergament şi piele, imprimate şi împodobite cu aur: o minune! Şi fiecare carte de acolo închidea în sine ceea ce căutam eu, oferea hrana destinată mie: istorii cu împăraţi şi poeme despre bătălii, vieţi ale oamenilor semi-divini, cărţi sfinte ale unor popoare moarte, şi ştiinţele tuturor lucrurilor, şi versurile tuturor poeţilor, şi sistemele tuturor filozofilor. Şi toate acele mii de făgăduinţi în litere de aur erau pentru mine: la o poruncă a mea, volumele care aşteptau sub praf, îndărătul reţelei dese de dulapuri, ar fi coborât spre mine, şi le-aş fi deschis şi frunzărit şi devorat după plac!

N-am aşteptat nici măcar un an pentru a face a doua încercare. Şi aceasta a ieşit prost. A trebuit să aştept o altă vară pentru a reuşi. Aveam ceva mai mult de treisprezece ani – poate treisprezece şi jumătate.

Împreună cu un alt băiat mai mare ca mine, care de câtva timp intra acolo fără nici o piedică, am izbutit în cele din urmă. Pentru a nu bate la ochi şi pentru a nu părea un copil care vrea să-şi treacă timpul am ales o carte serioasă, o carte de ştiinţă – aceea a lui Canestrini despre Darwin.

De data aceasta, de cealaltă parte a peretelui de lemn şi sticlă se afla un alt funcţionar – un tip înalt şi uscat ca o pasăre jumulită, cu mişcări grosolane, care nu stătea o clipă locului. Mi-a luat hârtia fără să se uite la mine, a făcut pe ea un mic semn cu un creion albastru şi a dat-o fără nici o vorbă unui băietan, care stătea lângă el.

Am aşteptat o jumătate de oră, ros de teama ca nu cumva cartea să lipsească sau să nu vrea să mi-o aducă. Când am primit-o, am strâns-o sub braţ şi am intrat ruşinat şi în vârful picioarelor în marea sală de lectură. Nu mai încercasem niciodată un asemenea sentiment de respect – nici măcar în biserică, pe când eram copil, înspăimântat parcă de propria mea cutezanţă şi de faptul de a mă găsi înăuntru, după atâta aşteptare, în mijlocul acelui uriaş relicvariu al înţelepciunii veacurilor, m-am dus să mă aşez pe primul scaun liber care mi-a apărut în faţă. Atât de mare îmi era tulburarea şi plăcerea şi uimirea şi impresia că am devenit dintr-odată mai mare şi mai om, că timp de aproape un ceas n-am izbutit să pricep nimic din cartea pe care o aveam dinainte.

Totul, acolo înăuntru, mi se părea sfânt şi maiestuos, ca regăsirea unei naţiuni. Jilţurile murdare şi decolorate, acoperite cu o stofă al cărei verde spălăcit devenea gălbui sau se ascundea sub slinul negru, apăreau în ochii mei colosale şi fastuoase ca nişte tronuri, şi tăcere adâncă îmi apăsa inima mai grav şi mai solemn decât aceea a unei catedrale.

De atunci am revenit zi de zi, tot timpul cât nesuferita şcoală mă lăsa liber, încetul cu încetul m-am obişnuit cu tăcerea aceea, cu încăperea aceea atât de înaltă deasupra capului meu zbârlit de adolescent neîngrijit, cu comoara aceea de volume vechi şi noi, de dicţionare, de reviste, de opuscule, de atlase, de codice şi de manuscrise. Curând am devenit ca unul de-ai casei, am ajuns să-i cunosc pe cei ce distribuiau cărţile, să descopăr tainele semnelor de pe buletine, am răzbit-o cu cataloagele, am învăţat să deosebesc chipurile celor fideli şi pasionaţi care veneau ca şi mine, zi de zi, punctuali şi nerăbdători ca la o întâlnire de dragoste.

Şi m-am cufundat până-n gât în toate lecturile pe care mi le sugerau mereu mai numeroasele mele curiozităţi sau titlurile de cărţi ce le găseam în cărţile pe care tocmai le citeam, încât am început atunci, fără experienţă, fără călăuză, şi fără nici un plan, dar cu toată furia pasiunii, viaţa aspră şi măreaţă a unui om atotştiutor.

trad. de Ştefan Aug. Doinaş

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Exprimă-ţi opinia, prin redactarea unui scurt text, în legătură cu reacţia pe care ai avut-o citind fragmentul scris de Giovanni Papini.
2. Identifică portretele celor doi funcţionari şi stabileşte o legătură între prezentarea acestora şi atitudinea funcţionarilor.
3. Motivează uimirea şi respectul care îl domină pe băiat la întâlnirea cu „paradisul" Bibliotecii.
4. Descrie spaţiul bibliotecii aşa cum i se înfăţişează el tânărului.
5. Comentează finalul fragmentului: *am început atunci, fără experienţă, fără călăuză, şi fără nici un plan, dar cu toată furia pasiunii, viaţa aspră şi măreaţă a unui om atotştiutor*.

Evaluare curentă. Aplicaţii

Scrie un text de circa o pagină, în care să valorifici fragmentul lui Giovanni Papini, intitulat ***Fascinanta lume a cărţilor***.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

Exprimă-ți opțiunea pentru una dintre variante, aducând argumente:
– manifestările adolescentului sunt aceleași, indiferent de loc și timp;
– manifestările adolescentului sunt influențate de cultura în care acesta se formează.

Adolescența
(fragment)

de **Șt. Zisulescu**

Perioada adolescenței s-a bucurat totdeauna de o atenție deosebită. La popoarele antice și primitive, apariția ei era însoțită de rituri și ceremonii al căror scop era să marcheze în viața tânărului ce păşea pragul acestei vârste, o piatră de hotar între lumea copilăriei, rămasă în urmă, și cea care se așternea înainte, a bărbăției și a virtuților cetățenești. Pentru ca adolescentul să fie cât mai puternic impresionat, solemnitatea păşirii în noua viață lua proporții fastuoase, fiind însoțită de diferite ritualuri, în afară de inițierea adolescentului în obiceiurile si tradițiile grupului social căruia îi aparținea, riturile și practicile însoțitoare urmăreau călirea și oțelirea tânărului pentru a-l obișnui să suporte anumite greutăți și dureri, precum și dezvoltarea curajului bărbătesc necesar înfruntării eventualilor adversari cu care grupul va avea de luptat în viitor, când va fi atacat. În diferite clanuri australiene și astăzi este foarte răspândită ablațiunea unuia sau mai multor dinți, tăierea unei bucăți de piele de pe spate, perforarea nasului în care i se introduce adolescentului un cilindru de os sau de lemn, încercarea de a se obține, prin diferite mijloace, cristalul magic încredințat tânărului, ca de exemplu rugăminți, linguşiri, amenințări, cu scopul de a-i încerca rezistența morală la anumite tentații. Procesul de inițiere urmează numai după ce se constată rezistența față de aceste încercări.

La alte clanuri și triburi, tinerii adolescenți sunt obiectul unui simulacru de răpire, fiind privați de hrană și de somn timp de trei zile. Șase luni aceşti narumbi (căci așa se numesc la tribul australian Nirriny) nu au voie să-și acopere corpul, rămânând goi și separați până ce le creşte barba de o anumită dimensiune, nici să mănânce din hrana destinată femeilor sau din carnea animalelor uşor de vânat. În acest interval de timp, adolescenții primesc diverse noțiuni referitoare la animalele fetiş, precum și alte cunoştințe necesare noii vieți care va începe. Nici fetele nu sunt scutite de asemenea ceremonii. Lor li se rezervă un loc special în pădure unde, sub supravegherea bătrânelor, au de executat diferite lucrări, ca de exemplu: tăierea lemnelor, construirea unor cabane etc. La triburile din insulele polineziene și melaneziene, se acordă o deosebită importanță inițierii intelectuale a adolescenților.

Astfel, la apariția bărbii, ei sunt sechestrați într-un loc considerat tabu, și instruiți asupra obiceiurilor și regulilor sociale și morale, asupra legendelor sacre, în special asupra celor referitoare la plantele și animalele totemice, de a căror cunoaștere nu este scutit nici un membru al tribului.

La tahitieni, cafri, senagalezi și la alte triburi răspândite în Etiopia se practică circumcizia. După trecerea cu succes a acestui examen, cel considerat până atunci basiman *(copil) este ridicat la rangul de* banona *sau matur. Circumciziunea practicată la populația massai din Africa orientală este precedată de o perioadă de inițiere, tinerii fiind separați de maturi și supuși unui regim alimentar special, constând din consumarea cărnii de bou, oaie și capră, animale pe care trebuie să le ucidă cu propria lor mână. Înainte de a omorî boul, tânărul este obligat să-i sugă sângele cald dintr-o vână deschisă, după care urmează inițierea propriu-zisă. [...]*

Aceste examene, care sunt în același timp și inițieri, nu au o durată scurtă, ci variază de la câteva săptămâni sau luni, la câțiva ani. Ceremoniile magice care au loc după terminarea lor urmăresc crearea unei legături indestructibile cu zeii sau cu sufletele celor decedați. De aceea dansurile care preced aceste ceremonii reprezintă, în mod simbolic, fie un strămoș, fie un șef de trib al cărui nume a rămas viu întipărit în mintea lor, fie un zeu. În afară de aceste dansuri mai există și altele, cu caracter erotic, închinate dobândirii unei fecundități cât mai bogate.

În Africa sud-vestică există niște triburi avambo, care dau adolescenței o însemnătate foarte mare, nici unei fete nefiindu-i permisă căsătoria decât după ce a luat parte la anumite serbări speciale, consacrate adolescenței, numite efundula. După aceea, primesc permisiunea de a peregrina în voie timp de o lună de zile, fiind bine primite peste tot. Nici un bărbat nu are voie, în acest răstimp, să vină în contact cu ele, trebuind să le evite cu o deosebită grijă.

Ceremonii similare găsim și în perioada de înflorire a culturii din antichitate, cu deosebirea că elementul de cruzime caracteristic primitivilor este eliminat, ceremoniile fiind străbătute de un puternic suflu uman, având ca scop admiterea tinerilor „impuberi" printre cetățeni și războinici. Înainte de a lua loc printre efebi, tânărul atenian era supus unui sever examen, instituit cu scopul de a-i cerceta dezvoltarea fizică, precum și onorabilitatea. După trecerea examenului, tânărul era înscris în lista cetățenilor, apoi dus la teatru, unde, în prezența poporului adunat aici, primea o lance și un scut. Astfel echipat era condus la templul zeiței Agraulos, la picioarele Acropolei, spre a depune jurământul prin care se angaja să lupte pentru cetate, religie și legi până la ultima suflare. Apoi, după ce oferea o libație lui Hercule, un banchet prietenilor, iar părul lui era dat ofrandă lui Apolo, tânărul era lăsat în corpul efebilor, primind timp de doi ani o pregătire în care rolul principal îl deținea arta militară. La terminarea acestui stagiu era înscris în armata regulată.

La romani, impuberul purta la gât, ca semn al slăbiciunii fizice și morale, bulla aurea, *prin care se invoca favoarea zeilor și înlăturarea spiritelor rele. În perioada cât tânărul purta* bulla aurea *la gât, adultului nu-i era permis să vorbească față de el despre lucruri și fapte care contraveneau moravurilor și bunei educații. Obținerea majoratului se făcea printr-o sărbătoare cu practici speciale. Tânărul declarat puber lepăda* toga praetexta, *își tundea părul și împreună cu* bulla aurea, *insigna copilăriei, le făcea ofrandă zeilor penați, apoi mergea la templu unde îmbrăca* toga virilis, *vestmânt al demnității cetățenești. Ceremonia era sărbătorită în tovărășia prietenilor cu care pleca după aceea la un ospăț, unde pentru prima oară lua loc pe triclinium. De aici înainte educația făcută în cadrul familiei lua un alt aspect, tânărul participând, în tovărășia celor de aceeași vârstă, la lupte, la alergări, la aruncări cu discul, la tragerea cu arcul etc. De asemenea, îi era permis contactul cu cei maturi, cu care se întâlnea la for și la tribunal.*

În Galia antică, tânărul nu avea voie să se arate în public înainte de 15 ani, iar de

Scanned with OKEN Scanner

aici înainte el trebuia să dovedească că este demn şi apt de a purta armele, fiind proclamat de altfel şi cetăţean.

Xenofon ne arată că la perşi, încă de la 10 ani tinerii aveau obligaţia să-şi petreacă nopţile în jurul palatelor, pentru a se obişnui cu paza acestora şi pentru a se deprinde cu variaţiile de temperatură. În timpul zilei ei erau puşi la dispoziţia magistraţilor spre a fi întrebuinţaţi la diferite servicii publice care cereau promptitudine şi curaj, la executarea sentinţelor judecătoreşti etc.

Lipsa unor semne precise care să indice apariţia adolescenţei nu constituia pentru antici o piedică, deoarece tatăl avea latitudinea de a decide momentul aproximativ când fiul său putea îmbrăca toga virilă. Unii o îmbrăcau mai devreme, ca de exemplu Nero, Commodus si Caracalla (14 ani), iar alţii mai târziu; de exemplu, Caligula a aşteptat până la 18 ani. Fapt cert este că, o dată cu intrarea în noua vârstă, tânărul se bucura de altă consideraţie, având toate drepturile cetăţeneşti. De altfel, şi în zilele noastre adolescentul se bucură de o atenţie deosebită.

Adolescenţa se anunţă a fi o etapă mai calmă, mai liniştită decât perioada anterioară, tânărul adoptând acum o poziţie mai conştientă faţa de mediul social în care trăieşte şi faţă de problemele lui complexe. Atitudinea furtunoasă şi violentă a preadolescentului face loc unei atitudini mai liniştite, mai chibzuite, mai raţionale, în care gândirea critică, ocupă un loc primordial. Mijloacele de înfrânare sunt mai puternice, iar acţiunile voluntare se execută după un plan mai bine organizat şi mai chibzuit, în vederea unor scopuri conştiente.

Copilul se orientează mai mult către lumea exterioară, către aspectele ei diverse şi multiple, dar începând chiar cu preadolescenţa, tânărul îşi îndreaptă atenţia şi către propria sa viaţă psihică de care ia cunoştinţă. Adolescentul adânceşte şi mai mult cunoaşterea acestei lumi, care îl atrage din ce în ce mai insistent, ea fiind plină de farmec.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Explică prin ce se deosebeşte acest text de celelalte având ca temă „*Adolescenţa*", grupate în capitolul „*Ficţiunea literară*" (Mircea Eliade – ***Romanul adolescentului miop***, Ionel Teodoreanu – ***La Medeleni*** etc.).
2. Ce crezi că a avut un rol esenţial în redactarea acestui tip de text: fantezia/ imaginaţia autorului sau reflectarea cât mai veridică a realităţii prezentate? Argumentează.
3. Ce informaţii ai aflat, în urma lecturii acestui text nonliterar, despre adolescenţă?
4. Există vreo informaţie care te-a şocat în acest text? Dacă da, numeşte-o şi explică de ce.
5. Ţi-ai schimbat sau ţi-ai întărit opţiunea exprimată la cerinţa de la „*Înainte de text*" în urma lecturii fragmentului scris de Şt. Zisulescu?

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Discutaţi, întreaga clasă, despre obiceiurile existente la diferite triburi şi popoare legate de vârsta adolescenţei.

Scanned with OKEN Scanner

Alege una dintre variante, aducând argumente:
– sensibilitatea adolescentului rămâne aceeaşi, indiferent de locul şi timpul în care trăieşte;
– sensibilitatea adolescentului se schimbă de la o epocă la alta.

G[arabet] Ibrăileanu (1871-1936), critic literar, doctrinarul revistei ieşene *Viaţa românească* apărută în 1906. Volumele *Scriitori şi curente*, *Note şi impresii*, *Studii literare* sunt principalele sale contribuţii critice. În 1933 publică romanul psihologic *Adela*, considerat de critica vremii o revelaţie.
Amintiri din copilărie şi adolescenţă datează din anul 1911 şi sunt redactate sub forma unor scrisori către un prieten. Ele nu erau destinate apariţiei şi, ca urmare, aici pot fi descoperite fapte şi întâmplări necunoscute chiar celor mai apropiaţi prieteni ai scriitorului. Fragmentul reprodus face parte din volumul *Adela. Amintiri* apărut în 1985 la Editura Minerva din Bucureşti.

Amintiri din copilărie şi adolescenţă
(fragment)

de **G. Ibrăileanu**

Dar în acea vară am trăit şi întâiul meu amor adevărat, sau aproape adevărat – „aproape", fiindcă în mare parte era un produs romantic al imaginaţiei mele înflorite. Am iubit, cred, atunci, mai mult amorul decât pe fata de care eram înamorat. Mai târziu, altădată, poate am blestemat amorul, dar am iubit până la durere pe femeia iubită.

*Venisem de curând din Bârlad. Eram la grădina publică. Era o noapte de iulie, caldă, poetică, infinită. Stelele pe cer erau departe, cum par ele vara, erau pline de foc şi muzica cânta o arie banală, dar care place oamenilor fără cultură muzicală: „*Alla Stella confidente*". (Mai târziu am cetit o schiţă satirică de Caragiale, în care e vorba de o domnişoară de mahala care cânta logodnicului, din piano, această bucată! Şi schiţa asta mi-a mânjit frumuseţea amintirii!). Deodată, îmi apare înainte, pe aleia grădinii, o fată necunoscută mie, subţire, înaltă, cu coada pe spate, cu părul galben şi cu ochii negri. Avea în mână un trandafir roş, pe care-l ţinea la gură parcă l-ar fi muşcat. Imaginaţia mea amoroasă, noaptea frumoasă de vară, muzica, surpriza de a vedea apariţia asta necunoscută mie şi atât de încântătoare, frumuseţea ei, mai ales mersul sigur, dar delicat şi, încă, mai mult decât toate cred, gestul de a muşca din trandafir m-au făcut, într-un moment, să fiu, să mă simţ, al ei. În gestul ei de a muşca din trandafir, cred, am simţit, am văzut, inconştient, nervozitatea ei, impresionabilitatea ei, poate cruzimea ei, poate ceva de dominaţie, şi probabil simbolul sărutării pasionate. Ştiu însă că n-am putut să mi-o închipui, şi nici azi n-o văd altfel, decât muşcând nervos, promiţător, din acel trandafir roş din vara anului 1889.*

Scanned with OKEN Scanner

M-am pironit lângă un copac, aşteptând-o să treacă, la vale şi la deal şi, firește, am început să sufăr. Iubirea, chiar acea romantică de la 18 ani, este suferință. Aspirația după sufletul, după corpul, după întreaga ființă a femeii iubite este dureroasă şi nu poate fi satisfăcută niciodată complect. Dar atunci suferința era mai mare, căci nu ştiam ce poate ieşi din sentimentul meu. Simțindu-mă urât, sărac, stângaci, fără putință de a avea trecere la femei – căci inteligența n-am considerat-o niciodată ca o armă față de femei –, exagerând, căci aşa e iubirea, exagerând măreția fetei aceleia, socotind-o, ca-n orice amor, o ființă mai presus de lume – într-un cuvânt, imaginând-o pe ea regină şi pe mine ultimul dintre oameni, durerea mea de la început a luat proporții mari. Şi cât am suferit apoi, în vara şi toamna aceea, chiar când faptele ar fi trebuit să mă facă să fiu fericit! Ceva ascuțit îmi intrase în inimă şi o nerăbdare mare, un sentiment că nu încap în mine, că aş vrea să fug din mine însumi.

Cine era această necunoscută? Nu ştiam. Pe urmă am aflat că era din Botoşani, venită vara la o soră a ei măritată.

În grădină, voiam să-i arăt că îmi place, că sufăr pentru ea; dar totodată îmi era ruşine de dânsa! Întotdeauna am avut naivitatea să cred că unei femei îi displace s-o iubeşti, când ea nu te iubeşte.

Când a cântat marşul şi s-a isprăvit „grădina", m-am luat după grupul ei şi am văzut unde şade: în rândul de sus al unei case mari de pe strada Principală... Câte nopți am stat apoi sub geamurile acelei case!

De-aici încolo, m-am transformat într-un gardian de noapte şi de zi al casei ei. (Un incident comic: o fată de peste drum, crezând că ea este scopul plimbărilor mele, îmi zâmbea şi cred că se înamorase de mine. Şi, fără să vrea, acea fată îmi devenise o piedică mare în afacerile amoroase, căci o găseam veşnic la geam, ca o spioană fără voie.)

„Iubita" mea a început să vadă că o urmăresc. Acum ştia. Făcusem deci un pas mare. Aveam o mare satisfacție că... ştie! Şi atunci începu psihologia. Mă iubeşte? Nu mă iubeşte? Eu nu credeam, bineînțeles, că regina aceasta mă poate iubi, dar, totuşi, „da' dacă"? Casa ei era la un colț, cu două fațade pe două drumuri. Odată am observat că, după ce m-a văzut de la un geam de pe strada A, când eu am cotit pe strada B, ea a apărut la un geam de pe strada aceasta. „Aşadar, a venit la acest geam să mă vadă încă o dată şi să mă urmărească cu privirea", mi-am închipuit eu. Şi când lucrul acesta s-a mai repetat, m-am convins că se mută din geam în geam pentru mine. „Dar este acesta un semn de iubire, ori de curiozitate"? mă întrebam eu, şi aici începea analiza şi răsanaliza psihologică. Am observat însă că se înroşeşte când apar eu pe stradă. „Roşața şi mutarea de la geam la geam – semn de răspuns la iubirea mea!... Dar, dacă se înroşeşte de jenă? Uneori zâmbea. „Zâmbetul cu bunătate, ori ironic?" Şi, bineînțeles, îmi răspundeam după dispoziția momentului. Făceam multă psihologie, dar concluzia cred că era dictată de dispoziția momentului.

Odată, la grădina publică, m-am pus pe o bancă drept în fața ei. S-a înroşit, mi-a zâmbit, şi-a muşcat mănuşa, a rămas distrată, apoi m-a privit drept în ochi cu o seriozitate mare. Atunci am înțeles că nu-i displac eu, ori nu-i displace amorul meu. Dar aici era întrebarea mare: ce-i place? Eu? Ori faptul că trăiam atârnat de existența ei? (întrebare grea în toate relațiile de felul acesta între bărbați şi femei.) Şi iarăşi analiza psihologică!

Aveam o putere de idealizare fără margini. Banca, pe care stătuse ea, îmi devenea nu numai scumpă, dar şi – cum să zic? – îmi inspira respect. Mă duceam adesea ziua să văd banca pe care a stat ea şi nisipul pe jos pe care pusese picioarele.

Odată am văzut-o intrând la o magazie de ghete. Magazia, negustorul au căpătat pentru mine un prestigiu extraordinar, şi mă uitam veşnic cu duioşie şi cu inima ridicată în magazia aceea.

Scanned with OKEN Scanner

Într-o dimineață, căci apăream de dimineață sub balconul ei, a venit în dreptul geamului, dar mai în fundul odăii, despletită și mi-a zâmbit. Atunci am fost fericit fără margini, așa de fericit, că am simțit că-mi pierd cunoștința. Și atunci, zburdând pe drumuri, în afară de oraș, am clădit la visuri – și-mi era așa de scumpă ființa aceea, așa de neomenește de scumpă! Simțeam că e a mea, și mi se părea așa de stranie senzația că e a mea ! Mi se părea imposibil și mă întrebam foarte serios dacă e adevărat, dacă nu sunt prada unor halucinații. Peste câteva zile, mi-a aruncat noaptea de la geamul ei un buchet de trandafiri roșii. Eu aveam 18 ani, ea 16!... S-a aplecat puțin pe geam, a aruncat buchetul și a fugit... Am umblat până în ziuă împrejurul orașului, simțind că plutesc în aer și căutând mereu să mă conving că a fost adevărat. Era o noapte cu lună, care arginta frunzele copacilor. Argintul de pe frunze mi-a rămas strâns legat cu sentimentele din acea noapte. Și, totuși, simțeam, alături de fericire, ceva dureros, ca un fel de sentiment că ființa mea nu-mi este de ajuns pentru evenimentul acesta nemaiauzit, și apoi o îndoială de posibilitatea fericirii, și încă sentimentul că ceea ce se petrecea era prea mare, ca să poată fi așa cum este.

Repere pentru studiul textului

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind acest fragment. Poți alege dintre următoarele variante: *m-a emoționat deoarece ..., mi-a stârnit curiozitatea pentru că ..., m-a amuzat întrucât ...* etc. Se poate propune și o variantă proprie.
2. Prezintă „povestea de iubire" a adolescentului din fragmentul selectat.
3. Comentează următorul citat, având valoarea unei maxime: *Întotdeauna am avut naivitatea să cred că unei femei îi displace s-o iubești, când ea nu te iubește.*
4. Identifică în text aspecte prin care gesturile îndrăgostitului capătă o notă romantică.
5. Adolescentul îndrăgostit al anului 2000 s-ar fi comportat, în condiții similare, identic sau ar fi procedat altfel? Motivează.

Evaluare curentă. Aplicații

Atât G. Ibrăileanu cât și Ion Creangă au scris ***Amintiri*** legate de o anumită perioadă a vieții. Discutați, în grupuri de 4-5 elevi, pentru fiecare operă a celor doi scriitori, dacă ea reprezintă un text ficțional sau, dimpotrivă, un text nonficțional.

Scanned with OKEN Scanner

1. Prezintă „descoperirea" cea mai importantă (indiferent de „domeniu") pe care ai făcut-o în clasa a IX-a.
2. Adolescența, ca orice vârstă, are „subiectele" ei favorite. Care crezi că ar fi tema favorită de discuție a adolescentului de astăzi?

Horia-Roman Patapievici (n. 1957), eseist, reprezintă una dintre cele mai interesante apariții în peisajul cultural românesc de după 1989. Scrieri: *Cerul văzut prin lentilă*, *Zbor în bătaia săgeții*, *Politice*, *Omul recent*.
Volumul *Zbor în bătaia săgeții*, subintitulat sugestiv *Eseu asupra formării*, a apărut în anul 1995 la Editura Humanitas din București.

Zbor în bătaia săgeții
(fragment)

de **H.-R. Patapievici**

Eu descopeream în clasa a IX-a că lumea este lipsită de semnificație. Semnificativ ar fi însemnat ca eu să fi fost integrat lumii. Însă în lumea derizorie a instrucției civile nimic nu pretinde nimic, sub specia esenței, nimănui. Mi se cerea să învăț, dar cu toceala nu îmi pierdeam niciodată timpul. Fac eforturi să îmi amintesc dacă în liceu învățam la vreo materie. Aici amintirile mele sunt precise: nu învățam deloc acasă, uneori răsfoiam manualele înainte de oră, în recreație. Cu acest sistem, în condiții de severitate puțin comune (rareori era obținută nota 10, cea mai frecventă, pentru răspunsuri foarte bune era 9 sau chiar 8), am reușit totuși să mă clasez primul, creându-mi reputația nu a unei inteligente ieșite din comun, ci a unui elev model. Cum am spus, timpul meu liber era nelimitat. Dezgustul față de dezordinea pe care o cunoscusem în perioada hippy (nu foarte profund totuși, pentru că o reexperimentam din când în când) a primit o canalizare decisă într-o după-amiază de octombrie 1972, care a precizat sensul cezurii.[...]

Subiectul favorit de discuție al colegilor mei de liceu, în anul I (și mai departe), era cum să-ți pierzi mai repede și mai desfrânat virginitatea. Sexul îi agita ca o neputință presimțită și îi fascina ca o promisiune deopotrivă promiscuă, fericită și prea îndelung amânată. Cum i-aș fi putut tolera? Ei bine, nu i-am tolerat deloc. De timpuriu, relația mea dominantă cu semenii a fost disprețul. Nu trebuie ignorat totuși că, în egală măsură, cel puțin atunci, era și nesiguranța. Disprețuiam preventiv. Gândul amestecului mă oripila. Acel rudiment de cultură de care uitasem, ca și ușurința înnăscută de a fi inteligent și de a vorbi bine au fost cele două argumente hotărâtoare care m-au separat. Învățând bine și cu incredibilă rapiditate, am fost în continuare lider, dar un conducător care refuză să mai conducă. În liceu ierarhiile sunt puerile: fie ești premiant, fie ești derbedeu. Eu eram premiant, dar am reușit să impun ca această distincție să apară drept secundară în raport cu o alta, pe care să o numim

Scanned with OKEN Scanner

„elevație". Eram mai inteligent decât mulți din colegii mei, dar cu siguranță nu decât toți. Însă însușirea prin care îi depășeam indiscutabil era înălțimea la care înțelegeam să mă situez. Și azi încă, cred că valoarea unei inteligențe nu este dată numai de capacitatea de a rezolva probleme, ci și de statura pe care înțelege să le-o dea. La început era simplu: posedam statura lecturilor pe care le aveam. Dar cum nu posezi niciodată ceea ce ai, era la mijloc o mică înșelăciune: nu doar cantitatea lecturilor mă deosebea, ci și calitatea lor. Modul în care mi-am ales cărțile a fost însă o chestiune de grație: ele m-au ales. Meritul stă doar în efortul de care ești capabil, pornind de la căutarea a ceea ce ai găsit: asta-îmi era limpede, cred, încă de atunci. Citeam deci în întregime altceva decât colegii mei. În asta consta simplitatea, că înălțimea nu era a mea, ci a lecturilor. Cu timpul lecturile au fost urmate de meditații, iar meditațiile de nevoia de a construi ceva. Astfel s-au născut caietele mele, azi în număr de aproape șaizeci, și care au început prin a fi schițe stângace de jurnale. Nevoia de a nota ce mi se întâmplă era autentică, deoarece înainte de a fi scriitor doream să devin un om care cunoaște. Și chiar înainte de a dori să asum cultura, instinctul care m-a împins să scriu, în prima mea vârstă conștientă, a fost ecumenica vocație de mărturisire.

Desigur că orice pușți pus în contact cu lucrurile mari ale lumii se simte năpădit de o vulgară vanitate. Cu siguranță că și eu puneam accentul pe „eu" și nu pe aplicarea eului. Stângăciile de expresie, exclamațiile prostești, prețiozitățile exprimării, toate acestea revelau dintr-o structură parvenită. Pe de altă parte, desigur că orice început asumă o anumită impostură. A mea era îndrăzneață, pentru că deschisesem ochii într-o casă aproape lipsită de cărți, îndârjirea mă făcuse să îl citesc pe Kant. Poate că un belfer nu vede aici decât prezumție. Dar amintirile mele vorbesc despre un puștiulică eroic, modest și plin de umilitate. Este aici un moment care îmi trezește admirație, în definitiv puteam să continui a frecventa ceaiurile, eram doar respectat (pentru performanțele la învățătură) și curtat (pentru faptul, care sărea în ochi, că nu eram tocilar). Ei bine, ca un novice sârguincios dintr-un scriptorium medieval, acel adolescent și-a dedicat mai multe luni lecturii cursive din Kant. Cum o făcea, era pe de-a-ntregul scolastic. Majoritatea cuvintelor îi scăpau, pentru că, dacă le înțelegea litera, spiritul îi scăpa. Construcțiile traducerii lui Bagdasar erau greoaie, topica chinuită. Găseam cuvinte care nu aparțineau uzului public. Le memoram cu voce tare notându-le pe foi, care, din păcate, s-au pierdut. Seara, înainte de culcare, le repetam din memorie, verificând apoi după hârtii exactitatea. Pe scurt, învățam cum copiii în clasa I deprind alfabetul, sau, mai târziu, tabla înmulțirii. Nu învățam pentru a ului, ci pentru a înțelege, căci refuzul tatei mă umilise, în chip obscur, voiam să demonstrez că este posibil să faci bine și în același timp două lucruri opuse. Interesant este că niciodată nu îmi amintesc să fi visat să scriu și eu, la rândul meu, o carte ca aceea asupra căreia mă străduiam. În acest sens, ofranda mea a fost pură, fără recompensă. O jertfă curată, cu mijloacele schimniciei. Poate că atunci am deprins farmecul vieții de mânăstire și atracția pentru umilința bună a intelectului într-un scriptorium medieval. Oricum ar fi, munca disciplinată și efortul au fost căile prin care adevăratele cărți mi-au devenit familiare.

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Arată în ce constă nonconformismul adolescentului din fragmentul selectat.
2. Caracterizează personalitatea acestui adolescent.
3. Te regăseşti în adolescentul care era odinioară H.-R. Patapievici? Dacă da, prin ce vă asemănaţi? Dacă nu, prin ce vă deosebiţi?
4. Stabiliţi o legătură între finalul acestui fragment şi textul ***Un milion de cărţi*** de Giovanni Papini, inclus la tema „*Adolescenţa*" din acest volum.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Cartea ***Zbor în bătaia săgeţii*** de H.-R. Patapievici prezintă formarea unui adolescent din România la începutul anilor '70 din secolul al XX-lea. Cum ţi se pare a fi adolescentul anului 2000, generaţie din care faci parte şi tu? Răspunde la această întrebare prin redactarea unui text de circa o pagină.

EVALUARE SUMATIVĂ

Redactează un jurnal de lectură de 2-3 pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema *Adolescenţa*. Textele pot fi atât cele din acest ghid, din manual, cât şi cele din lecturile tale suplimentare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text ştiinţific, argumentativ etc.);
- ce ai reţinut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacţii ţi-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ţi s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificaţie are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc.).

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

Cum crezi că a luat naştere lumea? Prezintă-ţi punctul de vedere, luînd în consideraţie ceea ce scrie în Biblie şi ce explică savanţii.

Tudor Arghezi (1880-1967) poet, prozator şi publicist este unul dintre cei mai importanţi scriitori ai literaturii române. Volumul său ***Cuvinte potrivite*** (1927) constituie un moment esenţial pentru lirica noastră.
Facerea lumii. Balet pe şapte silabe face parte din ***Cartea cu jucării***, apărută în 1931. Este un volum de proze scurte, pe care poetul le consideră nişte „jucării" atât pentru cei mici, cât şi pentru cei mari. Personajele principale sunt cei doi copii ai autorului (Băruţu şi Miţu), precum şi tătuţu şi măicuţa.
Facerea lumii. Balet pe şapte silabe este singura poezie din această carte de proză care pune în prim plan universul copilăriei, dominat de ideea jocului.

Facerea lumii
Balet pe şapte silabe
(fragment)

de **Tudor Arghezi**

Când a fost, la început,
Nu era nimic făcut.
Lumea toată era goală
Ca o tidvă, ca o oală.
Era noapte peste tot,
Ca-n cutia cu compot.
Era ceaţă,
Ca-n borcanul cu dulceaţă.
Şi tăcere
Ca într-un hârdău cu miere.

Pe atuncea, Dumnezeu,
Singur, o ducea cam greu.
Ar fi vrut să vadă soare
Că apune şi răsare
Şi să stea întotdeauna
Măcar de vorbă cu luna.
Ar fi vrut şi el săracul,
Să asculte pitpalacul,

Scanned with OKEN Scanner

Ciocârlia, pițigoiul
Și câmpia cu cimpoiul.
Dar în noaptea asta chioară
Nu era o cioară!

N-avea nici pe cin' să certe
Și n-avea nici cui să ierte.
Pentru că, vedeți,
Nu erau băieți;
Nici mici
Ca niște pici;
Nici mari
Ca niște strengari.
Și nu erau nici rochițe,
Adică fetițe,
Cu zulufi și costițe.
Seara-ngenunchiat în pat
Nu era nici un băiat
Și nici o fată
Cu rugăciunea neînvățată.

Pentru ce? Pentru că zic:
Nu era încă nimic!
Și, de bună seamă,
Cum ar fi fost ceva fără mamă?
Fără mamă și fără tătuc
Nu se poate face nici un papuc.
Și nici bomboane și jucării
Nu erau. Fiindcă nu erau copii.
Dar Dumnezeu s-a pus
Să lucreze colo, sus.
A luat o foarfecă odată
Și hârtie neliniată.
A luat un ghem de sfoară
Și i-a dat drumul afară,
Din cer în mare,
Și scoase soarele cât o căldare.
A luat clei și pap
Și-a facut un crap.
Și pe lângă clei
A luat o pungă cu scântei.
Și făcu și luna
Și stelele, una și una.
Căci uitasem, pasă-mi-te,
Niște foarfeci ruginite
Și niște materiale,
Niște mucavale,
Niște cocă, niște glomotoace,
Niște prafuri cu care Sfinția Sa
n-avusese ce face.

Și cam fără ca să vrea
Făcu omul după stea,
Făcu struguri pentru om,
Și așa, pom lângă pom,
Flori cu flori și ape-n ape,
Totul gata fu aproape.
Dumnezeu făcu, Vasile,
Lumea toată-n șase zile.
Și după trei săptămâni
Se frecă pe mâni,
Mulțumit
Că a isprăvit.

Nitam nisam,
Omul s-a numit Adam.
Adam era cârn
Și scurt cât o coadă de târn.
Eva, cam peltică,
Nu putea să zică
Nici Petrică nici Costică.
Zicea sticlă-n loc de strică,
Zicea flică-n loc de frică.
Zicea chie-n loc de scrie
Zicea cate-n loc de carte
Și etie, nu hârtie,
Și ace cu măngălie,
Și chion și nu creion.
Și nu putea să zică nici Ion.
Și Adam sta supărat
Că vorbea cam scâlciat.
Când vorbim și povestim,
Ca să lămurim,
Băiatul și fata
Erau de trei zile gata.
Erau mici
Însă voinici,
Rumeni, iuți și dolofani
Ca la cinci și șase ani.
Și, de mână, prin livadă,
Se țineau ca să nu cadă.

Numărau mereu pe dește
Ce au și ce mai lipsește.
Căci fiecare simțea
Că-i mai lipsește ceva
Și ce lipsea nu știa.
Știți că tot eu am ghicit
Și vă spun ce le-a lipsit.
N-aveau cu ce să se joace:

Scanned with OKEN Scanner

Findcă n-aveau dobitoace.
Dumnezeu şi el uitase
Să le facă-n zile şase,
Dobitoacele.
Dar păstra cojoacele,
Copcile, tiparele.
Puse degetarele,
Puse ață-n ace
Şi-ncepu să facă dobitoace...

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Exprima-ţi opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătură cu reacţia pe care ai avut-o citind acest fragment. Poţi alege dintre următoarele variante: *mi-a stârnit curiozitatea pentru că ..., m-a amuzat întrucât..., m-a emoţionat deoarece...* etc. Poţi propune şi o variantă proprie.
2. Ce impresie îţi trezeşte această poezie: este un text „serios" sau unul jucăuş? Explică, argumentând cu exemple din text.
3. Arată circumstanţele în care Dumnezeu, potrivit viziunii poetului, se hotărăşte să creeze lumea.
4. Explică modul în care *Dumnezeu s-a pus/ Să lucreze colo, sus.*
5. Caracterizează cele două personaje create de Dumnezeu: Adam şi Eva.
6. Identifică jocul, la nivel lingvistic, rezultat din primele cuvinte ale Evei. Care este intenţia poetului?
7. Identifică în text şi alte cuvinte/sintagme/versuri care aparţin sferei semantice a jocului.
8. Comentează titlul acestei poezii, punându-l în relaţie cu tema *„Joc şi joacă"* în care poate fi încadrat textul.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

1. Citeşte din ***Biblie*** întreg capitolul 1 din ***Cartea Facerii***. Extrage-ţi din el cîteva idei principale.
2. Scrie un text, de circa o pagină, în care să arăţi ce asemănări, dar mai ales ce deosebiri există între ***Cartea Facerii*** şi viziunea argheziană din ***Facerea lumii. Balet pe şapte silabe.***

Scanned with OKEN Scanner

1. Reamintește-ți jocurile preferate ale copilăriei și prezintă oral, în fața colegilor, unul dintre ele.
2. Alcătuiește un inventar cu alte jocuri care te-au fascinat la vîrsta copilăriei.

Mircea Cărtărescu (n. 1956), poet, prozator și critic literar este unul dintre scriitorii reprezentativi ai Generației '80. Debutează cu volumul de versuri ***Faruri, vitrine, fotografii*** (1980) pentru care primește premiul Uniunii Scriitorilor. Alte volume, precum ***Totul*** și ***Levantul*** (poezie) ori ***Visul***, ***Nostalgia***, ***Travesti***, ***Orbitor*** (proză) îl impun ca unul dintre liderii generației sale.

Nuvela ***Mendebilul***, care face parte din volumul ***Nostalgia*** (1993), are acțiunea plasată în Bucureștiul ultimilor două decenii alre regimului comunist. Sunt prezentate locuri, psihologii, obiceiuri, relații specifice unui cartier bucureștean, dar și vremurilor cenușii pe care cartea le surprinde cu toată acuitatea. Cel care poartă porecla *Mendebilul* este un nou venit între copiii cartierului, preocupați de jocurile lor (unul dintre cele preferate se numește „vrăjitroaca").

Mendembilul
(fragment)

de **Mircea Cărtărescu**

Toată ziua ne urmăream prin șanțurile labirintice de canalizare. Căutam acolo prin locuri anume, pășind pe țevi smolite și peste robinete uriașe, apoi ne intra în nări și în sânge mireasma aceea de pământ, de râme și larve, de smoală și chit proaspăt. Parcă ne înnebunea. Înarmați cu pistoale cu apă, mascați cu cartoane creponate de la depozitul de mobilă, pe care le coloram acasă făcându-le cât mai înspăimântătoare, cu colți rânjind, ochi holbați și nări umflate, ne fugăream prin canale întortocheate, văzând deasupra doar o fâșie de cer, care se întuneca pe măsură ce timpul trecea. Când, dând colțul, nimeream nas în nas cu un dușman, răcneam și tăbăram unul pe altul, zdrelindu-ne și rupându-ne maieurile tetra sau bluzele cu imprimeuri. Nu știu cine a inventat jocul căruia îi zicea Vrăjitroaca și pe care l-am jucat ani de zile fără să ne săturăm, ba, prin clasa a opta, îl mai jucam încă. Era o combinație de jocuri mai blânde: Hoții și gardiștii, Uliul și porumbeii, Gardiana zece-zece. La început era doar o vrăjitroacă, pe care o alegeam prin numărare. Era singura care purta mască și avea pe deasupra și un băț cojit în mână. Număra cu fața la perete și apoi se repezea prin șanțuri în căutarea victimelor. Puteai să ieși din șanț, dar nu aveai voie să te adăpostești în scările blocurilor sau să sari gardul în curtea morii. Vrăjitroaca ne vâna prin gropile urât mirositoare și, când reușea să-l atinga pe vreunul cu

Scanned with OKEN Scanner

bățul, scoteă un răgnet teribil. Victima trebuia să rămână paralizată. Vrăjitroaca îl târa de mână până la cuib, unde îi căra în cap un număr convenit de „castane" și, astfel botezat, cel prins devenea și el vrăjitroacă. Își lua o mască și urmărirea continua. Pe înserate, când deasupra turnurilor uriașe ale morii, pe cerul încă albastru, sticleau primele stele, rămânea de obicei un singur supraviețuitor, hăituit de o hoardă de vrăjitroace care scoteau urlete sinistre. Locatarii așteptau cu groază momentul ăsta, aruncau după noi, de la balcoane, cu cartofi sau morcovi, femeile de serviciu ieșeau cu mătura, dar degeaba. Vrăjitroacele nu se potoleau până nu capturau și ultima victimă, un copilaș care văzând că se îngroașă gluma, se speria de-a binelea. Noaptea era înspăimântător să dai ochii cu o vrăjitroacă mascată, darămite cu un cârd întreg. Ultimul prins era cărat în scara cea mai apropiată, unde ceilalți se strâmbau la el și se prefăceau că vor să-l înghită, până venau mamele indignate și ne luau acasă.

Când nu aveam chef de Vrăjitroacă și nici să ștergem cu talpa subțiată a tenișilor căsuțele albastre, pomii galbeni și mamele verzi pe care fetele le desenau pe asfalt, doar ca să le auzind urlând și fugind acasă, ne strângem în gașcă și, așezați pe niște bucăți de bordură încă nearanjate în linie, începeam să povestim tot felul de lucruri sau să jucăm Fazanul pe fime. Îmi amintesc cum a povestii Țaganu o escapadă de-a lui în curtea morii: "Am sărit gardul pe la căsuța cu cap de mort. M-a văzut un morar. Au venit și alți morari. Am luat-o la fugă. Au aruncat în mine cu pietre. M-am ferit. Când au terminat pietrele, au scos pistoalele. Nu m-au nimerit. Au tras cu mitralierele. Trăgeu în sus, mă lăsam în jos. Trăgeau la picioare, săream în sus. Au adus tunuri. Dar eu fugeam mai departe. S-au luat cu tancurile după mine, dar eu fugeam. Au trimis avioane și au aruncat bombe, dar eu am ajuns la gard ,și l-am sărit pe aici pe la poartă." Povestea așa de serios încât aproape ajunseserăm să-l credem. Abia dacă se auzea câte un „sanchi" timid. Când jucam fazan pe litere se știau deja filmele de la fiecare literă. După A fost cândva hoț *urma* A fost prietenul meu, *iar al treilea trebuia să spună neapărat* Agatha, lasă-te de crime. *La B, primul film era întotdeauna* Babette pleacă la război. *Când vreunul dintre noi nu mai știa ce să zică, alții îi suflau greșit: zi* Corabia de fier! *Și când el zicea* Corabia de fie, *îi spuneau cu dispreț: nu există filmul astă.*

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rînduri, în legătură cu reacția pe care ai avut-o citind acest fragment. Poți alege dintre următoarele variante: *mi-a trezit nostalgia după anii copilăriei pentru că..., mi-a stârnit curiozitatea întrucât..., m-a amuzat deoarece...*etc. Poți propune și o variantă proprie.
2. Crezi că autorul relatează aici o întâplare trăită? Argumentează.
3. Prezintă, pe baza fragmentului, jocul de-a „vrăjitroaca".
4. Ai jucat vreodată „*Fazanul pe filme*" asemenea copiilor din fragmentul selectat? Dacă da, cum procedai? Dacă nu, prezintă un joc asemănător. Cum te simțeai în această ipostază?
5. În ce perioadă, din punct de vedere temporar crezi că se plasează întâmplările din textul de mai sus. Caută indicii care săți susțină argumentația.
6. Cunoști alte opere literare care au ca temă principală jocul și joaca? Exemplifică.

Scanned with OKEN Scanner

Redactează un text, de circa o pagină, în care să stabileşti o paralelă între următorul fragment din ***Amintiri din copilărie*** de Ion Creangă şi textul lui Mircea Cărtărescu:

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului, cînd mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul încălecat pe bâtul său gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă cu voie bună, şi-l bate cu biciul, şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ţi ie auzul; şi de cade jos, crede că l-a trântit calul, şi pe bâţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Scanned with OKEN Scanner

Gândeşte-te la titlul cărţii lui Mark Twain – ***Aventurile lui Tom Sawyer***. Scrie o predicţie în care să anticipezi conţinutul acestui volum: ce cuprinde, unde şi când se petrece acţiunea, ce personaje se întâlnesc, care este finalul etc.

Mark Twain (1835-1910), scriitor american care a pus bazele literaturii moderne în S.U.A. În scrierile sale are o viziune realistă, îmbinând perspectiva umoristică şi satira socială cu un remarcabil simţ al observaţiilor exacte.
Unele dintre romanele sale (*Aventurile lui Tom Sawyer*, *Viaţa pe Mississippi*, *Aventurile lui Huckleberry Finn*) cuprind numeroase elemente autobiografice.
Romanul *Aventurile lui Tom Sawyer*, apărut în anul 1876, este un elogiu al copilăriei libere, al victoriei binelui împotriva răului, al solidarităţii.

Aventurile lui Tom Sawyer
(fragment)

de **Mark Twain**

În aceeaşi seară, la orele nouă şi jumătate, Tom şi Sid au fost, ca de obicei, trimişi la culcare. Şi-au spus rugăciunile şi Sid a adormit îndată. Tom sta întins în pat, treaz, şi aştepta, plin de nerăbdare şi neastâmpăr. Când, în sfârşit, crezu că se crapă de ziuă, auzi ceasornicul bătând abia zece! Să înnebunească, nu altceva! S-ar fi sucit în aşternut, s-ar fi întors pe o parte şi pe alta să-şi mai potolească nervii ațâțați, dar se temea să nu-l trezească pe Sid. Aşa că sta liniştit, cu privirea pironită în întuneric. Era o tăcere înfiorătoare. Treptat, începu să audă zgomote uşoare, pe care mai întâi abia le desluşea, şi care, încetul cu încetul, se întăreau. Acum auzea până şi tictacul ceasornicului. Grinzile vechi începură a scârțâi tainic. Scările trosneau încetişor. De bună seamă că pe undeva pe-aproape umblau duhuri. Un sforăit înfundat venea la intervale regulate din camera mătuşii. Şi-acum, iată că se porni să mai ţârâie întruna şi un greiere, de a cărui ascunzătoare n-ai fi putut da, oricât ţi-ai fi bătut capul. În clipa următoare, Tom tresări de spaimă, auzind în tăblia patului ronțăitul sinistru, ticăitul unui cariu, căruia i se mai spune şi „ceasul morţii”. Asta însemna că zilele cuiva erau numărate. După aceea se înălțară, departe în noapte, urletele unui dulău. De la depărtare şi mai mare îi răspunseră alte urlete, mai slabe.

Tom nu mai ştia ce să facă de frică. În cele din urmă, simți cu uşurare că vremea încetase a se mai scurge şi că peste toate se înstăpânise veşnicia. Curând-curând începu să moțăie.

Când ceasornicul bătu unsprezece, Tom dormea dus. Deodată, din caierul încâlcit al viselor se desprinse un mieunat jalnic de cotoi. O fereastră se deschise în vecini şi mieunatul încetă brusc. Cineva strigă: „Zât,

Scanned with OKEN Scanner

cotoi afurisit!" O sticlă zvârlită undeva, în spatele şopronului mătuşii, se sparse cu zgomot. Toate acestea îl deşteptară de-a binelea pe Tom. Un minut mai târziu era îmbrăcat şi ieşea pe fereastră. Se târî în patru labe de-a lungul acoperişului pridvorului, miorlăind între timp discret, o dată, de două ori. Apoi sări pe acoperişul şopronului şi de acolo jos. Huckleberry Finn îl aştepta, cu pisica moartă în mână. Amândoi o luară din loc, făcându-se nevăzuţi în întuneric. O jumătate de oră mai târziu, îşi croiau drum prin bălăriile cimitirului. Era un cimitir după moda veche a Vestului, aşezat pe un deal, la vreo doi kilometri depărtare de târguşor. Gardul sta aiurea, aplecat pe o rână, ba în afară, ba înăuntru; nici o ulucă nu era dreaptă. Iarba şi buruienile năpădiseră întreg cimitirul. Toate mormintele vechi erau scufundate şi stâmbe, nici o lespede nu rămăsese la locul ei. Scânduri rotunjite la capăt, mâncate de carii, gata să cadă, se aplecau deasupre mormintelor, căutând zadarnic un sprijin. Odinioară fusese scris pe ele cu vopsea: „Veşnică pomenire lui... (cutare şi cutare)", dar pe cele mai multe dintre ele nu se mai putea citi nimic, chiar pe lumină.

Un vânticel de noapte suspina printre arbori. Lui Tom îi era frică să nu fie duhurile răposaţilor, jeluindu-se că li se tulbură odihna. Băieţii vorbeau puţin şi numai în şoaptă. Locul, ceasul tainic, solemnitatea şi tăcerea adâncă ce domnea în jur le apăsau sufletele. Găsiră movila proaspătă pe care o căutau şi se tupilară îndărătul unor ulmi bătrâni, crescuţi câteşitrei dintr-o tulpină, la câţiva paşi de mormânt.

Apoi aşteptară în tăcere un timp, care li se păru o veşnicie. Ţipătul îndepărtat al unei bufniţe era singurul zgomot care tulbura liniştea aceea de mormânt. Gândurile lui Tom deveneau tot mai apăsătoare. Simţea tot mai mult nevoia să spună ceva, să audă un glas răspunzându-i. Luându-şi inima în dinţi, şopti:

– Huck, m-auzi?... Ce-or fi zicând morţii, că umblăm aşa pe aici?...

Huckleberry răspunse tot în şoaptă:

– La asta mă gândesc şi io. Simt aşa... că mi se face păru măciucă...

– Şi mie...

Iar tăcere îndelungată, apăsătoare.

Apoi iar şoapta lui Tom:

– Auzi, Huck, ce zici, Hoss Williams ne-o fi auzit cum vorbim?

– Ba bine că nu. Duhu' lui ne aude la sigur.

După o nouă tăcere, iar Tom:

– Îmi pare rău că n-am zis „domnul Williams". Da' n-am vrut să-l supăr. Toată lumea îi zicea Hoss.

– Trebuie să fii cu luare-aminte când vorbeşti de morţi, Tom.

După această încercare neizbutită, lui Tom îi pieri iar curajul şi amuţiră amândoi.

Deodată Tom înfăşcă braţul tovarăşului său:

– Sst!

– Ce e, Tom?

Se agăţară unul de altul, cu inimile cât un purice.

– St! Auzi, iar! N-ai auzit?

– Ce?

– I-auzi! Acu' cred c-auzi!

– Doamne, Dumnezeule! Tom, să ştii că vin! Vin la sigur. Ce ne facem?

– Nu ştiu. Crezi c-or să ne vadă?

– Aoleo, Tom, dracii văd pe-ntuneric, ca pisicile. Mai bine nu mai veneam.

– Hai, şi nu te mai speria aşa. Eu nu cred c-o să se lege de noi. Doar nu facem nici un rău. Dacă nu mişcăm poate nu ne dibuie.

– Să stăm aşa, nemişcaţi, Tom. Aoleo, mi s-au muiat picioarele.

– Ascultă!...

Băieţii ciuliră urechea, cu capetele apropiate, ţinându-şi răsuflarea. Un zgomot înăbuşit de glasuri venea, adus de vânt, tocmai din partea cealaltă a cimitirului.

– Iete colo – şopti Tom. Ce să fie?

– E focu' iadului. Aoleo, Tom, mor de frică!

Nişte siluete se apropiau prin întuneric,

Scanned with OKEN Scanner

bălăbănind un felinar vechi de tinichea, care împestrița pământul în juru-i cu o puzderie de fluturi de lumină.

Curând, Huckleberry șopti, cutremurându-se:

– Dracii sunt, ce mai vorbă! Și încă trei! Doamne sfinte! Ne-am dus pe copcă, Tom! Tu știi să te rogi?

– Să-ncerc, da' nu te mai speria așa, că n-o să ne facă nimic.

– St!

– Ce e, Huck?

– Sunt oameni, mă! Unu' din ei e la sigur om. E glasul lu' moș Muff Potter.

– Nu zău?

– Pun rămășag. Ce, nu-l știu eu? Stai așa, nu te mișca. Da' lasă, că nu-i el chiar atât de treaz ca să ne simtă. Mai mult ca sigur că-i pilit, păcătosu', ca de obicei.

– Bine, n-ai grijă că nu mișc. Iete că s-au oprit. Nu știu încotro s-o ia. Acu' uite... Ptii, o ia de-a dreptu' încoace. Eu parc-aș mai cunoaște un glas... Eii! Să știi că ăsta-i Joe Indianu'!

– Așa e, e banditu' ăla! Ticălosu'! Mai bine erau dracii! Ce-or fi vrând? Ce blestemății or fi punând la cale?

Șoaptele se stinseră cu totul. Cei trei bărbați ajunseseră lângă mormânt și erau acum la câțiva pași de ascunzătoarea băieților.

– Aici e – glăsui cel de-al treilea.

Felinarul se înălță și lumină fața tânărului doctor Robinson.

Potter și Joe Indianul duceau o targă, pe care se aflau o frânghie și două lopeți. Așezară targa jos și se apucară să deschidă mormântul. Doctorul puse felinarul la un capăt al gropii și șezu și el jos, cu spatele rezemat de unul dintre ulmi. Era atât de aproape, încât băieții ar fi putut să-l atingă.

– Dați zor! spuse el, cu glas scăzut. Luna poate să iasă dintr-o clipă într-alta.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Exprimă-ți opinia, prin redactarea unui text de circa 5 rânduri, în legătura cu reacția pe care ai avut-o citind acest fragment. Poți alege dintre următoarele variante: *mi-a trezit curiozitatea pentru că..., mi-a dat o senzație de teamă deoarece..., m-a emoționat întrucât...*etc. Poți propune și o varinată proprie.
2. Prezintă conținutul textului într-un rezumat de circa 10 rânduri.
3. Descrie atmosfera de mister care deschide fragmentul selectat.
4. Identifică elementele care pot trezi cititorului o senzație de teamă.
5. Îți este cunoscut personajul Hucklebery Finn? Dacă da, ce știi despre el?
6. În ciuda tensiunii momentului la care sunt părtași Tom și Huck, există în text și aspecte comice. Exemplifică pe baza textului.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Citește în totalitate volumul ***Aventurile lui Tom Sawyer*** de Mark Twain și specifică în ce măsură predicțiile făcute de tine pentru secvența *„Înainte de text"* s-au adeverit. Poți încerca această metodă și în cazul altor opere literare.
2. Scrie un text de circa o pagină în care să faci o asociere între vârsta copilăriei și necesitatea jocului. Poți porni și de la exemple din propria biografie.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNAINTE DE TEXT

1. Eşti un iubitor al sportului. Numeşte sportul tău preferat şi explică de ce îl îndrăgeşti.
2. Arată diferenţa dintre sportul practicat de amatori şi cel practicat de profesionişti.

Johan Huizinga (1872-1945), eseist şi istoric de artă olandez, este considerat un clasic al istoriei culturii şi folosofiei istoriei. Cele mai cunoscute cărţi ale sale sunt: ***Amurgul evului mediu*** (1919), ***Erasmus*** (1924), ***Homo ludens*** (1938).

Titlu volumului ***Homo ludens*** este în limba latin[; în traducere înseamnă „omul care se joacă" sau, mai aproape de sensul textului, „omul ca fiinţă căreia îi este caracteristic jocul". Acest eseu pleacă de la premisa că există un element ludic în faptele de cultură. Autorul realizează o amplă investigaţie, punând jocul în relaţie cu justiţia, războiul, poezia, filozofia, arta etc. Concluzia întregului volum este că „mintea omenească nu se poate desprinde din cercul magic al jocului".

Homo ludens
(fragment)

de **Johan Huizinga**

Elementul ludic al culturii actuale

Formele principale ale competiţiei sportive sunt, prin natura lucrurilor, constante şi străvechi. În unele din ele, proba de putere sau de viteză se află ca atare în prim-plan. Alergarea pe jos (cu sau fără patine), cursa de cai (trap sau galop), ridicarea de greutăţi, tragerea la ţintă etc. fac parte din această categorie. Deşi în toate epocile oamenii s-au luat la întrecere ca să vadă cine aleargă, sau vâsleşte, sau înoată, mai repede, sau cine stă mai mult timp sub apă (ţinându-se anume la fund unul pe altul, ca în Beowulf*), aceste forme de competiţii nu adoptă decât într-o măsură redusă caracterul de jocuri organizate. Totuşi, nimeni nu va şovăi să le intituleze jocuri, ca urmare a însuşi principiului lor general. Există însă şi forme care evoluează de la sine spre stadiul de jocuri organizate, dotate cu un sistem de reguli. Acest lucru este adevărat mai ales în cazul jocurilor cu mingea şi a celor de-a prinselea.*

Ajungem acum la trecerea de la divertismentul ocazional la întrecerile de club şi competiţionale organizate anume. Pe tablourile olandeze din

secolul al XVII-lea vedem omuleți care bat de zor mingea, dar despre o organizare a jocului în cluburi sau despre instituirea expresă de concursuri nu se aude, după câte știu, decât prea puțin. Este evident că o astfel de organizare expresă intervine cel mai lesne la jocurile în care un grup joacă împotriva altui grup. Procesul acesta este și el vechi de când lumea: un sat se măsoară cu un alt sat, o școală joacă împotriva altei școli, un cartier împotriva altui cartier. Mai ales jocurile cu mingi mari sunt cele care impun antrenarea în comun a unor echipe fixe, și tot acolo apare și activitatea sportivă modernă. Faptul că fenomenul respectiv s-a răspândit în secolul al XIX-lea din Anglia este, până la un punct, explicabil, cu toate că factorul specificității naționale engleze, care, fără îndoială, a contribuit la producerea fenomenului și la răspândirea lui, rămâne cu neputință de identificat și de demonstrat. Unele caracteristici ale societății engleze au contribuit și ele, în aceeași măsură. Autonomia locală a accentuat spiritul de coeziune și de solidaritate. Absența unui serviciu militar obligatoriu și general a favorizat prilejul și nevoia de a face exerciții fizice voluntare. În aceeași direcție au acționat și formele învățământului. În sfârșit, configurația solului și peisajul, care în pajiștele comunale, așa-numitele commons, *ofereau cele mai frumoase terenuri de joc, trebuie să fi avut și ele un rol foarte important.*

Evoluția activității sportive are loc, începând cu ultimul sfert al secolului al XIX-lea, în sensul că jocul este privit cu tot mai multă seriozitate. Regulile devin mai severe și asociate cu tot mai multe subtilități. Nivelul performanțelor crește. Toată lumea cunoaște gravurile din prima jumătate a secolului trecut, care redau imaginea unor jucători de crichet cu cilindrul pe cap. Nu mai au nevoie de comentarii.

Cu timpul, însă, o dată cu sistematizarea și disciplinarea crescândă a jocului, se pierde o parte din conținutul ludic pur. Fenomenul se vădește în distincția dintre profesioniști și amatori. Grupul constituit pentru joc îi exclude pe cei pentru care jocul nu mai e joc și care, deși înzestrați cu mai multă dexteritate decât ceilalți, ca poziție se află mai prejos decât jucătorii adevărați. Atitudinea profesionistului nu mai este cea a jocului; din ea nu se degajează spontaneitate și nonșalanță. În societatea modernă, sportul se depărtează treptat de sfera pur ludică și devine un element sui generis*: nu mai e joc, și totuși nici seriozitate. În societatea zilelor noastre, sportul ocupă un loc detașat de procesul de cultură propriu-zis, care se desfășoară în afara lui. În civilizațiile arhaice, întrecerile făceau parte din serbările sacre. Erau indispensabile, ca acțiuni sfinte și izbăvitoare. În sportul modern, această legătură cu cultul s-a pierdut cu totul. Sportul a devenit absolut profan și nu mai are nici o legătură organică sau de altă natură cu structura societății, chiar dacă exercitarea lui este impusă de autorități. Azi, sportul este mai degrabă o manifestare autonomă a unor instincte agonale, decât un factor al unui simț comunitar fertil. Perfecțiunea cu care știe tehnica socială modernă să amplifice efectul exterior al demonstrațiilor de masă nu schimbă cu nimic faptul că nici Olimpiadele, nici organizarea sporturilor în universitățile americane, nici propaganda zgomotoasă referitoare la competițiile internaționale, nu pot înălța sportul la rangul de activitate creatoare de stil și de cultură. Oricât de important ar fi el pentru participanți și pentru spectatori, sportul rămâne o funcție sterilă, în care vechiul factor ludic s-a stins.*

Această concepție contrazice categoric opinia publică actuală, pentru care sportul trece drept elementul ludic prin excelență în cultura noastră. În realitate, sportul a pierdut din conținutul său ludic tot ce avea mai bun. Jocul a devenit serios; starea de spirit ludică a dispărut, mai mult sau mai puțin, din el. Merită atenție faptul că această deplasare înspre seriozitate au cunoscut-o și jocurile ne-atletice, îndeosebi cele bazate pe un calcul mintal, ca șahul și jocul de cărți.

În jocurile jucate pe o tablă și în cele cu mutări de piese, foarte importante chiar la popoarele primitive, este prezent de la bun început, chiar dacă e vorba de jocuri de

Scanned with OKEN Scanner

noroc (deci de grupul ruletei), un element de seriozitate. Atmosfera de veselie lipseşte aproape cu totul, mai ales acolo unde hazardul nu joacă nici un rol, ca la dame, şah, halma, ţintar etc. Totuşi, aceste jocuri rămân complet determinate în sine, în cadrul definiţiei jocului. Abia în ultima vreme, publicitatea, cu campionatele oficiale, cu întrecerile publice, cu înregistrarea recordurilor, cu reportajele făcute în stilul ei literar caracteristic, a încorporat toate aceste jocuri de inteligenţă, fie jucate pe o tablă, fie cu cărţi, în sport.

Jocul de cărţi se deosebeşte de cele jucate pe o tablă prin aceea că la cărţi hazardul nu este niciodată eliminat cu totul. În calitate de joc de noroc, jocul de cărţi rămâne, ca atmosferă şi ca preocupare spirituală, alături de jocul în zaruri, prea puţin apt de a forma cluburi sau de a prilejui întreceri publice. Jocul de cărţi bazat pe inteligenţă, în schimb, îngăduie o astfel de dezvoltare. Aici, însă, crescânda deplasare înspre seriozitate este extraordinar de grăitoare. De la ombru şi cadril, trecând prin whist, până la bridge, jocul de cărţi cunoaşte un proces de rafinare crescândă, dar abia la bridge pune tehnica socială modernă stapânire pe joc. [...]

Locul pe care îl ocupă bridge-ul în viaţa contemporană înseamnă în aparenţă o nemaipomenită accentuare a elementului ludic în cultura noastră. În realitate, lucrurile nu stau aşa. Ca să joace cu adevărat, omul, cât timp joacă, trebuie să fie din nou copil. Se poate oare afirma acest lucru despre dăruirea celor care sunt absorbiţi de un astfel de joc de inteligenţă extrem de rafinat? Dacă nu, atunci jocului îi lipseşte aici calitatea sa cea mai esenţială.

Repere pentru studiul textului

1. Explică prin ce se deosebeşte acest text de celelalte cu tema „*Joc şi joacă*", grupate în capitolul „*Ficţiunea literară*" (Tudor Arghezi – ***Facerea lumii. Balet pe şapte silabe***, Mircea Cărtărescu - ***Mendebilul***, Mark Twain – ***Aventurile lui Tom Sawyer***).
2. Ce crezi că a avut un rol esenţial în redactarea acestui tip de text: fantezia/ imaginaţia autorului sau reflectarea cât mai veridică a realităţii prezentate? Argumentează.
3. Sintetizează principalele informaţii pe care le-ai aflat în urma lecturii acestui text nonliterar despre competiţiile sportive văzută sub semnul jocului.
4. Ce fel de termeni predomină aici: cei arhaici, cei regionali sau cei neologici? Exemplifică pe baza textului.
5. Explică, urmărind textul, de ce sportul a pierdut treptat din conţinutul său ludic.

Evaluare curentă. Aplicaţii

Dacă textul literar urmăreşte să creeze o emoţie cititorului, fragmentul descris de Johan Huizinga are rolul de a-l informa.
Redactează o compoziţie de 1-2 pagini în care, prin exemplificări din textele cuprinse în secţiunea „*Ficţiunea literară*" de la tema „*Joc şi joacă*" şi din textul de mai sus, să demonstrezi valabilitatea acestei afirmaţii.

Scanned with OKEN Scanner

1. Ce categorii de jocuri preferi: competitive (fotbal, handbal, hochei etc.), de spectacol (teatru, carnaval etc.), de noroc?
2. Pot exista şi jocuri de cuvinte? Dacă da, prin ce procedee ia naştere mecanismul jocului?

Tudor Muşatescu (1903-1970), dramaturg, poet şi umorist. Adevărata vocaţie a scriitorului o reprezintă teatrul. În anul 1932 i se joacă piesa de mare succes ***Titanic Vals***, care va fi apoi montată în mai multe oraşe ale Europei. Comedia schiţează viaţa unei familii dintr-un oraş de provincie. Piesa următoare ***...Escu*** (1933) este o satiră la adresa vieţii politice din Bucureşti. Prin piesele sale autorul rămâne unul dintre cei mai însemnaţi discipoli ai lui I. L. Caragiale.

Dicţionarul umoristic al limbii române

de **Tudor Muşatescu**

A

Abandonat – *Soţ a cărui nevastă a plecat „la mama".*
Abil – *Unul care intră pe unde l-ai poftit să iasă.*
Abracadabrant – *Cuvânt care face pe nebunul.*
Abis – *Oftatul stâncilor.*
Abstract – *Concretul inexistenţei.*
Absurd – *Soţ care nu recunoaşte că nevasta are dreptul să-l înşele.*
Accent – *Semn care arată literele cu degetul.*
Acuzat – *Bănuit de nevinovăţie.*
Afiş – *Glorie la zid.*
Agendă – *Un an, într-un buzunar de vestă.*
Aiurea – *Cuvânt cu abonament de tramvai (de unde expresia: aiurea în tramvai).*
Aluzia – *Nu că zic, dar spun.*
Amendă – *Dai şi plângi.*
Ameninţare – *Muşchii ţârului.*
Amic – *Prieten prescurtat.*
Amnezie – *Memorie uitucă.*
Amplificator – *Gura mahalaei.*
Anestezie – *Invitaţie la nesimţire.*
Aplauze – *Perechi de palme care te omagiază.*
Arene – *Loc pentru zbierat împrejur.*
Atent – *Aşa cum e soţul meu cu alte femei.*
Avocat – *Vorbă multă, bogăţia omului.*

B

Babilon – *Turn pierit pe limba lui.*
Baclava – *Prăjitură cu şalvari.*
Bacil – *Virgulă, care poate pune capăt vieţii.*
Bacşiş – *Picătură pentru închis ochii*
– *Şperţ cu fes.*

Scanned with OKEN Scanner

Bagaj – *Averea hamalilor.*
– *Autobiografie.*
Baghetă – *Băț care cântă la toate instrumentele.*
Baftă – *Norocul altuia.*
Balans – *Compromis între stai și du-te.*
Barieră – *Libertate cu ridicata.*
Bănuială – *Gând care umblă de-a buşilea.*
Bestie – *Aproximativ om şi, eventual, fiară.*
Beție – *Stare în care mersul vrea acasă şi picioarele doresc la cârciumă.*
Blondă – *Fostă brună, actuală şatenă şi viitoare mov.*
Burlac – *Joc de cărți din care lipseşte dama.*

C

Cabană – *Locuință pentru creierii munților.*
Cadou – *Plăcerea de a-l face.*
Cadran – *Arena acelor de ceas.*
Canicula – *Căldură încinsă în luna lui Cuptor.*
Capodoperă – *Operă făcută cu cap.*
Căsătorie – *Singurătate în doi.*
– *Piatra fundamentală a divorțului.*
Ceartă – *Femeie înscrisă la cuvântul alteia.*
Ceasornic – *Negustor de timp pierdut.*
Cinematograf – *Întuneric unde ies multe la lumină.*
Citație – *Invitație la să nu te duci.*
Ciur – *Găuri date prin sită.*
Cosmetică – *Iluzii fardate.*
Coşmar – *Vis care nu ți-a convenit.*
Cuvânt – *Indiscreția gândului.*

D

Dafin – *Lauri ajunşi foi la băcănie.*
Dată – *Ziua exactă în care nu s-a născut nici o femeie.*
Decret – *Visul numirii.*
Defensivă – *Luptă cu spatele la inamic.*
Deget – *Decât să te arate mai bine să te ascunzi după el.*
Deficit – *Lipsă, câțiva ani de acasă.*
Demagog – *Dicționar de vorbe goale.*
Demolare – *Distrugerea moliilor.*
Diagonală – *Una cam într-o parte.*
Dig – *Armistițiu între mare şi pământ.*
Dosar – *Unul care te cunoaşte din scoarță în scoarță.*
Dragoste – *Bătăi de inimă pentru dureri de cap.*
– *Sentiment care vine în galop şi dispare în vârful picioarelor.*
Drum – *Unul care „te duce" cum vrea el.*
Dulceață – *Fructe care ... gem.*

E

Ebrietate – *Stare în care capul judecă cu picioarele şi picioarele îşi fac de cap.*
Econom – *Individ care strânge ca să nu aibă.*

Scanned with OKEN Scanner

Eminenţă – *Ocupaţie cenuşie.*
Epavă – *Om naufragiat pe uscat.*
Epicentru – *O vorbă care te cutremură.*
Est – *Cel mai răsărit dintre punctele cardinale.*
Estet – *Om care spune tot, dacă îl iei cu... frumosul.*
Etic – *E ticul moralei.*

F

Falit – *Om care a pus deoparte economiile altora.*
Fals – *Strass care face pe diamantul.*
Fantomă – *Fiinţă care trăieşte numai moartă.*
Făină – *Grâu măcinat de nevoi.*
Făţărnicie – *Perucă care ascunde chelia unui caracter.*
Fecioară – *Personaj biblic*
Femeie – *Enigmă care spune tot.*
– *Persoană trifazică:*
Faza întâia: Of!
Faza a doua: Ahh!
Faza a treia: Uff!
Frica – *Una căreia îi clănţăne dinţii de curaj.*
Frigidă – *Femeie îngheţată de căldura soţului.*
Frumoasă – *Viitoare... „fostă".*
Fum – *Tot ceea ce rămâne din toate.*

G

Galben – *Înşelat de nevastă.*
Galeş – *Privire cu zâmbete.*
Gaură – *Nimic, împrejmuit bine.*
Ger – *Unul care te lasă rece.*
Gheaţă – *Apă răcită foc.*
Ghicitoare – *Persoană care vede, prevede şi străvede cât eşti de prost.*
Ghid – *Individ care ghiceşte imediat unde vrea el să meargă.*
Ghinion – *Norocul altora.*
Glorie – *Vine brusc şi dispare trepat.*
Gondolă – *Birjă cu lopeţi la roate şi cu calul tenor.*

H

Hahaleră – *Rătăcit între el şi ceilalţi.*
Haiduc – *Doină călare.*
Hain – *Persoană care îşi ţine inima în coteţ de câine.*
Halterofil – *Om cu greutăţi în muncă.*
Hamac – *Când omul ia plasă de bună voie.*
Harem – *Visul soţului după ce s-a certat cu nevasta şi doarme pe canapeaua din sufragerie.*
Harnic – *Om cu furnici la degete.*
Hartă – *Pământ la fotograf.*
Herpes – *Cel care te lasă cu buzele umflate.*
Hieroglife – *Scris medical.*
Holtei – *Încă fericit.*

Scanned with OKEN Scanner

I

Ianuarie – *Lună care naşte ani.*
Ibovnic – *Schimbul doi, în căsătorie.*
Icre – *Peşti reduşi la zero.*
Idilă – *Dragoste verticală.*
Idiot – *Cap viran.*
Ignorant – *A nimicştiutor.*
Imaginaţie – *Visurile omului treaz.*
Imposibil – *Bărbat care verifică socotelile de coşniţă ale soţiei.*
Inel – *Prima verigă din lanţul căsniciei.*
– *Indiscret care arată cu degetul că eşti însurat.*
Infidel – *Bărbat cu soţia plecată la băi.*
Infidelă – *Cea fidelă altuia.*
Infinit – *Dimensiunea precisă a dragostei.*
Inoportun – *Persoană care întreabă cât e ceasul, tocmai când ţi-l priveşti lung, fiindcă i s-a rupt arcul.*
Intelectual – *Cap cu om.*
Ipohondrie – *Boala sănătosului.*

J

Jaf – *Satisfacţia de a lua, numai ca să nu rămâie.*
Jalbă – *Audienţă în proţap.*
Jaluzea – *Transperantul geloşilor.*
Jazz – *Junglă muzicală.*
Jenă – *Vorbă pe care o strâng pantofii, când să facă pasul hotărâtor.*
Jignire – *Ofensă cu adresă exactă.*
Justiţie – *Oarba care vede ce face.*

K

Kilocaloria – *Căldură la kil.*
Kilogram – *Unul care umblă cu ocaua mică.*
Kilometru – *Milimetru plecat la drum lung.*
Kilowatt – *Un kilogram de vată.*

L

Labirint – *Intrarea, gratis; ieşirea pe răspunderea clientului.*
Lactovegetarian – *Animal care se hrăneşte cu vegetale ca să dea lapte.*
Lampă – *California fluturilor căutători de aur.*
Lampion – *Lumină căutată cu lumânarea.*
Laşitate – *Sentiment care n-are nici măcar curajul să spună cum îl cheamă.*
Licurici – *Lămpile de buzunar ale florilor de noapte.*

M

Macara – *Aparat care ridică moralul.*
Maree – *Când i se suie, mării, apa la cap.*
Memorii – *Amintiri care îţi convin.*
Minge – *Săritoare din fire.*
Mireasă – *Alba care îţi face zilele negre.*
Mită – *Dare de mână.*
Moţ – *Unul care ţi se urcă la cap.*
Mozaic – *Pietre care se înteleg perfect între ele.*

Scanned with OKEN Scanner

N

Namilă – *Om depăşit.*
Năмol – *Sănătate, în mizerie.*
Năpastă – *Rimă la nevastă.*
Năuc – *Plecat din el însuşi, fără destinaţie.*
Năvod – *Când li se face peştilor să mănânce ochiuri.*
Nebun – *Individ care nu e „cu-minte".*
Nedreptate. – *Justiţia tiranilor.*
Neglijenţă – *Una care stă cu mâinile în sân de frică să nu le pună pe ceva.*
Nelimitată – *Suprafaţa prostiei.*
Neologism – *Turist prin dicţionarele altora.*
Nevastă – *Persoană care te încântă o lună şi te descântă toată viaţa.*
Nevăzut – *Negustor cinstit.*
Neverosimil – *Adevărat, dar nu e.*
Nimic – *Cuvânt fără avere.*
Nou – *Viitor vechi!*

O

Oaie – *Una care o face de ea.*
Odinioară – *Timp neprecizat în care toţi ar fi preferat să trăiască fără să ştie de ce anume.*
Oftat – *Ţipăt înăuntru.*
Omagiu – *Temenea cu fruntea sus.*
Original – *Nu ca tine, nici ca mine. Numai ca el.*
Oţet – *Vin distrus sufleteşte.*

P

Panoplie – *Război, la perete.*
Parchet – *Să mergi pe el, dar să calci pe-acolo.*
Paşaport – *Hârtie cu trecere.*
Pălărie – *Una care se vinde pe capete.*
Perucă – *Proteză la cap.*

R

Radio – *Unul care vorbeşte şingur şi-l aude toată lumea.*
Radiografie – *Interviu luat pe dinăuntru.*
Rafinat – *Persoană care ştie să-şi ascundă impurităţile.*
Ramă – *Imagine oprită la barieră.*
Răvaş – *Plăcintă care ţi-o coace.*
Remuşcare – *Muşcătură întoarsă la domiciliu.*
Rucsac – *Unul pe care îl duci în spate ca să trăieşti pe spinarea lui.*

S

Sac – *Aparat pentru prins mâţe.*
Salve – *Salutări cu tunul.*
Satiră – *Una moartă după umor.*
Sifon – *Apă cu nervi.*
Sinucidere – *Laşitate pentru care îţi trebuie cel mai mare curaj.*
Soare – *Cerc cu razele înafară.*
Soţi – *Condamnaţi la somn comun, dar la visuri separate.*
Spirit – *Unul pe care-l pierzi, căutându-l.*
Surâs – *Râs între ghilimele.*
Supraom – *Locatar la etaj.*

Scanned with OKEN Scanner

Ş

Şantaj – *Presă pentru stors bani.*
Şicană – *Nod fără papură.*
Şifonier – *Spaţiu locativ pentru cei prinşi la nevestele altora.*
Şiret – *Şmecherul ghetelor.*
Şperaclu – *Deschizător de drumuri spre puşcărie.*
Ştab – *Om până la care te ridici aplecându-te.*
Şuşoteală – *Şoapte care umbă cu vorbe.*
Şuviţă – *Delegaţie de protest.*

T

Tabachere – *Debit personal pentru ţigări de la alţii.*
Taciturn – *Turn tăcut.*
Tact – *Ceea ce trebuie să ai ca să nu strici ritmul în căsnicie.*
Tacticos – *Om din familia melcului.*
Telefon – *Unul pe care îl ţii în casă ca să umble cu vorbe prin târg.*
Tren – *Şarpe ieşit la drum de fier.*

Ţ

Ţanc – *Ora exactă.*
Ţarc – *Libertate ocolită.*
Ţărm – *„Veto", opus apelor.*
Ţigară – *Fum la hârtie.*
Ţiglă – *Solzii caselor.*

U

Ucigaş – *Cel care omoară timpul, ca să-şi piardă vremea.*
Ud – *Fost uscat.*
Uimit – *Rămas cu gura căscată în ochi.*
Ulcer – *Stomac rănit la suflet.*
Ulterior – *Termen la care unii îşi fac treburile la zi.*
Univers – *Tot, plus restul.*
Universitate – *Clădire care se încinge cât ai zice „peşte".*
Urzeală – *Diplomaţie feminină*
Uşier – *Individ care stă la uşă ca să te scoată din ţâţâni.*
Uzurpator – *Scoală-te tu, ca să stau eu.*

V

Vacanţă – *Zile de vârf ale şcolarilor.*
Vaccin – *Duşman cu el însuşi.*
Vag – *Ceva precis că nu este aşa.*
Val – *Când marea îşi încreţeşte fruntea.*
Vale – *Deal de-a-ndaratelea.*
Vedere – *Împrejurare în care pretendentul la căsătorie nu vede niciodată ce îl aşteaptă.*
Veto – *Vocativul de la Veta*
Vis – *Viaţă de rezervă...*
Vârstă – *Ani, la zi.*
Vorbă – *Cuvânt ieşit pe teren.*
Vraişte – *Capul prostului.*

Scanned with OKEN Scanner

W Werloo – *Cuvânt de origine corsicană.*
Whisky – *Dialect britanic în babilonul băuturilor.*

X Xilograf – *Unul care se hrăneşte din lemn. De exemplu: tâmplar.*
Xilofon – *Muzică ajunsă pe scândură.*

Y Y – *Praştia alfabetului.*

Z Zadarnic – *Şi nimic şi de prisos.*
Zaraf – *Tăbăcar care lua pielea de pe om.*
Zare – *Loc dincolo de care n-a trecut nici o privire.*
Zarvă – *Nițele femei la un loc.*
Zaţ – *Soartă fiartă la ibric.*
Zgomot – *Muzică de cameră la vecinii din bloc.*
Zi – *Conjuncție între ieri şi mâine.*
Zvon – *Ştire în neştire.*

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Alege de la fiecare literă a alfabetului un cuvânt explicat în mod neaşteptat/ ingenios de Tudor Muşatescu. Ce ţi se pare interesant?
2. Selectează cea mai amuzantă formulare pe care ai întâlnit-o în acest ***Dicționar umoristic al limbii române***. Motivează alegerea.
3. Alege cea mai surprinzătoare „explicaţie" a unui cuvânt şi arată motivul selecţiei tale.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

Jocurile de cuvinte au la bază relaţiile lexicale: sinonimia, omonimia, paronimia, antonimia. Prin trecerea ingenioasă de la un cuvânt la alt cuvânt cu o formă sonoră apropiată, de la un sens la alt sens, se obţin efecte surprinzătoare, adesea nu lipsite de umor. Unele jocuri de cuvinte constau într-o modificare sau o substituţie într-o sintagmă. Altele pleacă de la procedeul prin care se modifică o expresie, un titlu, un citat foarte cunoscut, o maximă celebră etc.
Indentifică în textul lui Tudor Muşatescu 5 jocuri de cuvinte şi explică mecanismul care stă la baza lor.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

Redactează un jurnal de lectură de 2-3 pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema „*Joc şi joacă*". Textele pot fi atât cele din acest ghid, din manual cât şi cele din lecturile tale suplimentare.

Acest jurnal de lectură poate fi elaborat după următorul plan:

- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie), nonliterar (text ştiinţific, argumentativ etc.);
- ce ai reţinut din lecturile pe tema respectivă;
- ce reacţii ţi-a provocat lectura fiecărui text;
- comentarii personale în legătură cu textele citite (ce ţi s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificaţie are textul respectiv, care sunt opiniile tale raportate la cele aflate etc.).

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Povestește pe scurt o întâmplare veselă din copilărie.
2. Realizează oral un scurt portret al tatălui.

Despre ***Amintiri din copilărie*** s-a zis că este *romanul copilăriei*. În fapt tematica scrierii este mai cuprinzătoare; din paginile cărții se conturează și o imagine a familiei, așa cum apare ea din perspectiva personajului-narator.
Fragmentul de mai jos are ca temă, nu doar copilăria/ jocurile copilăriei, ci schițează într-un plan mai larg și figura părinților, viața unei familii tradiționale, în care rolurile sunt bine împărțite: mama se îngrijește de copii și gospodărie, iar tatăl muncește la câmp sau la pădure pentru întreținerea familiei.

Amintiri din copilărie

de *Ion Creangă*

II

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o sfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi băieții de-a mijoarca, și alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nouri după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea". Și vremea se îndrepta după râsul meu...

Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat știa a face multe și mari minunății; alunga

Scanned with OKEN Scanner

nourii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfigând toporul în pământ afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul sau păretele sau vreun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!" şi îndată-mi trecea durerea... Când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt şi vreme rea, sau când ţiuia tăciunele, despre care se zice că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo, în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul. Şi mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe opsasul încălţării; ori mai în grabă lua funingenă de la gura sobei, zicând: „Cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu mi se dioache copilaşul!" şi-mi făca apoi câte un benchi boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul!... Şi alte multe încă făcea.

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte; şi-mi aduc bine aminte, căci braţele ei m-au legănat, când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alintam la sânu-i gângurind şi uitându-mă în ochii ei cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat, şi a vorbi de la dânsa am învăţat. Iar înţelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgele şi eu creşteam pe nesimţite, şi tot alte gânduri îmi zburau prin cap şi alte plăceri mi se deşteptau în suflet, şi în loc de înţelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat şi dorul meu era acum nemărginit; căci sprinţar şi înşelător este gândul omului, pe ale căruia aripi te poartă dorul necontenit şi nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!

Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiş apa la adânc, şi din veselia cea mai mare cazi deodată în uricioasa întristare.

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă şi nevinovată. Şi drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului, când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâne, sau ce-i frământă alte gânduri pline de îngrijire? Copilul încălecat pe băţul său gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă cu voie bună, şi-l bate cu biciul, şi-l struneşte cu tot dinadinsul, şi răcneşte la el din toată inima, de-ţi ie auzul; şi de cade jos, crede că l-a trântit calul, şi pe băţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită şi se lăsa câte oleacă ziua să se hodinească, noi băieţii tocmai atunci rădicam casa în slavă. Când venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, îngheţat de frig şi plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întuneric. Şi el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la baba-oarba, ne rădica în grindă, zicând: „Tâta mare!" şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaiţul şi tata se punea să mânânce, noi scoteam mâţele de prin ocniţe şi cotruţă şi le flocăiam şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul, şi nu puteau scăpa bietele mâţe din mâinile noastre, până ce nu ne zgâriau şi ne stupeau ca pe noi.

– Încă te uiţi la ei, bărbate – zicea mama – şi li dai paiele! aşă-i?... Ha, ha! Bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteţi. Că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceţi otrocol prin cele mâţe şi daţi la om ca câinii prin băţ. Ăra! d-apoi aveţi la ştiinţă că vă prea întreceţi cu dediochiul. Acuş ieu varga din coardă şi vă croiesc de vă merg peticile.

– Ia lasă-i şi tu, măi nevastă, lasă-i, că se bucură de venirea mea, zicea tata, dându-ne huţa. Ce le pasă: lemne la trunchi sunt;

Scanned with OKEN Scanner

slănină şi făină în pod este deavolna; brânză în putină, aseminea; curechi în poloboc, slava Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi să mânânce şi să se joace acum cât îs mititei, că le-a trece lor zburdăciunea, când or fi mai mari şi i-or lua grijile înainte; nu te teme, că n-or scăpa de asta. Ş-apoi nu ştii că este o vorbă: Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; şi dacă-i popă, să cetească...

– Ţie, omule – zise mama – aşa ţi-i a zice, că nu şezi cu dânşii în casă toată ziulica, să-ţi scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne iartă-mă! De-ar mai veni vara să se mai joace şi pe afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădureţe. Câte drăcării le vin în cap, toate le fac. Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga şi el afară şi începe a toca în stative, de pârâie pereţii casei şi duduie fereştile. Iar stropşitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleştele şi cu vătraiul, face o hodorogeală şi un tărăboi, de-ţi ie auzul; apoi îşi pun câte-o ţoală în spate şi câte-un coif de hârtie în cap şi cântă „aliluiia şi Doamne miluieşte, popa prinde peşte", de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ţi vine câteodată să-i coşeşti în bătaie, dac-ai sta să te potriveşti lor.

– Poi dă, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă, de s-a dus vestea; încaltea, ţ-au făcut şi băieţii biserică aici pe loc, după cheful tău, măcar că-ţi intră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneţi-vă de făcut privigheri de toată noaptea şi parascovenii câte vă place, măi băieţi, dacă vi-i voia să vă deie mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unşi cu miere de la Patruzeci de sfinţi şi colivă cu miez de nucă.

– Ei, apoi! minte ai, omule? Mă mieram eu de ce-s ei aşa de cuminţi, mititeii; că tu le dai nas şi le ţii hangul. Ia priveşte-i cum stau toţi treji şi se uită ţintă în ochii noştri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ş-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieţi, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveţi de mâncare sub nas!

Şi după ce ne culcam cu toţii, noi băieţii, ca băieţii, ne luam la hârjoană şi nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un şurub-două prin cap, şi să ne deie câteva tapangele la spinare. Şi tata, săturându-se câteodată de atâta gălăgie, zicea mamei:

– Ei taci, taci! ajungă-ţi de-amu, herghelie! Ştiu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare!

Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra şi mai îndesate, zicând:

– Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteţi! Nici noaptea să nu mă pot hodini de incotele voastre?

Şi numai aşa se putea linişti biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ş-apoi socotiţi că se mântuia numai cu atâta? Ţi-ai găsit! A doua zi des-dimineaţă le începeam din capăt. Şi iar lua mama nănaşa din coardă şi iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea:

Pielea rea şi răpănoasă
Ori o bate, ori o lasă.

Şi câte nu ne venea în cap, şi câte nu făceam cu vârf şi îndesate, mi-aduc aminte, de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ţine minte toate cele şi acum aşa, dacă te slujeşte capul, bade Ioane!

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Extrage din text cel puţin două locuţiuni/ expresii şi construieşte cu acestea enunţuri.
2. Identifică alte locuţiuni/ expresii cu aceeaşi valoare morfologică.
3. Fragmentul de mai sus este construit în jurul câtorva nucelee epice. Identifică aceste nuclee şi daţi-le un titlu.
4. Cine povesteşte în text. Extrage un fragment semnificativ pentru identitatea naratorului.
5. Identifică celelalte personaje din fragment şi extrage cel puţin o trăsătură caracteristică pentru fiecare.
6. Precizează două dintre modalităţile de caracterizare a personajelor folosite în texte şi exemplifică fiecare procedeu.
7. Caracterizează, la alegere, unul dintre personajele prezente.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Identifică şi extrage din text 1-2 pasaje lirice. Comentează succint mijloacele prin care este realizat lirismul acestora.

Scanned with OKEN Scanner

Exprimați-vă opinia despre conceptul de *„familie tradițională”*.

Morometii, poate cel mai cunoscut roman de după cel de al doilea război mondial, este o scriere care, în cele două volume ale sale, ilustrează o problematică polemică și complexă a vieții contemporane. Dispariția țărănimii, una dintre problemele prezente în roman - înseamnă între altele și criza familiei tradiționale. Este în special tema pe care o dezvoltă primul fragment reprodus mai jos din partea întâi a volumului I al romanului.

Morometii

de Marin Preda

Partea întâi

IV

[...] – *Treceți la masă, ori vreți să vă chem cu lăutari? strigă Catrina Moromete din pragul tindei. Ilie, unde s-au dus fetele alea? Numai tu le-ai dat nas; unde-or fi ele acuma? Sculați în sus! Paraschive, Nilă, voi n-auziți? Niculae, tu ce mai aștepți? Ai băgat nasul între picioare...*

Femeia se opri deodată din vorbit și chipul i se schimonosi de spaimă. Pe alături de ea țâșni Dulache, câinele, ieșind din tindă cu o bucată mare de ceva alb în gură, pesemne brânză. Femeia îl întrebă:

– Când ai intrat lovi-te-ar turbarea? Lasă jos! Lasă jos! Lasă jos, n-auzi?

– Dă-i apă, zise Moromete liniștit.

Paraschiv începu să râdă, sculându-se de pe dulamă.

– Lasă jos, lasă jos, mânca-te-ar câinii, lasă joos!... striga zadarnic femeia. Câinele pierise în grădină. Acum să mâncați câinele, spuse mai departe Catrina, uitându-se crunt la fiul vitreg care râdea.

– De ce să mâncăm câinele, fă proasto? întrebă Moromete, liniștit și încet. Apoi, tot liniștit, spuse mai departe și la fel de încet, ca și când ar fi vorbit cu el însuși: De ce să mâncăm, fa, zăltato, sărito de la locul tău? E bun câinele de mâncat, fa? E bun să te mănânce el pe tine! Și chiar o să te mănânce. Azi ți-a luat brânza, mâine o să-ți ia...

– Nu treceți o dată la masă? strigă femeia scoasă din minți. Dacă n-o să mă duc în lume și să vă las... și moartea să vă ia pe toți și la cimitir să vă ducă!...

– Taci, fa, din gură, dosădito! zise iar Moromete, și mai liniștit ca înainte. Vezi-ți, fa, de treabă! Ai făcut mâncare? Spune o dată și taci, că nu suntem surzi.

Paraschiv stătea pe prispă și rânjea. Femeia amuți, nu mai zise nimic. Pe drum se văzură cele două fete apropiindu-se de casă. Moromete se ridică de pe prispă și, în tăcerea care se lăsase, glasul lui picură liniștit și încet, de astă dată spunând însă altceva:

Scanned with OKEN Scanner

– Tu, Paraschive, ce stai acilea şi beleşti fasolele la mine? Ce, nu ţi-am mai văzut dinţii ăia de mult? Rânjeşti ca un colţat la maică-ta, parcă tu ai fi mai breaz. De ce nu treci la masă? Şi pe voi v-a găsit scăldatul? Dacă vă iau de păr şi mătur bătătura cu voi, vă scutesc de-o treabă mâine dimineaţă. O lăsaţi pe mă-ta singură şi vă duceţi. Unde sunt ăilalţi?

Moromete vorbise până acum încet şi liniştit. Deodată curtea răsună de un glas puternic şi ameninţător făcându-i pe toţi să tresară de teamă.

– Nilă! Achime! strigă Moromete de două ori.

După un timp, se auzi în casă cum cineva sare din pat; în acelaşi timp, poarta grajdului se deschise şi se văzu venind încet şi frecându-se cu mâinile la ochi, Achim.

– Ce e, mă, cu voi? întrebă Moromete, cu glasul dinainte, încet şi liniştit. Ba chiar blând. Nu vă e foame? Staţi la masă! Puneţi pe urmă să dormiţi până poimâine dimineaţă...

Catrina Moromete se şterse pe frunte de sudoare şi intră în tindă. Unul câte unul, copiii intrară în tinda casei. Se înserase bine şi de pe vatră focul arunca până departe o fâşie roşie de lumină făcând să strălucească bătătura.

Cât ieşeau din iarnă şi până aproape de sfântul Niculaie, Moromeţii mâncau în tindă la o masă joasă şi rotundă, aşezaţi în jurul ei pe nişte scăunele cît palma. Fără să se ştie când, copiii se aşezaseră cu vremea unul lângă altul, după fire şi neam. Cei trei fraţi vitregi, Paraschiv, Nilă şi Achim, stăteau pe partea dinafară a tindei, ca şi când ar fi fost gata în orice clipă să se scoale de la masă şi să plece afară. De cealaltă parte a mesei, lângă vatră, jumătate întoarsă spre străchinile şi oalele cu mâncare de pe foc, stătea întotdeauna Catrina Moromete, mama vitregă a celor trei fraţi, iar lângă ea îi avea pe ai ei, pe Niculae, pe Ilinca şi pe Tita, copii făcuţi cu Moromete. Dar Catrina fusese şi ea măritată înainte de a-l lua pe Moromete: bărbatul acesta îi murise în timpul războiului, dar nu pe front, fiindcă nu împlinise încă anii ca să fie luat militar, ci acasă de apă la plămâni; îi lăsase o fată (pe care Catrina o născu după moartea lui) şi când plecă din casa socrilor n-o luă cu ea, o lăsă bătrânului Năfliu, bâtului, cum îi spuneau cu toţi, cu care însă Catrina nu se avea bine.

Moromete stătea parcă deasupra tuturor. Locul lui era pragul celei de-a doua odăi, de pe care el stăpânea cu privirea pe fiecare. Toţi ceilalţi stăteau umăr lângă umăr, înghesuiţi, masa fiind prea mică. Moromete n-o mai schimbase de pe vremea primei lui căsătorii, deşi numărul copiilor crescuse. El şedea bine pe pragul lui, putea să se mişte în voie şi de altfel nimănui nu-i trecuse prin cap că ar fi bine să se schimbe masa aceea joasă şi plină de arsuri de la tigaie.

Paraschiv, Nilă şi Achim nu erau din firea lor nişte copii tăcuţi, moi ori lipsiţi de veselie. Totuşi, ca totdeauna, ei se aşezară la masă absenţi, uitându-se în gol, oftând, parcă ar fi trebuit nu să mănânce ci să ridice pietre de moară. Moromete se aşeză şi el pe prag, făcând în acelaşi timp câteva cruci repezi şi închizând o clipă, evlavios, ochii. Niculae, care nu avea scaun, se aşeză turceşte pe pământ.

– Du-te, mă, şi ia-ţi o pernă, dosăditule, de câte ori să-ţi spui? Că ăştia nu sunt în stare să facă măcar un scaun, zise femeia, uitându-se la cei trei care aşteptau, tăcuţi şi plictisiţi, mâncarea.

– Tu de ce nu faci? zise Achim, ai cărui ochi sclipiră ascuţit, înfigându-se din golul în care erau pierduţi mai înainte, în cei ai mamei vitrege.

Moromete, care tocmai îşi făcuse cruce, se uită la femeie cu gura căscată de mirare.

– Taci, fa, din gură, n-auzi?! zise el, apucând lingura între degete.

– N-auzi ce zice colţatul? răspunse femeia, ştergându-se de sudoare, fără să-i pese de privirea bărbatului.

– De ce colţat?! întrebă moale Paraschiv, apucând şi el lingura într-un fel

Scanned with OKEN Scanner

anumit, vrând să spună că vrea să mănânce mai repede.

– Taci, mă, din gură! zise şi Nilă cu un glas şi mai moale decât al fratelui, aproape şoptit.

– Cine vă întrece? răspunse Catrina. Aşează-te masă, ridică-te masă. Abia se mişcă, abia se aşează, cleaf-cleaf, parcă i-ai da să mănânce otravă.

– Pui, fa, mâncarea-aia o dată? zise Moromete liniştit, dar în glas cu fire de ameninţare.

Cele două fete tăceau. Niculae se uita la tatăl său nemişcat, cu ochii pironiţi pe fruntea largă, descoperită de golul părului căzut de o parte şi de alta a creştetului. Catrina apucă o oală mare de pe vatră şi o trase lângă ea. Fata cea mare, Tita, desprinse dintr-un cui de lângă fîrîdă o aţă subţire de bumbac şi tăie mămăliga în felii groase. Ilinca aşeză în mijlocul mesei o strachină largă şi adâncă, iar femeia o umplu numai-decât cu ciorbă verde şi groasă de ierburi.

– Da' brânză nu e? şopti Niculae indignat, uitându-se la maică-sa.

– Du-te de-o ia din burta lui Duţulache! răspunse mama.

– Da' ce! Ce Duţulache? Mie să-mi dai brânză, zise iar Niculae, trântind lingura pe masă.

– Parcă spuneai că să le mănânce lupii de oi, îngână femeia mai moale, cu un glas nepăsător.

– Mănâncă, mă, acilea şi nu te mai miorlăi, puturosule! Te găsi brânza! Când e, te uiţi chiondărâş la ea, zise tatăl nepăsător şi el, înghiţind un dumicat mare.

Niculae amuţi. Pieptul i se ridică şi coborî repede; buzele îi tremurară. Câteva clipe se uită la maică-sa. Femeia mânca cu gândurile în altă parte. Băiatul se uită atunci spre soră-sa Ilinca, dar fiecare mânca repede, însufleţit pe neaşteptate, tăcut şi parcă nemaisimţind pe cel de alături. Băiatul înghiţi greu, se ridică de la masă şi ieşi afară. Aproape că nimeni nu-l luă în seamă.

– Dacă mănânci, mi-eşti ca un frate, Niculae, zise Achim batjocoritor, dacă nu mănânci, mi-eşti ca doi.

– Să te ia naiba, izbucni băiatul hohotind şi făcându-se nevăzut.

Pe faţa femeii trecu o umbră de durere auzind plânsul de afară al copilului.

– De ce nu-l laşi în pace, Ilie? şopti ea, privindu-şi bărbatul fără teamă. N-ajunge că îl trimeţi ca vai de capul lui şi rabdă de sete toată ziua, cu oile? Îl mai faci şi puturos. Voi vă duceţi şi munciţi ca oamenii, vă mai odihniţi, aveţi apă, mâncaţi, şi el, săracu, rabdă de sete toată ziua şi aleargă după zăpăcita aia de Bisisica...

Moromete se sculă de la masă tăcut şi ieşi afară. După câtva timp se auziră câteva cuvinte înnăbuşite şi pe urmă tatăl se întoarse ţinându-l pe băiat de mână.

– Stai şi mănâncă, nu te prosti, zise Moromete aşezându-l la masă. Dă-i fa, nişte brânză, hai, el se duce cu oile, de!

– Nu mănânc brânză, scrâşni Niculae, ştergându-şi obrajii pătaţi de lacrimi.

– Mănâncă-mă pe mine atunci, răspunse omul.

Strachina de pe masă se golise între timp. Catrina se întoarse şi apucă oala din spate.

– Nu-i arde lui de brânză, zise ea, turnând în strachină. I-e necaz că o să rămână repetent. I-e necaz şi lui că anul trecut i-a luat-o a lui percitoru înainte, că tot aşa, te-ai apucat să-l trimeţi cu oile... Parcă mureai dacă-l lăsai barem o lună, acolo, să se ducă... i-e drag şi lui...

– Ia mai lasă, zise Ilinca, uitându-se supărată spre maică-sa. Ne găsi şcoala!

– Taci, fa, din gură, proasto! zise mama, ridicând mâna ameninţător spre fată.

– Fă! Fă! Fă, n-auzi? mormăi Moromete. Pune, fa, mâncarea şi mai trage-te pe fălcile alea că te-or fi durând de când vorbeşti! Altă treabă n-avem noi acuma! Ne apucăm să studiem. Mai bine vezi ce-o să faci, că mâine dimineaţă... dar ce zic eu: mâine dis-de-dimineaţă o să vie ăla să-ţi ia ţoalele din casă.

Scanned with OKEN Scanner

– De ce să-mi ia ţoalele din casă? întreabă femeia nevinovată.

– Aşa! Ca să se mire proştii, răspunse omul. Vezi că se umflă laptele...

Tita se întoarse şi dădu la o parte de pe vatră o oală plină de lapte. Catrina turnă iarăşi ciorba în strachina de pe masă, care între timp iar se golise.

– Ce faci, mă, că am vorbit iar cu Cătănoiu. Zice că săptămâna asta pleacă la Bucureşti, zise Achim, uitându-se pe sub sprâncene la tatăl său.

– Ducă-se învârtindu-se! răspunse Moromete posomorându-se deodată.

Niculae, care începuse să mănânce, lăsă lingura pe masă şi se uită cu nesaţ la fratele său vitreg.

Nepăsător, Achim continuă, făcând o socoteală simplă:

– Avem douăzeci şi patru de oi, toate cu lapte. Asta înseamnă două sute patruzeci de lei pe zi. Într-o săptămână...

– Înseamnă, răspunde Moromete batjocoritor. Înseamnă prostia ta din cap.

– Mă, eu ţi-am spus! zise Achim cu dispreţ parcă. La toamnă trebuie să plătim banca. Eu zic că trebuie să-mi spui o dată, dacă îmi dai sau nu-mi dai drumul!

Catrina care ascultase se amestecă şi ea:

– Lasă-l, mă, să se ducă. Nu e vorba numai de bancă, dar sunt şi ei băieţi mari... N-au o treanţă pe ei... Cu ce să-şi cumpere?

– Şi ce băgaţi în voi dacă pleacă cu oile? întrebă Moromete curios.

– Cum ce băgăm? Mai e o găină, mai e un miel!...

– A! făcu Moromete, oile pleacă, mieii rămân!

Dar muierea parcă nu auzi.

– Şi pe urmă, zise ea, peste o săptămână, două începe secerea, facem pâine... Am trăit noi şi fără oi!

– Taci, mamă, din gură, zise Ilinca scoasă parcă din sărite. Să vii la deal şi să munceşti şi să vezi pe urmă cum e fără lapte...

– Las-o, Ilinco, că o găsiră găinile şi mieii. E plină de găini şi de miei, zise tatăl cu ironie.

Niculae se întoarse spre soră-sa şi-i arse o palmă peste cap, scrâşnind din dinţi.

– Ce ai, mă, eşti nebun? ţipă fata.

– Ce te-amesteci? răspunse Niculae, sărind în sus de la masă, gata să fugă afară.

– Niculae, dacă mă scol la tine, te dau cu capul de pereţi până îţi ies bolboşile ochilor, zise Moromete fulgerându-l cu privirea.

– Ce s-amestecă ea? zise băiatul arţăgos.

– Ce, mă, îţi pare bine că n-o să te mai duci cu oile?! întrebă Tita cu glas subţirel şi înalt. Nu-ţi fie frică, ai să mergi la deal să dea zece sudori din tine.

– Ce-aveţi, fa, cu el? se răsti mama furioasă. Nu puteţi să vă vedeţi de treabă?

– Tu îi dai nas, zise Tita.

– Vezi să nu-ţi dau eu una peste nas, ameninţă mama.

– Mă, se vede că nu sunteţi munciţi, mă!!! se prăbuşi Moromete de uimire. Păi eu când veneam de la deal adormeam cu dumicatul în gură! Acu vă sparg oalele şi străchinile astea în cap! Nici la sfânta masă nu v-astâmpăraţi! Niculae, stai jos şi bagă în tine şi dacă mai sufli o vorbă te... te...

Toţi lăsară ochii în jos şi se făcu tăcere. Catrina schimbă strachina şi turnă al doilea fel de mâncare, laptele fiert. Moromete luă două felii de mămăligă şi le puse în strachina plină. În aceeaşi clipă, vreo şase linguri se îndreptară spre mijlocul mesei şi începură să dumice mămăliga în strachină. Niculae îşi strecurase şi el lingura printre ceilalţi şi abia izbutea să apuce ceva şi să ducă la gură. Strachina se goli numaidecât. Femeia o umplu iarăşi. Într-un timp, Niculae prinse lingura soră-sii într-a lui şi o izbi afară, scrâşnind, stropindu-i pe toţi cu laptele fierbinte. În aceeaşi clipă, palma lui Moromete se ridică şi căzu pe capul lui ca o greutate de fier, detunându-l. Băiatul încremeni cu ochii holbaţi, strânse din dinţi şi răsuflă greu. Deşi stătea jos, se clătină şi se lungi moale alături de masă.

Scanned with OKEN Scanner

– Scoal în sus! zise Moromete încet, dar cu glas îndesat.

Băiatul se ridică în palme şi genunchi, rămase astfel o clipă, apoi se ridică în capul oaselor.

– Ia şi mănânca! rosti cu acelaşi glas omul.

Niculae se întoarse spre masă, aruncă spre soră-sa o privire care mocnea de ură şi apucă lingura în mână. În acest timp, însă, strachina se golise iarăşi. Femeia turnă a treia oară, se uită spre Ilinca şi lăsă oala în jos.

– Gata, ăsta e tot laptele, zise ea, deşi nu-l răsturnase pe tot...

Până la sfârşitul mesei, nimeni nu mai vorbi. Moromete îşi întinse picioarele şi împinse masa mai încolo de lângă el, frecându-şi mâinile una de alta să se cureţe de mămăligă. Femeia şi fetele strângeau oalele şi străchinile. [...]

Elementele de criză a familiei ţărăneşti care-şi au cauze multiple, dar sunt deocamdată stăpânite prin prezenţa lui Ilie Moromete, sunt acutizate de amestecul unui alt personaj, sora lui Moromete, poreclită Guica.

XV

[...] *Deodată Catrina tăcu şi trăsăturile feţei îi căzură în jos parcă de spaimă. Pe poarta de la drum intrase o femeie slabă şi neagră la faţă, îmbrăcată cu o bluză şi o fustă decolorate, semănau cu praful de pe jos... Păşise în curte cu un pas repezit şi, fără să se uite la cineva, pornise glonţ spre poarta grădinii. Era Guica.*

Ea deschise poarta şi se duse drept spre salcâm, unde Tudor Bălosu şi fiu-său ciopârţeau mereu. Numaidecât curtea şi împrejurimile răsunară de glasul ei ascuţit care intra până în miezul creierului.

– Ce căutaţi, mă, aici? De ce mi-aţi tăiat, mă, salcâmul? Plecaţi d-aci, că... m-aş în gura voastră de oţi! Paraschive, unde eşti? Săi, mă, încoace, cu un ciomag!

Catrina încremenise pe prispă şi obrajii i se făcuseră ca focul. Paraschiv ieşi din grajd la auzul glasului care ţipa, dar nu se grăbi să sară cu un ciomag, cum striga tuşă-sa. După felul cum se uita şi cum buzele sale împletite se întindeau spre urechi, se înţelegea unde se dusese mai adineauri.

– Du-te, fa, şi spune-i să plece d-aici! şopti mama uneia din fete. Ne facem numaidecât de basm, că ăsta colţatul, altă treabă n-a avut decât să se ducă să-i spună, parcă ar avea numai fiere la inimă...

– N-am adus-o eu, mormăi Paraschiv cu un glas care arăta că chiar dacă n-ar fi adus-o el, Guica tot ar fi venit şi în orice caz nu se sfieşte să arate că venirea aceasta şi tot ceea ce se întâmpla e una din marile lui plăceri

– Mânca-v-ar câinii cu neamul vostru! ţipă Guica din grădină. Ţi l-a vândut, ai? Cum ţi l-a vândut, mă, oţule, cum ţi l-a vândut dacă e salcâ-

Scanned with OKEN Scanner

mul meu? Şi dacă ţi l-au vândut, tu nu ştiai că e al meu, lovi-te-ar moartea de bălos, azi şi mâine! Tu nu ştiai că ăsta e locul meu d-aici din spatele casei?

– Pleacă d-aici, ga Mario, şi pune-ţi lacăt la căţeaua aia... Nu te certa cu mine! Du-te şi te ceartă cu frate-tău Ilie până te-i umfla... Ce te cerţi cu mine?!

Glasul Guicii începu să se apropie de curte. Îngrijorată, mama intră în casă cu grabă, parcă cine ştie ce nenorocire s-ar fi apropiat.

– Ilie! Ilie! Unde eşti, mă, de ce, mă, mi-ai tăiat salcâmul şi mi l-ai vândut? Ai, mă? Dar-ar Dumnezeu să te îngropi cu el, să-ţi faci coşciug din el, Ilie! Că atâta aveam şi eu şi te repezişi să-l tai şi să-l vinzi, tăia-te-ar cinenu-trebuie *şi te-ar lovi vărsatul ăla marele!...*

– Hai, ga Mario, nu mai ţipa aşa şi pleacă d-aici, zise Ilinca de pe pragul prispei. Ce tot ţipi că e salcâmul tău, locul tău?!... Parcă nu ţi-a cumpărat tata alt loc...

– Lovi-te-ar brânca aia reaua şi pe tine! strigă Guica, oprindu-se în mijlocul bătăturii. Mi-a cumpărat, ai? Parcă mi-a cumpărat din averea mă-tii, izmenito. Mi-a dat din pământul ăstora care muncesc să vă ţină pe voi, nişte împuţite!

– Ei, ia ascultă, Guico, ieşi afară că acu' mătur bătătura cu tine! zise fata cea mare, Tita, cu un glas liniştit, ca al tatălui.

– Tu ce stai, mă prostule, şi te uiţi? se-ntoarse Guica spre Paraschiv. Munceşti aici ca prostul, vai de capul tău! Alţi flăcăi au casă şi copii şi tu stai ca o baligă să creşti puturoasele astea...

– Hai, ga Mario, nu mai ţipa aşa, că nu suntem surzi, zise şi Paraschiv, întinzându-şi cu plăcere buzele lui împletite.

– Iar tu să nu mă faci pe mine Guica, că eu n-am guicit la curul mă-tii când te-a făcut... Auzi, fă?

În casă, mama tremura şi o striga pe Tita să nu răspundă, să intre înăuntru. Vecinii, mai ales copiii, ieşiseră pe la porţi.

– Tito, tu n-auzi să intri în casă? Intră şi las-o să strige pân o face gâlci în gât. Că nepoţilor li se sară inima că ne face de râsul lumii.

Catrinei îi dăduseră lacrimile.

– Ei, ne face de râsul lumii, răspunse Tita îndârjită, târnuind pe prispă. Fă, Guico, dacă nu pleci d-aici, asmut câinii pe tine. Cuţu-na! Duţulache!

Duţulache ţâşni de undeva şi se înfăţişă dornic să capete ceva de mâncare. Era un câine paşnic.

– Tu, fa, să asmuţi câinii pe mine? ţipă Guica. Sunt sora lui tac-tu, nu ţi-ar fi ruşine, măgăreaţo! Umbli după al lui Bălosu să te ia, dar nu te ia, fă! Nu ia ăla una ca tine, botoaso!

La aceste cuvinte Paraschiv izbucni într-un râs ciudat, parcă ar fi pârâit ceva.

– Ahaha-ha-ha! exclamă Guica continuând parcă râsul lui Paraschiv. Ai pupa tu să te ia ăla...

Tita aruncă o privire de pe prispă spre grădină. Victor se oprise din ciopârţit şi asculta cu toporul în mână. De departe i se vedea faţa nepăsătoare, aproape veselă.

– Să te ia moartea cu Victor al tău de gât! strigă Tita roşie ca focul şi intră în tindă închizând uşa.

Guica o porni spre drum şi când o luă pe lângă garduri îşi aduse aminte de salcâm şi începu să spună în gura mare, să audă lumea ce i-a făcut alde frate-său. Blestema şi ameninţa că n-o să rabde, are martori şi o să-l dea în judecată pe Moromete.

De ruşine, Catrina ocoli fundul grădinii ca să se ducă la biserică.

Scanned with OKEN Scanner

Drama familiei țărănești cunoaște și o altă ipostază în cazul lui Boțoghină.

XXVI

Femeia terminase de strâns masa și se ștergea pe față de sudoare cu o treanță nu prea curată. Când îl văzu pe bărbat așezându-se, încremeni cu treanța pe un obraz, în timp ce cu mâna își vâra sub basma șuvițele de păr care îi acopereau urechile. După aproape cincisprezece ani de măritiș, nevasta lui Boțoghină nu mai păstra din frumusețea ei de atunci decât gura și ochii. Avea obraji subțiri și înăspriți, iar fruntea parcă i se îngustase. Semăna cu o țigancă pribeagă, cu fața arsă de vânturi și ploi, înnegrită și îmbătrânită înainte de timp. Numai când stătea liniștită, fără să vorbească sau să se uite undeva, abia atunci liniile gurii se rotunjeau ca un desen luminos și împrăștiau de pe chipul ei asprimea și urmele anilor. Cât vorbea sau se uita undeva și vedea ceva de făcut, trăsăturile rotunde și liniștite ale buzelor se stricau, lumina ochilor se întuneca.

– Vasile, mie de ce nu mi-ai spus nimic de pământ? Cum o să vinzi pământul?! Copiii ce au să facă fără pământ? Îi arunci pe drumuri, ce faci cu ei?

Vasile Boțoghină se uită la femeie lung și după câteva clipe șopti:

– Cum nu ți-am spus de pământ! Nu ți-am spus că-mi trebuiesc douăzeci de mii de lei?

– Ei și dacă îți trebuiesc douăzeci de mii de lei, trebuie să vinzi din pământ? întrebă Anghelina cu un glas în care uimirea și îndărătnicia abia erau stăpânite.

Omul încercă să-i prindă privirea, să-și dea seama ce vrea să spună, dar Anghelina stătea țeapănă în mijlocul tindei, cu treanța murdară în mână și cu pleoapele și trăsăturile feței încordate și lăsate în jos. Se vedea din înfățișarea ei că nu se gândise nici o clipă că pentru douăzeci de mii de lei trebuie vândut din pământ. Neînțelegerea aceasta îl tulbură pe bărbat:

– Dar ce-ai vrea tu să fac, de unde să iau douăzeci de mii de lei? Ce să vând? Dacă aș putea să mă vând pe mine m-aș vinde, dar cine mă cumpără? zise el stăpânindu-se, încercând să-și ascundă turburarea, vorbind liniștit, cu glasul limpede.

– Da, și noi ce ne facem? întrebă femeia, dezbrobodindu-se cu o mișcare aprigă.

– Păi așa întreabă, nu te repezi că de ce nu ți-am spus... Om vedea noi; un an de zile până mă fac eu sănătos, n-o să murim!

– Păi dar, te repezi la pământ, ce-ți pasă ție! Ai uitat că ai doi copii care umblă cu spinarea goală. De doi ani de zile de când umblu cu o singură fustă pe mine... Să ieși și tu până la poartă, nu poți să te duci, că râde lumea de tine! Tot timpul cu gura căscată; una-două, la munte, una-două, aoleo să facem bani, aoleo că ăla se duce după porci, o viață întreagă ai alergat ca un besmetic și când veneai cu banu, hop cu el în buzunarul percitorului... Și-ți spuneam: „Măăă, nu vezi că degeaba alergi? Ai șase

Scanned with OKEN Scanner

pogoane de pământ, fă cum a făcut ăla şi ăla, vinde şi scapă de percitor şi pe urmă dacă poţi să mai faci, mai pui la loc...” „Nuuu! Taci, tu-ţi raiul mă-tii! Taci, ceara mă-tii!” Acu vii la vorba mea şi nu mi-e de mine că mă laşi despuiată, dar te-ai apucat să faci copii!

– Şi tu ce vreai să fac acuma? întrebă omul uitându-se ascuţit la femeie.

– S-a mai îmbolnăvit lumea şi nu şi-a vândut pământul. A stat omul acasă, a mai mâncat un ou, a mai tăiat un pui şi dacă a avut zile, a trăit!

– Da, las' că ştiu eu!... Tot aşa s-a uitat şi alde Florea lui Gogoaşă la pământ. „Eu, mă? striga. Decât să ajung ca alde Ţugurlan fără pământ şi să râdă lumea de mine, mai bine la cimitir.” Pe urmă se ruga de muiere să-i bage pumnii pe beregăţi...

Anghelina se îmbrobodise strâns şi se aşezase pe pragul prispei. Gura ei frumoasă era încleştată şi crîncenă. Stătea cu gâtul înţepenit şi se ferea să-şi privească bărbatul. Vasile Boţoghină simţea cum nevasta se stăpâneşte să nu ţipe.

– Eu îţi spun una şi tu îmi dai zor cu Florea lui Gogoaşă.

– Păi tu ai uitat, fa, ce-a păţit Maria lui Turcin astă-toamnă? Vrei să mă duci la cimitir? întrebă omul plin de mânie. Cu ce mă duci, fa, la cimitir? Nu tot trebuie să vinzi?

– Vorbeşti parcă ai fi proasta în târg, răspunse Anghelina tăios. Mai bine nu m-ai fi luat, dacă n-ai fost în stare de-o casă! Parcă am fost din alea care să-ţi puie sula în coastă să-i cumperi marchizet şi pantofi de lac. Toate iernile cu gura căscată pe la munte şi nemâncat şi nedormit. Cum să nu te îmbolnăveşti? N-am să uit pân-oi muri iarna de-acu trei ani, când ai pus porcu în căruţă şi te-ai dus de l-ai dat! Ce-ai făcut? Ce-ai făcut?!! Stăteai cu banii doldora şi când venea ăla, fonciirea, fonciirea, te uitai ca blegu, nu puteai să-l dai afară pe poartă. Ai lui Moromete nu plătesc cu anii şi trăiesc şi nici pământ n-au vîndut...

– Fă, tu nu vreai să taci odată din gură? strigă omul nestăpânit. Când ţi-oi da una acuma îţi mut fălcile în partea ailaltă. Ce-ai fi vrut să fac, fa, ce-ai fi vrut să fac? Să-l las să-mi ia ţoalele şi brişca din bătătură?

– Să nu te fi îmbolnăvit să fi vândut din pământ şi să nu fi alergat ca besmeticu toată iarna. Acum erai sănătos şi n-ai fi avut nevoie să vinzi trei pogoane. Aşa a făcut toată lumea.

– Aşa a făcut toată lumea?! Ai uitat, fa? Tâmpito! (Că mai bine nu ţi-aş mai zice!) Cu ce-am cumpărat în vara aia plugul şi rariţa? Că doar nu mă duceam la munte ca Bălosu, să mă îmbogăţesc!

– Da, te-ai repezit să cumperi plug nou, în loc să aştepţi cum au făcut unii, şi au luat când se mai ieftinise...

– Şi cu ce aram, fa, că-ţi dau una acuma?! Cu ce aram?

– Da' lumea ailaltă cu ce ara?

– Care lumea ailaltă? Care lumea ailaltă, fa, prăpădito? Lumea ailaltă! Care n-a cumpărat, a avut de bine de rău un plug vechi. De unde era să iau eu un plug vechi? Tu nu vezi, fa, că eşti proastă de dai în gropi? Şi acuma ce vrei? Ţi-e frică de pământ? Tu auzi, fa? Uită-te la mine, n-auzi, Anghelino?! Al dracului să fiu dacă dau o brazdă. Am să stau aici până o să cad pe brânci şi atunci să vedem ce-ai să faci. Să vedem cum ai s-o duci. Eu mă duc la cimitir, m-am săturat de atâta alergătură, dar să vedem ce-ai să faci tu! Cum ai să trăieşti tu singură. Să de văd! Atunci să vedem ce ai să faci!

Omul tăcu, zvârli cu unghia piciorului o fărâmă de mămăligă storcoşită alături de el şi după un timp începu din nou:

– Că de ce am muncit şi am alergat! Ce-ai fi vrut să fac? Să stau de pomană şi să înjur ca alde Ţugurlan? Am muncit cât am putut. N-oi mai putea munci, la cimitir e loc destul! Mă duc acolo şi mă odihnesc şi să te văd pe tine ce-ai să faci! Că dacă munceşti, e rău, dacă nu munceşti, e mai rău!

– Vezi că ai luat-o pe urmele Mariei lui Turcin, mârâi femeia. Maria lui Turcin vor-

Scanned with OKEN Scanner

bea tot aşa: „Eu o să mor şi o să mă odihnesc la cimitir, dar să vedem ce-o să facă Turcin fără mine".

Vasile Boţoghină, al cărui glas se tot înmuiase până acum, ridică fruntea atins şi mârâi şi el (asemănarea cu Maria lui Turcin îl scosese din sărite):

– Când ţi-oi da una, Anghelino!... De ce am luat-o pe urmele Mariei lui Turcin? Păi bine o să fie de tine, raiul mă-tii, când ai să rămâi singură?!

– Ce tot îi dai zor cu cimitirul? strigă Anghelina înfuriată. Una-două, la cimitir! Mă duc la cimitir! Du-te la cimitir, dacă nu mai eşti în stare să trăieşti!

Uimit de glasul nemilos al nevestei, omul rămase cu ochii holbaţi la ea, neştiind ce să răspundă. Stătea moleşit pe prag şi răsufla încet. Vru să spună ceva, dar simţi parcă zădărnicia vorbelor şi tot atunci o linişte adâncă ai fi zis că îl atinse ca o răcoare şi în acelaşi timp ca o deznădejde. Această nemişcare a omului se pare însă că înfurie şi mai rău pe femeie:

– Se duce la cimitir! Mare brânză că te duci la cimitir! Nu striga tot aşa Maria lui Turcin? „Să vedem ce-o să facă"...

Repetarea acestor cuvinte turbură pacea omului într-o clipă şi el n-o lăsă să termine; sări drept în picioare şi fără să mai facă vreun pas se îndoi ca o prăjină şi o plesni pe femeie peste cap cu toată puterea. El făcu setos „ha" şi se lăsă tremurând pe pragul lui, roşu la faţă:

– Raiul mă-tii, nu vreai să taci din gură?!...

Anghelina se înghemui lângă tocul uşii şi nu mai suflă. După un timp ea ridică ochii şi se uită cu ură la bărbat.

– Nu-ţi vine neam să taci, lovi-te-ar buba, mormăi omul gâfâind. Parcă ai fi Guica lui Moromete! Ce vreai, fa, ai? Ce te-a apucat? Eu spun că să vând, să scap de belea, ea că nu, că ce-au să facă copiii! Eu spun că n-am să vând, ea că am luat-o pe urmele... Ni aşa, ni aşa! Atunci ce vreai, fa? Eşti nebună? Spune ce vreai? Vorbeşte! Ai amuţit? Spune, fa, n-auzi, ce-ai vrea tu? Ai surzit?

Femeia tăcea înghemuită în colţul pragului cu faţa ca de piatră, şi nu se vedea că are de gând să mai scoată vreun cuvânt, lucru care îl stârnea acum pe bărbat din ce în ce mai mult.

– Fă, tu n-auzi ce spun eu? Vorbeşte, să auz ce vreai tu. Cam ce te taie pe tine ţeasta. Că de vândut când veni vorba o luaşi de la moş Adam, că de ce-am plătit fonciirea, că de ce-am cumpărat plug... Da, aşa o fi! Nu e bine să dau din pământ, rămân copiii pe drumuri... Bine, nu mai vând, vorba ta, dacă am zile, scap! Păi nici aşa nu taci din gură! Ce vreai tu să fac? Spune! Ori acum ţi-a luat moartea glasul, prăpădito! Mă faci să mai dau şi-n tine, parcă nu-ţi ajunge că ai ajuns ca o lăiaţă? Ce să-ţi fac eu? Că ai văzut şi tu cum am muncit! Nu mai bâzâi degeaba, că nu te-am omorât! De ani de zile nu ne-am mai certat şi taman acuma te găseşti, când... Fă, tu n-auzi să nu mai plângi degeaba? Lasă. Sunt alţii care au ajuns mai rău ca pe vremea ciocoilor. O să mă fac sănătos şi atunci o să ştim ce să facem! Fă, tu n-auzi că vine Irina şi să nu mai plângi?

Poarta de la drum zdrăngăni şi fetiţa, cu umărul ei puţin ridicat, se apropie în goană de prispa casei.

– Mamă, ieşi afară! strigă ea îmbujorată de bucurie. Hai că vin căluşarii: s-au oprit la Iocan şi joacă acolo...

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Identifică tema primului fragmentului din romanul ***Morometii***.
2. Urmăriți dialogul Catrina-Moromete și discutați apoi despre modul de a fi al celor două personaje.
3. Desfășurarea mesei este însoțită de conflicte între membrii familiei. Identifică aceste conflicte, găsind și cauza acestora.
4. Fiecare dintre membrii familiei Moromete are câte o „problemă" ce pare a fi numai a lui. Precizează care sunt problemele lui Niculae și Achim? Dar a lui Moromete?
5. Extrage din text două fragmente care să ilustreze autoritatea de netăgăduit a tatălui.
6. Ce semnificație dobândește pentru Catrina, prezența Guicăi în Cap. XV? Dar pentru Paraschiv?
7. Exprimă-ți opinia cu privire la cauzele conflictului dintre sora lui Moromete și ceilalți membrii ai familiei.
8. Fixează tema capitolului XXVI al romanului.
9. Rezumă în câteva enunțuri drama lui Boțoghină.
10. Descrie relațiile dintre cele două personaje așa cum apar de-a lungul capitolului XXVI. Motivează-le.

Evaluare curentă. Aplicații

Folosindu-te de informațiile din textele reproduse mai sus, descrie, într-o compunere de maximum două pagini „problemele" membrilor familiei Moromete. Exprimă-ți totodată opinia despre relațiile dintre membrii familiei, așa cum rezultă ele din paginile romanului.

Scanned with OKEN Scanner

Privește o fotografie/ pictură care înfățișează imaginea unei familii. Încearcă să intuiești ce calități/ defecte au persoanele reprezentate.

Romanul ***Enigma Otiliei***, considerat un roman balzacian prin crearea unor tipuri specifice – arivistul, de exemplu –, sau pentru felul în care detaliul realist, conturarea unui mediu social contribuie la caracterizarea personajelor, are ca temă generală viața societății bucureștene la început de secol al XX-lea. Două sunt motivele în jurul cărora se consumă energiile personajelor: cel al familiei și cel al moștenirii, amândouă cu repercusiuni în privința caracterului și psihologiei personajelor. Fragmentele de mai jos au ca temă moștenirea, iar reacțiile personajelor sunt semnificative pentru efectul negativ al banilor asupra comportamentului personajelor.

ENIGMA OTILIEI

de G. Călinescu

XVIII

Pe la sfârșitul lui septembrie, într-o zi de arșiță tardivă, cu vânt uscat înecăcios, moș Costache se împletici din mers, pe când cotrobăia în curte printre cărămizile lui, și căzu moale jos. Marina îl văzu din bucătărie și-și închipui că s-a aplecat dinadins să vadă ceva. Așteptă să se ridice, dar moș Costache întârzia. Atunci Marina se apropie tiptil de locul căderii, se uită prudentă la bătrân, îl întoarse pe față și, văzându-l inert și roșu la obraz, fugi repede înspre casă, mereu tiptil, ca și când ar fi fost la mijloc un secret mare, și năvăli în odaia lui Felix.

– Vino repede – zise ea în șoaptă, aproape satisfăcută de senzația nouă pe care o încerca după atâta monotonie – a căzut jos bătrânul, mi se pare c-a murit.

Felix sări săgetat de ceva rece și se năpusti pe scări așa de repede, încât Otilia, presimțind ceva, ieși speriată. Tânărul nu putu să-i spună nimic, de emoție, deși după paloarea feței își dădu seama că ea a înțeles. Se repezi la bătrân, îl descheie la gât, ca să se afle în treabă, și observă că respira și gemea cu ochii pe jumătate închiși, ca un om care simte o durere. Îl ridică de jos, cu ajutorul Marinei, care îl luă de-a binelea în brațe, atât era de ușor bătrânul. Voi să-l ducă spre dormitor, dar, când să păsească pragul, moș Costache mormăi destul de distinct:

– Acolo! acolo! în sufragerie!

În sufragerie era o canapea lată, cu margini, ca un pat. Pe ea, Felix așeză pe bătrân. Otilia își frângea încet mâinile, privind sfioasă când la unul, când la altul, și tremura. Numai când bătrânul începu să mormăiască, zise stins: „Papa!" Bolnavul ședea pe spate ca un om care a luat un narcotic greu și nu poate să se deștepte. Cu ochii întredeschiși, tulburi

Scanned with OKEN Scanner

privea prosteşte în jurul lui, şi cu mâinile se silea să găsească ceva în jurul mijlocului. În sfârşit, izbuti să-şi aducă aminte:

– Che-che...

– Cheile? înţelese Otilia. Sunt aici cheile, papa, şi-i întinse un inel încărcat de chei, căzut jos de-a lungul pantalonilor, dar ţinut încă de mijloc printr-o curea.

Bătrânul puse mâna avid pe ele, le vârî greu sub pernă, făcând sforţări de a înlătura ajutorul altuia, apoi, ca şi când misiunea lui ar fi fost îndeplinită, se lăsă în voia gemetelor şi somnolenţei.

Felix îşi dădu seama că bătrânul avusese un atac. Cum nu se pricepea încă la latura practică a medicinei, nu îndrăzni să ia nici o măsură şi fu de părere să cheme repede un doctor. Marina fu îndrumată numaidecât la un medic de pe aceeeaşi stradă. Bătrâna rămase cam mirată de propunerea celor doi, cu aerul de a le spune că sunt nişte proşti, ieşi în curte bombănind, mai intră în bucătărie, apoi fără nici o grabă trecu în curtea vecină. Aglae, aflând accidentul lui moş Costache, căpătă deodată fizionomia aspră a unui căpitan de vapor care comandă în timp de naufragiu:

– Aurica – strigă ea – vino repede, că i-a venit rău lui Costache! Cheamă-l şi pe Titi. Treceţi dincolo, să nu fure vreunul ceva. Marino! Tu aleargă iute la Stănică. Să vie şi el şi Olimpia şi să aducă doctorul pe care-l ştie el. Ah! Tocmai acum l-a găsit şi pe Costache. Sunt sfârşită. N-am pus nimic în gură de azi-dimineaţă.

Aglae bău, la repezeală, puţină cafea şi apoi trecu dincolo, înconjurată ca de o gardă de Titi şi Aurica. Bătrânul era mult mai limpezit şi privea numai îngrijorat spre mobilele din casă.

– Ce-i cu tine, Costache? întrebă mai mult arogant decât comiserativ Aglae. Te-a pus dracul să cari cărămidă, să faci casă, parcă n-avei casă. Aşa e când te iei după copii!

Aglae întoarse privirile spre Felix şi spre Otlilia şi, ca şi când n-ar fi fost niciodată vreun conflict între ea şi ei, întrebă:

– Dar voi ce faceţi? Aici eraţi? Şi ce-ai, Costache? – continuă ea – poate de căldură, c-a fost un zăduf groaznic! Ar trebui să te sui în pat, ce stai aici, pe canapeaua asta?

Bătrânul gemu puţin şi făcu doar din cap semn că nu vrea să se mişte de acolo.

– Trebuie să te dezbraci măcar, că te sufocă hainele!

Fără să mai aştepte aprobarea, Aglae îl răsuci ca pe un copil şi trase surtucul. Otilia se repezi să-i scoată ghetele cu gumilastic, uscate şi încovoiate de vechime, ca nişte iminei turceşti. Picioarele lui moş Costache apărură înfăşurate în nişte ciorapi de lână, de o grosime fabuloasă. Degetele mari tăiaseră cu unghia vârfurile şi ieşiseră ca două ghemuri de ceară. În alte împrejurări Otilia ar fi râs, dar acum nu vedea şi nu auzea nimic, nimic. După surtuc Aglae îi trase pantalonii, de la capătul de jos, cum ai scutura un sac, şi bătrânul apăru în nişte nădragi largi de stambă colorată, legaţi jos, în lipsa şireturilor rupte, cu bucăţi de sfoară.

– Poftim – observă Aglae, cu reproş – uite ce-nseamnă să n-ai o femeie de ispravă în casă! Aşa te îmbrăcai tu altădată?

Otilia dibuise în dormitor şi găsise o cămaşă de noapte, de pânză ţărănească grea, afară din cale de lungă, în care, vârât, chelul moş Costache semăna cu un faraon înfăşurat în pânză de in. I se aduse şi o plapumă, şi Aglae ridicase perna s-o scuture şi s-o umfle mai bine, când bătrânul scoase un ţipăt:

– Che.. che-i-le!

– Cheile, uite-ţi cheile, aici (moş Costache întinse o mână spre ele). Ar fi bine să mi le dai mie, să nu ţi le fure cineva!

În curând sosiră Stănică, Olimpia şi cu doctorul Vasiliad, şi odaia se umplu de inşi. Atmosfera era înăbuşitoare, fiindcă un miros fetid venea din partea bolnavului. Otilia deschise geamul de perete. Vasiliad consultă pe bolnav cu superficialitate, îi luă pulsul, îl privi în ochi. Faţa îi arăta neîncredere şi plictiseală.

– Ei? Vasiliade, ce zici? întrebă, sugrumat de curiozitate, Stănică.

– Deocamdată n-am ce să zic. Să stea liniştit şi dacă se poate să i se pună o pungă

Scanned with OKEN Scanner

de gheață la cap. Atacul n-a fost violent, de vreme ce nu și-a pierdut cunoștința. Să vedem mai tîrziu, dacă poate vorbi, dacă n-are vreo parte paralizată.

– Doamne ferește – se-nchină Aglae – mai bine moartea decât așa ceva! Poate un om paralizat așa să trăiască mult?

– Depinde! zise doctorul cu aceeași strâmbătură de amărăciune.

– Ascultă, mă, Vasiliad – îi luă Stănică la o parte pe doctor – fii om cum te știu, nu ne-ncurca cu vorba! Tu ce crezi, o duce, sau moare? Să știm ce facem!

– De obicei nu prea scapă nimeni la vârsta asta. Mai îi vine alt atac, pe urmă. Depinde însă de constituție!

– A dracului e medicina asta a voastră – se scârbi Stănică – nu știți nimic precis.

În sfârșit, Aglae se gândi să execute ordonanța doctorului și, fiindcă Otilia insista să se cumpere pungă și gheață, întrebă tare pe bătrân:

– Costache, unde ții tu banii? Să-ți cumpărăm gheață! Dă-mi cheile!

Moș Costache holbă ochii și-și mușcă buzele, fără sunet. Cu mîna strânse și mai tare cheile. Aglae întinse mâna și dădu să i le apuce. Atunci, cu sforțare eroică, bătrânul se trase mai spre fundul canapelei bombănind:

– Nu-nu-nu v-vrreau gheață!

– Vorbește! observă Vasiliad.

Stănică făcu un gest de admirație și ciudă:

– E pezevenghi rău moșul! Îl știu eu. E tare de tot.

– Dar, Costache – se răsti de-a binelea Aglae – trebuie bani de cheltuială, de plătit domnul doctor, ce, vrei să plătesc eu?

Bătrânul, atunci, după îndelungă nemișcare, făcu semn cu mâna spre Felix, care se apropiase de pat, ridică cheile și cu mare dificultate alese una pe care o arătă acestuia și, cum Felix voia să ia tot ghemul de chei, se împotrivi, de unde tânărul înțelese că trebuie să scoată cheia de pe inel. Bătrânul încercă să-i explice:

– Și-șifonier... în sa-salon... e o cutie!

În vreme ce Felix se îndreptă înspre salon, Stănică se mișcă să-l urmeze și chiar făcu semn acestuia că vine și el. Olimpia îi strică socoteala, fiindcă, fără nici un rost și fără să intuiască situația, îl invită să stea lîngă ea, fapt care trezi atenția bolnavului. Stănică își întârzie dispariția, ochind mereu ușa. Felix luă pe rând fiecare sertar al scrinului. Unul era plin cu cutii de chibrituri de formă cilindrică. Scuturând una din ele, constată că sunt pline și că nu era cu putință ca bătrânul să fi ținut bani în ele. Alt sertar era umplut cu ținte, printre care înotau câteva piroane. În sertarul de sus, Felix descoperi într-adevăr o cutie de tinichea din acelea pentru tutun, în care se afla un morman de monede de toate mărimile. Se gândi câți bani să ia, apoi se hotărî să ia cutia cu totul. Atunci zări sub cutie un pachet de coale scrise, cusute printr-o sfoară roșie, în chip de caiet, și cu un titlu care-l izbi, cu toată graba lui, întrucât găsise acolo numele său. Scoase caietul și citi pe copertă aceste rânduri:

Cont de cheltuieli
Ce-am făcut pentru minorul Felix Sima.

Învins de curiozitate, Felix depuse cutia cu bani pe scrin și întoarse paginile, oprindu-se la cea din urmă, și văzu această socoteală. Pagina era împărțită în două printr-o linie cu creion roșu, ca filele de registru, și, printr-o contabilitate empirică, în stânga erau însemnate primirile, iar în dreapta cheltuielile.

Primit la 3 ianuarie a.c., lei 2.000 de la Banca „Națională" dobândă de 4% asupra capitalului depus de lei 50.000.

Primit în cursul lunii aprilie, după contracte, pentru prăvălia mare 1.000 lei pe șase luni, pentru celelalte două prăvălii câte 800 lei pe șase luni.

Primit chiria de la etaj unu 350 lei pe trei luni.

Primit chiria de la etaj doi 300 lei pe trei luni Ianuarie. *Chirie pentru cameră, încălzit 80*
Spălat 10
Dat în mână pentru teatru 20

Scanned with OKEN Scanner

Dat în mână pentru buzunar 100
Cumpărat instrument chirurg 10
Adus doctor, fiind băiatu bolnav ... .30
Haine, rufărie 120
Masa zilnic a 10 lei 310
680

Februarie. *Chirie pentru cameră, încălzit ... .80*
Masă zilnică a 10 lei 280
Spălat 10
Dat în mână pentru buzunar ... .120
Împrumutat 200
Mănuşi ... ... .20
Reparaţiuni în odaie ... ... .60
770

Martie. *Chirie pentru cameră încălzit ... .80*
Masă a 10 lei pe zi ... ... .310
Supliment seara 100
Dat bani nevoi tinereşti .200
Doctorii 20
Voiaj Iaşi pt. vederea casei 100
Batiste 30
Pardesiu 40
880

Aprilie. *Chirie pentru cameră încălzit ... ...

Încetul cu încetul toți se așezară pe ce găsiră, ca niște musafiri, uitând aproape de tot de moș Costache. Stănică zise lui Vasiliad, care făcuse gestul să plece:

– Stai, mă, unde pleci, parcă te-așteaptă droaia de clienți. Stai aici, ca medic al casei, să vezi cum îi merge bolnavului, doar nu suntem oricine. Te plătim (și mai încet), nu fi prost, Vasiliade, te punem la cont.

Marina aduse gheața și o pungă, și în curând chelia bătrânului primi o scufie răsucită, căpătând o demnitate ridicolă.

– Ți-e bine așa? întrebă Aglae.

– Bi-bine! mormăi Costache.

– Acum ce să mai facem? întrebă Aglae.

– Nimic, răspunse doctorul. Liniște și altceva nimic. Natura lucrează singură.

Stănică pufni în râs.

– Aveți și voi doctorii formule. Natura lucrează (în șoaptă) pentru moștenitori.

Otilia se simțea așa de rău de oboseală și zbucium, încât Felix o trase lângă fereastră și o strânse afectuos de braț.

– Fii tare, Otilia, sunt prietenul, sunt fratele tău!

Stănică, văzându-l, făcu cu ochiul celorlalți, cu adânci înțelesuri.

– În definitiv, mamă – zise Aurica – noi ce mai stăm aici? Trebuie să fie ceasul trei, nimeni n-a mâncat. Moș Costache stă și singur, doar e aici Otilia, e Marina, domnul Felix.

Aglae luă o figură solemnă.

– Aici e casa fratelui meu, și eu sunt unica lui soră. Nimic nu se mișcă aici în casă și nimeni nu s-atinge de nimic. Trebuie să stăm aici să păzim, n-o să lăsăm în casă un bolnav fără simțire, care nu vede, n-aude, cu străini în casă.

– Aud! zise bătrânul așa de stins, încât nu-l înțeleseră toți.

– Zice c-aude, mamă! interpretă Olimpia.

– E pezevenghi! explică Stănică doctorului.

– Mamă-soacră, toate bune, dar mie mi-e foame! Vrei să fac de veghe nemâncat? Adu ceva aici, la botul calului. Voi n-aveți nimic aici, nu gătiți? se adresă Otiliei, care îl privi speriată, umilă.

Nemaiașteptând răspunsul, Stănică începu să caute prin dulap, trântind ușile. Găsi, împinse în fund, sticle cu vin înfundat, prăfuite, o sticlă de lichior și un salam bine uscat, neînceput. Erau, probabil, daruri de-ale lui Pascalopol. Toți, afară de Felix și Otilia, se așezară foarte bine dispuși în jurul mesei, iar Olimpia se apucă să taie tacticos salamul.

– Taie mai gros – protestă Stănică – să simți ce muști.

Olimpia tăie o felie groasă, pe care Stănică o și înhață, mâncând-o fără pâine.

– Ăsta e salam de Sibiu veritabil, salam fin, de unde naiba l-aveți, Otilio?

Fata dădu din umeri, iar Olimpia făcu observație lui Stănică:

– Nu fi lacom, ce Dumnezeu, îl înghiți cu pieliță cu tot.

–Un tirbușon, comandă Stănică, ca un client de restaurant.

Marina, veselă, ca la o schimbare de stăpân, se repezi la bufet și scoase un tirbușon cu vârful puțin rupt.

– Bine, moș Costache – mustră Stănică de la masă pe bolnav – ai dumneata așa vinuri în casă și nu ți-ai luat un tirbușon ca lumea?

Bolnavul trona pe spate stupid, sub căciula de cauciuc, care, fiind puțin spartă, lăsa să se scurgă pe fruntea, ochiul și un obraz al lui un fir de apă care se prelingea apoi, făcând la rădăcina perilor stufoși de pe piept un smârc. Dopul pocni și vinul începu să gâlgâie roșu, ca un sânge închegat, în paharul lui Stănică.

– Ce umblați cu scârbe de-astea mici – strigă acesta – dați pahare de-alea mari de cristal, să simt gustul vinului! Iiih, ce aromă, ăsta e Bordeaux veritabil, Bordeaux din cel mai fin. De unde-l aveți, Otilio?

Fără să mai aștepte răspunsul, Stănică turnă în pahare la toți. Convivii ridicară întâi paharul în sus, cu gândul de a ciocni, apoi o oarecare rușine îi reținu, și băură în tăcere. Olimpia făcuse un morman de felii de salam, și comesenii luau acum pe tăcute și mâncau. Vasiliad înghițea ca un lup, aplecat asupra farfuriei.

Scanned with OKEN Scanner

Aglae, zărind pe Otilia şi pe Felix, deveni caritabilă.

– Tu, Otilio, nu mănânci? Şi dumneata, domnule Felix? Doar n-o să staţi nemâncaţi? Ce-o fi o fi, acum, să fim tari.

Stănică se sculă, galant, de pe scaun şi merse să dea braţul fetei.

– Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi? Ce, tu crezi că noi nu ştim ce e durerea? Parcă pe noi nu ne doare că moş Costache a mu... vreau să zic e bolnav? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te!

Otilia făcu cu mâna un gest de apărare atât de sălbatic, încât avocatul renunţă la rolul de conducător al fetei şi îndemnă pe Felix, nu fără ironie:

– Spune-i dumneata, domnule, fă-o să-nţeleagă, ştiu că v-aveţi bine!

Otilia plecă sus în odaia ei, iar Felix mai rămase, nefiind încă hotărât asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia, fiindcă era încredinţat că se cădea să apere pe moş Costache, cât trăieşte, cu toate păcatele lui, şi asta în vederea Otiliei. Stănică îi întinse, galeş, un pahar de vin şi-i zise, cu aerul unei fiinţe irezistibile:

– Domnule Felix, te rog eu, pentru mine!

Felix luă paharul, gustă puţin din vin şi, văzându-i culoarea de sânge, fu străbătut deodată de un gând: în cazuri de acestea de congestie se lasă sânge. Îşi spuse părerea către Vasiliad, şi acesta, puţin încurcat, recunoscu:

– Da, într-adevăr, am fi putut să-i lăsăm puţin sânge, dar n-am lanţetă pentru flebotomie. Dacă vreţi, trimitem servitoarea s-aducă.

– Fugi, domnule, de-acolo – se dezgustă Stănică – cu sângele. Tocmai acum la masă! Fleacuri! Asta poţi s-o faci mai târziu, încolo, nu i-au pus gheaţă la cap? El n-are sânge, şi vrei să-i mai iei! Aia-i dureros, domnule, lăsaţi omul în pace. Auzi, moş Costache, vrei să-ţi lase sînge, să te doară?

– Daa! răspunse limpede şi văietător bătrânul.

– Ei, asta-i – rezistă Stănică – lasă că ştim noi mai bine ce-ţi trebuie. Mai târziu, încolo..

Apoi Stănică deveni nemulţumit de mâncare:

– Frate, la aşa vin, n-ajunge uscătura asta. Aş mânca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.

– Păi am făcut nişte sarmale cu varză nouă, acrită!

– Bravo, ura, să vie! strigă nebuneşte Stănică; aducându-şi însă aminte de bolnav, coborî glasul: Oare credeţi că-l supără gălăgia?

Doctorul dădu din umeri. Aurica scoase farfurii şi tacâmuri din bufet şi aşeză masa, liniştită, ca pentru un festin. Aglae dădu instrucţiuni Marinei să ceară mâncărurile de dincolo. Felix, scârbit, plecă şi el sus, în căutarea Otiliei. La jumătatea scării se răzgândi, ieşi în stradă şi plecă înspre Sfinţii Apostoli, unde ştia că este o cofetărie. Voia să cumpere ciocolată pentru Otilia. Comesenii începură să mănânce cu poftă, clipocind furculiţele. Odaia se umpluse de miros de varză acră şi de bâzâitul conversaţiei mărunte, care se părea că tulbură pe bolnav, deoarece mişca înspre perete.

– Oare lui moşu – întrebă Aurica, cu gura plină – nu-i dăm nimic de mâncare?

– Nimic deocamdată, dimpotrivă, ar trebui... (doctorul lăsă fraza în gol).

– Mâncarea prea multă strică – demonstră Stănică – bineînţeles, de la o anumită vârstă. Eu îmi mai dau zece ani de viaţă normală, şi pe urmă, adio mâncare, adio femei! Abstinenţă totală. Călugării cum trăiesc?

– Domnule doctor – întrebă Aglae – am făcut injecţii cu iod toată vara, ce zici, merge să fac şi iarna?

– Nu sunt de părere, iarna iodul dă accidente, iodisme!

Satisfăcută, Aglae se întoarse cu gura spre farfuria ei. Bolnavul, iritat de zgomt şi de mirosul de mâncări, gemu. Aglae întoarse capul şi, cu gura plină, zise:

– Ce ai, Costache? Te doare ceva? Aurico, du-te tu şi-i îndreaptă punga de gheaţă.

Aurica se duse lângă bătrân, care o privi fix, cu ochi duşmănoşi şi aproape limpeziţi,

Scanned with OKEN Scanner

fără să spună totuşi nimic. Cu mâna liberă cercetă pe sub pernă şi-şi trase cheile mai aproape. După ce se asigură de prezenţa lor, întrebă încet:

– Fe-felix uunde-i? Fe-felix!

– Nu ştiu, moş Costache, a plecat!

[...] – Na, afurisită carte – exclamă Stănică, trântind o figură oarecare – e tot ce am. Aşa mi se-ntâmplă când joc cu Olimpia. Nevasta e piază-rea.

Vasiliad, foarte atent, muşcând cu dinţii dintr-un ţigaret de os, şedea înfundat în evantaiul lui de cărţi şi arunca hoţeşte numai privirile la ceilalţi.

– Lucrezi muţeşte, hoţomanule – îl mustră Stănică, amical – eşti vulpe bătrână, las' că te ştiu eu. Câştigi mereu, de un ceas. Ai luat banii lui moş Costache degeaba, şi acum ne cureţi şi pe noi.

– Stănică, nu vorbi atât, şi joacă, dacă joci. Aruncă colo cartea, vorbi Aglae.

– Uite-o, dă-o la naiba, partida asta am pierdut-o. Barim de aş trage vreun folos de unde ştiu eu. Acum toţi suntem la ordinele mamei-soacre, ea e cloşca cu pui. Nici nu mai joc.

Aurica se văietă:

– Vai, dar de ce nu mai jucăm, ce vrei să facem? Ne plictisim să tot păzim atâta.

Stănică schiţă cu buzele mai mult decît pronunţă:

– Îţi păzeşti zestrea ta, fetiţo. Mama-soacră ne umple de bani, dacă... mă-nţelegi.

Aglae îi făcu semn cu mâna să fie prudent, în vreme ce Stănică strâmba din nas, cu înţelesul „nu contează".

Olimpia, tăcută; gravă, mestecă cărţile, apoi le puse în faţa doctorului Vasiliad, spre tăiere. Jocul reîncepu şi convorbirea continuă. Felix, distrat, n-o putea urmări, dar auzea, rând pe rând, fragmente din frazele fiecăruia, distingându-le după timbru, căci jucătorii erau ascunşi, ca zeii, în norii de fum.

Aglae: *Am început să am junghiuri reumatice, ceea ce n-aveam mai înainte. Eu cred că toate astea sunt din supărare, nimic nu îmbătrâneşte mai mult ca supărarea. Iau iod şi nu văd nici un folos, cu toată reclama. Îmi spunea o damă să mă duc la băi, la Pucioasa. Odată şi odată, când oi scăpa de necazurile astea, tot am să mă duc.*

Stănică: *Parc-aş mânca ceva bun, ceva rar. Îmi vine un miros cunoscut în nări, de la bufetul ăsta, şi nu ştiu ce.*

Aurica: *Dacă n-ai noroc, e degeaba. Poţi să fii frumoasă, poţi să ai zestre, poţi să ieşi în lume, şi bărbaţii nu se uită la tine. Pentru asta trebuie să te naşti. Mai sper şi eu câtăva vreme, şi, pe urmă, adio. Nu mai sunt nici bărbaţi cavaleri, ca înainte, azi te inivtă, ies cu tine în lume şi apoi se fac că nu ştiu.*

Stănică: *Am păzit odată un unchi trei zile şi trei nopţi în şir, până am picat toţi jos de oboseală, şi bolnavul nu mai murea. Când ne-am sculat, a patra zi, l-am găsit rece.*

Titi: *Am să-l copiez în format mai mic şi să-l tratez numai în creion numărul 1.*

Vasiliad: *Am clienţi care mă scoală noaptea din somn degeaba, ca să mă duc să constat decesul. „Nu puteai să aştepţi până dimineaţa" – zic eu. – „Faceţi-i o injecţie, domnule doctor, poate se deşteaptă din leşin!" - „E mort, cocoană, n-auzi ?" Uite aşa păţesc.*

Olimpia: *Bărbaţii nu pot să stea două zile fără femei şi fără băutură. Sunt blânzi numai o lună înainte şi o lună după nuntă, şi pe urmă cad iar în patimile lor. Şi dacă ar fi ceva de capul femeilor după care umblă! Dar le aleg pe cele mai decăzute, pe cele mai strâmbe. Georgeta, de exemplu, ce-ai văzut tu la ea, Stănică, de-o ridici în slava cerului?*

Aglae: *Copilul să asculte de mama lui, fiindcă nimeni mai mult decât mama lui nu-i doreşte binele. Dragoste! Fleacuri! Pe vremea noastră nu mai era asta. După nuntă vine şi dragostea.*

Stănică: *Socru meu a fost blând, pot săzic inofensiv, sunt unii care fac urât de tot. Am cunoscut un magistrat, pe care l-a apucat într-o noapte Domnule, făcea ca la menajerie, cânta ca. păsările, dădea din aripi să zboare şi ciugulea de pe jos. Îi intrase în cap că e privighetoare*

Scanned with OKEN Scanner

Vasiliad: *Azi doctorul trebuie să se dea şi el după client, dacă vrea să trăiască. Clientul a auzit de cutare doctorie, a auzit de tratament cu injecţii şi alte comedii şi, dacă nu-i dai, zice că nu te pricepi. Reclama produselor farmaceutice ne omoară.*

Stănică: *Dacă familia mea nu s-ar fi prăsit atâta, vă spun pe onoarea mea, azi aş fi milionar şi Olimpia ar sta numai la Nisa. Am unchi şi mătuşi foarte bogate, cât păr în cap. Însă toţi au copii şi nepoţi, încât, până să-mi vie rândul, mai bine mă lipsesc. Să ai noroc în viaţă, vorba Aurichii, asta e tot. Unul se zbate de mic, învaţă, îşi umple plămânul de oftică, şi altuia îi pică moştenirea de-a gata.*

Aglae: *În familia noastră, toţi au fost strângători şi au ţinut la neamuri. Numai Costache nu ştiu cui a semănat că a fost tăcut, secret cu rudele, de nu ştie nimeni cum stau lucrurile lui.*

Aurica: *Frumuseţea nu e totul, sunt femei urâte care plac bărbaţilor, e şi luxul, însă pentru asta trebuie să ai bani.*

Titi: *Nu mai joc, m-am plictisit, mă duc mai bine să mă legăn.*

Aglae: *Olimpia, şi tu Aurica, să fiţi cu ochii în patru, să nu ia cineva vreo hârtie, vreun lucru, nici un cap de aţă, aici eu răspund, ca unica rudă mai de aproape.*

Vasiliad: *Toate îngrijirile, în cazuri de astea, de apoplexii, de tromboze, le găsesc inutile. Mai devreme sau mai târziu, bolnavul tot moare. E numai o supărare pentru familie, afară de cazul când bolnavul mai poate fi utilizat pentru testare.*

Olimpia: *Eu cred, mamă, c-ar trebui să-l întrebi dacă a făcut vreun testament şi unde l-a pus, nu să-l căutăm, ca nişte nebuni, în urmă.*

Toată această hârâială fragmentată, Felix o auzi fără atenţie voită, privind la Otilia şi la bolnav. Ultimele vorbe ale Olimpiei îl izbiră prin brutalitatea lor, mai ales că fizionomia lui moş Costache părea a trăda înţelegerea convorbirii. Auzi răspunsul Aglaei:

– Taci şi tu din gură, frate. Că te aude. Astea o să le vedem noi mai târziu.

Se înserase de-a binelea când se auziră tropote de cai şi rostogolirea roţilor unei trăsuri.

– Parcă vine cineva – observă Stănică – cu trăsura nu poate fi decât Pascalopol!

Otilia tresări, iar Felix, spre a înlătura bănuielile, minţi, conform învoielii:

– Probabil, fiindcă azi îmi spusese mie că are să vie. Nici nu ştie că moş Costache e bolnav.

Pascalopol, care lăsase în trăsură, intenţionat, pe doctorul Stratulat, se arătă în chenarul uşii, de unde, văzând pe Aglae şi lume, zise, înclinându-se:

– Bună seara, sărut mâinile, cocoană Aglae, Costache e aici? Era vorba să meargă cu mine în oraş.

Aglae deschise gura să vorbească, când, deodată, bătrânul strigă plângăreţ: „Aaaici!" şi făcu gestul de a se da jos din pat. Când însă puse piciorul pe duşumea, simţi greutate şi se lăsă iarăşi pe spate, cu o strâmbătură.

– Ce este? Ce s-a întâmplat? se prefăcu Pascalopol, cu vizibilă silă de a se vedea nevoit să joace comedie.

– I-a venit rău – informă Stănică – bătrâneţe, ce vrei, congestie!

Pascalopol sărută mâna Otiliei, care-l privea cu o mare încredere şi, liniştind-o pe aceasta din ochi, zise:

– Tocmai mă plimbam cu doctorul Stratulat, pe care-l cunoaşte Costache, era vorba să ne întâlnim pentru nişte chestiuni! Ce întâmplare! Îngăduiţi oare să-l aduc înăuntru?

– L-a văzut domnul doctor Vasiliad! observă, moale şi ostil, Olimpia.

– În nici un caz nu strică un consult mai larg. Stratulat e profesor universitar. Sper că nu vă jeneză, se înclină moşierul, cu excesivă politeţe, spre doctor.

Pascalopol se duse să aducă pe Stratulat, în vreme ce Aglae făcea semn la ceilalţi să strângă cărţile de joc. Figura severă, dominatoare a doctorului intimidă pe foştii jucători, aşa încât toţi rămaseră în picioare, fără a mai face nici o aluzie răutăcioasă. Doctorul aruncă o ocheadă bolnavului şi una spre odaie şi zise:

Scanned with OKEN Scanner

– Este aici o atmosferă imposibilă pentru un bolnav. Aci doarme de obicei?

– Nu, are dormitor. A vrut el să fie adus în sufragerie.

– Ei bine, să fie dus în odaia lui. Am să-l consult acolo.

Bătrânul, care auzise vorbele doctorului, făcu iar sforțări să se dea jos din pat, provocând un zornăit. Felix și Stănică, apucându-l de spate și de picioare, ca pe un copil mic, îl luară pe sus, și atunci se văzu că bătrânul, cu nădragi de stambă și cu pătura pe umeri ca o mantie regală, ținea strâns la subsuoară cutia de tinichea cu bani, iar în mâini, ca un clopoțel, inelul cu chei. Stratulat râse, fără să vrea, pe sub mustăți. Doctorul și Pascalopol, merseră, după câteva minute, înspre odaia bolnavului, urmați de toți ceilalți, însă Stratulat, foarte grav, le aduse la cunoștință că pentru o consultație așa de serioasă are nevoie de liniște desăvârșită. Stănică însuși, care, fiind înăuntru, se prefăcu că n-aude, fu izgonit, iar Pascalopol rămase și el afară, pentru a nu da loc la bănuieli. Stratulat îl chemă însă peste puțin timp înăuntru, ca spre a-i cere informații.

Situația era aceasta. Bătrânul avusese un atac de congestie cerebrală, foarte ușor, și puțină jenă a brațului și piciorului, care indica ruperea unui mic vas de sânge, avea să dispară de la sine, dacă bolnavul ar fi avut liniște. Firește, un alt atac nu era exclus, cum totuși bătrânul era așa de solid, cu toată aparența lui slăbiciune, el putea fi evitat, deocamdată. Doctorul știa că Costache se bâlbâie, deci nu dăduse nici o importanță acestui fapt, numai nu înțelegea ce voia să spună bătrânul cu atâta iritație.

– Vezi dumneata ce vrea! invitase el pe Pascalopol.

– Ce e, Costache, spune-mi mie, fără să faci sforțări, îl întrebă acesta cu compătimire.

Bătrânul, cu o tremurătură de furie a întregii fețe, aproape comică, zise plângător:

– Pu-pungași... mă-mă-mă pândesc să mă fure... să mă moștenească pân-pân-n-am murit... să-i dai afa-afară pe toți, pe toți, să nu văd de-decât pe fe-fe-tița mea și pe Felix, vreau să-i dau fe-fetiței mele ce-i al ei, am să-ți dau du-dumitale... Du-dumneata ești pri-prietenul meu cre-credincios... Nu vreau să știu de soră și de nepoți, afa-fară din ca-casa mea!

– Costache, pentru Dumnezeu, nu te agita așa. Ai încredere în mine. Avem să facem totul cum e mai nimerit, acum să stai liniștit, să te faci bine. Vorbim mâine.

Stratulat fu de părere că aici Costache nu avea condițiile unei bune îngrijiri și-l sfătui să meargă la un sanatoriu. Bătrânul privi speriat la Pascalopol și protestă că n-are bani pentru sanatoriu, că nu poate părăsi casa. Ironia blândă a moșierului îl făcu să tacă și probabil că, după anume socoteli, ar fi consimțit. Doctorul se izbi însă, când ieși afară, de opunerea dârză a Aglaei, care pretindea că fratele ei trebuia să stea acolo, sub privegherea ei, iar nu printre străini. Stănică, dimpotrivă, în gândul lui blestema îndârjirea soacră-sei, fiindcă își făcuse repede planul ca în lipsa de acasă a bătrânului să scotocească cu de-amănuntul toate odăile. În sfârșit, Stratulat ridică din umeri, recomandă liniște în camera bolnavului și unele revulsive, și plecă spre trăsură. Pascalopol își luă ziua bună de la bătrân și de la Otilia, căreia îi strânse mâna cu afecțiune, profund, fără a scoate, din prudență, vreun cuvânt. Era tocmai să plece, când auzi glasul lui Costache. Se apropie de patul lui, și bătrânul, după ce se încredință că nu-l auzeau ceilalți, șopti în urechea moșierului:

– Să-să vii mâine, să-i goneşti pe toți, vreau să-să-ți dau zestrea fe-fetiței!

– Ce zici? întrebă Pascalopol pe Stratulat, când fură în trăsură.

– Accident banal, bine suportat. Am impresia că a făcut o sforțare oarecare, a stat în soare. Deocamdată, îl cred în afară de pericol, dar dacă are de aranjat ceva, să aranjeze acum. La un al doilea atac, poate muri subit. [...]

Scanned with OKEN Scanner

1. Identifică evenimentul cu rol de intrigă care provoacă acțiunile din fragmentul dat.
2. Prezintă care sunt consecințele acestuia.
3. Identifică personajele și gradul de rudenie cu Giurgiuveanu în măsura în care datele din fragment permit acest lucru.
4. Rezumă acțiunile fiecărui personaj prezent.
5. Comentează, la alegere, faptele, atitudinile, vorbele a cel puțin două dintre personaje (cu excepția lui Stănică) și semnificațiile acestora în ceea ce privește relațiile de rudenie între membrii familiei.
6. Discutați despre caracteristicile personajului Stănică, având în vedere următorul fragment:
   – Otilio, scumpo, fă-mi plăcerea, tu nu vezi ce e pe noi? Ce, tu crezi că noi nu știm ce e durerea? Parcă pe noi nu ne doare că moș Costache a mu... vreau să zic e bolnav? Da' lasă, bun e Dumnezeu, s-o alege într-un fel. Vino la masă, întremează-te!
7. Găsește o explicație pentru faptul că la un moment dat textul se aseamănă cu un scenariu dramatic, spusele personajelor devenind replici. Ai în vedere viziunea autorului dar și faptul că replicile par mai degrabă monologuri și nu dialoguri.
8. Prezintă oral rolul jucat de Felix în acest fragment.

1. Scrie un eseu nestructurat de circa o pagină cu titlul „*Moștenirea, Giurgiuveanu și ceilalți*".
2. Argumentează în 10-15 rânduri ideea că Stănică este un personaj cinic. Extrage mai întâi din DEX sensul cuvântului *cinic*.
3. Redactează o scrisoare de cel mult o pagină unuia dintre personajele prezente în fragment, pornind de la un gest, o atitudine a acestuia.
4. Dacă ai talent la desen, încearcă să surprinzi, caricatural, imaginea lui Stănică așa cum se conturează din următorul fragment:
   – Fugi, domnule, de-acolo – se dezgustă Stănică – cu sângele. Tocmai acum la masă! Fleacuri! Asta poți s-o faci mai târziu, încolo, nu i-au pus gheață la cap? El n-are sânge, și vrei să-i mai iei! Aia-i dureros, domnule, lăsați omul în pace. Auzi, moș Costache, vrei să-ți lase sînge, să te doară?
   – Daa! răspunse limpede și văietător bătrânul.
   – Ei, asta-i – rezistă Stănică – lasă că știm noi mai bine ce-ți trebuie. Mai târziu, încolo..
   Apoi Stănică deveni nemulțumit de mâncare:
   – Frate, la așa vin, n-ajunge uscătura asta. Aș mânca ceva picant, ceva extraordinar, ce zici, mamă-soacră, mirosea a varză la dumneata azi.
   – Păi am făcut niște sarmale cu varză nouă, acrită!
   – Bravo, ura, să vie! strigă nebunește Stănică; aducîndu-și însă aminte de bolnav, coborî glasul: Oare credeți că-l supără gălăgia?.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

Realizează arborele genealogic al familiei tale; precizează nu doar numele și perioada când au trăit înaintașii tăi, ci și zona geografică din care provin.

Încercarea Labirintului este un text de factură eseistică, nonficțional, autobiografic în care Mircea Eliade discută despre originile familiei. Fragmentul de mai jos este parte a unui interviu.

Încercarea labirintului

de **Mircea Eliade**

(fragment)

– În ce mă privește, mă consider o sinteză: tata era moldovean și mama olteancă. În cultura românească, Moldova reprezintă polul sentimental, melancolia, înclinarea pentru filozofie, pentru poezie, și un fel de pasivitate în fața vieții, moldovenii sunt mai puțin atrași de politică decât de programe politice, precum și de revoluții pe hârtie. Am moștenit această tradiție moldovenească de la tata și de la bunicul care era țăran. Sunt mândru să spun că sunt a treia generație care poartă pantofi. Deoarece străbunicul umbla desculț, sau în opinci, un fel de sandale. Iarna purta niște cizme uriașe. O zicală românească spunea: „A doua, a treia, sau a patra generație... de pantofi". În ce mă privește, fac parte din a treia... Această moștenire moldovenească mi-a dat înclinarea spre melancolie, spre poezie și metafizică – să zicem, pentru „noapte".

Mama, dimpotrivă, se trage dintr-o familie oltenească, adică dintr-o provincie din vest, de lângă Iugoslavia. Oltenii sunt oameni mândri, energici, care îndrăgesc caii, ei sunt, nu numai țărani, dar și haiduci, fac negoț, vând cai (uneori îi fură!). este provincia cea mai întreprinzătoare, cea mai entuziastă și cea mai aprigă; ea se opune cu desăvârșire Moldovei... Părinții mei s-au întâlnit la București; și când am aflat de moștenirea mea, am fost foarte fericit. Ca toată lumea, ca toți tinerii, aveam crize de deznădejde și de melancolie, uneori aproape o depresie nervoasă: era moștenirea mea moldovenească. În același timp, simțeam în mine o imensă rezervă de energie. Atunci îmi spuneam: asta mi se trage de la mama. Le datorez mult amândurora. La treisprezece ani, eram cercetaș și mi se dădea voie să-mi petrec vacanțele în munți, în Carpați, sau în barcă pe Dunăre, în Deltă sau la Marea Neagră. Familia îmi îngăduia totul. Mai ales mama. La douăzeci și unu de ani, i-am spus: plec în India. Familia mea aparținea micii burghezii și, totuși, părinții mei socoteau că

Scanned with OKEN Scanner

era ceva normal. Eram în 1928 şi nici chiar unii mari indianişti nu cunoşteau încă India. Louis Renou şi-au făcut prima călătorie, cred, abia la treizeci şi cinci de ani. Iar eu, la douăzeci... Familia mi-a îngăduit totul: să merg în Italia, să-mi cumpăr tot felul de cărţi, să studiez ebraica, persana. Dispuneam de o mare libertate.

– Spuneaţi parcă: familie din mica burghezie dar care are o înclinare pentru lucrările spiritului. Nu este mai degrabă o familie de „oameni de cultură"?

– S-ar putea, dar fără pretenţie de mare cultură şi, în acelaşi timp, fără opacitatea unei familii, aşa zise, mic-burgheze.

– Eraţi copil unic?

– Nu, eram trei copii. Fratele meu, născut cu doi ani înaintea mea şi sora mea, cu patru ani mai mică. A fost un mare noroc pentru mine că am venit pe lume între ceilalţi doi. Pentru că, bineînţeles, preferatul, ani în şir, a fost fratele meu, primul născut; apoi, sora mea: mezina. N-aş putea spune că nu mă simţeam iubit, dar nu eram sufocat de un exces de dragoste maternă sau paternă. A fost un mare noroc. Pe lângă acela de a fi avut, mai târziu, o prietenă şi un prieten: pe sora mea şi pe fratele meu.

– Imaginea care se conturează este aceea a unui om fericit de naşterea şi de originea sa...

– Într-adevăr, nu-mi aduc aminte să fi fost nemulţumit, să fi protestat vreodată, când eram adolescent. Cu toate acestea, nu eram bogat, nu prea aveam bani să-mi cumpăr cărţi. Mama îmi dădea din micile ei economii, sau când se vindea câte ceva; mai târziu, o parte din casă a fost chiar închiriată. Nu eram bogat, dar nu protestam niciodată. Eram împăcat cu condiţia mea umană, socială şi familială.

(Traducere de Doina Cornea)

Repere pentru studiul textului

1. Explică motivul pentru care Mircea Eliade se consideră a fi „o sinteză".
2. Extrage patru caracteristici ale moldovenilor. Sunt oare ele adevărate? Discutaţi succint pe această temă, având în vedere personalităţi culturale ale zonei.
3. Ce ţi se pare pitoresc, neobişnuit, în descrierea carecteristicilor oltenilor? Cunoşti şi alte trăsături ale acestora? Prezintă-le!
4. Precizează două dintre evenimentele care au marcat copilăria/ adolescenţa lui Mircea Eliade (cel puţin două).
5. Precizează cărui stil/specie/ gen aparţine textul de faţă.
6. Identifică două dintre caracteristici ale textelor nonficţionale pe care le-ai descoperit în interviul lui Mircea Eliade.

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Caracterizează în circa 10 rânduri relaţii dintre Mircea Eliade şi cei doi fraţi ai săi.
2. De ce crezi că M. Eliade nu a fost un adolescent nemulţumit?
3. Explică, oral, ce înţelegi prin conceptul „mica burghezie".
4. Justifică afirmaţia lui Mircea Eliade *Familia îmi îngăduia totul.*
5. Citeşte ***Romanul adolescentului miop*** de Mircea Eliade.

Scanned with OKEN Scanner

Ai participat la vreo nuntă tradițională? Dacă ai participat, explică ce moment al desfășurării ei te-a impresionat cel mai mult. Motivează.

Nunta este unul dintre evenimentele capitale din existența individuală dar și a comunității. Fragmentul de mai jos aduce câteva informații privind desfășurarea acestui eveniment privit din perspectiva unei societăți tradiționale.

Obiceiurile de nuntă

Curs de folclor

de Octav Păun

*Obiceiurile prilejuite de nuntă au preocupat cercetători români și străini, care au înfățișat ceremonialul în întregimea desfășurării lui, făcând apel la manifestările similare ale altor popoare. Studiile cele mai interesante despre obiceiurile legate de nuntă ne-au dat D. Cantemir (**Descriptio Moldaviae**), C. Negruzzi (**Cântece populare a Moldaviei**), Elena Sevastos (**Nunta la români**), T.T. Burada (**Datinele la nunți ale poporului român din Macedonia** și **O călătorie în satele moldovenești din gubernia Cherson**), S. Florea Marian (**Nunta la români**), A. Gorovei (**Datinile noastre la nuntă**), G. Fira (**Nunta în județul Vâlcea**), N. Ursu (**Nunta în Valea Almăjului**), C. Brăiloiu (**Nunta în Someș**), M. Pop (**Nunta în Seliște**, raion Lipova, reg. Timișoara, informator Ioachim Drăgoi), Gh. Cernea (**Nunta la Paloș**), iar dintre străini, Angelo de Gubernatis (**Storia comparata degli usi nuziali in Italia**), Carlo Giusani (**La vita dei greci e dei romani**), Ida Düringsfeld (**Hochzeitsbuch, bei den Christlischen Völker Europa's**), Dora D'Istria (**Obiceiurile la românii din Grecia**), Paul Lafargue (**Cântece și obiceiuri la nunți**, text tradus și publicat în revista Contemporanul, august 1887).*

*Folcloristul S. Florea Marian a cuprins în lucrarea de mari proporții **Nunta la români** toate momentele ceremonialului nunții. El înfățișează cu date folcloristice bogate și interesante cele trei acte care formează osatura spectacolului popular: a) înainte de nuntă; b) nunta; c) după nuntă.*

***Înainte de nuntă**. Primul act debutează cu scopul nunții, etatea mirilor, însușirile lor, consimțământul părinților, peținea, zestrea, răpirea (dacă părinții unuia dintre tineri se opun căsătoriei, cei doi tineri hotărăsc să fugă și să se căsătorească), auguratul (urări, prevestiri făcute mai ales miresei), încuviințarea (logodna, moment culminant al primului act când se rostește o orație), strigările (acum se aduce la cunoștință, în mod public, acceptarea căsătoriei de către ambele familii; strigările au în același timp și scopul de a sonda opinia asupra comportamentului mirilor, ceea ce ar putea naște anumite piedici în realizarea actului matrimonial). Ceremonialul continuă cu pregătirea nunții, când se aleg „funcționarii": nunii, mari și mici, vorniceii (chemătorii), colăceriul (colăcarul, un ora-*

Scanned with OKEN Scanner

tor popular), tarisfatul (cel ce poartă traista, plosca nunului şi vorbeşte în numele nunului), stegarii (aleşi dintre cei mai buni dansatori), lăutarii, druşcele, vătăjiţele (alese dintre nevestele tinere), bucătăriţele. După aceasta, urmează cernutul (se frământă pâinea şi se pregătesc colacii pentru nuntă).

Folcloristul aminteşte şi situaţii în care, din anumite motive, se desface încredinţarea (logodna), şi atunci fata este obligată să înapoieze inelul şi năframa.

Din secvenţele primului act, se impun prin frumuseţea lor folclorică producţiile care se rostesc cu prilejul fixării zestrei. Se exprimă aici ideea că noul cămin trebuie întemeiat pe frumuseţe fizică şi virtuţi morale, satirizându-se urâţenia şi goana după bogăţie:

Nu veni bade la noi
Că nu ţi-a da tata boi,
Da ţi-a da o junicuţă
Cât se cade la fătuţă,
Dar te du la cea găzdacă
Că ţi-a da doi boi şi-o vacă

Şi locul de peste apă;
Locul apa l-a spăla,
Boii, câinii i-or mânca
Şi hâd-a fi tot a ta;
Vaca da-o de belit
Şi tu rămâi păcălit.

Dacă tinerii nu primesc consimţământul părinţilor, ei hotărăsc să fugă.

S. Fl. Marian citează un cântec care conturează plastic momentul:

Frunză verde trei smicele,
Vin la maica de mă cere,
.....
De m-a da, de nu m-a da,
Pe fereastră ne-om fura,
La urmă ne-om cununa.

Cum am amintit, momentul culminant al primului act îl constituie încredinţarea (logodna). Cu această ocazie, se rosteşte o oraţie, care se aseamănă, în linii mari, cu aceea citată de Cantemir în ***Descriptio Moldaviae****, unde fetei i se face un portret alcătuit dintr-o suită de comparaţii: „plete bălaie, ochi de şoim, dinţi ca şiragul de mărgele, buze mai roşii decât cireşile, trup de leoaică, pieptul ca de gâscă, gât ca de lebădă, degete mai netede decât ceara şi faţa mai strălucitoare decât soarele şi luna". În oraţia publicată de S. Fl. Marian mireasa este înzestrată cu atributele „zânei şi florilor raiului". Valoroasă prin conţinutul imagistic este şi oraţia publicată de G. Dem. Teodorescu (****Poezii populare române****, p. 175-176):*

Atunci ne lăsarăm mai jos
Pe-un deal frumos,
Şi alergarăm,
De vânarăm,
Munţii
Cu brazii
Şi cu fagii,
Cerul
Cu stelele,
Ieşirăm la drumul cel mare
Şi deterăm de-o urmă de fiară:
Stătu toată oastea-n mirare...
Unii ziseră că e urmă de zână
Să fie împăratului cunună.
Aşea, se mai chibzuiră

Câmpul
Cu florile,
Dealul
Cu podgoriile,
Vâlcelele
Cu viorelele,
Şi satele,
Cu fetele.
Când dete soarele-n deseară,
Şi se găsiră
Alţi vânători,
Mai cunoscători,
Că-i urmă de căprioară,
Să fie împăratului soţioară.

Nunta. Nunta propriu-zisă este a doua mare parte a ceremonialului. Susţinută de un

Scanned with OKEN Scanner

variat material folcloric, ea se desfăşoară în succesiunea următoarelor secvenţe: chemarea, cununa, bărbieritul, vedrele (aducerea darurilor), iertarea, conăcăria (se rosteşte o oraţie), schimburile, dansul, bradul, masa mică (se oferă invitaţilor pâine, sare şi rachiu), scalda (mirii se îmbăiază în apă neîncepută, în care se pun lapte dulce, miere şi diferite plante, în special busuioc, simbolul dragostei), gătirea, iertăciunile, plecarea la cununie, cununia, întoarcerea de la cununie, masa (mirele, mireasa, nunii, invitaţii ocupă locurile stabilite de tradiţie), jocul, răpirea închipuită (element integrat în compoziţia ceremonialului, pentru a sugera practici mai vechi şi păstrat pentru a da amploare şi mai multă culoare spectacolului), scoaterea zestrei, iertăciunea şi se încheie cu despărţirea de părinţi [...].

Repere pentru studiul textului

1. Textul dat este un fragment dintr-un curs universitar de folclor susţinut acum aproape 4 decenii la Universitatea din Bucureşti.
   Citeşte-l cu atenţie şi identifică eventualele ezitări lingvistice. Dacă nu identifici nici o asemenea, ezitare, citeşte fragmentul de mai jos şi observă dacă textul poate fi reformulat pentru a fi mai clar în privinţa informaţiilor transmise: ***Înainte de nuntă.*** *Primul act debutează cu scopul nunţii, etatea mirilor, însuşirile lor, consimţământul părinţilor, peţirea, zestrea, răpirea (dacă părinţii unuia dintre tineri se opun căsătoriei, cei doi tineri hotărăsc să fugă şi să se căsătorească), aguratul (urări, prevestiri făcute mai ales miresei), încuviinţarea (logodna, moment culminant al primului act când se rosteşte o oraţie), strigările (acum se aduce la cunoştinţă, în mod public, acceptarea căsătoriei de către ambele familii; strigările au în acelaşi timp şi scopul de a sonda opinia asupra comportamentului mirilor, ceea ce ar putea naşte anumite piedici în realizarea actului matrimonial.*
2. Există vreo contradicţie între formularea *Studiile cele mai interesante despre obiceiurile legate de nuntă ne-au dat* (...) şi lista de autori şi titluri care urmează?
3. Enumeră patru obiceiuri legate de momentul dinaintea nunţii. Explică în ce constă unul dintre acestea.
4. Care este momentul culminant al primului act?
5. Realizează un portret al miresei (10-15 rânduri) aşa cum se conturează el din oraţia de nuntă introdusă în text.

Evaluare curentă. Aplicaţii

Scrie un text de o pagină pe tema nunţii, folosind o documentare proprie asupra momentului cununiei, moment care face parte din nunta propriu-zisă.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

1. Revedeţi, prin discuţii în clasă şi cu argumente din textele studiate, sensul urmtorilor termeni/ concepte operaţionale: ***ficţiune, imaginaţie, invenţie, realitate, adevăr.***
2. Realizaţi, prin discuţii în clasă, punctele de referinţă ale unui eseu structurat cu una dintre următoarele teme:
   - *Idei şi atitudini în construirea imaginiifamiliei/ a unui personaj/ în textele studiate;*
   - *Un motiv literar/ motive literare în textele care au ca temă „Familia";*
   - *Comparaţie privind relaţia părinţi / copii în textele studiate.*

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

Discutaţi liber despre cum s-ar putea desfăşura examenul de bacalaureat la una-două discipline de învăţământ. Folosiţi în discuţia voastră şi eventuale informaţii de la prieteni mai mari care au absolvit deja liceul şi au susţinut acest examen.

Momentele şi schiţele lui I.L. Caragiale surprind, între alte teme – familia, presa, justiţia –, şi tema şcolii. Viziunea se înscrie, indiferent de tehnica narativă folosită - povestire la persoana I sau la persoana a III-a – în comicul caragialesc, rezultat al unui contrast între esenţă şi aparenţă. În ***Bacalaureat*** contrastul este accentuat de un gen de complicitate ironică în eludarea normelor morale la care toate personajele participă.

BACALAUREAT

de I. L. Caragiale

Când ies de dimineaţă din casă, o trăsură în trap mare intră pe strada mea; în trăsură, madam Caliopi Georgescu, o bună prietină.. O salut respectuos. Cum mă vede, opreşte trăsura, înfigând cu putere vârful umbreluţei în spinarea birjarului.

– Sărut mâna, madam Georgescu, zic eu, apropiîndu-mă.

– La dumneata veneam! răspunde cucoana emoţionată.

– La mine?

– Da... Te rog să nu mă laşi!

– ?!

– Să nu mă laşi! Trebuie să-mi faci un mare serviciu amical... La nevoie se arată amiciţia: să vedem cât ne eşti de prietin!

– Cu cea mai mare plăcere, madam Georgescu, dacă pot...

– Poţi!... să nu zici că nu poţi!... ştiu că poţi!... trebuie să poţi!

– În sfârşit, ce e? de ce e vorba?

– Dumneata cunoşti pe... Ştiu că-l cunoşti!

– Pe cine?

– Ţi-este, prietin... ştiu că ţi-e prietin! să nu zici că nu ţi-e prietin!...

– Cine?

– Popescu, profesorul de filosofie.

– Suntem cunoscuţi, ce e drept; dar iar aşa buni prietini, nu pot să zic.

– Las' că ştiu eu...

– Ei?

– Ei! trebuie numaidecât să te sui în birje cu mine, să mergem la el, să-i vorbeşti pentru Ovidiu.

Scanned with OKEN Scanner

Cititorul trebuie să ştie că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Vîrgiliu, Horaţiu şi Ovidiu Georgescu. Vîrgiliu este în anul al treilea la Facultatea de drept, Horaţiu în al doilea, şi Ovidiu vrea să intre în anul întâi, la aceeaşi facultate. Ovidiu trece acuma examenul sumar de şapte clase liceale, şi, cu toată bravura lui, pe cât spune cocoana Caliopi, după ce a biruit toate obiectele, s-a-nţepenit la Morală.

– Închipuieşte-ţi, zice mama emoţionată. Să-l persecute pe băiat! să-i zdrobească băiatului cariera!... Cum este el simţitor, e în stare să se prăpădească... Ştii ce mi-a zis? "Mămiţo, dacă pierz un an, mă omor!..." E în stare, cum e el ambiţios... Închipuieşte-ţi, să-i dea nota 3, şi lui îi trebuie 6... Şi la ce? tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoşti pe Ovidiu de când era mic. Ştii ce creştere i-am dat!...

– Ei! bravo!

– Auzi, tocmai la Morală... Suie-te, te rog.

Şi, zicând acestea, cucoana îmi face loc lângă dumneaei în trăsură.

– N-ar fi fost mai bine, madam Georgescu – zic eu – să fi mers d. Georgescu în persoană la profesor?... Ştiţi..., d. Georgescu, om cu greutate... ca tată, altfel... Eu... de... străin...

– Aş! ţi-ai găsit! Georgescu! nu-l ştii pe Georgescu ce indiferent e cu copiii? Dacă ar fi fost după Georgescu, nici Vîrgiliu, nici Horaţiu n-ar fi fost în facultate... Despre partea lui Georgescu, rămâneau băieţii fără bacaloriat!... Suie-te, te rog!

– Dar nu e nevoie de trăsură, madam Georgescu, mă duc pe jos.

– Vai de mine! dacă avem trăsură... Suie-te, [te] rog...

A trebuit să mă sui, şi am plecat.

– Unde mergem? întreb eu pe cucoana Caliopi.

– La profesorul...

– Nu ştiu unde şade...

– Ştiu eu... ce-ţi pasă! La dreapta, birjar!

Şi cucoana loveşte tare cu umbreluţa peste braţul drept al birjarului!

– Mână mai iute!

Loveşte la stânga, loveşte la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfige iar vârful în spinarea birjarului, care opreşte.

– Uite – zice madam Georgescu – căsuţele alea galbene de lângă băcănie; intri în curte, casele din fund, la dreapta... Acolo şade... Eu te aştept aici.

Mă dau jos din birjă şi pornesc, ridicând rugi călduroase la cer, să dea Dumnezeu să nu fie acasă d. profesor de filosofie. Intru, ajung la locuinţa lui, bat. Cerul n-a voit s-asculte rugile mele: d. profesor este acasă... Cum să încep? Să-l iau pe departe... zic:

– Frate Popescule, ciudate sunt şi programele şi regulamentele şcoalelor noastre: prea se dă o importanţă egală tuturor obiectelor de studiu, şi asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă şcoala din tinerele generaţiuni, cari vin şi caută, mă-nţelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetăţeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...

Profesorul se uită la mine aiurit, fără să-nţeleagă. Eu urmez...

– Bunioară, am văzut absurdităţi în şcoalele noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnaţi a sta un an repetenţi, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică!... Înţelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii şi dumneata, e tot aşa de absurd ca şi când ai împiedica pe un tânar dispus să înveţe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrăţişeze?... Ba nu, spune d-ta!

Profesorul holbează ochii la mine şi mai aiurit... Văzându-l aşa, îmi zic: „nu merge! nu merge cu sistema mea pe departe! trebuie apucat boul de coarne!"

– Uite, frate Popescule, să lăsăm chestiile de principiu. Ştii de ce am venit la d-ta?

– Ba!

– Am venit să te rog să dai lui Ovidiu Georgescu – pe care l-ai examinat ieri la Morală şi i-ai dat nota 3 – să-i dai nota 6...

– !

Scanned with OKEN Scanner

– Să nu zici că nu poți!... știu că poți! trebuie să poți!

– Atunci trebuie să le dau la toți...

– Să le dai la toți!

– Bine, dar...

– Să nu zici că nu poți!... Știu că poți! trebuie să poți... să le dai la toți! Sunt toți copii de familie bună!

Profesorul – e și el om de familie bună – zice:

– Bine! dacă sunt de familie bună, vom căuta să le dăm la toți nota 6.

– Îmi promiți?

– Pe onoarea mea de profesor!

Am plecat încântat. Madam Georgescu mă aștepta foarte nerăbdătoare:

– Ei?

– Ei, le dă la toți.

– Cum, la toți?

– Firește... fiindcă toți sunt de familie bună.

– Cum, de familie bună?

– Ca Ovidiu.

– Nu-nțeleg.

– Le dă – zic eu – notă bună la toți băieții.

– Și lui Ovidiu?

– Mai ales... Le dă nota 6 la Morală, pentru că toți sunt de familie bună.

După-amiazi, primesc de la madam Georgescu o scrisorică, prin care mă anunță că Ovidiu a obținut nota dorită și mă roagă să iau prânzul deseară la dumnealor. Se-nțelege că n-am lipsit a profita de grațioasa invitațiune.

A fost o masă splendidă. S-a băut șampanie în sănătatea lui Ovidiu Georgescu, urându-i-se o strălucită carieră. Cocoana Caliopi, în culmea fericirei, a sărutat cu toată căldura pe iubitul ei prâslea, cu examenul căruia s-a încheiat deocamdată palpitațiile ei de mamă.

– Uf! mi-a zis norocita matroană română, oferindu-mi un pahar de șampanie; am scăpat! Am dat și bacaloriatul ăsta!

„Universul”, 1900, 15 sept.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Scrie forma corectă a următoarelor cuvinte:
   birje –
   preitin-
   școalelor –
   Găsește și alte cuvinte care apar în text cu forma neliterară.
2. Incipitul textului „plonjează” direct în acțiune, informațiile despre spațiu, timp și personaje fiind presărate, într-o formă concentrată, pe parcursul acțiunii.
   Având în vedere această caracteristică, și identificând alte două trăsuri ale subiectului literar, stabilește apartenența textului de mai sus la o specie a genului epic.
3. Precizează care este modul de expunere dominant și posibilele efecte ale acestuia asupra desfășurării acțiunii.
4. Forma scenică de realizare a textului de mai sus face ca unele enunțuri narative să poată fi considerate indicații de regie.
   Identifică și transcrie cel puțin două asemenea enunțuri.
5. Problematica schiței, cea care generează conflctul dintre esență și aparență, ar putea consta în surprinderea în două ipostaze a termenului de *morală*: morala ca *disciplină de învățământ* și morala ca expresie a unei *conduite morale*, un complex de norme practice care guvernează societățile.
   Discutați cum sunt exprimate cele două ipostaze în schiță.

Scanned with OKEN Scanner

6. Există în text un conflict bine conturat, mascat însă de ironie. Identificați termenii acestuia având în vedere următorii termeni antonimici:
esență-aparență;
moral-imoral;
absurd-rațional.
7. Identifică personajele din text și grupează-le, având în vedere unul dintre următoarele criterii de clasificare:
- prezente în text sau absente;
- complice cu celelalte personaje sau singulare
8. Cum îți apare în text, ca personaj, d-l Georgescu. Identificați *tipologia*. Este acesta o prezență frecventă în viața contemporană? Exprimă-ți opinia!
9. Care sunt mijloacele lexicale, gramaticale, semantice prin care este exprimat tonul imperativ al personajului-narator în solicitarea de a i se da lui Ovidiu nota 6 la Morală?
10. Cum rezolvă profesorul cerința amicului său?
Discutați aspectul/ atitudinea profesorului având în vedere:
- tonul folosit;
- evocarea onoarei lui de profesor;
- semnificația afirmației că toți cei rămași la morală sunt *copii de familie bună*;
- afirmația naratorului cum că și profesorul este de *familie bună*.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Citește cu atenție textul de mai jos și precizează trăsătura de caracter care rezultă din gesturile personajului:
Lovește la stânga, lovește la dreapta, apoi iar la dreapta, apoi la stânga; în fine, înfige iar vârful în spinarea birjarului, care oprește.
2. Identifică ideile conținute în următorul fragment de discurs al personajului-narator: Comentează în 15-20 rânduri atât ideile cât și atitudinea naratorului.
Stabilește semnificația frazei finale pentru întregul text:
– Frate Popescule, ciudate sunt și programele și regulamentele școalelor noastre: prea se dă o importanță egală tuturor obiectelor de studiu, și asta este dăunător mersului, adică, vreau să zic, progresului; căci, în definitiv, ce vrea să facă școala din tinerele generațiuni, cari vin și caută, mă-nțelegi, o cultură sistematică, pentru a deveni cetățeni utili, fiecare în ramura sa de activitate socială?...
Profesorul se uită la mine aiurit; fără să-nțeleagă. Eu urmez...
– Bunioară, am văzut absurdități în școalele noastre; am văzut copii cu excelente aptitudini la studii, condamnați a sta un an repetenți, fiindcă n-au avut notă suficientă la muzică sau la gimnastică!... Înțelegi bine că un an de întârziere, pentru inaptitudine la muzică sau la gimnastică!... Dar asta, trebuie să convii și dumneata, e tot așa de absurd ca și când ai împiedica pe un tânar dispus să învețe Dreptul, să piarză un an, fiindcă nu e tare la Morală... Ce are a face Morala cu cariera de avocat, pe care vrea tânărul să o îmbrățișeze?... Ba nu, spune d-ta!

Scanned with OKEN Scanner

Imaginați-vă următoarea situație; profesorul vostru de matematică vine într-una din zile îmbrăcat în pantaloni scurți la oră. Cum ați comenta întâmplarea? Cum credeți că ar reacționa ceilalți profesori? Dar directorul școlii?

Povestirea ***Dimineți pe rotile*** face parte din volumul cu același nume publicat la Editura Eminescu în anul 1988. Textul, inspirat din lumea școlii, surprinde, discret, gesturi, atitudini, chipuri fugare de profesori.

Dimineți pe rotile

de **Adrian Costache**

... Dăduse colțul, făcuse adică la dreapta, și se simțise deodată invadat de grupurile celor care se uneau aici, în străduța aceasta îngustă ce se retrăgea parcă, fericită, din Strada Cercului și se oprea în poarta liceului. Încercase ca-n fiecare zi să treacă la fel, dacă se putea chiar neobservat, fără să ridice privirea, dar cu urechile înțepenite totuși la acele „bună dimineața!" de fiecare zi, ori la „bună ziua!" – de la un timp elevii salutau cu bună-ziua *la 7,30 dimineața – o fi și asta o modă, reflectase el, încercase să încadreze fenomenul într-o structură,... o modă ca atâtea altele,... șapca cu bor purtată de fete, fularul lung, până în pământ și înnodat la capete, iar vara... vara, ciudat, fustele lungi și pline, cu nenumărate cute, colorând pretutindeni orașul...*

Trecuse așadar ca în fiecare zi, dând celor ce-i priveau mersul senzația aceea neobișnuită de împovărare, de greutate fără cauză... „De ce mergi așa?!" îl întrebase odată, când era student, cu destui ani în urmă, Eugen P., colegul lui de cameră,... „îți propui în mod special să mergi cu capul plecat într-un anume fel sau...?!"... „Nu, zisese el, nici vorbă!", descoperind uimit, pentru prima oară, că avea un mers ciudat, care atrăgea atenția, și devenind totodată conștient de posibilitatea ca mersul său să aibă o anume semnificație, pe care, indiferent dacă el o accepta sau nu, cei din jur i-o atribuiau... Care era totuși semnificația nu știa nici azi, căci Eugen evitase să-i spună ceva precis, deși stătuse la geam două-trei minute și-l privise – cât durase străbătutul aleii până la intrarea în cămin îl privise atent de acolo de sus, de la etajul al doilea...

„Bună dimineața" și „bună ziua"..., oare, se gândise el, de ce dau bună-dimineața la 7,30, când se vede clar că este dimineață, iar acest moment al zilei are un farmec anume, răsare soarele, nu?... copacii, dacă te uiți mai atent, au lacrimi, roua zace pe coasă, vorba nu știu cărui poet, și câte și mai câte... Dimineața mă uit pe geam din clasa a zecea și văd invazia aceea de lumină căzută printre turlele clădirilor grupate în jurul liceului, picată în curtea interioară, și atunci zâmbesc iar, de la o vreme

Scanned with OKEN Scanner

îmi propun în mod special, deliberat, să zâmbesc, nu ştiu dacă cineva poate înţelege cum vine asta, dar eu fac loc în mine unui zâmbet, dau cu coatele la o parte totul din calea mea, întind palma şi mătur totul, iar în loc pun acolo zâmbetul meu de dimineaţă şi ei, cei din bănci, îl văd şi, fie că-şi dau sau nu seama, se trezesc şi ei la fel ca mine în posesia unui zâmbet, e adevărat, poate mai precaut, poate mai în aşteptare - zâmbetul lo - de fapt nu prea ştiu cum ar trebui numit ca să-l deosebesc, un zâmbet-mai-în-aşteptare, poate, scris aşa într-un singur cuvânt.

... Prin stânga lui trecuse apoi un grup dintr-a douăsprezecea,... ăştia salutau de-acum într-un anume fel, îşi luau, naiba ştie de unde, libertăţi pe care nimeni nu li le dădea, dar pe care toţi le acceptau tacit, şi, aşa, Costin îi auzise „Să trăiţi, dom' profesor!" (?!...),„Bună dimineaţa", zisese el, jumătate sobru, jumătate amuzat,... apoi, în fine, se terminase şi strada, cei şaizeci de metri, ori ceva mai mult ori mai puţin, după care el pătrundea în curtea liceului şi putea să cotească brusc spre intrarea principală a profesorilor cu treptele ei placate cu bucăţi de marmură... Se simţea acum mai liber, şi arăta mai senin, mai el-însuşi, dacă putea spune aşa, cu o existenţă parcă mai potrivită pentru meseria lui, ca şi pentru toată lumea aceea pe care-o simţea în juru-i fremătând..

... Fireşte, nu-l salutau toţi. Unii doar fiindcă nu le era profesor la clasă. Alţii pur şi simplu pentru că nu voiau, căci de cunoscut îl cunoşteau.... Iar uneori se întreba ce era cu acei care nu-i spuneau „Bună dimineaţa!" sau „Bună ziua!", cu cei care se făceau că nu-l văd, executând acea temporară orbire, cum o numise, şi făcând-o cu o dezinvoltură remarcabilă (dar grosolană totuşi!). Un timp doar se întrebase, fără să meargă mai departe, apoi căutase şi un răspuns. Iar răspunsul îi cerea întâi să le vadă chipurile, ca şi cum acolo ar fi descoperit tot sensul comportamentului lor, mesajul, dacă era vreunul, care-i scăpa... În fond, ce însemnau saluturile, ce erau altceva decât un semn al faptului că ei toţi erau oameni, mai buni, sau mai răi, dar oameni, şi că deci fiecare salut însemna o manifestare şi o recunoaştere a condiţiei lor, a bucuriei că acest înţeles fundamental nu le scăpa, evitându-se astfel eventuale confuzii în privinţa a ceea, altceva, ar fi putut fi,... poate copaci, castani sălbatici mai probabil, sau câini, sau păsări de pradă, nu?!...

Salutându-se însă, se gândea Costin, toate presupunerile deveneau numai simple supoziţii, fantezii frumoase poate în sine, dar neadevărate. Şi ce folos poate să-ţi aducă ceva care era frumos, dar neadevărat ? ... Şi totuşi?... Şi totuşi el nu şovăise în a accepta lumea aşa cum era ea şi de aici declaraţii de genul: „Cei care nu simţiţi impulsul să salutaţi, nu faceţi asta!... Adică nu fiţi ipocriţi !!... Cam mult totuşi acest gen de afirmaţii, cerinţe...Ar fi vrut să mai zică ceva, dar se oprise...Teama de se da în spectacol ?!...Sau zâmbetul lor anume ?...

Zâmbiseră incert. Poate că-l bănuiau pe el de ipocrizie. Sau pur şi simplu nu-l credeau, căci nu trecuse pra mult timp de când (într-o paranteză! le spusese ce semnificaţii acorda el salutului... „Nu e nici o aluzie! precizase. Şi nici nu mă refer la salutul regulamentar, obligatoriu deci, şi de aceea mecanic...

Fuseseră mai departe atenţi, cu zâmbetul lor sceptic pe chip, dar nu scoseseră nici un cuvânt....

Scanned with OKEN Scanner

...Costin urcase,în sfârşit treptele. Avusese din nou pornirea lui veche. Erau ca de obicei albe, spălate proaspăt, şi marmura aceea lucie, oglinda ei care avea ceva din strălucirea epidermei de copil îl fascina... Ar fi vrut parcă să le ridice, să facă din ele coloane pentru un antic templu grecesc...Imagine livrescă, desigur...Reziduuri de lectură!

În hol femeia de serviciu de la parter lăsase o clipă teul şi-l privise. Ca şi cum ar fi vrut să-l recunoască. Ochii ei mărunţiţi între pleoapele simţite ca o povară se uitaseră către el şi el vrusese să-i prindă privirea ca şi cum ar fi vrut să ştie ce gândea... Fără îndoială că femeia aceea care văzuse atâta lume trecând prin holul mare al liceului avea o experienţă a ei care-l pasiona într-un fel... De altfel mai încercase de câteva ori să înţeleagă ceva, o întrebase de sănătate, mai ales după ce venea din vacanţe,... sau ce mai face, însă nici atunci nu i se păruse că ea se uita la el cu privirea ei ceaadevărată, ci din nou cu ochii aceia mici, mărunţiţi între pleoape, feriţi parcă, şi doar o clipă, nu mai mult... Mormăia ceva de fiecare dată, fără entuziasme şi fără tristeţi, şi-şi relua munca ei monotonă, mecanică. Împingea mai departe teul pe spaţiul lung al holului, impunător şi mare, atât de mare, încât lui, obişnuit de la o vreme cu spaţii normate, îi apărea ca o dimensiune cuprinsă de inflaţie. După o scurtă reflecţie descoperea însă că holul aşa mare era frumos, fiindcă-i sugera că orice posibilitate legată de om rămânea veşnic deschisă, aptă de a se împlini...

– Bună dimineaţa! salutase Costin şi de data asta.

– Bună dimineaţa, dom' profesor! murmurase femeia, ridicând doar o clipă capul, atât de puţin, încât nici nu părea că s-a uitat, după care îşi reluase îndeletnicirea cu acelaşi calm, care pe el începea să-l scoată din sărite,... în acelaşi mod şters cum făcuse întotdeauna, fără nici un fel de participare parcă... Dacă aş pune mâna pe acest teu, socotise el, fără îndoială că aş lucra cu el ca şi cum aş patina, ca într-un balet sub o imaginară boltă a cerului..., se gândise din nou în acelaşi fel un pic obosit, folosind cliseele de care nu mai era todeauna conştient.

Trecuse mai departe şi auzise iar „bună dimineaţa!". Întoarse capul în partea cealaltă a holului, înspre Secretariat, şi văzuse grupul, erau toţi dintr-a douăsprezecea... Ăştia cam terminaseră cu şcoala, zâmbise Costin pentru sine, şi era ciudat ce se întâmpla cu ei, îi întâlneai în locurile cele mai neaşteptate, mergând către ţeluri ce uneori le scăpau, rătăcind mai mult, bombardaţi parcă de unde venite dintr-o sursă contradictorie, uşor zăpăciţi astfel, fragili dintr-o dată, deşi până atunci păruseră atât de siguri pe ei; în timp ce acum simţeau parcă nevoia unor atingeri, fizice şi imperioase, căci descoperiseră brusc, sau se descoperiseră brusc, neprotejaţi, şi alarmaţi de-o zonă necunoscută de social care venea în întâmpinarea lor.

O voce de fată zisese ultima „bună dimineaţa!" şi Costin o zărise înainte de a intra în vestiar, era Mena, una dintre simpatiile lui – profesorul egal cu sine nu poate totuşi scăpa de aceste „simpatii" –, deşi ce însemna faptul în sine era greu de spus,... Poate mai multă comunicare decât cu ceilalţi, încercase el acum o explicaţie, o înţelegere fără cuvinte, undeori,... şi amândouă aceste lucruri ca şi altele se adunau într-un fel de bucurie de a se vedea şi de a se întâlni. ...

Dincolo de orice Mena era o elevă foarte bună, unii o considerau sclipitoare iar alţii neîndurătoare cu ei, profesorii polemică adică.

Şi o zări parcă şezând în bancă, în felul ei caracteristic, cu o mână sprijinindu-şi obrazul, fiindcă cel mai tare (îi spusese ea într-o pauză) îi plăceau momentele când aşa, aparent fără o legătură anume, profesorul începea să „rătăcească" vorbindu-le despre cetatea grecească, despre simbolul cercului şi al limitatului, despre apariţia

Scanned with OKEN Scanner

infinitului, despre nostalgia modernă a perfecțiunii mereu neatinse, despre aproximare și tot așa...

– Bună dimineața, dom' profesor, se apropiase ea. Ce faceți?

– Bună dimineața! zisese el familiar... Am venit la slujbă*!...*

– Ce urât sună cuvântul ăsta! zisese ea.

– Într-adevăr! recunoscuse Costin... Ai să-mi spui ceva?

– Da, dar îmi dau seama că nu pot acum... La oră!

– Bine, în regulă!...

Uneori își saluta simpatiile, când acestea erau undeva mai departe, ridicând mâna... „Halal raporturi profesor-elev!" comentase cineva acru. „Așa e!" fusese și el de acord, dar asta era; suferea de un gen de exhibiționism!...

De fapt lui nu-i prea păsa.. Autoritatea profesorului era ceva mult mai complicat. Ca și raportul acela foarte sensibil între intimitate și familiaritate. Credea că aici era cheia...Puteai să fii aproape prieten cu elevul, fără a fi însă familiar...Și egal când era vorba de idei...Dar ideile sunt totuși așa de rare!...Cel mai important lucru părea însă autenticitatea... Ca la Camil Petrescu!...Să fii tu însuți... autentic. Dacă-ți convine acest lucru... Dacă te simți în stare...

Asta era... Ceasul arăta 7,45, dar era, desigur, în urmă, pentru cei care întârziau. Statuia fostului director din perioada interbelică, imperturbabilă, îl privea cu nepăsarea pietrei ce nu mai putea să aibă moliciunea ochilor întorși în sine, căutând răspunsuri la întrebări abia rostite. Se părea că ea, piatra, singura, știa de-acuma răspunsurile înainte chiar de a fi fost puse întrebările... Ce-i păsa? Stă aici și ne privește și noi umblăm pe coridoare în vreme ce-n urma noastră femeia de serviciu ne șterge pașii cu teul, iar ochii lui de piatră nici măcar nu se tulbură. Pentru ei contează doar holul gol, dacă și acesta contează, seară de seară, când liceul rămâne pustiu...Holul dezolant, când cineva din trecuta lui ființă reînvia și tulbura în tăcere zborul în cerc al fluturilor de seară...Iată, se oprise el, începuse din nou cu imaginile acelea aproape clișeu cu care de la o vreme se obișnuise...

În vestiar se întâlnise cu Hardohlip, eminența cenușie, cum îi spuneau colegii. Hardohlip îl salutase de data asta zgomotos, întrebându-l chiar ce mai face... Ce-o fi cu el?! se mirase Costin, fiindcă Hardohlip se prefăcea frecvent că nu-l vedea; trecea adică pe lângă el și întorcea deodată capul, și atunci gestul și salutul pregătit de Costin rămâneau doar „proiecte" și nu creații, ceea ce inițial îl deranjase, apoi îl mirase,după care –amuzase discret.

– Ce mai faci, tovarășu' Costin? se interesase a doua oară Hardohlip și Costin fusese cât pe-aci să-i spună ce mai face. Dar celălalt deja nu mai era atent, discuta cu altcineva, iar el mersese mai departe, își luase adică mapa și se convinsese, fără prea mult efort, că pe Hardohlip nu-l interesase niciodată ce mai făcea el, Costin, deși fuseseră clipe când era dispus să spună tuturor ce mai făcea, să le mărturisească starea lui în raport cu o mulțime de lucruri, cu răsăritul soarelui, sau cu zâmbetul acela de dimineață.

Își adusese aminte de un alt coleg pe care-l avusese cu vreo doi ani în urmă... Aveau program comun de patru ori pe săptămână. De câte ori se întâlneau, acela se îndrepta spre el cu un zâmbet ciudat pe față, pe care Costin nu-l înțelesese niciodată, și-l întreba: „Ce mai faci?!"... Asta se întâmpla de patru ori pe săptămână, cu o consecvență remarcabilă, dacă n-ar fi fost totuși ieșită din comun, ceea ce o situa în altă categorie, a excepțiilor, a ciudățeniilor,... Iar Costin era nevoit, de astă dată, să îngaime un răspuns, deși nici acela nu era realmente interesat de ceea ce făcea sau ar fi făcut el...Și așa imaginația lucrase din nou, avusese imaginea unor electroni care se deplasează etern pe orbite ce nu se întretaie. Îi explica colegului ce făcuse ieri, începea de fapt să-i explice, dar celălalt se scuza

Scanned with OKEN Scanner

şi dispărea, după ce-l bătea protector pe umăr: „Bine, bine!", zicea el,fără să-l fi auzit, plecând în alt colţ al cancelariei, preocupat brusc de altceva mai important.

Şi tot aşa două trimestre întregi, acelaşi „Ce faci?!", aceeaşi întrebare pusă în acelaşi fel şoptit, misterios, de complot parcă. Şi apoi încercarea lui de a spune ceva esenţial, de a-i comunica celuilalt o idee frumoasă, o descoperire a lui, de a-i cere părerea, în vreme ce acela se ridica şi pleca în alt colţ... Iar Costin acumula fără să ştie o iritare în el, o iritare „cosmică", cum îi mărturisise cuiva mai târziu şi care izbucnise pe la sfîrşitul trimestrului al doilea: „Ascultă, domnule, ce dracu te interesezi în fiecare zi ce mai fac, dacă tot nu-ţi pasă?!"

„Dar, vai! se bâlbâise colegul, se înroşise el brusc şi ochii păruseră s-o ia razna prin orbite,... eu n-am avut nici o intenţie, ci doar aşa" făcuse el jenat, şi atunci Costin se ruşinase aproape, se descoperise nedelicat, sau de-a dreptul brutal, acela era totuşi colegul lui, poate chiar că era sincer în întrebări, poate că avea o undă de simpatie pentru el, pentru Costin, şi acum, iată, stricase totul, nu avusese răbdare şi dărâmase totul, cum făcea adesea... Nu aşteptase ca omul să se obişnuiască cu el, să-l cunoască mai bine, şi atunci poate că şi reacţiile sale s-ar fi modificat...

Îşi propusese să fie de atunci mai atent cu cei din jur, să nu se mai pripească, să le caute ochii, privirea, până ce într-o zi avea să le-o întâlnească... Pe cea adevărată, fireşte...

Şi dacă până la urmă pe colegul lui de acum doi ani îl iertase, căci îi găsise destule scuze, ce rost ar fi avut acum să se supere pe Hardohlip că trecuse pe lângă el şi se făcuse că nu-l vede...Datoria lui era să fie pregătit pentru orice situaţie, dar mai ales pentru salutul zgomotos al lui Hardohlip. Zgomotos şi familiar,însoţit de : „Ce mai faci?" sau „Cum te simţi?"... „Fac bine, nu! sau: Fac albastru! sau: Cresc iarbă în sufragerie!" Şi tot aşa până ce într-o zi celălalt avea să se oprească şi să se mire, poate să-i spună „Dumneata, tovarăşe Costin, eşti un tip cam ciudat!", şi prima măturisire să fie, în sfârşit, adevărată...

Ieşise apoi din vestiar şi intrase în cancelarie, grăbindu-se să semneze condica. Ştia că dacă n-o semnează dimineaţa, la prima oră, era clar că avea să-şi uite orele din ziua aceea nesemnate...

Când a doua zi Costin dăduse iar colţul, făcând la dreapta şi părăsind strada Cercului, saluturile începuseră la fel, frumoase, iar Costin îşi pusese capul în jos şi îşi înţepenise iar urechile, ca să nu piardă vreunul. Ridica de fiecare dată capul şi răspundea în direcţia de unde venea vocea, iar zâmbetul lui spunea că din nou mâna lui imaginară dăduse totul la o parte, aruncase jos orice obiect de pe masa, la fel de imaginară, a sufletului său, şi-şi „ instalase" acolo zâmbetul şi bucuria lui de fiecare zi... Ducea cu sine alături de mapă o pungă de plastic în care se afla un pachet învelit în ziar. Câţiva dintr-a douăsprezecea observaseră punga ieftină, şi comentaseră ceva neauzit... Şi-or fi închipuind că duc aici lucrările lor! se amuzase Costin, amintindu-şi de comentariul uneia dintre poeziile ultime făcute la clasă şi dată la teză...Sensibilităţi moderne! Ceva de genul: „Purtaţi-vă frumos cu cercul/ Singura proprietate personală a omului/ Vă rog purta-ţi-vă frumos cu el/ Şi lăsaţi de-o parte/ Trecătoarele ape şi poduri!" ...Cam forţat după gustul luil...

Apoi cotise din nou la stânga şi urcase treptele frumoase, pavate cu marmură albă. Dar senzaţia veche nu se repetase ca şi cum ar fi fost uitată, nu simţise nevoia livrescă de a le face iar coloane. Şi totuşi o treaptă se desprinsese parcă fără voia lui şi se proiectase, infinită vertical...Acceptase , cu îngăduinţă, iluzia... Se ştersese apoi pe picioare, cu mai multă grijă parcă decât altădată...Ca şi cum avea timp...Şi apoi încet, cu grijă,împinsul uşii de stejar, şi holul...

Femeia era acolo şi-l salutase în acelaşi fel, aruncându-i o privire fugară, oarbă, fără să se oprească din munca ei; împingea mai departe teul, în acelaşi fel ştiut, obositor şi palid... Poate de aceea Costin putuse

Scanned with OKEN Scanner

să facă totul fără grijă, ca şi cum ar fi fost singur...Lăsase mapa cu lucrări ale elevilor şi căutase în punga de plastic de unde scosese o pereche de rotile... Nici când şi le pusese la picioare, femeia nu-l văzuse... Auzise doar deodată uruitul lor profund, cu reverberaţii ameninţătoare, ca de cutremur, şi ea crezuse că chiar era cutremur... Costin se avânta cu ele, elegant şi sfidător, prin holul imens al liceului, ca pe un imens patinuar...Şi era ca şi cum Costin zbura prima oară nu doar în visele lui-cliseu şi ieftine ci în realitate...Un zbor cu două nesfârşite dimensiuni; una văzută, în afară, iar alta, înauntru, muşcând parcă din lumina nevăzută a lunii... Teul femeii căzuse atunci, îi scăpase din mână, căci mâna ei se dusese spre gură, oprind sau eliberând un strigăt de uimire... Costin însă se avântase mai departe, nepăsător,în elipse aproape perfecte, în vreme ce câţiva dintr-a douăsprezecea, după o clipă de uimire, aplaudaseră....Era ceva aţâţător în acel gest, din care s-ar fi putut naşte un înţeles nou pe care toţi îl aşteptau fără să ştie, flămânzi... Uruitul de cutremur al dimineţilor pe rotile.

Repere pentru studiul textului

1. Precizaţi, prin discuţii între voi, tema acestei povestiri.
2. Evenimentele povestite în text se reduc la câteva gesturi, atitudini. Rezumă subiectul povestirii.
3. Dacă epicul este foarte concentrat şi se rezumă doar la câteva acţiuni – unele rememorate – stabileşte în ce constă atunci „conţinutul" acestei povestiri ?
   - în atmosfera creată;
   - în analiza pishologică a trăirilor personajului principal;
   - în prezenţa unor stări, simboluri, a unui „conţinut" liric ?

   Discutaţi toate variantele, aducând argumente din text.
4. Cine povesteşte în acest text? Stabileşte în ce măsură există o „complicitate" între narator şi personajul central.
5. Identifică prezenţa altor personaje în textul povestirii. Sunt ele caracterizate în detaliu sau acestea nu sunt altceva decât nişte „proiecţii" ale unor idei, ipostaze umane. Exprimaţi-vă opinia cu argumente din text.
6. Identifică existenţa/nonexistenţa unui conflict în povestire. Stabileşte cu acest prilej apartenenţa textului la o specie literară.
7. Discută gestul din final ale personajului. Vă surprinde? Argumentează.
8. Explică titlul povestirii.

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Scrie un text de o pagină în care să argumentezi cu fragmente din text ideea că povestirea ***Dimineţi pe rotile*** dezbate, între altele, problema comunicării interumane.
2. Întocmiţi, prin dialog, o listă cu 5 gesturi nonconformiste pe care le-aţi înregistrat în ultimii doi ani de şcoală.

Scanned with OKEN Scanner

ÎNAINTE DE TEXT

Ţi-a stârnit vreodată revolta/ nemulţumirea acţiunea vreunui profesor? Povesteşte împrejurările.

Viaţa ca o pradă este o carte cu caracter autobiografic. Se evocă în paginile acesteia existenţa prozatorului în anii adolescenţei, anii de şcoală, chipuri de profesori, experienţe morale marcante. Fragmentul de mai jos surprinde un moment din anii de şcolaritate şi pune în discuţie mai multe probleme care privesc relaţia dintre profesor şi elev, ca şi imaginea pe care şi-o creează ceilalţi despre tine şi lenea lor în a-şi schimba această imagine.

Viaţa ca o pradă
(fragment)

de **Marin Preda**

Din ciocnirile sau prieteniile mele cu profesorii descopăr cel mult că se învaţă bine cu profesorul care inspiră simpatie, dar se învaţă în cele din urmă bine şi cu cel rău, de frică. În nici una din ciocnirile sau prieteniile de care îmi amintesc nu descopăr un conflict sau o afinitate între aspiraţiile încă în faşă ale viitorului romancier, cu obtuzitatea sau, dimpotrivă, înţelegerea protectoare a cutărui profesor, afară de una singură, dar asta avea să se întâmple mai târziu,

Mie îmi plăceau, de pildă, istoria şi matematicile, dar amândoi profesorii de la aceste materii erau personalităţi lipsite de har, cel dintâi era urât, cu capul mare, buzele groase, răsfrânte şi cu o expresie parcă de grăjdar care petrece, deşi se străduia să zâmbească şi să ne atragă. Avea pe deasupra două cusururi, unul că îi plăcea prea mult materia pe care o preda şi nu mai rămânea în mintea lui nici un pic de loc ca să-i mai placă şi de noi, şi al doilea, avea mania să ne arate pe hartă locurile pe unde se petreceau evenimentele istorice, amestecând deci istoria cu geografia, lucru care ne plictisea pentru că geografia o învăţam cu alt profesor. Cel de matematică era un îngâmfat şi pe deasupra de o solemnitate deplasată, de parcă ai fi zis când intră în clasă că a intrat într-o biserică.

Şi lui îi plăcea prea mult materia. Ne vorbea mereu cu admiraţie de marii matematicieni ai antichităţii, dar şi de ai noştri, de pildă despre Gh. Ţiţeica pe care îl diviniza, dându-ne să înţelegem că pe un om mare nu-l poate admira unul mic. Într-adevăr făcea acest lucru strivindu-ne în

Scanned with OKEN Scanner

acelaşi timp prin ironii muşcătoare şi calificative care ne înjoseau; că, de pildă, niciodată vreunul dintre noi nu va ajunge nici un Euclid, nici un Gh. Ţiţeica. „Bine că ai ajuns tu!" îi răspundeam eu în gând şi nu învăţam nimic. „O să te lase corigent!" îmi spuneau ceilalţi speriaţi. „Ei şi? O să învăţ pe trimestrul III şi o să fie silit să-mi dea zece şi îmi iese media de trecere. Şi n-o să-i fac eu lui pe plac... " Şi îl trimiteam la origine să predea acolo matematica şi geometria.

Aşa s-a şi întâmplat: în primele două trimestre mi-a dat trei.

– De ce nu înveţi, urâtule? m-a întrebat fără mirare. O să te las corigent.

– N-o să fiu nici primul, nici ultimul corigent din lume.

Nu m-a auzit bine (răsfoia catalogul), mă înecam de furie că mă făcuse urât şi credeam, bineînţeles, că îi dădusem un răspuns ucigător. Ar fi trebuit să-i spun, ca să exprim exact ceea ce simţeam, că mi-e atât de neplăcută vederea lui încât aş fi în stare să rămân repetent de atâtea ori până s-ar căra el din şcoala noastră.

Pe trimestrul trei am început să învăţ. Groaza de corigenţă era mai mare decât repulsia faţă de antipaticul profesor. Rămâneam seara singur în clasă şi învăţam elementele lui Euclid şi teorema lui Pitagora, care n-aveau nici o logică; suma pătratului catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei! Perfect! Dacă s-a aflat chestia asta şi a rămas literă de lege că aşa e, atunci la ce bun să mai faci vreo demonstraţie? Era exact ceea ce nu ştiam şi profesorul nostru, cu înfăţişarea lui de ţigan distins, uita să ne explice. Pe această trudă a mea, ne-am pomenit că ne anunţă să ne pregătim pentru teză. Când în ziua respectivă ne-a dictat cele trei probleme pe care trebuia să le rezolvăm, o tăcere îngrozitoare s-a aşternut asupra clasei. Unul din puţinii lui simpatizanţi s-a ridicat atunci în picioare şi i-a spus că teza e prea grea, n-o să poată nimeni să rezolve toate problemele.

– Atunci o să ia toată clasa nota trei, a spus profesorul cu un glas din care reieşea clar în evidenţă că dintr-o asemenea premisă nu putea să decurgă decât o asemenea consecinţă, încât pentru întâia oară am uitat că îl detest şi am chicotit.

Exprimarea spontană a unei gândiri care ţâşneşte pură ca un izvor mi-a plăcut totdeauna la oricine, chiar şi la ticăloşi.

S-a întors spre mine surprins.

– Râzi!? În templul matematicii şi al geometriei nu se râde, chiar dacă eşti un profan.

Şi m-a întrebat cum mă cheamă, s-a dus la catedră, s-a uitat în catalog şi a făcut un mic semn cu creionul, după care şi-a reluat plimbarea printre rânduri, dominând şi speriind cu statura lui mare orice intenţie de a copia ceva de la vecin. Am terminat cu o jumătate de oră mai înainte, am închis caietul şi m-am rezemat de bancă uitându-mă provocator la profesor. Pe urmă m-am ridicat, am depus caietul pe catedră şi am ieşit. După teză, nimeni nu mă lua în seamă, nimeni nu discuta cu mine ce făcusem. Toţi arătau jalnic, foarte puţini rezolvaseră una sau două probleme şi nu erau siguri că le-au rezolvat bine nici pe-acelea şi nici unul pe toate trei. Eu, le-am spus, eu le-am rezolvat. Să vă arăt cum. Dar nici unul nu avea încredere şi nu era atent la spusele mele. Mi-am dat atunci bine seama de umilinţele pe care trebuie să le îndure cel care este pe nedrept printre ultimii într-o profesiune sau pe scara ierarhiei sociale. El nu are cuvânt, chiar dacă îşi dă seama că se află în posesia adevărului. El nu e auzit chiar dacă se exprimă. Nu-l crede nimeni, sau zice că a auzit şi el asta de undeva. El nu există, e un simplu figurant, condamnat să asiste neputincios, strivit de împrejurări sau de demonul său interior, la spectacolul afirmării celorlalţi.

În centrul atenţiei era colegul nostru Nasea, cel care protestase că teza e prea grea. Arăta foarte posomorât: era un băiat ambiţios şi părea deprimat că nu-i ieşiseră bine toate soluţiile.

Scanned with OKEN Scanner

– Dumneata ai copiat, mi-a spus apoi la ora următoare profesorul cu obişnuitul său sâsâit dispreţuitor, oprindu-mi teza.

– De la cine, domnule profesor? l-am întrebat eu în sfârşit cu o ironie la care nu mi se mai putea răspunde.

– Cum de la cine? De la vecini!

– Vecinii mei au patru!

– O să vedem. Dacă ai copiat o să-ţi dau trei, să ai media generală anuală trei.

– De unde puteam copia? Vreţi cumva să spuneţi, dom' profesor, că am copiat din manual? Sau de pe vreo fiţuică?

A tăcut. Singur ne spunea că la tezele lui (şi avea dreptate), temele erau în aşa fel concepute de el încât nici dacă ai fi stat liber cu manualul pe bancă şi tot nu ţi-ar fi folosit la ceva. În acest timp priviri nedumerite, dar nu admirative, se ridicau spre mine. Stăteam mai în spate şi cei din faţă se răsuciseră şi se uitau increduli, nu prea curioşi, strâmbi ca în faţa oricărei întâmplări care iese din albia obişnuinţei: dacă putusem învăţa de zece (fiindcă, mârâind de neplăcere, profesorul mă anunţă că îmi dă zece, dar că mă va verifica îndată printr-un examen oral) atunci de ce luasem în două trimestre, trei?

Oamenilor nu le plac astfel de deturnări.

Trei am luat, cu trei să rămâi! Şi mulţi au continuat să creadă, chiar şi după ce am dovedit că ştiam, că eu cel adevărat eram cel din primele trimestre şi nu cel din ultimul, şi cea mai mare furie pe care o puteam stârni în sufletul lor era să determin mărturisirile de recunoaştere ale altora. În satul meu natal s-a întâmplat acelaşi lucru, mulţi continuă să creadă şi acum că cel adevărat era blegu-ăla pe care îl ştiau ei de-acasă şi oricât m-aş preface n-o să-i păcălesc eu pe ei, deşi recunoşteau că alţii se lăsau păcăliţi. Da, o fi, dar... şi aici aceşti detractori, pe care aveam să-i descopăr curând şi în oraşul lumină, făceau aşa un semn cu degetele desfăcute la tâmplă, că adică ceva n-ar fi în regulă cu gândirea mea. Consideraţi de toată lumea normali, aceşti inşi au acest obicei curios să ne arate pe noi, cei normali, cu degetul la tâmplă. Tocmai ei, despre care afli, azi de unul, mâine despre altul, că şi-a omorât nevasta, că a fost internat pentru reale turburări de comportament pricinuite de sifilis, că a înfundat puşcăria, sau a ajuns pe cea mai umilă treaptă în profesiune din pricina beţiei sau a vreunei muieri oarecare...

DICŢIONAR

obtuzitate = îngustime în concepţiile despre viaţă; idei puţine şi insistente

manie, manii, s.f. = preocupare exagerată pentru ceva, deprindere bizară; boală mintală manifestată prin euforie

Euclid = matematician grec, sec. III î.Hr.

deturnare, deturnări, s.f. = delapidare (de fonduri); schimbare silită sau ilegală a direcţiei de zbor a unui avion; aici, cu sensul de schimbare neaşteptată

detractor, detractori, s.m. = calomniator, defăimător, hulitor

Pitagora = matematician şi filozof grec, sec. VI î.Hr.

profan, -ă, dj. = ignorant, neştiutor, laic, necredincios

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Stabiliți, prin discuții, tema acestui fragment.
2. Extrage fragmentele în care se reallizează portretele celor doi profesori.
3. În fragmentul dat interesul autorului se concentrează asupra profesorului de matematică. Dă o explicație acestui lucru.
4. Conflictul dintre elevul Preda și profesorul de matematică ilustrează două ipostaze ale elevului, respectiv profesorului. Definește/ caracterizează aceste ipostaze.
5. Discutați în clasă problema relației dintre profesorul de matematică și elevul Preda având în vedere o schemă a comunicării lingvistice. Este în aceste caz vorba despre ratarea unei comunicări fireşti? Exprimă-ți opinia cu argumente.
6. În finalul fragmentului Marin Preda pune în discuție o problemă delicată: aceea a imaginii pe care ceilalți și-o formează despre noi și a refuzului lor de a și-o schimba. Discutați ideile autorului cu privire la această problemă.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie un eseu de circa o pagină, cu titlul *„Eu și ceilalți”* în care să dezbați problema oglindirii tale în mintea colegilor de clasă.
   Dacă nu ai nici un fel de date despre această temă, scrie ăn text despre modul în care tu îi vezi pe ceilalți.
2. Realizează un scurt comentariu cu privire la atitudinea profesorului de matematică având în vedere următorul fragament:
   Într-adevăr făcea acest lucru strivindu-ne în același timp prin ironii muşcătoare și calificative care ne înjoseau; că, de pildă, niciodată vreunul dintre noi nu va ajunge nici un Euclid, nici un Gh. Țițeica.
3. Explică atitudinea lui elevului Preda așa cum apare în framentul de mai jos:
   Am terminat cu o jumătate de oră mai înainte, am închis caietul și m-am rezemat de bancă uitându-mă provocator la profesor. Pe urmă m-am ridicat, am depus caietul pe catedră și am ieşit.
4. Pornind de la următorul text, realizați o discuție cu tema *„Oamenii nu se aud unii pe alții fiindcă sunt egoiști?”*.

   Mi-am dat atunci bine seama de umilințele pe care trebuie să le îndure cel care este pe nedrept printre ultimii într-o profesiune sau pe scara ierarhiei sociale. El nu are cuvânt, chiar dacă își dă seama că se află în posesia adevărului. El nu e auzit chiar dacă se exprimă. Nu-l crede nimeni, sau zice că a auzit și el asta de undeva. El nu există, e un simplu figurant, condamnat să asiste neputincios, strivit de împrejurări sau de demonul său interior, la spectacolul afirmării celorlalți.

Scanned with OKEN Scanner

DEFINIȚIA DE DICȚIONAR: ȘCOALĂ

„Școală, școli – s. f. 1. instituție de învățământ (elementar și mediu); p. Ext. Activitate legată de această instituție; învățătură, învățământ * Localul, clădirea în care este instalată instituția. * Totalitatea elevilor unei instituții de învățământ. 2. Fig. Izvor, sursă de cunoștinte, de învățături; mijloc, sistem de instruire într-un anumit domeniu; p. Ext. Învățătură, experiență dobândită pe această cale. 3. Fig. Curent, mișcare științifică, literară, artistică etc care grupează în jurul ei numeroși adepți ; baza teoretică a acestei mișcări. Bg. , sb. Škola, pol.szkola (<lat.schola).

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Câte sensuri proprii și figurate are cuvântul școală? Care dintre ele îți este mai familiar. Motivează.
2. Discutați despre sensul cuvântului *școală* ca sursă de cunoștințe, cu referire la anumite obiecte de studiu.
3. Ilustrați printr-un exemplu sensul de *curent artistic* al substantivului *școală*.
4. Stabiliți, prin discuții, dacă între *școală* și *scolastic* există vreo legătură. Aveți în vedere sensul de dicționar al cuvântului scolastic.
5. Întocmește lista cuvintelor derivate de la substantivul *școală*.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

Reflectează, în circa o pagină, asupra unei idei conținute în următorul aforism adresat educatorilor: *Nu vă mândriți cu predarea unui mare număr de cunoștințe. Stârniți numai curiozitatea. Mulțumiți-vă să deschideți mințile, nu le supraîncărcați. Puneți în ele scânteia.* (Anatole France, ***Grădina lui Epicur***)

Scanned with OKEN Scanner

TEXTUL PUBLICISTIC:

„Olimpiadele şcolare ca proiecte locale sau regionale”

Destule lucruri vor trebui a fi schimbate în cadrul actualei reforme a învăţământului. Ne-o spun, de câte ori au ocazia cei care sunt preocupaţi de un asemenea demers ce stârneşte destule rezerve, neînţelegeri, aprehensiuni. Inerţia sistemului e mai mare decât se anticipa (generată între altele şi de întârzierea reformei). In acest context este interesant de reflectat încă o dată asupra destinului pe care-l vor avea în timp olimpiadele şcolare. Desigur, ele nu vor fi desfiinţate, dar, e probabil, vor deveni tot mai mult proiecte ale unor comunităţi regionale sau locale. De altfel ideea pare a fi agreată încă de pe acum , între altele şi datorită unei preconizate Legi a Sponsorizării care ar favoriza acest tip de cultură şi educaţie. [...] *Stă, într-un anume fel, mărturie Olimpiada de Cultură şi Civilizaţie Românească , „născută” în judeţul Brăila în 1994, şi aflată acum la a patra ediţie desfăşurată anul acesta la Călăraşi.* [...] *Acoperind ca participare o parte din judeţele ţării (a dipărut „refrenul” unanimităţii), ea adună 70-80 de elevi şi profesori pasionaţi de literatură, istorie, folclor, filozofie. Atmosfera este vădit informală, deschisă spre încercări şi experienţe interdisciplinare...Ele nu mai sunt...adevărate” competiţii ale profesorilor” ci întreceri ale elevilor, prilej de dialoguri şi cunoaştere între aceştia , adevărate ateliere de lucru.*

(Din „*România liberă*”, iunie, 1998)

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Precizează care este tema acestui fragment de articol.
2. Găseşte sinonime pentru următoarele cuvinte: *aprehensiuni*, *informal*.
3. De ce titlu articolului face referire la olipiadele şcolare ca „*proiecte regionale sau locale*”? În răspunsul tău ai în vedere modul în care sunt organizate olimpiadele astăzi.
4. Care este argumentul autorului cu privire la schimbarea modului de desfăşurare a olipimadelor?
5. Ce vrea să spună autorul prin olimpiade ca „*adevărate competiţii ale profesorilor*”?

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Discutaţi despre un alt mod de desfăşurare a olimpiadelor naţionale şi locale.

EVALUARE SUMATIVĂ

Organizaţi-vă în în trei echipe de lucru şi realizaţi un proiect-cercetare cu tema „*Şcoala pe care o vrem noi*”. Cele trei echipe vor avea în vedere următoarele componente:
- profesorii;
- disciplinele de învăţământ;
- elevii.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Valorificați în discuția voastră *informații* obținute dintr-un Dicționar mitologic.
2. Povestiți câte un mit din trecutul poporului român sau al altor popoare.
3. Utilizând informații din același Dicționar mitologic, explică în ce constă credința populară în Zburător.

Zburătorul este primul text cult valoros din literatura română, care se inspiră din credința populară în Zburător. Construit sub forma unei balade, textul surpinde *invazia misterioasă a dragostei (...) în plină agresiune (...) Criza de pubertate se explică mitologic și se vindecă magic.* (G. Călinescu).

Zburătorul

La doamna A*** M***[1]

„Vezi, mamă, ce mă doare! și pieptul mi se bate,
Mulțimi de vinețele pe sân mi se ivesc;
Un foc s-aprinde-n mine, răcori mă iau la spate;
Îmi ard buzele, mamă, obrajii-mi se pălesc!

Ah! inima-mi zvâcnește!... și zboară de la mine!
Îmi cere... nu-ș' ce-mi cere! și nu știu ce i-aș da;
Și cald, și rece, uite, că-mi furnică prin vine,
În brațe n-am nimica și parcă am ceva;

Că uite, mă vezi, mamă? așa se-ncrucișează,
Și nici nu prinz de veste când singură mă strâng,
Și tremur de nesațiu, și ochii-mi văpăiază,
Pornesc dintr-înșii lacrămi și plâng, măicuță, plâng.

Ia pune mâna, mamă, – pe frunte, ce sudoare!
Obrajii... unul arde și altul mi-a răcit!
Un nod colea m-apucă, ici coasta rău mă doare;
În trup o piroteală de tot m-a stăpânit.

Oar' ce să fie asta?... întreabă pe bunica:
O știi vrun leac ea doară... o fi vrun zburător!
Or aide l-alde baba Comana, or Sorica,
Or du-te la moș popa, or mergi la vrăjitor.

[1] D. Popovici identfică în inițialele *A*** M****** pe Anicuța Manu, mare iubitoare de poezie.

Scanned with OKEN Scanner

Şi unul să se roage, că poate mă dezleagă;
Mătuşele cu bobii fac multe şi desfac;
Şi vrăjitorul ala şi apele încheagă;
Aleargă la ei, mamă, că doar mi-or da pe leac.

De cum se face ziuă şi scot mânzat-afară
Ş-o mâi pe potecuţă la iarbă colea-n crâng,
Vezi, câtu-i ziulița, şi zi acum de vară,
Un dor nespus m-apucă, şi plâng, măicuţă, plâng.

Brânduşa paşte iarbă la umbră, lângă mine,
La râuleț s-adapă, pe maluri pribegind;
Zău, nu ştiu când se duce, că mă trezesc când vine,
Şi simț că mişcă tufa, auz crângul trosnind.

Atunci inima-mi bate şi sai ca din visare,
Şi parc-aştept... pe cine? şi pare c-a sosit.
Acest fel[1] *toată viața-mi e lungă aşteptare,*
Şi nu soseşte nimeni!... Ce chin nesuferit!

În arşița căldurei, când vântuleț adie,
Când pleopul a sa frunză o tremulă uşor
Şi-n tot crângul o şoptă s-ardică şi-l învie,
Eu parcă-mi auz scrisul[2] *pe sus cu vântu-n zbor;*

Şi când îmi mişcă țopul[3]*, cosița se ridică,*
Mă sperii, dar îmi place – prin vine un fior
Îmi fulgeră şi-mi zice: „Deşteaptă-te, Florică,
Sunt eu, viu să te mângâi... ". Dar e un vânt uşor!

Oar' ce să fie asta? Întreabă pe bunica:
O şti vrun leac ea doară... o fi vrun zburător!
Or aide l-alde baba Comana, or Sorica,
Or du-te la moş popa, or mergi la vrăjitor."

Aşa plângea Florica şi, biet, îşi spunea dorul
Pe prispă lângă mă-sa, ş-obida o neca;
Junicea-n bătătură mugea, căta oborul,
Şi mă-sa sta pe gânduri, şi fata suspina.

Era în murgul serei şi soarele sfințise;
A puțurilor cumpeni țipând parcă chema
A satului cireadă, ce greu, mereu sosise,
Şi vitele muginde la zgheab întins pâşea.

Dar altele-adăpate trăgea în bătătură,
În gemete de mumă viței lor striga;
Vibra al serei aer de tauri grea murmură;
Zglobii sărind viței la uger alerga.

---

[1] *Acest fel* = astfel
[2] *Scris* = destin, ursită
[3] *Țop* = panglică pe care fetele şi-o împletesc în codițe.

Scanned with OKEN Scanner

S-astâmpără ast zgomot, ş-a laptelui fântână
Începe să s-auză ca şoaptă în susur,
Când ugerul se lasă subt fecioreasca mână
Şi prunca viţeluşă tot tremură-mpregiur.

Încep a luci stele rând una câte una
Şi focuri în tot satul încep a se vedea:
Târzie astă-seară răsare-acum şi luna,
Şi, cobe, câteodată tot cade câte-o stea.

Dar câmpul şi argeaua[1] *câmpeanul*[2]
Şi, dup-o cină scurtă, şi somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpâneşte,
Şi lătrătorii[3] *numai s-aud necontenit.*

E noapte naltă, naltă; din mijlocul tăriei[4]
Veşmântul său cel negru, de stele semănat,
Destins coprinde lumea, ce-n braţele somniei[5]
Visează câte-aievea deşteaptă n-a visat.

Tăcere este totul şi nemişcare plină:
Încântec[6] *sau descântec pe lume s-a lăsat;*
Nici frunza nu se mişcă, nici vântul nu suspină,
Şi apele dorm duse, şi morele[7] *au stat.*

... ...

O! biată fetişoară! mi-e milă de Florica
Cum o fi chinuind-o! vezi, d-aia a slăbit
Şi s-a pălit copila! ce bine-a zis bunica:
Să fugă fata mare de focul de iubit.

Că-ncepe de visează, şi visu-n lipitură[1]
Începe-a se preface, şi lipitura-n zmeu,
Şi ce-i mai faci pe urmă? că nici descântătură,
Nici rugi nu te mai scapă. Ferească Dumnezeu!"

[1843]

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Cercetează lista de cuvinte mai jos şi identifică termenii a căror formă nu este cea literară. Scrie în dreptul lor forma recomandată de lucrările normative în vigoare:
   Surato -
   murgul -
   junicea -
   tremulă -
   pleopul -
   piroteală -
2. Identifică câte un sinonim pentru fiecare dintre următoarele cuvinte:
   - *murgul (serii)*
   - *piroteală*
   - *junicea*
   - *surato*
3. Balada este alcătuiră din trei secvenţe. Identificaţi aceste secvenţe.
4. Precizează tema fiecărei secvenţe.
5. Care este modul de expunere dominant în fiecare dintre aceste secvenţe? Motivează folosirea lui.
6. Identifică două procedee de expresivitate sintactică prezente în prima secvenţă a baladei.
7. Între primul tablou al baladei şi următorul există versuri de legătură. Extrage versurile cu această funcţie şi explică rolul lor.
8. Tabloul al doilea al baladei este alcătuit dintr-o descriere-pastel. Identifică patru elemente de decor care alcătuiesc tabloul naturii, însoţite de determinantele lor.
9. Precizează funcţia dialogului în partea a treia a baladei.
10. Identifică patru detalii care compun portretul Zburătorului.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

1. Argumentează într-un text de 25-30 rânduri că textul lui I.H. Rădulescu este o baladă.
2. Comentează semnificaţiile dialogului dintre cele două *surate*.

[1] *Lipitură* şi *zmeu* = (în credinţele populare) numele unor boli provocate de zburător şi care se manifestă prin frică, fiori, slăbire, toropeală şi vedenii.

Scanned with OKEN Scanner

Scrie 2 - 3 cuvinte sau enunțuri pe care le asociezi instantaneu cu sintagma *floare albastră*.

Tema iubirii în poezia eminesciană susține tipul de lirică romantică pe care o ilustrează poetul. Imaginea femeii – asociată adesea unui spațiu natural specific – ipostazele idilice ale iubirii sau cele care vorbesc despre neînțelegere, despărțire, amintire realizează în cele din urmă un univers spiritual în care *melancolia și gustul de cenușă* însoțesc dialogul dintre eul poetic și marele Univers.
Floare albastră rămâne unul dintre textele reprezentative pentru viziunea eminesciană, în care eul poetic oscilează între a se lăsa cuprins de sentimentul iubirii sau a rămâne mai departe în sfera abstractă a construcțiilor spirituale.

Floare albastră

de **Mihai Eminescu**

– Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești-n a ta gândire
Și câmpiile asire
Și întunecata mare;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;
Eu am râs, n-am zis nimica.

– Hai în codrul cu verdeață,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.

Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom ședea în foi de mure.

Scanned with OKEN Scanner

Şi mi-i spune-atunci poveşti
Şi minciuni cu-a ta guriţă,
Eu pe-un fir de romaniţă
Voi cerca de mă iubeşti.

Şi de-a soarelui căldură
Voi fi roşie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ţi astup cu dânsul gura.

De mi-i da o sărutare,
Nime-n lume n-a s-o ştie,
Căci va fi sub pălărie –
Ş-apoi cine treabă are!

Când prin crengi s-a fi ivit
Luna-n noaptea cea de vară,
Mi-i ţinea de subsuoară,
Te-oi ţinea de după gât.

Pe cărare-n bolţi de frunze,
Apucând spre sat în vale,
Ne-om da sărutări pe cale,
Dulci ca florile ascunse.

Şi sosind l-al porţii pag,
Vom vorbi-n întunecime;
Grija noastră n-aib-o nime,
Cui ce-i pasă că-mi eşti drag?

Înc-o gură – şi dispare...
Ca un stâlp eu stam în lună!
Ce frumoasă, ce nebună
E albastra-mi, dulce floare!

... ...

Şi te-ai dus, dulce minune,
Ş-a murit iubirea noastră –
Floare-albastră! floare-albastră!...
Totuşi este trist în lume!

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Cea mai mare parte a textului este realizată sub forma unui monolog adresat. Argumentează această afirmație.
2. Stabilește prin discuții cu colegul de bancă dacă în acest text, evident liric, există elemente epice. Prezentați apoi concluziile la care ați ajuns.
3. Ce–ți sugerează sintagma *te-ai cufundat în stele* asociată eului poetic?
4. Construcțiile: *râuri în soare, ceruri nalte, câmpiile asire, întunecata mare,* par să definească un anume univers al spiritului, o ipostază a eului poetic meditativ.
   Discutați pe marginea acestei ipostaze.
5. Secvența care începe cu versurile – *Hai în codrul cu verdeață,/ Und-izvoare plâng în vale*, propune un anume ritual al dragostei.
   În ce constă acesta?
6. Ce semnificație crezi că au, în cadrul acestui ritual, versurile: *Și mi-i spune-atunci povești/ Și minciuni cu-a ta guriță, Eu pe-un fir de romaniță/ Voi cerca de mă iubești?*
7. Discutați despre semnificația epitetelor care susțin metafora: *E albas-tra-mi, dulce floare!*
8. Discutați semnificațiile posibile ale ultimei strofe a poeziei. Observați mijloacele prin care ea este separată de restul textului.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Scrie un eseu nestructurat de minimum o pagină cu titlul „*O ipostază a erosului în poezia **Floare albastră***”.
2. Extrage din text acele reprezentări poetice care au darul de a sugera o atmosferă rurală în realizarea iubirii.Cum îți explici prezența acestora în text.
3. Citește poezia ***Lasă-ți lumea....*** Stabilește dacă între aceste text și poemul ***Floare albastră*** există similitudini sau diferențiere.

Scanned with OKEN Scanner

1. Întocmeşte o listă de 3-4 titluri ale unor creaţii literare care au ca temă iubirea dintre doi adolescenţi.
2. Scrie 4-5 adjective prin care să caracterizezi o asemenea iubire.

Romanul *Viaţa la ţară*, primul şi cel mai realizat dintre cele cinci romane cuprinse în *Ciclul Comăneştenilor* este o oglindire artistică a temei satului în literatura română. În fapt romanul dezvăluie, prin prezenţa lui Dinu Murguleţ sau a lui Matei Damian o imagine a existenţei vechii boierimi, asociată idilic valorilor morale, dar supusă eroziunii economice. Romanul nu este însă doar un roman social, ci şi unul sentimental. În capitolul care urmează, autorul realizează pagini remarcabile de analiză a naşterii iubirii la vârsta adolescenţei, asociată marilor promisiuni şi vise. Este cazul Tincuţei Murguleţ şi al lui Mihai Comăneşteanu, odrasla unei alte familii boiereşti de la Ciulniţei, pregătit să plece la Paris pentru studii.

Viaţa la ţară

de **Duiliu Zamfirescu**

XVIII

La Ciulniţei, de când plecarea lui Mihai era hotărâtă, lumea de primprejur se aduna regulat în toate zilele. Victoria şi Mary îşi aduceau, unul câte unul, toate lucrurile de dormit, fiindcă, pe cât timp Saşa avea să lipsească, ele trebuiau să stea în casă la conu Dinu.

Cu cât vremea plecării se apropia mai mult, cu atât Mihai devenea mai tăcut. De dimineaţă până seara umbla la vânat, pe lac, mâncând în luntre sau pe iarba îmbrumată a pământului.

Primele zile ale lui septemvrie erau minunate. După ce soarele risipea cele dintâi negure ale dimineţei, valea lacului se ivea în limpeziciunea cerului de toamnă, singură, locuită numai de păsări de apă, cu căpiţe de fân pe margini şi cu câte un bou rătăcit, ce păştea pe mirişte. De la Comăneşti pâna la Ciulniţa, „balta" (cum o numeau sătenii) ţinea o poştă. Heleşteul de la Comăneşti, plin de peşte, se înfunda într-o perdea de verdeaţă, unde apa părea că încetează. În realitate, însă, ea urma mai departe, ascunsă de stuf, de foi de nufăr şi de trestii. Aici se pierdea Mihai, care, de mic copil, învăţase toate cotiturile, toate cărările, şi acum se strecura cu luntrea lui peste tot, bătând coturile, oprindu-se la limpezişuri, de unde zburau, speriate, cârduri de raţe sălbatice, lişiţe şirete, găinuşi de baltă, cucove, gâşte şi câteodată chiar lebede, ce veneau de prin bălţile Dunării.

De-abia împrăştiase soarele negura, când Mihai îşi aşează în ziua aceea puşca şi geanta în fundul luntrei. Apucând lopeţile cu putere, se îndepărtă de la mal într-o clipă şi trase cu siguranţă drept la cărăruia din stuf, în care intră, pierzându-se. Dar, în loc de a înainta cu grijă, ca întotdeauna, oprindu-se în marginea limpezişurilor sau făcând ocolul ochiuri-

Scanned with OKEN Scanner

lor, de astă dată merse tot mai departe, fără a se preocupa de trestiile ce se rupeau cu zgomot sub luntre ori de lopețile ce loveau apa. Cârduri întregi de păsări se sculau în drumul lui, umplând văzduhul cu răpăiala aripelor și fulgii albi ce cădeau domol în aer. El nici nu se uita la ele. Dus de o putere nouă, mâna tot înainte, lăsând câteodată lopata spre a se șterge pe frunte.

După două ceasuri de muncă, ajunse într-un limpeziș unde nu mai creșteau trestii. Lacul părea a se înfunda aci, fiindcă împrejurul lui, valea se închidea de toate părțile, ca un amfiteatru. Ieșise de mult din pământurile lui și intrase pe moșia lui conu Dinu.

Oprit în marginea stufului, băiatul se sculase în picioare și se uita pe maluri, parcă ar fi așteptat pe cineva. În adevăr, o batistă albă fâlfâia în aer, chemîndu-l. Apucă lopețile în grabă și vâsli cu putere în partea aceea.

Când ajunse la izvor, Tincuța, fiindcă ea era, sta în picioare cu mâinile întinse.

– Vino mai curând, că nu mai pot de frică. Ce singurătate e pe valea asta!

Mihai o ajută să se urce în luntre, și, apucând din nou lopețile, își făcu vânt înapoi, spre stuf. Fata se uita în apă, roșie, mulțumită că se găsește alături de o altă ființă vie, îmbătată de viața soarelui, de viața ei, de legănatul luntrei. Ajunseră astfel în stufiș, unde Mihai intră de astă dată cu mare băgare de seamă. Tincuța se uita la trestiile înalte cu frică, tupilându-se pe lângă cele ce se mișcau prea tare sau apărându-se cu cotul ridicat în dreptul ochilor. Trecură repede prin două ghioluri și se opriră în cel de al treilea.

– Știi că am văzut un iepure? zise Tincuța.

– Sâât!... șezi jos, dacă vrei... am pus o scoarță într-adins pentru dumneata.

Fata se așeză în fundul luntrei, ascultătoare, ca un copil, cu ochii sticlind de frică și de emoțiune. Mihai luă pușca și rămase cu privirile ațintite spre limpeziș. Câteva rânduri de trestii îi ascundea de minune. Se făcu o tăcere adâncă. Fata îl trase de pulpana hainei, arătându-i cu degetul în aer: un bâtlan trecea pe deasupra, cu zborul lui greoi, mișcându-și ciocul ca o cârmă de corabie. În același timp, un roi de grauri tăbărî pe vârful înspicat al trestiilor, făcându-le să se legene în toate părțile. Iar tăcere. Tincuța văzu un pește sărind din apă și făcu o mișcare către el. Tot într-un timp se ivi dinlăuntrul tufișului un cârd de rățuște, mișcând din cap, parc-ar fi fost trase de o sfoară, urmate de o lișiță vânătă. Fata își duse un deget la gură, căutând să întindă mâna cealaltă către Mihai, dar rămânând cu ea în aer. Băiatul le văzuse, și-i făcu semn că nu trage în ele.

– Sunt lișițe, zise el, plecându-se spre dânsa, nu-s bune la mâncare.

Un sunet ușor, ca de aripă ce-ți trece pe la ureche, se auzi în aer, și tot atunci apa din ghiolul din față fu bătută de piepturile mai multor păsări. Tincuța văzu pe Mihai ridicând pușca. Încremenită, ea se tupilase cu totul în fundul luntrei. O nespusă mulțumire se putea citi pe chipul băiatului: plăcerea de a o simți alături cu el, dorința de a-i arăta îndemânarea lui de vânător, emoțiunea ei, toate erau de natură a-l îmbărbăta și mai mult. Vroi să întinză pușca, dar o trestie ruptă îi sta de-a curmezișul. Nerăbdător, el vru să frângă cu totul trestia, și, în mișcarea lui, făcu zgomot. Cele trei rațe ridicară capul în sus. Mihai încremenise în poziția în care se afla, fără măcar să îndrăznească a-și strânge brațul. Speriate, rațele bătură apa cu aripele și o porniră în zbor. Tincuța, cu ochii mari, palidă, cu sufletul la gură, se ridicase pe un genunchi, parcă ar fi vrut să zboare și ea după păsări, când o detunătură de pușcă o făcu să tresară. Pentru un moment nu se văzu nimic din cauza fumului, dar, după o clipă, Mihai o auzi strigând:

– A căzut, a căzut, uite-o colo!...

În adevăr, o rață căzuse. Băiatul scoase luntrea dintre trestii și se duseră să ia rața. El o aruncă cu nepăsare într-un colț al luntrii și căută să se întoarcă cât mai curând în ascunzătoarea de trestii. Tincuța mângâia penele păsării, neîndrăznind parcă să-și

Scanned with OKEN Scanner

arate mai pe față toată dragostea și mila ei pentru biata rață, de teamă să nu pară prea copilăroasă unui vânător așa de extraordinar. Mihai se așeză și el în fundul luntrei, cu pușca pe brațul stâng, și se puse din nou să aștepte, uitându-se în sus, spre cer.

Nu se mai auzea nici o mișcare. Un sunet răgușit de talangă răsuna a spart la gâtul unui bou, pe care-l gonea departe, pe deal, un văcar, strigând cât ce putea: „Nea, haram, mânca-te-ar lupchii!" O încântătoare tăcere se întindea peste întreaga vale. Aerul era străveziu. Cerul se vedea până în straturile sale albastre cele mai depărtate. Fire albe pluteau prin cer și cădeau pe vârfurile roșite ale trestiilor.

– Cine știe când mai văd eu toate astea, zise băiatul, uitându-se fără scop înainte.

Tîncuța plecase ochii în jos, răsucind între degete un fir de papură.

– Poate chiar te găsesc măritată când m-oi întoarce...

Ea dete din cap că nu.

După câteva minute de nouă tăcere, el oftă din adânc.

– Așa e viața! zise cu un accent de nespusă durere, parcă ar fi trăit o sută de ani și ar fi cunoscut toate amărăciunile ei. În același timp ochii lui înotau în lacrimi, pe când de pe obrajii fetei cădeau picături mari pe firul de papură.

El tuși într-aiuri, aducându-și aminte de demnitatea lui de vânător și căutând să-și stăpânească nodul de emoțiune ce i se urca în piept.

– Uite, un fir alb ți se lasă pe frunte.

Fata ridică mâna domol, netezindu-și părul. Capătul firului se opri de pălăria lui.

– A ajuns și la dumneata, zise ea încet.

Mihai își luă pălăria și se uită la firul ce se aninase de ea.

– Ce subțire și moale e, parcă-i de mătase!

Apoi, desprinzându-l cu mâna de pe pălărie, și-l lipi de frunte, zâmbind și uitându-se la Tîncuța.

Ea prinse a surâde, uitându-se la el pe sub genele plânse.

După aceea căută să înnoade firul ce se rupsese și se apropie de el așa de mult, încât barca era gata să se răstoarne. El se mișcă de unde era și, rezemat de bancă, în lungul luntrei, se lăsă să-l scarmene tot părul, ca să înnoade firul.

– Șezi ici lângă mine, zise el cuprinzând-o cu brațul de mijloc.

Ea șezu lângă dânsul, lipindu-și capul de umărul lui.

– De ce nu vii și dumneata la Paris, zău așa?

– Ba viu dacă m-o lăsa de acasă.

– Ce bine am petrece!... Ne-am vedea în toate duminicile.

– Da' Victoria și Mary vin?

– La anul viitor... Eu aș fi corespondentul d-tale... Am ieși împreună să ne plimbăm.

Ea găsi foarte firesc ca un om care ia pasărea din zbor, să-i fie corespondent. Se uita înainte fără scop și parcă se vedea la plimbare în mijlocul Parisului, rezemată de brațul lui, cum sta acuma. Și cum se uita, pierdută pe gânduri, văzu ieșind dintre trestii o găinușă de baltă, neagră la pene, cu niște picioare arămii, subțiri, mișcându-se elegant, că părea o femeie cochetă. În partea aceea nămolul se ridica până în fața apei. Tîncuța îl atinse ușor pe mână, ca să-i atragă luarea-aminte. El o văzuse, dar părea că nu vrea să tragă în biata pasăre. Se apropie de urechea fetei și-i zise încet:

– E păcat s-o omor... mai bine să ne uităm la dânsa.

Apoi rămase cu obrazul lipit de obrazul ei, și, șiret din instinct, urmă a-i vorbi de găinușă, ca să nu prindă de veste că o sărutase:

– Vezi ce frumos se mișcă?... Parcă ești dumneata câteodată...

Fata începu a râde cu hohot. El îi astupă gura cu mâna râzând și el:

– Sât!... Na! ai gonit găinușa cu râsul d-tale.

– Cum să nu râd, dacă zici că seamănă cu mine.

În același timp se desfăcu ușor din brațul lui și vru să se dea mai la o parte; dar soarele ajungea tocmai acolo. El întinse

Scanned with OKEN Scanner

umbreluța ei și o rugă să vină din nou lângă dânsul.

– Vino lângă mine, că cine știe când te mai văd...

Ea îl privi lung și după aceea veni iar.

– Dacă n-o să mă uiți, îi zise, mângâindu-l pe mâna ce ținea umbrela, eu am să-ți dau ceva.

– Da?

– Ceva de la mine... Da' să nu te desparți de el...

Și, pe când vorbea astfel, scoase din sân o bucățică de hârtie îndoită, în care era o șuviță de păr, legat cu o panglicuță roșie.

– Vai, ce bună ești!... zise el, sărutând părul cu înduioșare.

– Vezi?... Da' n-o să te desparți de el, nu-i așa?... întrebă ea tremurând.

– Niciodată!... am să-l port cu mine cât oi trăi, oriunde oi fi și n-am să mă despart de el niciodată!...

Și, astfel vorbind, o strângea la piept, mângâind-o cu mâna pe obraz și tânguindu-se că pleacă.

– Ce trist am să fiu, Tincuțo!... N-am să mă împrietenesc cu nimeni. Am să trăiesc cu gândul numai la dumneata... și am să mă silesc să învăț, ca să sfârșesc mai curând... și când oi fi sfârșit, o să ne luăm... Da' o să m-aștepți?...

Ea da din cap că „da".

– N-ai să te măriți până m-oi întoarce eu?

Fata răspunse încet:

– Nu.

– Îmi juri?

– Da...

– Și eu îți jur...

Umbreluța îi căzuse din mână și soarele de toamnă ardea puternic deasupra lor. El îi făgădui să-i trimeată cărți și jurnale, ca să știe și ea ce face și cum trăiește el.

– Și să-mi scrii, zise fata, ridicând ochii spre el.

– O să-ți scriu... dar cum?

– În vacanța Crăciunului să-mi scrii de-a binele, acasă la noi, că tata îmi dă scrisorile...

– Da' până atunci?...

– Nu știu: o să-ți scriu numai eu, și dumneata să-mi răspunzi prin Victoria că ai primit și ești sănătos... Are să-mi pară vremea așa de lungă! De ce nu se poate să fac aripi și să zbor către locurile depărtate unde te duci?

După aceea, uitându-se la pușcă, adause zâmbind tristă: Ai trage în mine?...

El dete din cap supărat:

– Ce idee ciudată îți trece prin minte!

– Nu, nu, spune-mi, ai trage în mine?

– Cum vrei să-ți spui?

– Să-mi spui curat dacă ai avea curajul să tragi în mine...

Băiatul înțelese, cu intuițiunea lui bărbătească, că era o ciudățenie de femeie, la care îi trebuia găsit un răspuns.

– Depinde.

– Ce fel: depinde...

– Da... dacă ai fi o rață sau... o gâscă sălbatecă, aș trage.

– Merci, răspunse ea, supărată, desfăcându-se de el; adineaorea, eram găinușă; acum sunt rață... ba gâscă!...

Mihai se uita la ea serios, cu o ușoară mișcare a sprâncenei, care arăta sentimentul lui de părere de rău față cu o copilărie așa de nepotrivită. În substratul firei ei, fata suferea: o trebuință de a plânge, sau de a-l face pe el să sufere, sau de a-l săruta se încheiase în această ciudată întrebare.

El se uita mereu la dânsa, trist și nedumerit:

– Și de astă dată trebuie să ne despărțim așa?

– Te rog să mă duci la mal...

El nu mai zise nimic, ci își puse pușca binișor jos și luă lopețile. Merseră în tăcere până ce ajunseră în dreptul izvorului.

– Te rog să-mi dai șuvița de păr înapoi...

– Ți-o dau, răspunse el, scoțându-și batista și ștergându-se pe frunte; cu de-a sila nu se poate păstra un așa frumos lucru.

– Dacă nu ții s-o păstrezi, mai bine să mi-o dai înapoi.

– Eu nu țiu s-o păstrez!...

– Se vede.

Băiatul înălță din umeri și rămase pe bancă, lângă lopeți, cu batista pe genunchi. Ea se uita cu coada ochiului la el. Se vedea că era ostenit și supărat.

Scanned with OKEN Scanner

– Eşti ostenit?

– Cam ostenit... Dar n-ar fi nimic, dacă n-aş avea încă două ceasuri de-acum încolo.

– Da? E aşa departe?

– Da.

Tincuța, înduioşată de vorbele lui şi gândindu-se la drumul ce făcuse ca să vie s-o vadă, se apropie din nou de el.

– Eşti supărat pe mine?

– Eu? Nu. Văd că dumneata eşti supărată. Dacă ți-am greşit cu ceva, te rog să mă ierți...

Ea se uită la dânsul, zâmbind, şi într-un avânt de generozitate, îl luă de gât şi-l sărută.

– Nu mai eşti supărat pe mine, nu-i aşa?...

– N-am fost niciodată.

– Acum mă duc.

– Mai stai puțin.

– Nu, că-i târziu. Adio!

– Dacă nu vrei să mai stai, adio!

Ea îi întinse mâna, pe care el o strânse într-ale lui. După aceea dânsa sări pe uscat şi, după ce-i trimisese o sărutare pe vârful degetelor, porni la deal. El apucă lopeţile şi se depărtă de mal, ca s-o vadă mai bine. Se uită după dânsa lung, până ce pieri dincolo de culme, făcându-i semne cu batista.

Rămas singur, în mijlocul lacului, băiatul se simți cuprins din ce în ce mai mult de ideea unei atotputernice deşertăciuni, ce înfăşură deopotrivă lucrurile materiale, ca şi pe cele nemateriale, lacul, câmpia, amorul, şi, cu o nespusă jale în suflet, îi veni să plângă. Îşi rezemă mâinile pe genunchi şi se uită lung pe culmea dealului, iar de acolo mai sus, pe cer... Nu era nici o nădejde, nicăieri. Atunci îşi reluă lopeţile şi se întoarse înapoi, în stuf, unde se opri din nou, la pândă. Se întinse în luntre, ostenit, şi se puse să privească vârful trestiilor. Păsăruici mititele sfârâiau din aripi, gonind câte un gândac zburător, ori albine răzleţe îşi îndoiau trupul pe spicul de papură. Un cârd de raţe îi trecu peste cap şi se lăsă în limpezişul de alături, înspumând apa cu aripile. El se sculă repede şi-şi pregăti puşca. Le vedea foarte bine, dar nu putea trage, fiindcă se coborâseră pieziş într-un colț. Aştepta să se mişte şi să vină în bătaia puştei. Privindu-le, se gândi la vorba ciudată a Tincuței... Socotind bine, erau mai fericite raţele. Dar ele tocmai veneau spre el. Întinse puşca, cu eterna emoțiune a vânătorului; dar, pe când ochea, îi trecu prin gând ideea că şi raţele se pot socoti nenorocite, de vreme ce omul le aținea drumul să le omoare. Pentru un moment îşi dezlipi capul de patul puştii şi se uită la ele, să vadă ce mină fac în faţa morții. Ele se mişcau, liniştite, venind mereu spre el. Atunci îşi alese un grup, în mijlocul căruia boierea un răţoi smălţat cu albastru, şi trase... Luă răţoiul din apă şi după aceea se puse să gonească o raţă ce era numai rănită, şi s-o lovească cu lopata, ca s-o poată prinde. Apoi, mulțumit, îşi scoase din geantă strugurii şi caşcavalul ce avea cu el şi se aşeză să mănânce. Tincuța era departe... Toată melancolia lui dispăruse. Tinerețea şi natura dimprejur dărâmau necazurile clădite de iubirea lor copilărească.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Începutul capitolului cuprinde o secvenţă expozitivă. Delimiteaz-o. Ce tip de informaţii cuprinde?
2. Ce rol joacă în desfăşurarea acţiunii sintagma *în ziua aceea* din enunțul: *De-abia împrăştiase soarele negura, când Mihai îşi aşeză în ziua aceea puşca şi geanta în fundul luntrei*?
3. Selectează un pasaj descriptiv şi reţine elementele care alcătuiesc tabloul, încercând să identifici care sunt detaliile care provoacă cititorului interesul sau emoţia.

Scanned with OKEN Scanner

4. Capitolul este construit pe motivul întâlnirii romantice dintre Mihai şi Tincuţa. Prezintă, cu argumente din text, rolul naturii în potenţarea sentimentului adolescentin al iubirii dintre cei doi.
5. Punctează principalele momente ale întâlnirii de dragoste.
6. Citeşte cu atenţie următorul text şi explică reacţiile celor două personaje: *În adevăr, o rață căzuse. Băiatul scoase luntrea dintre trestii şi se duseră să ia rața. El o aruncă cu nepăsare într-un colț al luntrii şi căută să se întoarcă cât mai curând în ascunzătoarea de trestii. Tincuța mângâia penele păsării, neîndrăznind parcă să-şi arate mai pe față toată dragostea şi mila ei pentru biata rață, de teamă să nu pară prea copilăroasă unui vânător aşa de extraordinar. Mihai se aşeză şi el în fundul luntrei, cu puşca pe brațul stâng, şi se puse din nou să aştepte, uitându-se în sus, spre cer.*
7. Exprimă-ţi opinia cu privire la gestul fetei de a-i înmâna băiatului o şuviță din părul ei?
8. Citeşte cu atenţie fragmentul de mai jos. care sunt motivele supărării fetei, aşa cum le explică naratorul comăplice aici cu personajul masculin: *Mihai se uita la ea serios, cu o uşoară mişcare a sprâncenei, care arăta sentimentul lui de părere de rău față cu o copilărie aşa de nepotrivită. În substratul firei ei, fata suferea: o trebuință de a plânge, sau de a-l face pe el să sufere, sau de a-l săruta se încheiase în această ciudată întrebare.*
El se uita mereu la dânsa, trist şi nedumerit:
– Şi de astă dată trebuie să ne despărțim aşa?
– Te rog să mă duci la mal...
El nu mai zise nimic, ci îşi puse puşca binişor jos şi luă lopețile. Merseră în tăcere până ce ajunseră în dreptul izvorului.
– Te rog să-mi dai şuvița de păr înapoi...
– Ți-o dau, răspunse el, scoțându-şi batista şi ştergându-se pe frunte; cu de-a sila nu se poate păstra un aşa frumos lucru.
– Dacă nu ții s-o păstrezi, mai bine să mi-o dai înapoi.
– Eu nu țiu s-o păstrez!...
Se vede.
9. Delimitează, în text, secvența finală. Discutați pe marginea acestui final, încercând să surprindeți caracteristicile tipului de sensibilitate pe care-l evidențiază cele două personaje.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Realizați o scurtă caracterizare a celor două personaje, aşa cum apar ele în acest capitol.
2. Scrie un text de 15 - 20 de rânduri cu tema „*O iubire copilărească*”.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Discutați, în grupe de 4-5 colegi, și încercați să realizați o clasificare a tipurilor de iubire, așa cum ați întâlnit-o în cărțile citite până acum.
2. Exprimați-vă preferința pentru unul dintre aceste tipuri și argumentați-vă, fiecare, opțiunea.

José Ortega y Gasset (1883-1955) - filozof și eseist spaniol. Este autorul a numeroase volume între care: ***Meditații despre Don Quijote***, ***Idei despre roman***, ***Studii despre iubire***.

Nota despre „Iubirea curtenească”
de **José Ortega y Gasset***

[...] *În iubire colaborează fantezia, entuziasmul, senzualitatea, duioșia și multe alte substanțe simple ale chimiei intime. Doza în care intră fiecare și rangul ocupat în perspectiva totală decid aspectul pe care-l va înfățișa sentimentul amoros.*

Până una, alta, se cuvine să ținem seama de următoarea împrejurare: persoana umană este o entitate polarizată. Se compune din trup și suflet, ale căror forme extreme constituie cei doi poli ai personalității. Aceasta permite ca ființa omenească să fie abordată printr-unul dintre ele, care e situat astfel în prim-plan și subliniat, pe când celălalt rămâne semiascuns, latent sau estompat. Și există, într-adevăr, epoci corporaliste, care iau notă de om, mai cu seamă, în carnalitatea lui, la fel cum altele nu văd în carne decât oglinda sufletului, crâmpeiul de materie în care se exprimă acela. Această tendință de a antepune corpul sau spiritul e unul din simptomele cele mai radicale ce definesc un timp istoric. Se înțelege că posibilitatea acestei duble perspective creează două specii distincte de iubire și ne servește pentru clasificarea lor.

Astfel, „iubirea curtenească”, descoperită și cultivată în faimoasele „curți ale iubirii” încă din secolul al XII-lea, reprezintă o formă extremă de erotism spiritualist. În secolul al XVI-lea, Dante rezumă un veac și jumătate de „cortezia”[1] dorind de la Beatrice numai gestul, care e carne în măsura în care exprimă sufletul. Pe Dante îl face să se îndrăgostească surâsul – acel disiato riso – al femeii exemplare, care, pentru el, e scopul și desăvârșirea iubirii”.

---

[1] *cortezia* (în occitană, dialect în Franța medievală) = ideal social, etic, erotic, exprimat de lirica trubadurilor în secolele XII-XIII și cultivat în aceeași perioadă la curțile senioriale.

Scanned with OKEN Scanner

Cose appariscon nello suo aspetto
che mostran de' piacer del Paradiso,
dico negli occhi e nel suo dolce riso.
(Convivio, *trattato III)*

(Pe chipu-i se ivesc imagini care/ cereştilor plăceri sunt oglindire,/ adică-n blându-i zâmbet şi-n privire. – Trad. Oana Busuioceanu.)

În această iubire curtenească, esenţială e distanţa. E o iubire vizuală sau exprimată în nostalgie, distanţă în spaţiu şi în timp. Este o iubire în care totul e investit de către cel ce iubeşte şi care trăieşte din puterea lui entuziastă. Nu e nevoie nici măcar să o cunoască pe fiinţa iubită: chimia ei, oarecum cerebrală, explodează la simplul auz al elogiului unei femei. Bunăoară trubadurul Amanieu de Sescas:

Şi aflaţi că e adevărat:
un bărbat iubeşte, cu inimă aleasă,
o femeie pe care n-a văzut-o niciodată,
doar pentru că a auzit că e lăudată.

Tema se repercutează în întreg corul semiangelic al trubadurilor. Unul dintre ei, Jaufre Rudel, pe care l-aş numi bucuros „poetul dragostei de departe", spune mereu, în cântecu-i perpetuu, pe o voce sau alta:

Că inima nu se bucură de altă iubire,
decât de cea pe care n-a văzut-o niciodată.

De aceea poezia trubadurească este în bună parte „laudă", encomiu, cu alte cuvinte, creaţie imaginară inspirată de entuziasm, iar nu naraţie sau descriere, dramă sau odă. Pe Beatrice o cunoaştem doar când pleacă şi când moare: îi vedem doar faţa întoarsă în timp ce se îndepărtează, pentru a-i dedica poetului il suo mirabile saluto[1], *un adio de la bun început ultrareal, care stăruie vibrând într-un misterios palpit erotic, precum ecoul unei muzici interpretate de cineva, invizibil, dincolo de un crâng.*

Iubirea aceasta nobilă nouă ni se pare mult prea clorotică, dar trebuie să înţelegem ce a însemnat ea la ceasul înfloririi sale. Evul Mediu, în etapa lui cea mai neagră şi mai aspră, îi constituie fundalul. Bărbatul trăieşte departe de femeie. Primul Ev Mediu nu cunoaşte decât societatea bărbaţilor singuri: sport cinegetic, imensă ghiftuială, beţie. De altă parte, Biserica strânge şuruburile unui ascetism feroce. Şi iată că în câteva aşezări delicate din Franţa se iniţiază cu îndrăzneală moda afirmării unui fapt terestru – iubirea. Aceasta nu se putea face decât sub o formă subtilă şi deghizată. Într-adevăr, „iubirea curtenească" oscilează mereu între un sentiment real şi o ficţiune simbolică. O spun trubadurii înşişi: e vorba de un Fenher, *de o simulare sau „minciună curtenească", de un joc de curte. Asta presupune însă că era o creaţie a spiritului, ceva ce se situa deasupra instinctului, ca o plămadă nobilă a sufletelor. Această iubire nu e compatibilă cu nici o realizare senzuală: trăieşte în depărtare şi singurătate, ca privighetoarea. De aici şi faptul că era incompatibilă cu dragostea matrimonială, întemeiată pe realizarea plenară. Ea este pură dinamică amoroasă, lipsită de materie, forma iubirii fără inerţia cărnii. În ultimă analiză, iubirea pură e iubirea care nu se realizează, constând exclusiv în tensiune, zel, năzuinţă.*

---

1 *il suo mirabile saluto* (it.) = salutul său minunat

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Ce înțelege Ortega y Gasset prin om ca *entitate polarizată*?
2. Extrage fragmentul care definește *epocile corporaliste*.
3. Care este opusul *iubirii corporaliste*?
4. Extrage trei caracteristici ale *iubirii curtenești*.
   Care dintre ele ți se par neobișnuite, absurde chiar?
5. Ce rol joacăîn iubrea curtenească depărtarea?
6. Explică împrejurările în care s-a născut o astfel de iubire. Ar mai fi posibilă astăzi o iubire în care esențială să fie „distanța"? Aveți învedere în dialogulvostru și următoarele două fragmente:
   Că inima nu se bucură de altă iubire,
   Ea este pură dinamică amoroasă, lipsită de materie, forma iubirii fără inerția cărnii.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

Scrie un text de 15 - 20 de rânduri despre două ipostaze ale iubirii, așa cum le-ai întâlnit în textele studiate.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Îţi place să călătoreşti? Argumentează-ţi răspunsul.
2. Descrie modul în care s-a desfăşurat una dintre călătoriile în afara localităţii unde domiciliezi, ţinând seama de următoarele repere: pregătire, scop, mijloace de transport, durată, eventuale întâmplări neprevăzute.

Ion Ghica (1816 – 1897), memorialist, autor al unor ***Scrisori către Vasile Alecsandri*** în care evocă, din perspectiva unui narator-martor, oameni şi întâmplări din prima jumătate a sec. al XIX-lea, din Principate. Între cele mai cunoscute sunt: ***Şcoala acum 50 de ani, Bâltăreţu, Dascăli greci şi dascăli români, Amintiri despre Grigore Alexandrescu*** şi ***Nicu Bălcescu. O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848*** descrie, în manieră detaşat-ironică peripeţiile călătorului de acum mai bine de o sută cincizeci de ani pe „drumurile" ţării.

O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848
(fragment)

de **Ion Ghica**

Iubite amice,

Azi te pui în tren la 9 seara, după ce ai prânzit bine la „Hugues" sau la „Broff", arăţi tichetul conducătorului care vine să ţi-l timbreze cu cleştele, fumezi o ţigară, două până la Ploieşti; acolo îţi bei ceaiul în ticnă, te întorci în vagon, apoi te înfăşuri bine în tartan, îţi pui paltonul căpătâi, te lungeşti pe canapeaua de catifea roşie sau în vagonul-pat, dormi ca acasă vreo nouă ceasuri şi, la opt dimineaţa, te deştepţi la Roman. Aici, cafea cu lapte şi 17 ceasuri, minut cu minut, după ce ai plecat din Bucureşti, te găseşti transportat pe malul îmbălsămat al Bahluiului, în fosta capitală a fostului principat al Moldovei, unde ajungi dormit, mâncat şi odihnit. Călătoria, mâncare cu bacşiş cu tot, te-a costat 80 de franci. Ei, vezi, acum 40 de ani nu era aşa.

Îmi aduc aminte că odată plecam din Bucureşti spre Moldova:

După mai multe vizite pe la vornicie, la postelnicie, la agie, la casa poştei, alergături cari au dăinuit vreo zece zile, într-o vineri, în sfârşit, pe la orele3 d.a., torsc, pleosc, intră în curte opt cai cu doi surugii, precedaţi de un ceauş călare. Cât te ştergi la ochi, înşirase caii câte doi-doi la trăsură, un fel de brişcă uşoară, s-o duci cu un cal; într-o clipă eram la capătul Podului Târgului de Afară, Bariera Moşilor de astăzi; chiuiau şi plesneau surugiii pe

Scanned with OKEN Scanner

ulițele Bucureștiului de ridicau lumea în picioare, bărbați și femei alergau la uși și la ferestre ca să vadă cine trece.

La streajă, un fel de logofăt în scurteică lungă de pambriu verde se arătă înaintea cailor.

– Ho, ho! cine sunteți dumneavoastră? mă întrebă, apropiindu-se cu șapca în mână de ușa trăsurii.

– Sunt cutare, îi răspund eu, declinându-mi numele și prenumele.

Căpitanul de barieră scoase un petic de hârtie din buzunar și însemnă cu creionul zisele mele, muind vârful creionului de plumb pe limbă la fiecare literă.

– Și unde mergeți dumneavoastră.

– La Iași.

– Să nu fie peste granită?

– În Moldova.

– Dar pasaport aveți?

Scot pasaportul și-l arăt; căpitanul mi-l ia din mână, se uită la dânsul, îl mai întoarce, șoptește ceva cu secretarul său, apoi intră amândoi în cancelarie, de unde ies peste o jumătate de ceas cu pana după ureche și îndoind pasaportul pe cute mi-l înapoiază cu cuvintele:

– Să umbli sănătos, coconașule!

La barieră se isprăvise caldarâmul și o luăm pe șleau cu roatele în noroi până la bucea, caii la pas și surugiii croindu-le cu bicele la dungi beșicate pe spinare.

După patru ore de răcnete și înjurături, cruci și răscruci, sfinți și evanghelii, pe la opt seara intrăm în curtea poștiei de la Șindrilița; picioarele cailor pocneau de câte ori ieșeau din noroiul gros, cleios și adânc. Făcusem 16 kilometri.

Acolo, după ce m-am rugat și m-am certat vreo două ceasuri cu căpitanul de poște, cu căpităneasa și cu ceaușul, mi s-a dat de hatâr un surugiu cu șase cai în loc de opt; și pe când se ridica luceafărul de ziuă, eram la Movilița, altă poștă. Aici, refuz complet de a mă porni înainte; argumentul căpitanului era convingător.

– Cum să-ți dau cai, domnule, păcatele mele, că aștept din ceas în ceas să pice curierul rusesc de la Țarigrad; și cu omul împărătesc nu e de glumă, că-i știu păpara!

Iată-mă dar oprit în drum, Domnul știe cât.

Căpitanul, om politicos, m-a poftit în odaia de mosafiri, să mă încălzesc și să mă odihnesc pân-or sosi cai din sus sau din jos.

Pe un pat-sofa, de la sobă până la fereastră, dormea de-a lungul căpităneasa cu un copil la sân, alături cu culcușul căpitanului, care, la strigătul de tenor al surugiului meu, sărise din plapomă, numai în papuci și în cămașă de borangic; picioare în picioare cu căpităneasa, dormeau sforăind doi bieți călători, cari, ca și mine, aștetau sosirea de cai. O căldură amestecată cu duhoare de oameni adormiți de nu-ți puteai trage sufletul!

Sâmbătă seara ajungem la Urziceni, capitala județului Ialomița, oraș înecat în mocirlă dintr-un capăt la altul.

Peste zi începuse un vânt rece și noroiul se învârtoșa, strângându-se de frig, încât încet-încet se făcuse tare ca fierul, formând o cale zdruncinată; roatele săreau din hop în hop, aruncându-mă la fiecare pas al cailor dintr-un colț într-altul al trăsurii. Până la jumătatea poștei Mărgineni am mers cum am mers, dar acolo, dând într-un făgaș adânc înghețat, m-am pomenit cu trăsura într-un peș: se rupsese osia și rămăsese în trei roate. Surugiii descălecară, se uitară, deteră fiecare trei fluiere de mirare, ceea ce însemna că era cazul grav; unul dehamă șăuașul și porni pe fugă spre poștă să caute ajutor.

Din ce în ce mai mult crivățul se întețea și frigul mă pătrundea; m-am strâns cât m-am strâns, dar dacă am văzut ș-am văzut, m-am dat jos imitând pe surugiul care rămăsese cu mine, m-am adăpostit la spatele trăsurii, dând din mâini și din picioare; dar și așa n-a mai trecut mult și n-am mai putut juca, simțeam că amorțeam, mă apucase un fel de piroteală; atunci m-am hotărât să deham și eu pe celalalt șeuaș și am luat-o la fugă spre poștă, în voia lupilor cari începuse a urla. Pe la jumătatea drumului venea rotarul poștiei călare, aducând un drug de lemn la spinare și despre ziuă intra și trăsura mea în poștă. Am

Scanned with OKEN Scanner

petrecut ziua de duminecă în fabricarea osiei şi seara porneam spre Focşani, oraş a două principate, capitala a două judeţe, a Slam-Râmnicului pentru Muntenia şi a Putnei pentru Moldova.

Luni pe la amiazi, pe când eram în ulița mare în mijlocul târgului, îmi iese înainte un impiegat cu guler roşu şi cu spangă, face semn surugiilor să oprească, se apropie de mine cu un aer maiestos şi începe cu:

– De unde vii? Unde te duci? Cum te cheamă? Ce eşti?

Îi răspund:

– Viu de la Bucureşti şi mă duc la Iaşi.

– Unde ți-i pasaportul?

Îl caut şi i-l dau.

Impiegatul autorității moldovene îl întoarce, îl observă, uitându-se când la mine, când la caracteristicile însemnate într-însul, comparându-le din ochi. Se sfătuieşte câtva cu colegul său de pe țărmul muntenesc şi mă întreabă unde trag, ca să-mi aducă pasaportul la gazdă. În zadar protestez, cerând să mi-l aducă îndată ca să-mi pot urma drumul, mi se răspunde că nu se poate până nu l-o viza ispravnicul şi, fără multă vorbă, adresându-se surugiului dinainte, îi zice:

– Du-l, mă, la han la „Petrea Bacalu".

„Petrea Bacalu" era pe atunci numele la modă al otelurilor din Moldova, cum am zice astăzi „Grand Hotel", fie cât de mic. Acest nume fusese ilustrat de bogatul Petre Bacalu din Iaşi, un văr al vestitului Hagi Petcu Pristanda.

De-abia scăpasem de întrebările păzitorului graniței, când trei paşi mai înainte cad în investigațiunile unui alt funcționar; acesta era omul otcupciului, care după ce mă întrebă dacă am ceva marfă sau ceva haine nouă, începe a-mi scotoci prin trăsură şi prin geamantan. Era considerat ca mare pagubă pentru fericirea Moldovei sau pentru a Munteniei dacă o bucată de caşcaval, de postav sau vreo sticlă de rachiu ar putea trece nevămuită dintr-o parte într-alta peste şanțul ce despărțea Principatele. Aş întreba pe protecționiştii sau pe partizanii sistemului vamal dacă, prin faptul că a pierit bariera de pe acel canal, stabilindu-se liberul schimb dintr-o parte într-alta, România a păgubit cu ceva şi dacă nu este mai bine astăzi decât atunci.

Peste şase ceasuri isprăvisem, se îndepliniseră formalitățile prescrise de legi şi regulamente, un slujitor îmi adusese pasaportul cu iscălitura ispravnicului. Iordache Pruncu, chehaiaua, îmi adusese podorojna şi iată-mă iar pe drum, trăsnind şi plesnind.

Caii vestitului Privilegiu aveau privilegiu de a se hrăni cu răbdări prăjite, cum zicea surugiul, mâncare care-i făcea seci la pântece şi uşori la carne, te duceau într-o goană de la o poştă la alta, alergau cât puteau bietele dobitoace, negreşit cu speranța, totdeauna înşelată, că dincolo vor căpăta câteva dramuri de ovăz. M-am dus de la Focşani la Iaşi ca vântul. Zăpada acoperise grunzii, pusesem trăsura pe tălpi de sanie şi alunecam ca năluca pe şesul alb.

A cincea zi după plecarea mea din Bucureşti, priveam de la Repedea încântătorul tablou ce se dezvăluie dinaintea ochilor la apărerea Iaşului. Şi mă coboram la otelul „Petersburg", în casele lui beizadea Petrache Mavrogheni din uliță.

Suflam în nişte lemne ude să aprind nițel foc în sobă, când aud un glas zicând frumoasa romanță irlandeză:

Late rose of summer[1]

acompaniată de o harpă măiastră. Era frumoasa şi grațioasa cântăreață engleză d-ra Bishop şi marele harpist Boza; repetau concertul ce se găteau să dea a doua zi în salonul generalului Tudoraş Balş.

Călătoria de la Bucureşti la Iaşi mă costase 800 de lei vechi, aproape 300 de franci, afară de cele cinci zile de osteneală, de suferințe şi de necazuri.

[1] Trandafir târziu al verii

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Extrage toate cuvintele care îţi sunt necunoscute şi explică-le sensul, folosind un dicţionar. Ordonează-le apoi alfabetic, realizând propriul tău dicţionar.
2. Text de factură memorialistică, ***Scrisoarea*** lui Ion Ghica este construită pe o comparaţie. Stabileşte cei doi termeni.
3. Deşi termenul *scrisoare* nu trebuie înţeles în sens propriu, textul conţine majoritatea convenţiilor stilului epistolar. Identifică aceste elemente.
4. Indică fraza care conţine *situaţia iniţială*.
5. Stabileşte, pe hartă, traseul urmat de călător. Marchează distanţa parcursă în fiecare zi. Trage o concluzie despre modul de a călători, în epocă.
6. Într-un text memorialistic, scriitorul foloseşte un dublu limbaj: cel din *timpul povestirii* şi cel al *timpului povestit*. Selectează exemple din cele două tipuri de limbaje. Explică diferenţele dintre ele.
7. Argumentează scopul comunicării, în textul lui Ion Ghica.
8. Exprimă-ţi opinia despre ce poate fi „realitate" şi ce este „ficţiune" în această ***Scrisoare***.

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Imaginează-ţi următoarea situaţie: Eşti proprietarul unei firme de transport „internaţional", de la 1840. Folosind informaţii şi elemente de vocabular din *scrisoarea* lui Ion Ghica, redactează un anunţ publicitar, de 8 – 10 rânduri, prin care să-ţi faci cunoscută oferta.
2. Rezumă textul în 25 – 30 de rânduri.
3. Exprimă-ţi opinia, sub forma unui jurnal de lectură de circa o pagină, despre cele relatate în evocarea lui Ghica.
4. Argumentează, într-o compunere de una – două pagini, că ***O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848*** de Ion Ghica este o scriere de factură memorialistică, integrând în textul tău şi următoarelor şase concepte operaţionale: *memorii*, *literatură subiectivă*, *ficţiune*, *realitate*, *timpul povestirii*, *timpul povestit*.

Scanned with OKEN Scanner

1. Relatează, într-un text de 30 – 40 de rânduri, o întrecere sportivă la care ai participat ca spectator.
2. Textul compus de tine este de tip:
   a. argumentativ;
   b. descriptiv;
   c. informativ;
   d. narativ.
3. Argumentează-ţi alegerea într-un text de 8 – 10 rânduri.
4. Scrie un bilet prin care să invitaţi un coleg să te însoţească la aceeaşi întrecere sportivă, respectiv, un e-mail şi un SMS. Indică minimum două caracteristici ale acestor texte, în funcţie de următoarele niveluri ale receptării mesajelor scrise: fonetic, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual.
5. Scrie un anunţ publicitar în care să faci cunoscută, eventualilor spectatori, întrecerea sportivă pe care ai descris-o la exerciţiul 1. Poţi folosi diverse caractere de literă, culori etc., poţi însoţi anunţul de imagini.

G. Călinescu (1899 – 1965), prozator, critic şi istoric literar, poet, dramaturg, eseist. Conferenţiar de estetică şi critică literară la Universitatea din Iaşi şi, în ultimii ani ai vieţii, profesor onorific la Universitatea din Bucureşti. Din 1949 este director al Institutului de Istorie Literară şi Folclor al Academiei. Autor al monumentalei ***Istoria literaturii române de la origini până în prezent*** (1941) şi al altor lucrări importante de critică şi istorie literară, între care ***Viaţa lui Mihai Eminescu*** (1932), ***Opera lui Mihai Eminescu*** (1934 – 1936) şi ***Viaţa lui Ion Creangă*** (1938). Ca prozator, debutează cu romanul ***Cartea nunţii*** (1933). Vor urma ***Enigma Otiliei*** (1938), ***Bietul Ioanide*** (1953) şi ***Scrinul negru*** (1960).

Romanul ***Cartea nunţii*** aduce în prim plan viaţa trepidantă a Capitalei din anii '30. Eroii, tinerii Lola, Dora, Bobby, Medy, Jim şi Vera, merg la cinematograf, la bar, la ştrand sau la meciuri de box, vorbesc la telefon şi se folosesc de automobil pentru a face escapade prin oraş sau a merge la mare, trăind o viaţă profund diferită de cea a bătrânilor locatari ai „casei cu molii", profesorul Silivestru, mătuşile Agepsina, Ghenca, Magdalina sau baba Chiva. Chiar şi simpla lectură a numelor este edificatoare în această privinţă. Însă pe acest fundal ostentativ modern, dacă îl comparăm cu al celor mai multe dintre romanele epocii, se înfiripă şi se împlineşte o istorie veche de când lumea, iubirea dintre Jim şi Vera. Este, în fond, clasica poveste a lui Daphnis şi Chloe, transpusă în Bucureştiul interbelic.

Scanned with OKEN Scanner

O gală de box

(fragment)

de **G. Călinescu**

Bobby se năpusti pe ușă, roșu de emoție la față și cu mustață americană, și strigă din prag:

– Șefule, diseară e box la Circ! Stătu astfel o clipă, cu pălăria de fetru (cu care alterna în cursul zilei șapca reglementară) înclinată spre ceafă, așteptând efectul senzaționalei știri. Văzuse pe gardurile de lângă Lido un afiș mare, lung, pe care scria cu litere de foc Moți Spandau – H. Breitkopf *și, ca la comunicatul mobilizării generale a armatei, alergase în pas gimnastic acasă, spre a tapa pe Jim sau pe Vera.*

Aceștia îl primiră puțin tulburați în intimitățile de logodnici, dar transmițând și asupra lui zâmbetul fericirii lor. Bobby le era la amândoi simpatic, pentru că era oarecum agentul, destinat de soartă, al reîntâlnirii. Vera, care iubea acum pe toată lumea și vedea numai paradisuri cu flori și îngeri păzitori peste tot, își amintea cu duioșie cum Bobby sărea în foc pentru ea când era vorba de vreo misiune secretă, ca, de pildă, de a pândi scrisorile ce-i veneau de la Jim și a i le da fără știrea celorlalți. Jim îl simpatiza, fiindcă era fratele Verei, cu care semăna de altfel, și fiindcă orice tânăr independent care își bătea joc de curiozitățile celor bătrâni îi plăcea. Intuind acest efluviu de simpatie, Bobby îl comercializase, percepându-l în bani. La început el numea pe viitorul lui cumnat domnul Jim, *dar apoi, dându-și seama de însemnătatea gradului său de rudenie prezumtiv, începu să-i zică de-a dreptul:* șefule, *evitând totdeauna și* domnule, *și* tu.

– Bobby, nu ți-e rușine!? îl mustrase Vera. Dar Jim nu era supărat de această inocentă impertinență, fiindcă Bobby nu era prea de tot tânăr față de el și în curând avea să fie student, și apoi spunea asta cu așa mari agitații confidențiale ale sprâncenelor, încât stârnea râsul. De câte ori dar Bobby îl lua tainic la o parte și-i spunea clipind comic: „Șefule, e un film straşnic cu Anny Ondra la Capitol!", Jim înțelegea aluzia și, părându-i rău că nu poate să meargă, îi dădea bani.

Auzind de box, Vera, care nu fusese niciodată la un meci și era curioasă de orice aspect al vieții după ora 9 seara, când i se impunea să fie acasă, zise alintată și galeș rugătoare:

– Jim, haide să mergem și noi o dată la Circ. Vreau să văd și eu cum se bat!

– Să mergem! aprobă Jim, satisfăcut și el de a dispune o seară de logodnica lui, în chip de repetiție generală a apropiatei căsnicii.

Bobby, în culmea jubilației, ghemui în buzunar banii întinși de Jim și alergă, lăsând toate ușile de perete, să cumpere dinainte bilete.

La orele 8 jumătate seara Jim veni să-și ia logodnica și pe Bobby. Acesta din urmă se zvârcolea ca un tigru tânăr în cușcă, pe sală, în fata ușii Verei, care nu mai ieșea, în vreme ce aceea, în fața oglinzii, scotea și

Scanned with OKEN Scanner

îmbrăca rochii peste rochii, nemulțumită de cususuri pe care le observa acum pentru întâia oară. Voia să fie elegantă, să placă lui Jim și să epateze lumea și avea impresia că totul e strâmb și ridicol pe ea. I se păru că vede pete pe obraz și, acoperindu-le cu pudră, fu supărată de lividitatea văroasă a pulberii de orez, care nu adera. Nasul ei mic i se arăta strâmb și bulbucat și-l turti nervos cu mâna, lăcrimând de necaz. O înspăimântă, când sta să iasă, boțirea rochiei la spate, și tocmai atunci observă că pălăria nu se asorta cu costumul. Toate aceste mici catastrafe produceau cu atât mai multă alarmă cu cât inexorabila limbă a ceasului nu-i dădea răgaz să repare neajunsurile.

Când Jim, îngrijorat de ora târzie, bătu în ușă, strigând: „Hai mai repede, Vera!" fata ieși îmbufnată și cerându-și iertare din ochii mari și uzi: „N-am nici o rochie cumsecade!"

– Nu fi copilă – o consolă protector Jim – îți șade foarte bine! Nu văd ce-ar fi rău!

Într-adevăr, Vera era ca o păpușă mare îmbrăcată sub indicațiile vârstei. Micul basc înclinat, cu ciucure, lăsând toată casca părului liberă, și gulerul mare, alb, cu funde înguste de velur, îi făceau un cap de porțelan, cu ochi din inimi de pansele și cu buze emailate. Jacheta de catifea albastră cu nasturi aurii îi îngusta bustul și-i dădea aerul unui ofițer de operetă. Jim o prinse de brațul subțire, ridicând-o ușor în sus, și porni cu ea în pas gimnastic, urmat de Bobby. Se suiră în tramvai, fiindcă n-aveau unde și cu cine lăsa Peugeot-ul în fata Circului. Vagonul era ticsit de lume, și Vera trebui să stea în picioare, sprijinită pe sub talie de mâna lui Jim. Domni bătrâni și tineri ședeau înfipți cu indiferență pe bănci, iar cei tineri priveau în gol sau pe fereastră, prefăcându-se că nu văd pe femeile de lângă ei, care se clătinau spânzurate de curelele tavanului. Jim, galant din fire și înclinat către misticism sentimental, fierbea în el de indignare, mai ales când văzu cum un individ neras și cu privirea cinică își făcu drum violent cu coatele și se așeza repede pe un loc, eliberat chiar atunci, lângă el. Pentru Jim, Vera era un arhanghel de candori și lumini și se mira, jignit totodată, că lumea din tramvai nu se trăgea înspăimântată de fulgere la o parte, în gest de umilință și adorație. Ca o mângâiere pentru insulta turmei, o prinse încet de umăr pe Vera și o întrebă de nu era obosită. Fata, obișnuită să nu i se dea prea mare atenție, răspunse alintat că nu, zâmbind cu fericire lui Jim din cauza unei constatări pe care o făcuse în sinea ei. Observase ostentativ pe toți bărbații din tramvai, pe cei de pe drum, de pe platformele de așteptare și ajunsese la încheierea că nimeni nu era așa de frumos și inteligent la privire ca logodnicul ei. Gloria, averea, poziția socială a oricui nu erau în stare să umbrească oricât de puțin sentimentul ei profund că n-ar fi putut iubi pe altcineva afară de Jim, și dacă cineva i-ar fi vorbit rău de el, ar fi ascultat indignată de intensitatea invidiei omenești. Fericită de soarta ei, se uita din când în când adânc în ochii lui Jim și-l prindea de mână, lăsându-și la rându-i degetele strânse în mâna puternică a acestuia.

Bobby mișca hoțește capul în toate părțile, preocupat de ceva, și tresărea la fiecare gest de mișcare al pasagerilor. Când o doamnă înaltă dădu să se ridice, Bobby se repezi ca un ogar și se așeză pe bancă, întorcându-se apoi spre Jim și Vera, cu semne comice din coada ochilor: „Șefule, am găsit loc pentru Vera!"

Și se ridică să dea locul surorii lui, mulțumit în sine de a putea răspunde și el într-un fel atențiilor ce i se arătau.

Pe splaiurile Dâmboviței, pe dreapta apei, coloane întregi de oameni se îndreptau pe sub copaci spre Circ. Erau în majoritate tineri cu uitături vulgare și bestiale, părând, din cauza bascurilor și trench-coat-*urilor murdare ce purtau, o ceată de băieți de prăvălie. Mulți dintre ei, în haine Charleston de postav gri-pulbere și cu mustață subțire cu mult pe deasupra buzelor,*

Scanned with OKEN Scanner

trebuiau să fie elevi de liceu, judecând după expresiile şefule, fraiere, zexe şi aiurea, precum şi după aluziile la campionatele şcolare. Erau în grupuri şi oameni mai în vârstă, cu fizionomii masive de instalatori, măcelari sau agenţi secreţi, care discutau cu aprindere, pariind moralmente pentru un as sau pentru altul. Erau chiar şi fete cu o înfăţişare ciudat de ambiguă. Ochiul impertinent, buzele groase erau de vânzătoare, bascul, părul tuns erau de sportive, dar în genere nu le puteai gândi decât printre fotbaliştii unei societăţi de tejghetari, ca moderniste ale mahalalei sau ca încurajatoare la startul unei curse de bicicliști.

Gestul, conversaţia tuturor erau aşa de pătimaşe şi ireductibile, încât Jim se gândi numaidecât la plebea romană rău mirositoare din circuri, urmărind cu aviditate luptele de gladiatori. Această impresie căpătă forma unei uimitoare iluzii când, coborând treptele hemiciclului care înconjura arena închisă, se află în faţa muşuroiului circular de capete. Deşi era frig din cauza iernii, circul mirosea a grajd, a sudoare acră şi a piele cadaverică, şi un murmur surd de mii de glasuri vibra pe deasupra largii pâlnii a amfiteatruiui. Jim, Vera şi Bobby se aşezară pe cea mai de jos treaptă a circului, încercând să ocupe cât mai rămăsese neacoperit de picioarele desfăcute şi inerte ale celor de deasupra.

În mijlocul amfiteatrului, se afla o estradă pătrată de scânduri, înconjurată de un zăplaz făcut din trei frânghii, iar deasupra, prinse de două cabluri încrucişate, patru becuri electrice se clătinau la cea mai mică mişcare a podiumului, mişcând umbrele frânghiilor. În jurul ringului, se vedeau scaune şi public mai „select". Erau domni care, fiindcă sunt raşi şi îmbrăcaţi bine, par intelectuali, precum şi câteva femei în rochii de crepe-satin solemn.

În aşteptarea spectacolului, lumea mânca portocale şi bea limonadă pe care vânzătorii o aruncau de jos cu dexteritate în sticlele groase ce le primeau de asemeni peste capetele spectatorilor. Jim fierbea în el de ciudă, dar ideea unui protest i se păru primejdioasă în prezenţa Verei, deoarece privirile vecinilor erau crunte şi sarcastice. Blestemă numai în sinea lui pe Bobby că nu luase bilete înăuntrul amfiteatrului.

Peste câteva minute ringul se umplu de indivizi cu pieptul abia acoperit de tricouri rare şi cu prosoape în jurul grumazilor late de bivoli. Erau soigneur-ii[1]. Curând după ei săriră peste frânghii doi băieţi tineri în halate lungi de baie şi cu ghete moi de forma copitei în picioare, care se aşezară pe câte un scaun în două unghiuri opuse ale ringului, înconjuraţi pe data de soigneur-i. Combatanţii se dezbrăcară de halate şi, rezemaţi cu mâinile de balustrada de frânghie, ascultau acum sfaturile soigneurlor, întinzând în acelaşi timp picioarele spre a fi cât mai odihniţi. Din privirile sfioase pe care le aruncau pe furiş publicului se vedea însă că aveau trac.

Un spicher înalt cu pulover alb şi freza foarte linsă se apropie de marginea ringului şi începu să strige răguşit printr-o pâlnie de tinichea datele luptei. Spectacolul se începea prin trei meciuri de amatori. După ce repetă pe toate laturile numele şi greutatea combatanţilor, spicherul se trase la o parte, iar cei doi luptători, cărora li se legaseră mănuşile între timp, se apropiară în mijlocul ringului urmaţi de droaia de sogneur-i şi-şi făcură salutul protocolar, strângându-şi mâinile. Arbitrul, punând mâna pe umerii amândorura, le vorbi ceva confidential, dându-le instrucţiuni; apoi se retrase, lăsând pe boxeri faţă în faţă, cu mâinile ridicate defensiv.

Cei doi săriră ca nişte cocoşi, bătând iute duşumeaua cu picioarele şi înfierbântându-se mai repede decât cerea nevoia spectacolului. Unul din ei se repezi cu pumnii mari de piele spre fălcile adversarului, celălalt îl cuprinse

[1] Soigneur (fr.), persoană care are grijă de condiţia fizică a unui sportiv

Scanned with OKEN Scanner

cu mâinile pe după mijloc. Urmă o încăierare în toată regula, cu mâini nimerite şi încleştate în cap, cu învălmăşeală corp la corp şi o chelfăneală aritmică de ştrengari care se bat pentru un măr. Lumea urla: „Arde-l, Gorune! Nu te da, Ciocane!" în vreme ce arbitrul sări să-i descurce. După câteva îndesări pe loc, gongul sună, şi combatanţii căzură fiecare în colţul său pe scaun, înconjuraţi de soigneur-i. Unul, muind un burete într-un lighean, udă pe luptător pe piept, alţii le vânturau cu tehnică savantă prosoapele pe dinaintea obrajilor. În sfârşit, gongul bătu din nou şi cocoşii ţopăiră iarăşi pe duşumele în urletele amfiteatrului. O bătaie în toată regula se iscă între ei, faţa le era roşie de congestie, şi unul din ei, exaltat, trase în neştire pumni în capul celuilalt, în vreme ce acela îl lovi dosnic în şale. Gongul întrerupse lupta şi arbitrul îi concedie pentru inferioritate. Combatanţii se salutară din nou şi coborâră gâfâind peste frânghii, oarecum ruşinaţi.

– Ei, ce zici? întrebă Jim pe Vera.

– Dar asta e bătaie pur şi simplu! răspunse aceasta deziluzionată.

Bobby însă fu de părere că arbitrul fusese nedrept şi că combatanţii erau elemente de viitor, capabile de un „bogat palmares".

Celelalte două meciuri următoare de amatori fură mai animate. Trupuri mai consolidate, epiderme mai viril lucioase, o ritmică mai armonioasă şi mai agilă dădeau senzaţia unei lupte concertate, geometrice ca un dans.

Adevăratul spectacol începea de-abia de acum încolo prin patru întâlniri internaţionale.

După o lungă pauză, în care Jim şi Vera suferiră moralmente de pe urma aruncării pe deasupra lor a sticlelor de limonadă, ringul se umplu de indivizi şi doi boxeri în halat săriră peste frânghii. Unul era blond, roşcat, cam molâu, altul oacheş, suplu şi sprinten. Spicherul prezentă prin pâlnia de tinichea pe Fritz Pfeffer şi pe Mielu Doculescu cu respectivele greutăţi. Apoi se strânseră cu toţii în grup, soigneur-ii cu prosoapele la gât, şi la explozia albă a magneziei făcură un instantaneu fotografic. După multe ceremonii, pregătiri şi frecări ale tălpilor pe talc, adversarii se aflară faţă în faţă şi gongul bătu.

La început combatanţii se mulţumiră să danseze unul în faţa altuia, trotând mărunt şi apărându-şi faţa cu pumnii. Blondul însă manifesta o tendinţă vădită de a evita lupta corp la corp şi refuza mereu, spre exasperarea publicului, de a ieşi din dansul defensiv. Mielu, cu mâna stângă întinsă deasupra capului, încercă să fandeze către adversar, apropiindu-se şi retrăgându-se cu mişcări iuţi şi încercând să plaseze o lovitură. Izbutise să schiţeze un crochet spre obrazul drept, când blondul Fritz îl îmbrăţişă, împiedicându-l să-şi dezvolte mulineurile. Despărţiţi de arbitru, cei doi alergară din nou unul după altul; dar blondul se eschiva într-una, fugind în frânghii. Lumea începu să fluiere impacientată şi să râdă, şi primul round se termină în nemulţumirea generală.

Comedia bătutei pe loc continuă şi în celelalte round-uri, spre indignarea spectatorilor. Când românul aplică un uppercut în bărbia germanului, îmbujorându-i faţa, publicul urlă de satisfacţie şi se auziră strigăte:

– Dă-i nainte, dă-i la mir!

Cu toată supleţea calmă, prudentă cu moderaţie şi cu iniţiativă în mişcări, Mielu îşi consuma energiile în vânt, căci Fritz bătea veşnic în retragere, îmbrăţişa pe adversar sau fugea spre frânghii.

În cele din urmă, tactica germanului începu să fie evidentă tuturor şi să arunce ridicolul şi asupra celuilalt combatant. Dur şi rezistent în defensivă, germanul îşi obosea adversarul, constrângându-l să se agite steril pe dinaintea sa. Într-adevăr, lupta dură inconcludentă până la sfârşit, şi Mielu Doculescu se retrase învingător numai la puncte, în vreme ce germanul, roşu la faţă şi asudat, se lăsa înconjurat cu solidaritate patriotică de prietenii şi soigneur-ii săi.

Scanned with OKEN Scanner

Al doilea meci internațional fu precedat de aceleași lungi ceremonii și fotografieri la lumina magneziei. Spicherul urlă în pâlnie numele combatanților, Georg Fising și Lucian Popescu, și după ceremoniala strângere de mână se așezară față în față, cu pumnii întinși, un „șmecher" oacheș de Dealul Spirei, cu o zâmbire șireată în coada ochilor, ceva între spaima clasei și cavalerul de industrie, și un tânăr neamț decolorat la față, cu nasul întors în sus, cu ceva domol și naiv de Gretchen cu cozi împletite. Întâiul round *revelă un calm desăvârșit, ironic, care exaltă arena, din partea românului, și o industrie de mișcări, repede, complicată de prea multă metodă din partea germanului căruia îi lipsea elanul vital în fața liniștii brune a adversarului. Fluiere prelungi și strigăte dezaprobară lâncezeala luptei și* round-*ul se termină în huiduieli.*

Un individ gras, cu vag aer de băcan, declară competent:

– Asta e porcărie, nu box!

În al doilea round *însă Lucian începu să atace, schițând accelerat cu toată alonja brațelor lovituri către maxilarele lui Georg, care dansa mărunt și științific, eschivându-se mereu. Plictisit de ridicolul tacticii în care era atras, se năpusti deodată asupra adversarului și cu un pumn în nas îi umplu obrazul de sânge. Un urlet prelung, delirant, de satisfacție, se ridică din pâlnia amfiteatrului, și Lucian, încurajat de strigătele de îndemn ce veneau din public, începu să toarne asupra capului celuilalt o grindină de pumni ce scăpa oricărei denominațiuni tehnice. Amețit, Georg încercă să-i oprească elanul, cuprinzându-l de șale și împiedicându-i rotația mâinilor, dar sângele imprimat pe mănuși îl mânji peste tot cu purpură. Când Lucian vru să-l descleștеze de pe sine, germanul se clătină pe picioare și se prăbuși însângerat pe podea. Arbitrul număra până la zece, dar cel doborât făcu un semn de dezgust și de refuz.*

Publicul ovaționa frenetic pe oacheșul învingător, care făcu complimente, clipind șiret din ochi, cu sensul de: „Cu mine se pune neamțu?"

– Bravo, țigane! strigă cineva de sus în hazul obștesc.

– Vai – zise Vera miloasă, strângând mâna lui Jim – nu-mi place, prea e crud!

Un murmur de curiozitate zbură printre bănci. Pe ring săriseră doi noi combatanți, G. Zuliotis și un mulatru cu părul ca piperul, Jack Beverley. Se făcu obligatoria fotografie și în sfârșit gongul bătu. De data aceasta Jim avu un sentiment nelămurit estetic și impresia de luptă de gladiatori unși cu ulei. Zvelt, statuar, cu pântecele supt și umerii lați, Zuliotis nu apărea ca o forță brutală și masivă din cauza distincției și sclipirii studioase din privire. În fața negrului dinainte, trupul său părea principial osândit. Subțire, drept și fibros, ca un palmier cu pielea unsuroasă și netedă de abanos, Jack zâmbea arătându-și dantura albă de felidă. Zuliotis începu să schițeze în aer mulineuri și defensive prudente și părea înverzit de lumina becurilor electrice și puțin pregătit să primească lovituri grave. Forma sa de luptă era științifică sau „cerebrală", adică se întrevedea în ea intenția de a suplini prin inteligență ceea ce-i lipsea în vigoare. Lupta însă cu o forță fermă de natura cangurilor boxeri, care, sprijinindu-se pe coadă, lovesc în om cu patru picioare deodată. Cu o liniște de războinic african, obișnuit să țină lungul arc în mână, să treacă înot Nilul printre crocodili și să vâneze lei, săltând lin pe tălpi, Beverley urmărea agitația cu sudori a adversarului, zâmbind inocent și mirat ca de o muscă mare ce bâzâia în jurul pumnului său. O întindere admirabilă a mâinii, o desăvârșită liniște defensivă, lipsa totală a oricărei umbre de oboseală dădeau ființei sale eleganța exotică a unui dansator în fața unui hamal zdrobit de saci.

Celelalte round-*uri se desfășurară în tăcerea tuturor, fără nici o lovitură neprevăzută. Flexibilitatea negrului rămânea virgină, deși defensivă, în vreme ce adversarul*

Scanned with OKEN Scanner

se trudea cu fel de fel de ingeniozități stilistice, ce-l umpleau de sudori, să atingă pielea unsuroasă a negrului, care se eschiva miraculos, ca o mare lăcustă. Jim se gândi la dulăul cu ochi oneşti care tremură şi schelălăieşte de ciudă jos în curte, că nu poate pune laba sa viguroasă pe pisicuța catifelată care păşeşte scuturând labele cu distincție şi dispreț pe coama gardului. După o îndelungă şi sterilă luptă, gongul bătu, şi mulatrul fu proclamat învingător la puncte şi ovaționat de public, pe care el îl salută ridicând mâna în sus, ca un războinic scutul.

În tot timpul acesta Bobby dispăruse nu se ştie unde, spre a se întâlni probabil cu prietenii săi. Acum apăru şi el roşu la față, cam răguşit şi cu cravata în neorânduială şi, aşezându-se lângă Jim, zise fanatic:

– Şefule, să-l vezi pe Spandau! Vine acum!

Pe ring se urcă şi se aşeză pe scaunul din colț, înconjurat de soigneur-i, un atlet îndesat fără caricatură, cu cap taurin şi nas subțire turtit, inteligent şi ager în priviri, dar cu ironie semită, părând a fi făcut să apuce cu o mână pe adversar, să-l învârtească cu uşurință prin aer şi să-l zdrobească surd pe duşumea. În celălalt unghi se sui înconjurat nu numai de soigneur-i, dar şi de foştii combatanți germani învinşi, un teuton înalt, rumen şi blond, cu cărnuri pline, moi. Rumoarea din public arăta că acest meci era clou-ul serii.

Spandau atacă de la început repede şi cu putere, hotărât să termine cât mai curând, dar germanul, cu aceeaşi gravitate profesională a tuturor, bătu în retragere, ascunzându-se după pumni şi apărându-se meticulos şi savant. O încercare de lovitură în maxilar dădu greş, adversarul eschivându-se, dar în acelaşi timp mâna stângă îl plesni în stomac. Incinta urlă şi fluieră încurajând. Cineva țipă în spatele lui Jim:

– Jos cu el, lovitură joasă, huoo!

Individul masiv cu înfățişare de băcan sări ars:

– Ce lovitură joasă, domnule, unde vezi dumneata lovitură joasă?!

Celălalt îi contestă calitatea de a se amesteca; acesta declară că individul nu ştia cu cine vorbeşte, deoarece fusese „profesionist" şi avea idee ce e o lovitură joasă, şi discuția ar fi degenerat într-un pugilat lateral dacă ofensiva grindinoasă a lui Spandau asupra lui Breitkopf n-ar fi ridicat urlete.

În al doilea round Spandau continuă să atace furibund, plesnind din când în când obrazul rumen al germanului, dar acesta, îndârjit în mimica lui defensivă, primea loviturile ca o minge flexibilă fără să se resimtă şi tentând zadarnic să răzbată printre brațele muşchiuloase ale adversarului. Spectacolul ținea toate piepturile în tensiune şi fluierele se amestecau cu strigătele de îndemn.

De la începutul acestui meci Bobby intrase în delir. Cu părul vâlvoi şi cu glas răguşit, țipa frenetic, neostenit:

– Bravo, Moți, dă-i, Moți, aşa, Moți, dă-i, Moți, dă-i, Moți! şi tot astfel la infinit, ca şi când o dată cu stingerea glasului său boxerul avea să cadă dezumflat jos pe podea.

Jim se uită la el şi observă că nu şedea pe bancă, ci, agitându-se puțin aplecat deasupra treptei, învârtea mâinile în aer, schițând mişcările şi lovind ipotetic în trupul lui Breitkopf. Când cu un pumn viguros Spandau zvârli pe german în frânghii, Bobby urlă dezlănțuit:

– Moți, dă-i, Moți, arde-l, Moți, dă-i, Moți!

– Bobby, taci din gură! îi şopti Vera trăgându-l de mânecă.

Dar Bobby se smulse posedat şi începu să strige cu mai multă vigoare.

Nimeni nu părea de altfel scandalizat de aceste ieşiri şi de sus de tot se auziră aplauze şi strigăte în cadență:

– Bra-vo, Mo-ți, bra-vo, Mo-ți, bra-vo, Mo-ți!

Celelalte round-uri răscoliră sala fără să soluționeze lupta. Iritat de rezistența

Scanned with OKEN Scanner

neașteptată ce i se opunea și care îl făcea să gâfâie de o ușoară agitație a inimii, Spandau se năpusti furios asupra germanului, aplicându-i cu repeziciune toate loviturile profesionale, crochete de dreapta și de stânga, directe, swing-*uri și* uppercut-*uri, urmărindu-l până în frânghii și făcându-l să-și acopere fața cu mănușile sau să se apuce cu mâinile de adversar, dar cu toate acestea, gâfâind, înroșindu-se, agitându-se, plesnit, ghiontit, lipit, trântit, nu voia să cadă jos* knock-outat. *Spectacol exasperant de rezistență și de ridicol dramatic! În cele din urmă, ultimul gong bătu, punând capăt unei lupte inegale și monotone între un atlet a cărui eleganță consta în faptul de a culca la pământ dintr-o lovitură și un individ care refuza totuși să se întindă pe scândurile ringului.*

Bobby ieși din circ istovit ca după o ședință de extaz religios. Vera îi îndreptă părul și cravata, în vreme ce el își strângea pumnii de ciudă inconsolabilă că nu sfărâmase, prin mâna lui Spandau, fălcile roșii ale neamțului.

Pe Vera spectacolul în sine o lăsă indiferentă și chiar îi era odios. Dar era satisfăcută că asistase la ceva neobișnuit la o oră neîngăduită. Erau orele două, moment al nopții când dormea de mult în patul ei. Faptul de a veni pe străzile deșerte așa de târziu, la braț cu un om până mai ieri necunoscut, îi dădea o mândrie echivalentă cu aceea a primei țigări pentru un băiat. Era fericită și-și exprimă acest sentiment strângându-se tare de brațul lui Jim.

Ajunși în centru, Jim fu de părere să se abată la un bar, ceea ce Vera primi cu entuziasm. Nu fusese niciodată, firește, într-un asemenea local și la asemenea oră. Scaunele înalte de metal, aspectul de laborator al tejghelei, ceremoniozitatea barmanilor în uniformă albă o amuzară, ca de altfel și femeile cu decolteuri și farduri strigătoare ce se uitau mirate la această apariție lilială. Vera întrebă naiv ce erau „doamnele" fardate, însă Jim, autoritar, devenit de pe acum soț, îi ordonă să întoarcă privirea. Influențată de experiența cinematografică, Vera fu dispusă către desfrâuri mari ca acela de a bea cocktail, *totuși Jim refuză să-i facă capriciul și consimți să-i dea numai un pahar de vermut, băutură pe care fata n-o mai consumase. În vreme ce Bobby, punând picior peste picior și cu pălăria de fetru într-o ureche, degusta grav și blazat un pahar de malaga, Vera sorbea prin pai, strâmbând nasul mic, vermutul amar, declarând că e „rău". După câtăva vreme însă, excitată și de veghea excepțională, începu să clipească din ochi și să simtă o amețeală dulce și o bucurie ce o făcea să râdă de orice nimic. Devenit moralist, Jim hotărî retragerea, spre ciuda fetei, care voia să asculte jazzul, și porni spre strada Polonă. Vera, uimită de aspectul nocturn al orașului, scotea exclamații la tot pasul și punea pe Jim să-i promită c-o va duce la „Cabaret", ceea ce acesta promise, hotărât cu egoism să nu facă asta niciodată.*

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Identifică, în text, detalii care să permită încadrarea acțiunii în deceniul patru al secolului douăzeci, grupându-le în funcție de vestimentație, limbaj și comportament.
2. Transcrie 4 – 5 termeni aparținând câmpului semantic al boxului.
3. Delimitează, în text, „vocea" naratorului de vocile personajelor. Există diferențe între ele? Argumentează-ți răspunsul.
4. Identifică pasaje care conțin descrieri ale meciurilor de box. Exprimă-ți opinia despre limbajul folosit, comparându-l cu acela actual.

Scanned with OKEN Scanner

5. Urmăreşte comportamentul spectatorilor şi compară-l cu acela al publicului de la competiţiile sportive de azi. Semnalează asemănările şi eventualele deosebiri.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

1. Integrează, într-un text dialogat format din 5 – 6 replici, patru dintre termenii argotici identificaţi în text.
2. Schiţează portretele celor trei personaje prezente în text: Bobby, Vera şi Jim. Este util să ai în vedere şi constatările de la exerciţiul 1.
3. Exprimă-ţi opinia, într-un text de circa o pagină, despre viaţa sportivă a Capitalei deceniului patru, aşa cum apare ea în paginile reproduse mai sus.

Scanned with OKEN Scanner

1. Discutaţi pe grupe de 4 – 5 colegi şi descrieţi oral, fiecare, prima voastră zi de şcoală.
2. Credeţi că distanţarea în timp face ca amintirile să devină mai frumoase decât realitatea momentului? Discutaţi, pe grupe, pentru a răspunde la această întrebare.

Ioan Groşan (n. 1954), prozator şi dramaturg. Volume publicate: ***Caravana cinematografică*** (1985) – Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, ***Trenul de noapte*** (1989) – Premiul pentru proză al revistei Astra, ***Planeta Mediocrilor*** (1991), ***Şcoala ludică*** (1991) – Premiul pentru teatru al Asociaţiei Umoriştilor Români, ***O sută de ani la Porţile Orientului*** (1992).
Nuvela ***Marea amărăciune*** este inclusă în volumul ***Caravana cinematografică*** şi conţine, „spusă" într-un registru care îmbină gravitatea, livrescul şi parodia, o întâmplare din viaţa profesorului de limba română Sebastian Pop: „povestea" iubirii dintre el şi colega sa de cancelarie, profesoara de engleză Ioana Eraclid, totul pe fundalul inconfundabil al anilor '80.

Marea amărăciune
(fragment)

de **Ioan Groşan**

În 15 septembrie începu, în fine, şcoala. Frumos încolonaţi pe două rânduri, elevii, majoritatea cu flori, străbăteau curtea îndreptându-se spre intrarea principală rezervată de obicei profesorilor, dar care, cu această ocazie era deschisă şi elevilor, ca spre a marca o dată în plus caracterul sărbătoresc al zilei. La intrare, numai zâmbet, se afla directoarea primă, privind cu părintească afecţiune apropierea primelor rânduri, clasele I, escortate de învăţătoare. Şirurile se formau undeva în dos sub supravegherea lui Puiu, îmbrăcat festiv cu treningul său galben pe spatele căruia stătea scris cu litere mari, albastre, ROMÂNIA. Clasa I A ajunse pe scări şi directoarea se aplecă şi sărută primii patru proaspeţi şcolari, spre fericirea firească şi emoţia primilor opt părinţi care încadrau aleea principală. Şirul clasei I A era însă destul de mărişor, aşa că directoarea se mulţumi în continuare să întârzie câteva clipe cu palma pe creştetele bine tunse ale celorlalţi elevi şi să întrebe din doi în doi, iar uneori, mai spre sfârşitul rândului, chiar din patru în patru: „Ei, ia spune-mi, îţi place şcoala?" În spatele ei, în holul pavoazat al şcolii, aştepta Sebastian împreună cu un grup de pionieri trompetişti şi toboşari. De cum îşi făcură

Scanned with OKEN Scanner

apariția primele ghiozdane cu inscripția „1 + 1 = ?", Sebastian se întoarse spre grupul său și înălță brațul. Trompetiștii își umflară obrajii, toboșarii ridicară brațele. „Doi, trei, ȘI!" Marșul pionieresc țâșni în toată splendoarea lui, umplând holul cu chiotele maiestuoasei bătălii muzicale între trompete și tobe. Cei patru școlari privilegiați care pătrunseră primii în incintă se opriră stană, ca spre a face front comun împotriva neașteptatei agresiuni sonore. Trompetele atacară însă cu putere o notă de vârf și rezistența celor patru se frânse: o luară urlând înapoi spre ușă, cu ghiozdanele săltând și cu întrebarea „1 + 1 = ?" rămasă nerezolvată. Înghesuită de trupurile celor patru micuți zbătându-se să iasă la liniște, directoarea se întoarse mâniată și strigă: „Ce se întâmplă, tovarășe Pop? Opriți, vă rog, marșul!" Sebastian ridică din umeri și coborî brațul. Trompetiștii îl priviră dezamăgiți și-și manifestară tacit dezaprobarea luând o notă foarte joasă, aproape indecentă. „S-au speriat, drăguții de ei, s-au speriat de trompete", râse liniștitor directoarea către cei opt părinți care nu înțelegeau ce văzuseră copiii înăuntru. În cele din urmă îi domoliră, le șterseră lacrimile și-i introduseră cu băgare de seamă în hol și de-acolo în clasă unde îi așteptau, de data aceasta în liniște, cărți colorate, legate cu șnur roșu, cercuri, cubulețe...

Șirul claselor I se termină. Urmară elevii claselor a II-a, a III-a. Zâmbetul larg al directoarei se mai îngustă puțin, se preschimbă imperceptibil într-un surâs. Erau deja școlari cunoscuți, desigur foarte buni majoritatea, dar printre care existau, ca oriunde, și unii problemă, *ce ridicau probleme adică, anumite probleme, nu tocmai ușor de rezolvat. Cu cât urca cifra claselor, cu atât aceștia erau mai mulți, nu foarte mulți, bineînțeles, ci pur și simplu mulți, mulți în raport cu puținii din clasele mici. Treptat, chipul directoarei se răci complet: urmau clasele a VI-a, a VII-a și mai ales a VIII-a în care cu siguranță că se ascundeau* cei *sau poate numai* cel *care, cu o precizie admirabilă într-un alt context, dar foarte reprobabilă din punct de vedere educativ, spărgea săptămânal geamul cabinetului de istorie de la etajul al treilea, singurul geam din școală căruia, din motive obiective, nu i se putuse atașa plasa protectoare de sârmă agățată la celelalte ferestre. Pentru prinderea și pedepsirea iconoclastului școlar se organizase o adevărată campanie detectivistică, se făcuse de pază, de gardă zile și nopți întregi; totul fără rezultat: invariabil, luni dimineața geamul era găsit făcut țăndări pe podeaua cabinetului. Însuși tatăl unui elev care-și oferise benevol serviciile pentru apărarea prestigiului didactic și care, se spunea, era foarte apreciat profesional într-o instituție ce se ocupa cu rezolvarea unor cazuri de iconoclastie întâmplate, printr-o nedorită extensie, la scară mai mare, nu putuse stabili decât că „obiectele contondente (pietre, fragmente de cărămidă, bulgări) sunt, după toate probabilitățile, aruncate manual sau cu praștia fie de pe sol, fie de pe terasele blocurilor învecinate". Blocuri învecinate erau însă cam multe și serioasa cercetare a părintelui nu avu altă urmare decât intensificarea ritmului de spargere: de două ori pe săptămână. Apoi perseverentul recalcitrant se domoli oarecum de la sine: geamul era făcut cioburi bilunar.*

Pe ușă elevii se scurgeau acum încet, căci directoarea, ajutată de responsabila sindicală, făcea controlul matricolelor, al tunsorii și, la fete, al ciorapilor. Sistemului de control din anii trecuți direcțiunea îi adusese o inovație: în fața scărilor, mai spre mijlocul curții, exista o platformă cimentată, un fel de podium pe care se așeza în ocaziile importante o masă lungă. Acolo luau loc cadrele didactice, de-acolo se anunțau premiile la sfârșit de an, de-acolo se priveau spectacolele sportive în aer liber. Direcțiunea se gândise să folosească și altfel poziția cu totul favorabilă a platformei:

Scanned with OKEN Scanner

într-adevăr, locul central ocupat, spațiul larg dimprejur, soliditatea betonului din care era făcută dădeau platformei nu numai superioritatea calmă a unui prezidiu, ci și prestanța amenințătoare a unui eșafod. Ideea de a expune astfel oprobiului public pe eventualii școlari surprinși în ținută necorespunzătoare îi venise directoarei prime, profesoară de istorie, încă în trecutul an școlar pe când își pregătea lucrarea pentru obținerea gradului I din „Influențele Revoluției franceze de la 1789 la români"; atâta doar că nu găsise prilejul potrivit s-o aplice. Desigur, ar fi preferat ca în locul netunșilor să urce pe platformă încăpățînatul spărgător al geamului de la etajul al treilea și-și putea chiar imagina rechizitoriul robespierrean cu care, de la microfon, prin stația de radioamplificare a școlii, l-ar fi ghilotinat pe nefericitul inculpat. Dar iconoclastului nu i se dăduse de urmă și directoarea trebuia în această zi să se mulțumească cu dantoni mai mărunți.

În practică, ideea demară excelent. Primii șase elevi fără matricolă și-o elevă dintr-a șasea cu ciorapi de nylon fură conduși de sindicalistă cu o amabilitate rău prevestitoare până la platformă și obligați să se urce acolo. Brusc, zgomotul din curtea școlii încetă; în jurul platformei se formă un careu tăcut de școlari și părinți care-i priveau neclintiți pe cei șapte. Izolați pe suprafața întinsă, părând și mai goală, a podiumului, aceștia rămaseră fixați în poziții caraghioase, neîndrăznind să se miște; eleva își duse instinctiv mâinile la spate, căutând să și le ascundă, dar pe latura opusă mulțimea de ochi îi urmări avidă mișcarea și degetele elevei se opriră răsfirate stângaci, ca apoi să se prindă salvator de cordonul uniformei. „Foarte bine le face, se auzi glasul unei femei bondoace, aflate chiar la marginea platformei. Prea multe li se permite. Uite-o și pe asta, urmă ea luându-i de martori pe toți cei adunați, cu ciorapi de nylon, la vîrsta ei... Nu ți-e rușine?" „Vezi, Sandel? spuse alta aplecându-se spre fiul ei care-i privea fără să clipească pe cei de sus. Vezi? Dacă nu ești cuminte, te urcă și pe tine acolo." Fără să-și mute privirea, băiețelul înghiți în sec, speriat. „Mai tundeți-vă și voi, măi băieți! – spuse împăciuitor un domn înalt, cu pălărie verde, căruia platforma îi ajungea până la piept. Numai golanii și hipii mai poartă părul mare". „Le-a trecut pofta și ăstora. I-a izolat, interveni cineva de lângă el, le-au creat ăia tabere speciale, să stea dracului acolo. Din an în an îi dezinfectează, vai de mama lor!" „Acuma de ce plângi? se răsti bondoaca, la elevă. Trebuia să plângi acasă!" La ușă, directoarea mai înhăță doi fără cravată și-i trimise sus pe platformă. În rândurile celor ce așteptau la coadă să intre în școală se iscă un freamăt neliniștit, și câțiva încercară să iasă din șir și să se strecoare la spate, dar, apărut ca din senin cu treningul său galben pe care scria ROMÂNIA, Puiu îi observă, îi urmări și-i prinse, ducându-i pe platformă. Unul nu voi să urce, izbucnind de-a dreptul în plâns: fu totuși săltat ușurel și rămase într-un colț, ștergându-și cu dosul mânecii lacrimile.

Încetul cu încetul platforma începea să se umple. Apărură și elevi la care spectatorii de pe margine nu putură să observe vreo neorânduială vădită în ținută. „Tu ce-ai făcut, mă?" întrebă domnul înalt cu pălăria verde un școlar ce se vedea curățel îmbrăcat, cu uniforma călcată, tuns regulamentar. „N-am trusa sanitară", răspunse elevul strecurându-se în mijlocul celorlalți. „E control serios, în toată regula", comentă tare, admirativ, domnul cu pălărie. Părea să aibă dreptate, căci cel puțin o pătrime a podiumului era acum ocupată în întregime. Pe unul din colțurile platformei cădea încă umbra clădirii școlii și inculpații, într-o atât de înțeles mișcare de ascundere, se refugiaseră în masă acolo. Curând însă, colțul deveni neîncăpător și ultimii sosiți fură nevoiți să rămână în lumină. Printre ei se ivi a doua elevă, tot cu ciorapi de nylon și, în plus, cu părul scăpat din împletitura

Scanned with OKEN Scanner

domolită a codițelor și lăsat să se răsfire nepermis de liber pe spate. Privirile celor de jos o luară imediat în primire: era insolent de zveltă și chiar se și opri așa, insolent, la câțiva pași de îngrămădeala celorlalți, în plin soare, cu piciorul drept adus în față și cu o mână în buzunarul minuscul al uniformei. Cealaltă fată, care ținuse tot timpul capul în pământ, ridică bărbia și începu s-o studieze cu atenție, cum făcură și următorii sosiți sus, vreo trei-patru elevi din clasele mari, stânjeniți mai mult de propria lor înălțime în raport cu grupul compact din colț, decât de postura în care fuseseră aduși. O dată cu venirea celor mari, spațiul descoperit din mijlocul platformei nu mai păru atât de gol. De altfel, ceva din nemișcarea jenată, auto-acuzatoare a grupului din colț, se rupse: câțiva începură să se mute de pe un picior pe altul, alții, mai îndrăzneți, făcură chiar mici pași, ca de acomodare, pe suprafața zgrunțuroasă a platformei; însăși înghesuiala ce exista acolo în peticul de umbră tot mai mic îi obliga oarecum la asta. Mulți nici nu mai aveau cum să se ferească de soare, așa că preferară să părăsească colțul încăpător și să se îndrepte spre centru unde stăteau elevii mai mari, ca spre a găsi o altă umbră, umbra reală și totodată metaforica a colegilor din clasele superioare.

În fața ușii de la intrare, șirul școlarilor, vegheat cu strășnicie de Puiu, devenise tot mai mic: urmau să mai intre două clase, ultimele. La un moment dat, scos cu o mână necruțătoare din rând, fu adus la platformă vestitul repetent Ilarie, dintr-a VIII-a F, un țigănuș mărunțel, cu părul creț și niște mâini disproporționat de mari, căzând nesfârșite de-a lungul trupului. Apariția lui Ilarie pe platformă stârni în rândul spectatorilor o rumoare îndelungă; rumoare întemeiată; căci în comparație cu colegii lui mai mari sau mai mici, la care cu îngăduință, se puteau totuși observa semnele școlărești caracteristice (uniforma, tunsoarea, ghiozdanele), Ilarie era întruchiparea vie, fără putință de negat, a unei perfecte Imagini Antiregulamentare. De fapt, chiar ideea de regulament nu i se potrivea, putând fi din capul locului înlăturată; nimic în înfățișarea ori vestimentația lui n-o amintea; sau o amintea prin absență. Părul îi ascundea de mult urechile, haina de uniformă îi era înlocuită de un tricou indefinit, iar pantalonii impresionau nu atât prin nemaipomenita lărgime, cât prin aceea că, după o oarecare cercetare, se vedeau a fi pantaloni ofițerești, și încă nu din cea mai rea stofă. Murmurul de surpriză era deci întemeiat; în fața unei asemenea totale sfidări ce depășea de fapt normele obișnuite de sfidare, intrând într-o zonă a nimănui, greu definibilă, prin mulțimea din jurul platformei trecu un fior de simpatie. Vestea urcării lui Ilarie pe platformă se răspândi și-n școală; la geamuri apărură capetele celor deja intrați; unii coborâră în curte prin ieșirea din dos să-l vadă mai de-aproape. Iar Ilarie nu păru deloc speriat de interesul ce i se arăta; cu stânga scoase din impresionanta genune a buzunarului din spate un pumn de semințe, iar cu dreapta o minge de ping-pong. O izbi de câteva ori de ciment și mingea ricoșă și se duse săltând până în dreptul grupului rămas în colț, oprindu-se în fața ghetelor primei fete. Mulțimea dimprejur, atrasă de mica sferă albă, îi urmări involuntar traiectoria. Eleva privi mingea, îl privi pe Ilarie, apoi din nou mingea: s-o ridice? să n-o ridice? Se aplecă, o apucă cu două degete ca și cum ar fi apucat o râmă și, cu un gest stângaci, din încheietura palmei, o aruncă. Ilarie o prinse cu îndemânare, o privi și deodată chipul i se lărgi într-un surâs extraordinar de expresiv, ca sub presiunea unei descoperiri lăuntrice, iar din gâtlej îi ieși un fel de gâlgâit satisfăcut, un început de râs blocat de chiar bucuria ce-l născuse. Azvârli iar mingea spre elevă și ea o prinse și încă la fel de șovăitoare, dar zâmbind, i-o aruncă înapoi. Greși puțin direcția și mingea ajunse spre colțul opus de unde cu o mișcare mult mai

Scanned with OKEN Scanner

precisă şi hotărâtă o azvârli spre Ilarie. Acesta se întoarse s-o arunce iar spre fată, dar ea se retrase în spatele celorlalți şi Ilarie n-avu ce face, o aruncă la întâmplare. Săriră mai mulți s-o prindă, se iscă o mică busculadă, ceea ce atrase atenția directoarei. „Ia vedeți ce se întâmplă!" strigă ea spre Puiu. Profesorul de educație fizică ochi într-o clipită situația, sări pe platformă şi luă mingea. Intervenția profesorului avu darul să liniştească agitația izbucnită pe platformă; puțină vreme însă; înviorați de prezența magnetică a lui Ilarie, şcolarii părăsiră unul câte unul colțul umbros. Cele două eleve cu ciorapi de nylon, după o adulmecare reciprocă, se apropiară una de alta şi începură să şuşotească ceva; apoi, cea zveltă îşi luă de braț tovarăşa şi făcură împreună câțiva paşi de promenadă spre partea opusă. Stinghereala se risipi: elevii începură să se mişte, să discute; se auzi o muzicuță; cei mai mari făcură o roată şi-l puseră în centrul ei pe Ilarie jucând „bâza". „Copiii, tot copii!" zise înțelegător domnul cu pălăria verde uitându-se în jur şi constatând că numărul celor care stăteau jos scăzuse îngrijorător; într-adevăr din lungul şir din fața intrării mai rămăseseră câteva fete cu trese de comandant. Restul nu mai aşteptă controlul de la uşă, acum şcolarii se urcau singuri pe platformă. Domnul cu pălăria verde mai observă că de lângă el începură să se cațere şi copiii care până atunci stătuseră liniştiți, disciplinați, frumos îmbrăcați. Platforma devenise neîncăpătoare, mai ales că foarte mulți, părăsind şcoala prin dos, săriră şi ei pe platformă unde se încinsese o adevărată luptă pentru câştigarea şi păstrarea unui loc.

În scurt timp numărul celor rămaşi în jurul podiumului deveni mult mai mic decât al celor de deasupra. Platforma mai oferea apoi incontestabilul avantaj de a privi de la înălțime, avantaj folosit din plin de cei deja urcați care se uitau cu o nedisimulată superioritate la puținii colegi şovăind împrejur. În praful şi hărmălaia iscate de tropăiturile numeroşilor ocupanți ai platformei, părinții, câți mai erau, se simțiră uşor jenați şi se trasară câțiva paşi înapoi. Doamna cu copilul îi explica ceva la ureche vecinei bondoace, arătând cu capul spre eleva zveltă, când fu întreruptă de o smucitură puternică a băiețaşului. „Nu se poate, Săndel, nu e voie!" spuse ea. Drept urmare, pe chipul copilului apăru o expresie atât de elocventă, încât femeia se înduplecă, îl ridică de subsuori şi-l căță pe platformă. Prudent, dar fericit, băiețaşul făcu câțiva paşi şi-apoi reveni în brațele mamei.

Când directoarea, însoțită de un grup de profesori, se îndreptă spre platformă, în curte nu mai erau decât părinții. „Dați-vă jos! strigă ea indignată, înțelegând brusc situația. Jos! Nu rămân decât cei pedepsiți!" „Jooos! – strigă Puiu, aplecându-se uşor de şale. Toată lumea jooos!" „Nu toată lumea! – îl corectă directoarea. Rămân sus cei pedepsiți!" Câțiva săriră jos, dar numai pentru a se urca pe cealaltă parte. „Dați-vă, măi, jos!" se enervă Puiu şi dintr-un salt fu în mijlocul lor, împingându-i să coboare. „Tu urcă-te înapoi! Înapoi!" strigă directoarea către Ilarie, care aterizase benevol chiar lângă ea. Ilarie fugi spăşit către scărița platformei şi urcă înapoi. Comanda însă o auziră mai mulți şi se executară întocmai, cocoțându-se iarăşi. Puiu coborî repede şi veni lângă directoare. „Ne facem de ruşine, tovarăşa directoare! Se uită părinții la noi." Directoarea îl privi scurt. „Bagă-i pe toți în clase. Îi depistez eu p-ormă". „În clase! În claaase! – strigă Puiu cu mâinile pâlnie. Toată lumea în clase!" De data aceasta, porunca prinse şi şcolarii porniră buluc spre intrare.

În prima pauză, Sebastian se uită pe geam şi văzu că pe platformă se formase un cerc de fete care se roteau cântând „Mi-am pierdut o batistuță".

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Identifică, în text, detalii care să permită datarea acțiunii în anii '80, grupându-le în funcție de: vestimentație, limbaj, comportament, raporturi între personaje.
2. Care crezi că este ocupația celui *care-și oferise benevol serviciile pentru apărarea prestigiului didactic și care, se spunea, era foarte apreciat profesional într-o instituție ce se ocupa cu rezolvarea unor cazuri de iconoclastie întâmplate, printr-o nedorită extensie, la scară mai mare?*
3. Explică sensul următorului pasaj: *Desigur, ar fi preferat ca în locul netunșilor să urce pe platformă încăpățânatul spărgător al geamului de la etajul al treilea și-și putea imagina chiar rechizitoriul robespierrean cu care, de la microfon, prin stația de radioamplificare a școlii, l-ar fi ghilotinat pe nefericitul inculpat. Dar iconoclastului nu i se dăduse de urmă și directoarea trebuia în această zi să se mulțumească cu dantoni mai mărunți.*
4. Numește abaterile elevilor urcați pe platforma din curtea școlii.
5. Care crezi că este motivul pentru care încercarea de a sancționa abaterile de la regulament eșuează și se ajunge chiar ca școlarii să urce singuri pe platformă fără să mai aștepte controlul de la ușă?

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Rezumă în 25 – 30 de rânduri fragmentul reprodus mai sus.
2. Te recunoști în vreunul dintre personaje? Explică, într-un text de circa o jumătate de pagină, în care și de ce?
3. Folosind numai informațiile oferite de text, reconstituie, sub forma unui regulament școlar, obligațiile elevilor din acel timp.
4. Pe grupe de 4 – 5 colegi, discutați pentru a constata asemănări și/ sau deosebiri între prima zi de școală din anul care abia a început și cea descrisă în textul lui Ioan Groșan.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Există un loc al copilăriei care îți trezește amintiri plăcute? Descrie-l în fața colegilor.
2. Discutați, în grupe de 4 – 5 colegi, pentru a vă imagina și a descrie locul ideal în care ați fi vrut să vă petreceți copilăria.

Extras din volumul ***Povestea caselor***, prefață de Alexandru Paleologu, texte îngrijite și postfață de Andreea Deciu, Editura Simetria, București, 1999.

Faianța din sala de baie

de **Ecaterina Simu**

Modesta locuință a părinților mei, Florea și Elena Sima, a fost construită în 1926 pe terenul cumpărat de la negustorul Țicu Iavetz-Torcătorul, care deținea o suprafață mare de teren pe care a parcelat-o începând pe la mijlocul deceniului al 3-lea, formându-se străzile Negoiul și Meșterul Manole, perpendiculare pe str. Dristor fostă Gura Lupului – o mai veche margine a Bucureștiului.

Casa noastră a fost prima care s-a construit pe str. Negoiul, stradă inaugurată în anul 1932 printr-o festivitate onorată de prezența primarului Capitalei din acea vreme, Matache Dobrescu. Terenul era dublu, astfel încât imobilul avea număr poștal pe str. Negoiul 42 și pe Meșterul Manole nr. 45.

Casa avea următoarele dotări: apă curentă, canalizare, lumină electrică, telefon, încălzirea fiind mixtă – sobe cu lemne și cărbuni, sobă cu petrol la bucătărie și boiler electric pentru încălzirea apei la baie și la bucătărie. Odată cu refacerea instalației electrice prin anii '60 s-a instalat un contoar care înregistra consumul electric de noapte plătit cu 0,20 lei/KW de care am beneficiat până prin 1978. Atunci ne-a fost ridicat acest contoar cu ceas, deoarece s-a introdus sistemul draconic de plată, care sancționa depășirea unui număr minim de KW, impus de partidul comunist, prin prețuri mai mari. De asemeni, când acest minim era depășit, ne amenința pericolul întreruperii curentului.

În curte se găseau o grădină și un spațiu de circulat, pavat cu dale din beton. În grădină aveam un tei, un vișin turcesc, un brad, viță de vie și flori în toate sezoanele. În fiecare sezon făceam lucrări necesare bunului mers al casei astfel: primăvara se aranja grădina, se tăia vița, se văruiau pomii, apoi se stropea vița contra manei; vara se cumpărau lemnele pentru iarnă și petrolul; toamna se scuturau coșurile, iar iarna ne luptam cu nămeții de zăpadă din curte și de pe stradă.

Tatăl meu, Florea Sima, s-a născut la 4 aprilie 1897 în comuna Mânăstirea, județul Ilfov, a făcut războiul din 1918 pe monitorul „Lascăr Catargiu", ca sergent tunar, a fost decorat cu „Crucea Comemorativă" a

Scanned with OKEN Scanner

războiului 1916-1918, a fost împroprietărit şi în 1922 s-a căsătorit cu Linia Toneanu, născută în 1901 în comuna Vărăşti, judeţul Ialomiţa. Cu banii luaţi pe casa de zestre adusă de mama Elena, pe care au vândut-o, s-au stabilit în 1922 în Bucureşti, cumpărând terenul şi cu timpul construind casa la care apoi au adăugat, după necesităţi, alte încăperi.

Tatăl meu, orfan de tată de la 12 ani, al treilea copil din 7, a fost foarte studios: în Bucureşti, căsătorit fiind, cu serviciu şi copii îşi completează studiile absolvind în 1932 Şcoala de Construcţii „Unirea" de pe B-dul Regina Maria (fost Coşbuc), obţinând astfel dreptul de a lua lucrări de construcţie în antrepriză. Aceeaşi dorinţă de învăţătură am moştenit-o şi noi, copiii: Eugenia, născută în 1922, absolventă a „Academiei Comerciale"; Ana, născută în 1925 – secretară la Facultatea Energetică (I.P. Bucureşti); Marin, născut în 1926, arhitect la ISPE, şi Ecaterina, născută în 1935 – inginer constructor la ISPH.

Tatăl meu a lucrat cu arhitectul Petre Moroianu la restaurarea Mânăstirii Ciorogârla, cu inginerul Leonida Cijevski la Societatea Anonimă Română de Telefoane (S.A.R.), având lucrări curente la Centrala Telefonică Dacia, Palatul Telefoanelor (în urma bombardamentului), Concordia – Băicoi, Şcoala de Ucenici Galaţi şi numeroase lucrări de locuinţe particulare pe străzile Negoiul 33, Vlad Judeţul, Av. Iliescu şi la alte adrese din Bucureşti.

Viaţa după primul război mondial, dar mai ales în deceniul al 4-lea, luase o dezvoltare atât de mare, încât situaţia materială a familiei se îmbunătăţea an după an, astfel că părinţii, care aveau deja 4 copii, s-au gândit să facă investiţii în proprietăţi pentru urmaşi.

În casă era belşug, sărbătorile erau prilej de bucurie, odihnă şi reculegere sufletească pe un fond de bunăstare şi seninătate. În vara anului 1941 când, nu se ştie cum, un avion rusesc ajunge deasupra Bucureştiului şi lansează două bombe, una cade pe str. Negoiul, din fericire pe carosabil, cu avarii doar la două clădiri, formând un crater în mijlocul străzii.

În timpul războiului tatăl meu a fost mobilizat pe loc – fiind nevoie de constructori în timp ce se distrugeau atâtea clădiri. Desigur, viaţa nu mai decurgea ca până atunci; se simţeau unele lipsuri – ale produselor din străinătate, coloniale –, dar pâinea, carnea, laptele nu au lipsit niciodată; de asemenea lemnele ori petrolul pentru uz casnic.

Strada Negoiul era locuită de mici funcţionari, liber-profesionişti, mici meseriaşi, cofetari, având două băcănii cu grădini de vară. Vecinii cei mai apropiaţi au fost: la nr. 40 Jeny Dumitrescu, reporter sportiv la ziarul „Universul" (decedat în 1952), fiul vestitului Dumitru Dumitrescu, constructorul şi posesorul bicicletei cu o roată mare şi una mică, un obiect care a făcut senzaţie la sfârşitul sec. XIX. La nr. 44 locuia familia Mircea Arbuzescu, maestru cofetar la fabrica „Zamfirescu", vecini buni şi serioşi; la nr. 46 era proprietar Lazăr Marangos, un grec care avea atelier de produse zaharoase: în imobil exista şi o măcelărie pe care am regretat-o în anii care au urmat.

Vis-à-vis, la numerele 49 şi 51 aveau băcăniile domnii Iancu Tărăşescu şi Victor Iacobescu. Erau în permanentă concurenţă în desfacerea mărfurilor şi atragerea clienţilor. De asemenea, aceste locuri ne-au făcut nostalgia prin amintirea abundenţei, a varietăţii şi calităţii produselor care se găseau în aceste magazine: de la mezelurile cele mai fine la toate obiectele de menaj necesare în gospodărie.

La capătul străzii, la nr. 2 locuia, într-o casă cu 6 camere, avocatul Stupcan, a cărui fiică, după moartea soţului – arhitectul Sachelarie – s-a sinucis de groaza demolării casei în faţa căreia se găsea singură: din toată agoniseala lor şi a atâtor înaintaşi s-a ales praful; se cuvine cel puţin să nu-i uităm pentru trecerea lor demnă prin viaţa sfârşită atât de tragic.

Iată cum decurgea, pe strada noastră, o zi de vară în anii '38-'40. De cum se lumina de ziuă strada se trezea la viaţă: lucrătorii se duceau la serviciile lor şi începea „aprovizionarea gospodăriilor" de către negustorii ambulanţi astfel: primii erau lăptarii cu faetoane cu un cal, apoi căruţele gen

Scanned with OKEN Scanner

furgon, cu pâine proaspătă, chifle calde, care aprovizionau cele două băcănii, dar de la care putea cumpăra oricine. Apoi începeau iaurgiii, micii vânzători de gaz şi cărbuni, apoi căruţe cu peşte proaspăt în coşuri cu ghiaţă şi acoperite cu rogojini. Şi în tot acest timp, până după-amiază se perindau rânduri, rânduri de „olteni", termen devenit sinonim cu „negustori de legume şi fructe", care erau atât de îmbietoare, încât te făceau să le cumperi, chiar dacă de dimineaţă gospodina casei (mama) făcuse cumpărăturile la piaţă.

Mai erau şi negustorii de păsări, gheaţă, pepeni şi mărunţii vânzători ambulanţi de îngheţată, articole de mercerie, spre a numi doar câţiva, lăsând la o parte pe alţii mai puţin însemnaţi, dar care îşi aveau atunci rostul lor.

Cvartalul de locuinţe cuprinse între Str. Raion (Theodor Speranţia), Dristor, Dudeşti fiind construit încă din deceniul al 3-lea, se simţea lipsa unei biserici. Cea mai apropiată fiind biserica de pe Str. Delea Nouă, Arhiereul Calist. Până în 1955 biserica Sf. Paraschiva, parohia noului cvartal, funcţiona într-o casă de locuit de pe Str. Vlad Judeţul (fostă Corbescu). Prin străduinţa preotului paroh Ion Mihalcea şi donaţia enoriaşilor s-a obţinut ca, pe un scuar între străzile Leova (Cerceluş) şi Hârşova, să se ridice sfântul lăcaş.

Tatăl meu se află printre donatorii care au ajutat la construirea bisericii, punând la dispoziţie constructorilor schelăria necesară ridicării turlei, fapt consemnat în arhivele bisericii.

Străzile noului cvartal au căpătat nume de oraşe din Basarabia, însă după 1947 au fost schimbate astfel: Reni în Levănţicăi, Leova în Cerceluş, Vâlcov în Rodiei, Orhei în Chiparosului, Ismail în Miletin. A rămas neschimbat numele străzii Cogâlnic – probabil „noii" funcţionari ai Primăriei au crezut că numele venea de la Kogălniceanu, ilustrul om politic. În realitate Cogâlnic este numele unui mic râu din Basarabia, care se varsă în Marea Neagră prin lacul Saslâk, acum aparţinând Ucrainei.

Am ajuns şi la armistiţiul din 1944. După cum evoluau lucrurile, presimţeam că nu ne va aştepta ceva bun.

Prin 1947-48 au apărut „Oficiile de închiriere" – o altă invenţie comunistă draconică – care urmăreau să schimbe compoziţia socială şi politică a capitalei prin introducerea forţată în casele oamenilor, sub pretextul spaţiului excedentar, a „agitatorilor satelor", persoane de care aveau nevoie ca, în calitate de agitatori activişti de partid, asesori populari, să ajute la desfiinţarea civismului şi la introducerea terorii. În acelaşi timp, zeci, sute de mii de proprietari erau surghiuniţi în lagăre, închisori, familiile lor izgonite, pentru a face loc celor de mai sus, conform principiului bolşevic „Scoală-te tu ca să mă aşez eu".

Zilnic funcţionarii acestor oficii făceau controale, ameninţând; a trebuit să blocăm uşi cu mobile pentru a ascunde treceri şi comunicări între încăperi, spre a scăpa de o promiscuitate care se întrezărea la orizont.

Între timp surorile mele s-au căsătorit şi familia s-a mărit prin naşterea nepoţilor: Nicoleta – 1951, Cristian – 1956, Raluca – 1963.

Mărirea familiei a condus la micşorarea spaţiului de locuit. În 1954 tatăl meu a construit o nouă casă în Şos. Olteniţei, unde cumpărase un teren de 2000 mp. şi depozitase din timp toate materialele de care avea nevoie. Aici am locuit eu cu părinţii. Această casă a rezistat până în 1963, când a fost demolată conform Decretului 193: pentru familia noastră începuse seria demolărilor.

În 1974 am revenit în casa părintească printr-un schimb-rocadă în trei cu sora mea Eugenia şi o altă familie.

Am început reparaţia la acoperişul din tablă, am înlocuit vechiul boiler cu unul nou, am făcut un gard nou între vecini şi proprietatea noastră, iar după cutremurul din 1977 am refăcut gardul din zid de la stradă şi alte reparaţii la şarpanta din lemn, coşuri, instalaţia de apă curentă, turnat asfalt în curte şi altele minore.

Era o bucurie reîntoarcerea în casa părintească, regăsirea rădăcinilor şi amintirilor şi reunirea cu cei din familie care rămăseseră pe loc în casă.

Între timp, prin căsătoria nepoţilor se naşte a IV-a generaţie din familie, care locuieşte în casă: strănepoţii Ana-Sabina – 1983 şi Alexandru – 1986.

Dar, zilele casei sunt numărate: în toamna anului 1986 încep măsurătorile (care ştiam ce

Scanned with OKEN Scanner

anunțau), ca în primăvara anului 1987 să înceapă calvarul. Zilnic eram vizitați de funcționarii Spațiului locativ al Primăriei sectorului 3, care ne somau să ne facem bagajele. La Primărie, cozile erau interminabile, iar șeful Spațiului locativ (tov. Cornel Moldoveanu) s-a purtat cu noi de parcă am fi fost niște delincvenți; ne intimida prin strigăte ca și cum ne-ar fi prins în flagrant delict. Pentru că ni se ofereau locuințe proaste, separați – membrii celor 4 familii – unii de alții (tov. Cornel Moldoveanu avea mai multe serii de repartiții, cele bune dându-se după criterii pe care familia noastră nu le îndeplinea), am tot amânat mutarea.

Această întârziere a făcut să rămânem singurii de pe stradă nemutați; începuseră lucrările șantierului, firul telefonic ne-a fost tăiat, iar prin săpăturile buldozerelor s-au spart țevile și, ca urmare, pivnița s-a umplut cu apă. Presiunile psihice la care am fost supuși ne-au făcut viața un adevărat iad: la serviciu făceam față cu mari eforturi obligațiilor cu gândul la ce mă aștepta acasă, iar acasă zilele și nopțile se transformaseră în adevărate coșmaruri. În urma acestor torturi m-am îmbolnăvit de diabet pe fondul de stres, boală pe care o am și acum și pe care caut să o stabilizez.

După tot acest chin, noi – cele 4 familii – ne-am ales cu 3 apartamente în 3 sectoare ale capitalei: 2, 3, 4 – aceasta deoarece cerusem să fim mutați împreună așa cum locuisem și până la data demolării. După câtva timp (aproximativ 2 luni), am trecut pe la vechea adresă: casa fusese demolată, nu mai rămăsese în picioare decât un perete al sălii de baie pe care l-am recunoscut după plăcile de faianță. Am plecat pe str. Rodiei, încă nedemolată, unde într-o curte am văzut câinele foștilor noștri vecini, care ne-a recunoscut și s-a bucurat ca de stăpânii lui.

Așa s-a încheiat existența unui imobil, la edificarea și întreținerea căruia au contribuit 5 generații, a 6-a fiind abia născută. Comentariile și învățămintele care se vor desprinde, le las la aprecierea celor ce vor citi aceste rânduri.

Repere pentru studiul textului

1. Evocarea Ecaterinei Simu este un text nonficțional care reflectă o experiență personală. Numește trei caracteristici ale acestui tip de scriere, identificabile în text.
2. Identifică statutul social al familiei Simu; argumentează-ți răspunsul cu ajutorul informațiilor oferite de text.
3. Descrie viața locatarilor de pe strada Negoiul, în perioada interbelică.
4. Prezintă modul în care s-a schimbat viața familiei Simu, începând din anii 1947 – 1948.
5. Discutați despre comportamentul șefului Spațiului Locativ, *tov. Cornel Moldoveanu*.
6. Citește „printre rânduri" pentru a încerca să identifici atitudinea autoarei față de întâmplările evocate.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie o „poveste" de una – două pagini a casei/ a cartierului în care locuiești. O poți completa cu fotografii, documente, extrase din diverse publicații etc.
2. Care crezi că sunt *comentariile și învățămintele* care se desprind din acest text și pe care autorul le lasă *la aprecierea celor care vor citi aceste rânduri*? Scrie un eseu liber de una – două pagini, pe această temă.
3. Pornind de la informațiile oferite de text, realizează un portret de circa o pagină al Ecaterinei Simu.

Scanned with OKEN Scanner

1. Povestiți, în grupe de 4 – 5 colegi, ceea ce cunoașteți despre sistemul de învățământ de până în anul 1989.
2. Discutați, întreaga clasă, despre examenele prin care tocmai le-ați trecut: despre rostul lor, despre modul în care v-ați pregătit, despre conținutul și gradul de dificultate al subiectelor etc. Având în vedere liceul unde învățați în acest moment, credeți că a meritat efortul?
3. Relatați, în fața colegilor, o întâmplare (amuzantă/ neplăcută) legată de perioada examenelor.

Textul a fost extras din volumul ***O lume dispărută*** de Paul Cernat Ion Manolescu Angelo Mitchevici Ioan Stanomir. Autorii, tineri universitari și critici literari, își prezintă cartea astfel:

Am reunit în volumul de față câteva istorii personale despre o perioadă trăită „la firul ierbii" și relatată din perspectiva unor oameni pentru care sfârșitul comunismului ceaușist a coincis cu sfârșitul adolescenței, iar Vârsta de Aur a copilăriei s-a suprapus peste perioada de apogeu a Epocii de Aur. Ne-am dori ca textele să fie citite nu de un judecător, ci de cineva capabil să înțeleagă sensul relativității lor. Am tăcut asupra unor aspecte din propria biografie și am dezvăluit altele. Cei de vârsta noastră vor recunoaște, cu siguranță, atmosfera unui cotidian familiar, dar pentru cei ce nu păstrează amintiri directe de atunci, totul e, deja, ficțiune. Prin istoriile adunate aici am dorit să deschidem și să închidem o poartă către un trecut magic, atroce și tandru, știind foarte bine că el nu va putea fi recuperat niciodată până la capăt.

Supraviețuirea sub un clopot de sticlă

(fragmente)

de **Paul Cernat**

Prețul succesului

În 1978 s-a hotărât ca, în conformitate cu sloganul „Învățământ-Cercetare-Producție", să se generalizeze învățământ-ul industrial – industrializarea forțată a liceelor își urma neabătut cursul. Chiar și liceul de filologie-istorie Zoia Kosmodemianskaia primise sarcina înființării unei secții de industrie ușoară. Liceele de matematică-fizică introduseseră secții de Electrotehnică și, mai ales, Mecanică, asta presupunea multă practică în producție și materii tehnice de profil. Numărul claselor de mate-fizică fusese drastic redus, intrau acolo numai „vârfurile", iar „cultura generală" umanistă care se făcea la adăpostul firmei „reale" fusese marginalizată suplimentar. Egalizarea liceelor de elită cu cele industriale

Scanned with OKEN Scanner

urma să aibă loc prin nivelarea în jos a celor dintâi. Ce ieşea din liceele industriale era un dezastru, mulţi dintre tinerii absolvenţi erau abrutizaţi, abia ştiau să scrie (cu litere de tipar, fără ortografie şi punctuaţie) şi să socotească; asta nu-i împiedica totuşi să se înscrie şi ei, ca nişte oi snoabe, la facultate unde picau la admitere cu note de unu. La fel, în liceele de mate-fizică, „calificările tehnice" ale elevilor erau practic nule, nimeni nu avea ce face cu ce ieşea de pe urma „practicii". Făceam meditaţii la matematică unde rămâneam însă mediocru, iar o notă insuficientă la română putea avea consecinţe dezastruoase, ajungeam naibii la vreun liceu industrial... Semănătoarea şi Vulcan erau adevărate sperietori („învăţaţi, boilor, că vă mănâncă Semănătoarea!"), penitenciare pline de patibulari lumpeni, reduşi mintal, alcoolici şi violenţi. A ajunge acolo însemna sfârşitul, nu mai puteam ieşi la suprafaţă – văzându-mă „băiatu' lu' mămica", derbedeii m-ar fi nenorocit, legea junglei... Adevărul e că liceele industriale erau şcoli profesionale deghizate în licee, aşa cum liceele de mate-fizică erau licee de cultură generală camuflate industrial. Oricum, chiar în liceele industriale ceva mai bune, viitorul mi-ar fi fost ca şi blocat, nu mă simţeam destul de puternic pentru a „recupera". Nu era, apoi, de mine, să zicem, meseria (profitabilă) de mecanic auto. Brutal spus, voiam să fac o facultate la zi (nu la seral sau la subingineri, unde trebuia să lucrezi în întreprindere) ca să-i „păcălesc" cu armata, să evit munca fizică, să trăiesc cât mai mult pe socoteala părinţilor şi să parazitez pe socoteala statului, să-mi conserv existenţa contemplativă, „boierească", de belfer, fentându-i pe toţi, minţind şi ascunzându-mă – „noi gândim, nu muncim". Poate aş fi intrat de formă şi în PCR, oricum devenise o fantoşă. Deocamdată, trebuia să câştig încă patru ani.

Optasem, după o matură chibzuinţă, pentru Liceul de Matematică-Fizică „Nicolae Bălcescu" (fost şi actual Sfântu-Sava). Voiam un liceu de elită, cu elevi şi profesori buni, tradiţie şi prestigiu antebelic. Ştiam că la „Bălcescu" sunt profi „legendari" – Matrosenco de matematică, Săceanu şi Rusu de fizică, Pavnotescu de română, Mândruţ de geografie, Zbuchea de istorie ş.a. – în plus, era un liceu mai sobru decât „Lazăr" (către care m-ar fi tras ata după lectura Medelenilor şi a lui Cişmigiu & Co.). Mai tare era doar Liceul de Informatică, dar acolo mergeau cei foarte buni la matematică – nu era de mine. Bulevardul, Cişmigiul, Calea Victoriei, casele vechi, italiene, din jur, cu patina lor elegant-interbelică, erau decorul meu favorit, visam iubiri adolescentine cu tipe „aristocrate", camaraderii exemplare, stil. Opţiunea mea era una pentru „burghezia intelectuală" – nici „artist", nici la „munca de jos".

Liceul m-a întâmpinat masiv, sever, cu ale sale culoare întunecoase şi un puternic miros de terebentină. Examenul l-am dat într-o sală cu vedere spre biserică. „Matematica" a decurs acceptabil, dar subiectele la literatură m-au făcut să pălesc. Unul era Neamul Şoimăreştilor. Celălalt era însă Comunistului de Labiş. „Comentaţi versul «Nimic pentru tine, tot pentru toţi»", ironia sorţii, sacrificiul de sine în favoarea colectivităţii era tot ce detestam mai mult... O iniţiere roşie cu spatele la zid. Măcar dac-aş fi fost foarte bun la matematică, aşa însă eram la mâna Comunis-tului care-mi specula slăbiciunile. Ori nu scriam nimic despre poezeaua lui Labiş şi riscam să pic (pe proba de matematică nu mă puteam baza, iar gramatica nu era punctul meu forte), ori făceam un comentariu ditirambic şi intram. Am ales varianta compromisului şi am scris un comentariu greţos-apologetic – un text în care nu credeam o iotă; îmi dădusem a însufleţirii vomă. Am intrat la „Bălcescu", secţia Electrotehnică, cu 8,75 – 9,50 la română şi 7,91 la matematică. Intram oricum, dar dacă nu scriam nimic la

Scanned with OKEN Scanner

Comunistului *intram la Mecanică, unde erau elevi mai slabi şi „derbedei". Îmi plătisem cei patru ani pupând unde trebuie, aşa începea totul. Eram acum în* middle class-*a liceului, între elita de la Mate-Fizică şi „grobienii" de la Mecanică. O victorie* a la Pyrrhus, *încă una ca asta şi eram pierdut, o simţisem ca pe o înfrângere.* [...] *Dar, cel puţin,* nu publicasem *textul despre* Comunistului, *nu mă compromisesem public – cel puţin pe terenul ăsta, bătălia nu era încă pierdută.*

Pe primele două locuri intraseră, cu 10, fetele unui poet şi activist ceauşist (am mai văzut, pe listă, şi alţi copii de ştabi). Resentimentul faţă de „piloşi" a fost foarte puternic. Mai târziu, când am auzit că una dintre fetele bossului dă la Filologie şi când am văzut care erau standardele pentru examen în condiţiile în care numărul de locuri era, pe atunci, foarte mic (chiar dacă intram, posturile bune la repartiţii le reveneau tot lor), am hotărât să abandonez gândurile „filologice" şi să mă orientez către Politehnică, acolo barem riscul era minim, ca şi contaminarea ideologică, oricum nu mă interesa decât ca un excelent loc de refugiu. Bombardamentul non-stop de recitative, de „momente poetice solemne", ode şi imnuri, de lirisme înfiorate era ca o poluare radioactivă, nu puteai să-i stai în preajmă fără a te contamina. Toţi cei care mă îndemnau să dau la Filologie trebuiau să afle, o dată pentru totdeauna, că nu mai voiam... Mi se solicitase colaborarea la revista liceului, dar când am văzut paginile ornate cu semnături de piloşi, cu versuri patriotice leşinate şi editoriale cu partidul, mi-am promis – vechiul meu orgoliu fanatic – să nu public sub Ceauşescu nici un rând „literar" decât ameninţat cu moartea, cu bătaia sau exmatricularea, şi să nu particip la nici o olimpiadă „umanistă" (la cele de la materiile „reale" oricum nu eram în stare). Eram atât de hotărât să nu mă amestec cu ei, încât am optat pentru o ascezăpolitică radicală numai ca să-mi demonstrez că se poate trăi şi aşa, *refuzând orice vanitate publică. Jucasem, de nevoie, după regulile lor la admitere, n-aveam să mai joc acum, benevol – speram că Politehnica mă va „echilibra". Ca să rămân „lucid", „la suprafaţă", trebuia să-mi dezvolt latura „pozitivă", „raţională", pregătindu-mă în domenii pentru care nu aveam vocaţie – mate-matica şi fizica – ceea ce, privind retrospectiv, nu regret deloc. Ţineam atât de mult la literatură, încât voiam s-o protejez de orice vecinătate oficială, a publica într-o revistă cu texte festive în cuprins echivala unei înregimentări în tabăra duşmanului. Nu participam la cenacluri, nu citeam presă literară, scriam uneori singur, acasă, pe furiş, pur defulatoriu, nici măcar „pentru sertar", blesteme obscene la adresa lui Ceauşescu sau descrieri stângace ale demolărilor, şi mă speriam de ce scriam. Totul era destinat coşului cu hârtie igienică, aruncam foile imediat, având grijă în prealabil să le rup în bucăţele pentru ca textul să nu poată fi citit nici de cei care l-ar fi găsit, întâmplător, prin gunoaie. Nu-i vorbă, nici nu merita altă soartă... Scriam „în gând" despre ce trăiam, gândeam în diferite „stiluri", dar asta nu puneam pe hârtie, lăsam pentru „altădată".*

„Capricii" uteciste

Drumul spre liceu trece printre vechi şi elegante clădiri italiene, pe strada Puţul cu Plopi. În faţa Casei memoriale „Constantin Tănase", un alienat stătea ore în şir în patru labe. Avea nişte ochi minunat de albaştri, senini şi goi, dinţi de hârciog şi un zâmbet extatic. Noi îi spuneam „Goya". Chiar alături de liceu era (e) o şcoală ajutătoare, trebuia să ştii să eviţi oligofrenii care se legau de tine. Dar spiritul vesel al adolescenţei îşi râdea de asta. În noiembrie 1986 am fost făcut utecist „cu clasa" la Primăria sectorului 1, de pe bulevardul Titulescu (o ceremonie formală, la întoarcere o colegă a scos

Scanned with OKEN Scanner

dintr-un rucsac un casetofon cu baterii şi a pus o casetă cu Madonna, Papa don't preach răsuna pe bulevardul 1 Mai...). Ne-am ales ca paratrăsnet şi secretar UTC pe clasă o fată deşteaptă şi de treabă, care locuia în Aviatorilor. Anul şcolar debutase cu marea adunare din curtea interioară, în prezenţa corpului didactic şi a directorului Giurgiu. Se pregătea aniversarea a trei sute de ani de la înfiinţarea Academiei Domneşti de la „Sf. Sava", sub domnia lui Şerban Cantacuzino. Eram, deci, elev al celui mai vechi liceu bucureştean. L-am văzut dând raportul pe elevul secretar-şef UTC al liceului, un tânăr serios, viitor candidat la Drept, azi – universitar şi expert juridic la o organizaţie pentru drepturile omului... După câteva zile, avea loc în sala de festivităţi procesul elevului Bălaşa dintr-a XII-a, fiu de general Secu, acuzat de viol. Soarele filtra o pulbere de miere printre castani. Procesul s-a desfăşurat cu uşile închise în prezenţa corpului profesoral, a forţelor de Miliţie şi a unor tovarăşi în haină de piele. În urma procesului, acuzatul, un blond gen halterofil, îmbrăcat în blugi şi ţinte, a fost mutat formal, chipurile disciplinar, la Liceul de Fizică Atomică de la Măgurele.

În noiembrie 1986 mi-am îndeplinit şi prima datorie „civică", votul la referendumul pentru pace. În criză de prestigiu internaţional, Ceauşescu hotărâse să-şi marcheze iniţiativa Anului Internaţional al Păcii reducând cu cinci procente cheltuielile pentru înarmare. În zi de noiembrie, la ora 8,00, într-o sală a liceului, nu mai ţin minte care, au venit listele pe care trebuia să semnezi public „da", sub supraveghere directă, cu seria şi numărul buletinului proaspăt eliberat de miliţie.

La alegerile pentru secretariatul UTC pe clasă delegam prin vot şi înţelegere consensuală câţiva responsabili – cu fondul clasei, cu propaganda etc. Erau „recomandaţi" deopotrivă de „rezultatele bune la învăţătură", de „aptitudinile organizatorice" şi de faptul că erau fii de persoane sus-puse – altfel, colegi cumsecade, protejau clasa împotriva presiunilor administrative pe linie de partid şi ţineau, la orele speciale, obişnuitele „informări politice" cu lecturi din presa de partid despre „evenimentele politico-diplomatice" şi „legislative" ale săptămânii avându-l în prim plan pe Tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Într-a XI-a, o fată deşteaptă şi ambiţioasă, pe care o „simpatizam", m-a propus, în glumă, „secretar cu propaganda". Luat prin surprindere, am luat de bună propunerea – „Nu, îmi pare rău, nu mă simt capabil de o astfel de funcţie, sunt iresponsabil". Adevărul era însă că aveam „papagal" şi o memorie prodigioasă pentru frazeologia oficială, prindeam din zbor şi memoram spontan tot ce era mai grotesc, de la cuvântări la versuri de muzică uşoară sau de petrecere... Aşa „mă scoteam" la lucrările de la filozofie (marxist-leninistă) şi de la Cunoştinţe Social-Politice şi Economice, unde aveam ca profesoară o activistă picantă, cu un debit verbal impresionant. Nu ştiam formulele economice, dar cu poncife din cuvântările Tovarăşului şi documentele de partid (pe care uneori le inventam) luam numai nouă şi zece.

Pentru că la vârsta asta tinerii trebuie să se distreze, să danseze, diriginta, o femeie foarte de treabă altminteri, organiza lunar, de printr-a X-a, în sala de sport a liceului, „reuniuni" mămoase, socializări cu muzică şi dans, la care asista, chemând câteodată şi părinţii. Evitam să particip, ideea de a fi privit, studiat şi evaluat de părinţi şi profesori dansând în cadru organizat cu o fată mă revolta, preferam să spună că sunt fraier. Tinerii le aveau oricum pe ale lor, ceaiuri şi escapade pe şestache. În general, detestam să aud vorbindu-se despre „unitatea colectivului", despre „datoria morală faţă de el" şi altele asemenea. Intimitatea era sacră pentru mine. Când mă simţeam „ademenit", şantajat sentimental şi „manipulat" pentru a fi „supravegheat", dispăream „ca măgaru-n ceaţă", suspicios

Scanned with OKEN Scanner

(„aha, vor să mă aibă la mână"), rezistam încăpățânat, le aveam eu pe ale mele, mai bine la bodegă în cartier, făcând mișto superior cu o bere-n față. Cu siguranță, eu eram cel „aberant", nu „ei". Uneori ne duceau în marea sală de festivități a liceului pentru a urmări vreun program festiv omagial, dar și acolo, după ce plecau corurile și recitatorii cu partidul, ne holbam la „bulanele" frumoaselor colege balerine, „albe, stârnind instinctul satanic", fluturând eșarfe diafane pe un fundal cu porumbei ai păcii. Câteodată aveam program „teatral", echipa de elevi-actori a liceului se producea cu o piesă comunistă scrisă de vreun olimpic, în timp ce în spatele sălii noi vorbeam despre fotbal, făceam mișto, jucam telefonul fără fir și spuneam bancuri porcoase... Pe băncile din față, activiștii aplaudau frenetic piesa. La alegerile UTC pe liceu, când, adunați în aceeași sală, trebuia să votăm, mă „abțineam".

N-am văzut niciodată zona Primăverii, n-aveai acces în cartierele rezidențiale, înțesate de militari, milițieni, securiști și mașini negre, „corp diplomatic" sau de pază. Cu excepția celor improvizate la munte, n-am fost niciodată până în 1990 într-o discotecă (după 1986 nici nu prea mai auzisem că erau decât la casele de cultură ale studenților și la mare, la Costineștiul lui Nicușor și al „uteciștilor" lui). N-am fost niciodată la Cântarea României. N-am fost niciodată la vreo defilare. Nici la Daciadă. Nici la demonstrații pe stadion. Nici la întâmpinări. Nici la concursuri. N-am participat niciodată la mitinguri până la capăt, mă pierdeam pe drum, deși ne scoteau deseori la defilări și la marile manifestații festiviste cu lozinci, cercuri și flamuri. Porneam din fața liceului, făceam joncțiunea cu coloanele de la alte licee (bine conduse de instructori și băieți în civil), intram pe Calea Victoriei și ieșeam prin Aviatorilor la Șosea. În Piața Scânteii, trebuia să aibă loc, într-o mare de sute de mii de oameni, întâmpinările cu flori și steguleț ale conducătorilor. Peste tot, portrete, flamuri, lozinci...

Mă izolam de grup, oricum nu mi se simțea lipsa. Simulam că stau de vorbă ba cu unul, ba cu altul până ajungeam în urma coloanei liceului, îmi imaginam că dejoc filaje, îmi calculam mișcările astfel încât nimeni să nu observe nimic, ajungeam în rândurile celor de la alt liceu unde nu mă știa nimeni, deja veneau șiruri din toate părțile, sute de mii de oameni cu lozinci uriașe și portrete, pas cu pas, printre milițieni și securiști, ajungeam pe trotuar ca simplu pieton lângă capătul tramvaiului 41 și al autobuzului 105. Mergeam încet, mimând nepăsarea, cum treci pe lângă câini, atent să nu te latre. Așa dispăream, „singuratic și uitat", dar liber, cu un rânjet de triumf pe chip, îi lăsam pe manifestanți să se ducă la treaba lor, să scandeze, mă urcam în autobuz cu bătrânii, țiganii și muncitorii, șmecher, la capăt prindeam loc pe scaun, cu o carte în mână scriam în cap privind pe geam străzile vechi din jurul gării, cartierele patriarhale, pitorești, ajungeam în Basarab, apoi în Bulevardul Regiei, lângă Stadionul Sportul, și apoi în Drumul Taberei, acasă...

Refuzând ritualurile colective, îmi construiam ritualuri de uz personal...

Practică productivă sau vacanță cu înlocuitori

Făceam practică productivă – două săptămâni la început de trimestru, două la sfârșit – în atelierele de la subsolul liceului, apoi la „Electrotehnica". Acolo făceam, chipurile, circuite integrate, le lipeam cu letconul etc. Greu de spus cine ar fi avut ce face cu rebuturile noastre. Pierdeam vremea opt ore pe zi, jucam spânzu-rătoarea, cadavre exquis *(subiect-predicat-atribut-complement)*, origami, „vapoare", fotbal cu bani, lapte gros, leapșa și, mai ales, cărți „pe porunci" (cel mai mișto era când jucam pe „sărutatele" și sărutam pe gură fetele

Scanned with OKEN Scanner

care își retrăgeau buzele repede, râzând). Făceam chetă să le cumpărăm maiștrilor whisky, iar ei – în funcție de calitatea cadourilor – ne dădeau medii mari, nu ne puneau decât formal la muncă și ne lăsau să plecăm mai repede acasă sau... în Cișmigiu. În definitiv, ei reparau bobinele, circuitele și transformatoarele pe care le stricam sau le lăsam nefăcute, boicotând planul liceului... La practica de la întreprinderea „Electrotehnica" stăteam numai două-trei ore în fabrică și jucam table și cărți pe porunci între noi sau cu muncitorii, care chiuleau pe ruptelea și ne mai îmbiau la câte-o gură de rom sau de țuică. Practica era un respiro, o pseudovacanță unde recuperai la meditații ce nu puteai să faci într-o săptămână normală. Orarul era inuman de aglomerat, șase-șapte ore zilnic, sâmbăta era zi lucrătoare, câteodată ne chemau și duminica dimineața, pentru „consultații".

Repere pentru studiul textului

1. Încadrează acest text într-unul dintre cele două tipuri, *ficțional – nonficțional*, și argumentează-ți opțiunea.
2. Compară subiectele de la examenul de admitere descris mai sus cu cel de la examenul pe care tocmai l-ai susținut pentru a constata asemănări sau deosebiri. Dacă ai putea, pe care l-ai alege?
3. Explică sensul expresiei *o victorie á la Pyrrhus*.
4. Reconstituie o zi din viața de elev al anilor '80, folosind numai informațiile oferite de textul de mai sus.
5. Care erau opțiunile unui absolvent de liceu al anilor '80, în caz că ar fi vrut să-și continue studiile?
6. Selectează informații despre narator care să-ți permită să-i creionezi un portret.
7. Explică semnificația titlului cărții, având în vedere fragmentele reproduse mai sus.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Discutați, fiecare dintre voi, cu părinții sau cu persoane care au absolvit liceul înainte de anul 1989, despre modul în care au învățat: despre materiile studiate, despre manuale, despre examene, despre colegi, despre regulamente școlare, despre profesori etc.
2. Organizați în clasa o dezbatere pe tema „*Învățământul ieri și azi*" în care să discutați despre cele aflate (de la cei mai în vârstă, dar și din textul lui Paul Cernat).
3. Scrie un eseu liber, de două – trei pagini, având ca temă „*Școala – așa cum mi-aș dori-o eu*", în care să-ți exprimi opinia în legătură cu învățământul actual. Poți avea în vedere și problemele discutate în cadrul dezbaterii.

Scanned with OKEN Scanner

1. Numeşte, în ordine descrescătoare, trei moduri, cele mai plăcute, în care obişnuieşti să-ţi petreci timpul liber.
2. Imaginează-ţi şi descrie cel mai neplăcut mod în care ţi-ai putea petrece week-end-ul viitor.

Mircea Kivu este sociolog. Textul a apărut în revista *Dilema*, Anul IX, nr. 425, aprilie, 2001.

În timpul liber, de-a tipologia

de **Mircea Kivu**

Nu ştiu din ce pricină, o parte din lucrurile pe care le facem (sau nu) sunt denumite „activităţi de timp liber". De ce oare când faci piaţa se cheamă timp liber, iar când spui bancuri cu colegii de serviciu e muncă, e un mister. Abandonez chestiunea epistemică la acest stadiu şi (în timpul liber) deschid Barometrul de opinie publică *(ultimul, realizat de CURS în noiembrie 2000 pentru Fundaţia pentru o Societate Deschisă). La capitolul* Timp liber, *oamenii au fost întrebaţi cât de des citesc ziare; ascultă radio; se uită la televizor; discută politică; citesc cărţi; fac cumpărături; merg la biserică; la cinematograf; la discotecă, bar, spevctacole de muzică uşoară; la teatru, spectacole de comedie (astea nu-s tot teatru?), concerte de operă sau muzică clasică; la baruri şi restaurante; fac sport.*

Până în mai 2000, s-a înregistrat (o îngrijorătoare?) tendinţă de scădere a timpului acordat principalelor asemenea activităţi: proporţia celor care (ziceau că) citeau ziare aproape zilnic fusese în mai 1999 de 28%, în noiembrie 1999 de 24%, în mai 2000 de 19%; în aceleaşi perioade, proporţiile corespunzătoare pentru ascultatul radioului fuseseră 64%, 63%, 50%; pentru privit la televizor – 80%, 80%, 66%; pentru discuţiile politice – 15%, 13%, 11%; pentru cititul cărţilor – 14%, 10%, 9%. Ei bine, lucrurile s-au mai redresat în noiembrie 2000, când citeau ziarele aproape zilnic 22% din adulţii români, ascultau radio 54%, se uitau la televizor 74%, discutau politică (numai?) 14% şi citeau cărţi (aceiaşi?) 9%. Explicaţiile ar fi multe, una e că în mai 2000 era tare frumos afară (de aceea, poate, proporţia celor care făceau sport măcar o dată pe săptămână în luna mai era de 9%, iar în noiembria de numai 6%).

Dincolo de aceste suişuri şi coborâşuri, mă gândesc că una e să-ţi petreci timpul liber la televizor şi alta – făcând sport, la discotecă sau cu o carte în mână. E (vorba sociologilor) chestie de stil de viaţă. Acesta e un concept din cale afară de abscons, anevoie de definit şi de-a dreptul îndărătnic la operaţionalizare. Dacă-i aşa, mi-am zis, să lăsăm numerele să vorbească, şi am pus calculatorul să muncească (el n-are nevoie de timp liber). Una din abilităţile sale statistice se cheamă „clusterizare" („înciorchinare" ar suna ca dracu, „aglomerare" îmi pare impropriu).

Scanned with OKEN Scanner

Asta înseamnă că, dacă ai o sumă de indivizi care au răspuns fiecare cum l-a tăiat capul la o (altă) sumă de întrebări, poți să-i ceri piticului din calculator să ți-i grupeze după cum i se pare lui că se aseamănă răspunsurile lor (nu fiecare în parte, ci toate laolaltă); el habar neavând de semnificația acestor întrebări și răspunsuri. Mai exact, el construiește niște „tipuri ideale" de combinații mai frecvente de răspunsuri, după care așează indivizii în clase în funcție de apropierea sau depărtarea față de acestea.

Cerând așadar mașinăriei să-mi orânduiască cei aproape 1800 de oameni care răspunseseră sondajului cu pricina (noiembrie 2000) după cât de des făceau cele douăsprezece lucruri enumerate mai sus, adică(?) după felul în care-și petrec timpul liber, după ce a „râșnit" preț de o pasiență, m-a înștiințat dumneaei că că avem de-a face cu trei grupe de indivizi. În prima grupă au intrat cei care excelează, în sensul că înregistrează frecvențe mai mari decât ceilalți, în mersul la discotecă, la cinema, la teatru, dar și, oarecum surprinzător, în privința cititului cărților. Le-aș spune „activii", numai și numai convențional, căci și cititul cărților presupune, în comparație cu privitul la televizor și cititul ziarelor, o operație de selecție. Cei din a doua grupă au în comun faptul că, îndeobște, declară cea mai mare frecvență a citirii ziarelor, a discuțiilor despre politică, a privitului la televizor și a mersului la cumpărături. Le-am lipit, ca să-mi fie mai ușor să-i recunosc, eticheta „serioși". Ultima grupare excelează prin frecvența mare a răspunsului „deloc" la toate întrebările, cu excepția mersului la biserică. I-am numit, tot convențional, „abstinenții".

În mai 2000, abstinenții *erau cei mai numeroși (43%), fiind urmați de* serioși *(38%),* activii *fiind restul de 18%. În noiembrie, o parte din* activi *se transformaseră în* serioși, *proporțiile respective devenind: 41%* abstinenți, *43%* serioși, *14%* activi.

Statistic vorbind, activii *locuiesc mai ales în orașele mijlocii și în Transilvania, au studii medii sau superioare, vârsta între 18 și 35 de ani, sunt de sex masculin.* Serioșii *sunt în orașele mari, Muntenia și București, dar cel mai frecvent s-au născut în altă localitate, au între 35 și 59 de ani, predomină între muncitorii calificați, funcționari și lucrători comerciali, tehnicieni și maiștri, precum și între profesiile tehnice cu studii superioare (adică, ingineri).* Abstinenții *locuiesc în Moldova și în rural, au studii elementare, sunt femei cu vârsta de peste 60 de ani, lucrează ca agricultori sau muncitori necalificați. Românii și țiganii sunt mai degrabă* abstinenți, *maghiarii –* serioși.

Cei mai mulțumiți de felul cum trăiesc sunt activii, *cei mai nemulțumiți –* abstinenții; *la fel stau lucrurile în ce privește felul în care se așteaptă să trăiască ei peste un an.* Activii *cred cu cea mai mare tărie că e bine să avem economie de piață,* abstinenții *vor un singur partid.* Activii *se tem mai mult decât ceilalți de șomaj și criminalitate;* serioșii *– de viitorul copiilor;* abstinenții *– de prețuri și boală. Dacă ar avea suficienți bani ca să trăiască fericiți până la sfârșitul vieții, cei mai mulți dintre cei care ar continua să muncească sunt* activii, *cei mai puțini –* abstinenții *(asta și pentru că printre ei sunt cei mai mulți vârstnici). Cele mai multe bilete de Bingo le cumpără (ați ghicit!)* serioșii; *tot ei sunt cei care au cel mai frecvent datorii la întreținere.*

Am mai putea vorbi despre diferențierea intențiilor de vot ale tipurilor de consumatori de timp liber, dar îmi pare cu totul lipsit de haz.

Scanned with OKEN Scanner

Repere pentru studiul textului

1. Textul reprodus mai sus este:
   a. jurnalistic;
   b. juridic-administrativ;
   c. ştiinţific.
2. Argumentează-ţi răspunsul într-un text de maximum zece rânduri.
3. Textul reprodus este:
   a. argumentativ;
   b. descriptiv;
   c. informativ;
   d. narativ.
4. Argumentează-ţi răspunsul într-un text de maximum zece rânduri.
5. Prezintă următoarele elemente ale situaţiei de comunicare (*emiţător*, *receptor*, *mesaj*, *cod*, *canal*, *context*) în textul de mai sus.
6. Identifică elemente de limbaj colocvial în textul lui Mircea Kivu. Vei constata, fără îndoială, frecvenţa lor relativ mare. Care crezi că este motivul?

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Discutaţi în clasă şi refaceţi, sub forma unui chestionar, întrebările sondajului CURS.
2. În grupe de 4 – 5 colegi, realizeaţi, printre rude, prieteni, colegi din alte clase ale liceului, vecini etc. (minimum 25 – 30 de persoane intervievate de fiecare dintre voi) un sondaj asemănător cu acela analizat de Mircea Kivu. Comparaţi rezultatele voastre cu cele ale sondajului CURS pentru a observa dacă în cei patru ani care au trecut, s-au produs schimbări semnificative în ceea ce priveşte răspunsurile obţinute.
3. Răspunde şi tu la întrebările sondajului şi compară rezultatele obţinute cu ale celorlalţi.

EVALUARE SUMATIVĂ

Textele reproduse în acest capitol conţin informaţii, impresii şi comentarii despre viaţa românilor de-a lungul a mai bine de o sută cincizeci de ani. Exprimă-ţi opinia, într-un eseu liber de două – trei pagini, despre lumea descrisă, raportând-o la propria ta experienţă de viaţă. Ţi-ar fi plăcut să trăieşti în vreuna dintre acele perioade? Consideri că lumea s-a schimbat radical de-a lungul atâtor ani şi dacă da, în bine sau în rău? Cum ţi-ai dori să fie viaţa ta în următorii cincizeci de ani?

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Descrie oral un tablou al înserării care te-a impresionat.
2. Discutați între voi pentru a alege cea mai potrivită definiție a vânătorii dintre cele de mai jos. Motivați-vă alegerea.
   - o crimă;
   - un sport;
   - un act de curaj;
   - un act de cruzime;
   - un mijloc de supraviețuire;
   - o probă de îndemânare;
   - o activitate accesibilă numai inițiaților;
   - un mod de petrecere a timpului liber.

Țara de dincolo de negură (publicată în 1926) face parte din suita cărților sadoveniene de călătorie, vânătoare și pescuit, alături de ***Împărăția apelor, Nopțile de Sânziene, Valea Frumoasei, Ochi de urs*** ș.a. Tema centrală a acestei cărți de evocare este natura, titlul volumului constituind o metaforă pentru întregul spațiu românesc,nealterat de civilizație: pădurile Bucovinei, munții sălbatici, bălțile Siretului și Prutului, până la Dunăre. Liric și reflexiv, ironic sau nostalgic, dar mimând detașarea, Sadoveanu reconstruiește parcursul propriei inițieri în vânătoare. Titluri ale povestirilor din acest volum cu caracter unitar prin alegerea unui pretext unic, vânătoarea, și a unui erou unic, natura, sunt: ***Uceniciе, într-o breaslă veche, Vânători de lupi, în veacuri vechi, Ploaie, în păduri îndepărtate, Lupii de la Cucoara urmează un război neistovit, Pasaj de rațe, sara, Gâște sălbatice, – adică numere incomensurabile, Oameni din bălți, lângă ostrovul lui Caliniuc, Vânt dinspre Căliman, Dihania singurătății*** ș.a.

Cartea se înrudește prin tema vânătorii cu ***Pseudokinegeticos*** de Al. Odobescu, dar și cu prozele lui Al.I. Brătescu-Voinești sau Emil Gîrleanu. Poet al naturii, Sadoveanu anticipează scrierile lui Geo Bogza.

Scanned with OKEN Scanner

Țara de dincolo de negură

Pasaj de rațe, sara

de Mihail Sadoveanu

Intrăm pe baltă către ora 5, când căldura zilei de vară începe să se mai potolească. Plutim în apele Jijiei, aproape de vărsarea lor în Prut, pe-o baltă întinsă, cu multe ascunzişuri şi cotloane; şi cum ne-am depărtat de satul Cristeşti, între păpurişuri şi stufării, mă simt, ca şi-n alte dăți, departe, foarte departe de oameni. Măsura în metri, către dealurile din dreapta şi din stânga Prutului şi către satele din preajmă, ştiu că n-ar cuprinde un număr mare; pe ape însă s-a ridicat o aburire tremurătoare, un painjeniş auriu, prin care toate se prevăd schimbate. Toate s-au tras mai îndărăt şi s-au micşorat. S-au stâns şi zgomotele familiare ale uscatului; şi-n ținutul cu totul nou şi altul, în care am intrat, încep să percep alte zvonuri şi alte sunete.

– Moş Barnea, vorbesc eu cu glas scăzut luntraşului; treci dincolo de hà tie, către Vladnic ori Timircan...

Hà tia e un vechi dig de pământ, pentru stăvilirea şi regularea revărsărilor. Vladnicul e limpezişul cel mai întins al regiunii, de aceea îi şi zic luntraşii luciul Vladnicului. Iar Timircanu e un cotlon misterios ca şi numele pe care-l poartă. Numele mai cu samă îmi place să-l rostesc. Are în el ceva vechi şi barbar, – cuprinde în el o coloare asiatică: văd în el figura încruntată a unui han pe care-l chema Temir. Nu ştiu bine încotro se află, însă deseori cer luntraşilor să mă ducă într-acolo: înspre balta lui Temir-han. Hà tia cea veche – alt nume ciudat şi străin – de mult e ruptă şi părăsită, şi apele primăverii se pot revărsa slobode peste toată câmpia. Cu luntrea, înaintăm pe un drum tăiat în pădurea de trestii, drumul pescarilor; îi zice canal. Vorba aceasta, în gura luntraşului, sună ca un nume propriu. Îl rostesc şi eu altfel: Canal. Da, e un nume propriu de departe, din nişte regiuni necunoscute.

Cu puşca pe genunchi, stau drept şi atent pe scaunul de maldări de trestie. În dosul meu, moş Barnea, în picioare, mână luntrea cu prăjina cea lungă care se cheamă ghionder. Moş Barnea are înfățişarea unui indian; şi-mi închipui că la asemenea nume nu se poate să nu răspundă tocmai obrazul acela aproape măsliniu şi ochii aceia rotunzi şi atenți ca ai paserilor de apă. E un indian zdrențăros şi slab şi-şi poartă greu şi penibil brațele diformate de reumatisme vechi. Cunoaşte balta până în cele din urmă cotituri, şi-i ştie istoria până-n vremea unor boieri mari, care de mult s-au risipit şi s-au stâns. Iar soiurile de peşti, de paseri şi de dihănii ți le poate număra pe degete.

După ce am trecut de hà tie, balta începe să trăiască şi să freamăte în singurătatea-i liberă. La ochiuri limpezi cresc amestecat crini albi şi nuferi galbeni: şi-n drumul luntrii plutesc colonii mari de plante mărunte grămădite ca o pâslă unele în altele, care cresc şi mor neistovit sub luciu. Amestecate în păpuriş se înalță în soarele pieziş umbelifere înflorite violet, – şi printre ele se strecoară lişițe negre. Prinse de pădurea de stuh se cațără la lumină draperii de liane. Şi în funduri de cărări apar din când

Scanned with OKEN Scanner

în când sălcii, curgând cu ramuri subțiri până la apa neclintită. Pe-o trestie ruptă și aplecată cu canafu-n apă apare, fără zgomot și mișcare, ca și cum ar fi înflorit, un pescăruș cu trupul scurt, cu cap mare și plisc puternic, cu penajul stropit de smalțuri scumpe. L-am văzut uneori și-n lumea oamenilor, imobilizat într-un bold, de-o pălărie femeiască. Aici însă e viu și liber, în domnia lui, și flutură din aripioare, într-o dungă de soare, la fața bălții. Am ajuns departe, tot mai în fund, unde izbucnesc, după ziduri de trestii, măcăituri puternice de rațe. Efemere de un strălucit siniliu trezesc pe luciu umbra unui aeroplan minuscul. Și-n balta limpede, între rădăcini, văd mișunând gângăniile mărunte din lumea de dedesubt. Păsărele cenușii, mici cât o alună, se cațără pe un firișor de liană cu lăbuțe subțirele de ață. Alte paseri, cu nume necunoscute, cheamă și țârâie între trestii. Aud râsul țărcii în sălciile de pe hătie. Deasupră-ne se învârt hultani de baltă – și penajul aripilor le luceşte transparent, în zugrăveli delicate, când plutesc între mine și soare.

Aș vrea să întreb pe Barnea unde ne aflăm; dar tac. Știu că suntem în loc străin și depărtat – și-s mulțămit. Ca și cum aș fi într-o lume a altor latitudini; la țărmul Africei, în bălțile Nilului, ori aiurea....

– S-au sălășluit aicea acu vreo douăzeci și doi de ani, îmi zise luntrașul, nişte babițe. Și-au făcut cuiburi în locuri ascunse și nestrăbătute ș-au scos pui. Ș-apoi umblau pe Jijia și pe luciul Vladnicului după mâncare. Își umpleau guşele de peşte cât nişte saci și se întorceau de le deșertau puilor dinainte. Aveau nişte pliscuri mari, și-ntindeau aripi grele. Acea dihanie îi venită din țara flămânzilor. Dac-am fi lăsat-o să se-nmulțească, ne mânca tot peştele din bălți. Așa – ne-am luptat noi împotriva ei ș-am biruit-o. Acea pe care am doborât-o eu căsca la mine o gură mare ca de balaur și parcă voia să mă-nghită.

Vin și lebede pe aici, urmă moș Barnea, ca răspuns la o întrebare a mea. Dar acelea-s altfel de paseri. Le-a făcut Dumnezeu mari, dar nu le-a pus blăstăm ca celorlalte. Se suie până-n naltul cerului, deasupra bălții – și plutesc ca nişte bucăți de omăt. Apoi vin aicea, în bălți, fel de fel de paseri din toate împărățiile pământului. Primăvara, întâi și-ntâi, vin gâștele și gârliții. Zice că gârliții vin tocmai de la America. Vin după aceea cufundari de toate soiurile: și de cei mititei și iuți, cu pliscurile ascuțite ca acele; și bodârlăi de cei cu bărbițe în două părți ca nemții, și rânchezăi de cei mari, care țipă și nechează ca nişte cai. Vin paseri de toate neamurile; eu nici nu le pot ști tuturor numele și soiurile, căci sunt străine și numai în trecere pe la noi. Vin de asemenea și fel de fel de soiuri de rațe, și de cele mititele cât pumnul, și crihance roșii, și cânipii, și de cele mari ca cele de ogradă, și gotce, și de șuvoi, și de cele albe, cu moț în creştet și cu aripi lungi încrucișate pe coadă... Toate neamurile de rațe de pe lumea asta vin și găzduiesc în baltă. Unele stau aici și scot pui. Altele-s numai trecătoare. Au venit legănate pe vânt, au făcut popas, și se înalță iar în văzduh. Le-auzim numai noaptea țipând și chemându-se pe sub cer, – și știu că trec paseri străine.

– Uite, Barnea, o țigară, zic eu indianului. Lasă ghionderul și te hodinește puțin. Și spune-mi dacă trăiești de mult pe balta asta.

– De mult. Eu aicea m-am trezit. Ș-am umblat după peşte în baltă, și după rațe și gâşte în stufuri. Am stat la pândă pe plăvii, ca să-mi cadă la îndămână vulpe ori vidră. Și eu nu numai după ochi, – ci și după ureche știu ce se petrece pe baltă. Din pricina bălții am și rămas beteag, cu mâinile și picioarele sucite. Pe pământ merg mai greu; cu luntrea mai ușor, ca om de apă ce sunt. [...]

Barba-i întunecoasă, mustățile zbârlite, obrazul asudat și stropit de mâl se armonizau cu sălbăticia, cu balta, cu singurătatea și cu tăcuta depărtare în care poposisem.

– Sunt aici în baltă și multe neamuri de bâtlani, începu iar luntrașul, ca să mai câștige timp de odihnă. Sunt unii mititei cât

Scanned with OKEN Scanner

pumnul; alții mari și gheboși. Paserea asta caută smârcuri și singurătatea. Ș-apoi când bate luna, cei mari se înșiră la locuri ferite pe lângă maluri și stau ca stafiile. – Iar paserile acestea care au prins a se învârti în jurul nostru, pe deasupra, grăind și râzând, vin tocmai de la Marea...

Pe deasupră-ne se roteau lari albi pătați cu negru la aripi și-n jurul ochilor. Zburau grațios, cu râsul lor caracteristic și nervos. [...]

Soarele era aproape de asfințit. Un soare de aur mărit și diformat de aburii bălții. Pluteam abia simțit și vâsla avea un șopot moale în laturea luntrii. Marmura bălții tresărea înfiorându-se până la trestii.

În liniște și-n lumina scăzută deodată apărură lângă stufuri bibelouri neclintite pe tablale verzi de frunze de nufăr: găinuși și cristei de apă. Și-n fund, o dungă mișcătoare pe luciu, trezind un unghi de crețuri. „Vidra, cucoane! vidra!" șopti indianul răgușit îndărătul meu. Dar dihania trecu nevăzută între două ape, sub plaur. Deasupra noastră izbucni gaia în strălucirea asfințitului, chemând sălbatic și scurt, apoi căzu vâjâind din înălțime în stufuri, asupra prăzii. O știucă se zvârli pe fața bălții, fulgerând după soreni. Și zvonul larilor și rațelor se ridica tot mai gălăgios în juru-ne. Viața și moartea se amestecau în hotarul acela de ape și mâl, viața nenumărată și nesfârșită și moartea de fiecare clipă. Creația și transformarea se succedau fără răgaz și c-o indiferență dumnezeiască.

În luciul cel mare bătea asfințitul plin și roșu ca arama în fierbere. Și cârduri de rațe pluteau lin, ori împrăștiau curcubee sfărâmate, navigând delicat în zona strălucită. Erau cele mai iuți și mai năprasnice zburătoare ale acelei singurătăți. Erau paserile care vin din cer cu zgomot de vijelie; care vin de departe: din miezul nopții, din apele arctice unde n-a apărut încă omul, ori din delta Nilului sfânt. Erau zburătoare care-au plutit pe vânt cald deasupra piramidelor și mormintelor vechiului Egipt și coboară din generații care au fost adorate. Nici eu nici indianul nu știam că rățoiul cel mare, din marginea de către noi a luciului, e o pasere sfântă din țara de la miazăzi – cu pene de azur și ochi de ametiste fumurii. Își ondula lin capul, plutind măreț, și glasul lui era moale și catifelat ca amurgul. Când simți barca și zări dușmanul, tresări cu putere sfărâmând balta și bătu din aripi încovoiate, cu gâtul lung întins spre pământufurile trestiilor. La chemarea glasului lui, rațele bălții săltară și ele spre cer, într-un început de vijelie. Pușca sfărâmă singurătatea și umplu de fum și de miros de pucioasă împrejurimea. Zeul de la Egipet căzu cu zgomot în baltă, îmbrățișându-și cu aripile imaginea sângerată.

Mersul lucrurilor și crugul cerului nu se tulbură decât o clipă. Soarele căzu în asfințit și balta păru pustie. Eram într-un loc unde moartea și viața au același drept și crimele rămân nepedepsite. Tovarășul meu indianul rânjea cu plăcere ridicând de-o aripă, de pe baltă, rățoiul mort.

– Frumoasă pasere! îngânai eu, mișcat.

Barnea îl aruncă în luntre și-l privi cu indiferență.

Ca și cum ar fi pornit întru căutarea tovarășului pierdut, cârduri după cârduri de rațe prinseră a se ridica de prin toate cotloanele și bălțile. Treceau la înălțimi mari unde stăruia încă lumina soarelui asfințit, veneau către noi prin negura ușoară a amurgului. Uneori păreau vâjâiri de ape, alteori fragmente de furtună căutând șuvoiul cel mare în felurite regiuni ale cerului. Din când în când soseau deasupra luntrii indianului și pușca fulgera bubuind spre ele. Brusc se-nșurubau în întuneric spre cer și piereau. Altele treceau, și altele – până ce se făcu noapte deplină și vânturile zborurilor rămaseră numai ca un cântec al văzduhului. Auzeam în răstimpuri cârduri căzând în ghioluri. Și întunericul se popula în juru-ne. Măcăituri de rațe izbucneau aproape; rățoii le răspundeau cu sunete moi și catifelate. Noaptea se armoniza; drama care avusese loc căzuse în veșnicie; și luntrea oamenilor aștepta neclintită răsăritul lunii.

Scanned with OKEN Scanner

1. Delimitează tablourile care alcătuiesc textul dat. Asociază fiecăruia un titlu potrivit.
2. Transcrie din paragraful care conține descrierea bălții, grupând pe coloane, **comparații, epitete, metafore, personificări.**
3. Explică rolul utilizării frecvente a enumerației în descrierea păsărilor din baltă.
4. Transcrie, din ultimele paragrafe, fragmente/ sintagme care conțin imagini vizuale prin care se surprinde gradat asfințitul.
5. Explică semnificația serii, așa cum rezultă din ultimele paragrafe.
6. Exprimă-ți opinia despre semnificațiile celor două mențiuni ale Nilului în textul dat.
7. Extrage din text, pe coloane, cuvinte regionale, grupându-le după nivelul lingvistic.

regionalisme fonetice	regionalisme lexicale
paseri	*hà tie*

8. Alcătuiește enunțuri în care să integrezi 3 dintre neologismele identificate în text.
9. Selectează cuvintele derivate cu sufix, de la interjecții. Explică rolul lor expresiv în text.
10. Transcrie 10 termeni care aparțin câmpului semantic al cuvântului *baltă.*
11. Scrie 3 locuțiuni/ expresii care au același înțeles cu al cuvântului *(a) muri.*
12. Consultă ***Dicționarul de simboluri***, III (de Jean Chevalier, Alain Gheerbrant), în legătură cu semnificațiile mitologice și simbolice ale *păsării.*

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Prezintă efectul contactului cu natura asupra omului venit din civilizație, respectiv, asupra luntrașului.
2. Realizează o schiță de portret a lui moș Barnea, punând în evidență trăsăturile asociabile categoriei *bunului sălbatic*, în ipostaza sa de *luntraș/ om de apă.*
3. Prezintă particularitățile descrierii sadoveniene, pornind de la cuvintele-nucleu ale textului: *singurătate, departe, paseri, balta.*
4. Alcătuiește, în 20-25 de rânduri, o descriere literară, integrând și cuvintele: *singurătate, departe, paseri, balta.*

Scanned with OKEN Scanner

1. Menționează numele scriitorilor și titlurile cărților citite de tine a căror acțiune se desfășoară pe mare/ ocean.
2. Selectează din listă trei elemente pe care consideri că un text literar despre mare trebuie să le conțină, pentru a-l alege pentru lectură/ pentru a-ți trezi interesul:

- ❖ barcă/ plută
- ❖ corabie
- ❖ vapor/ petrolier/ crucișător
- ❖ submarin
- ❖ mister
- ❖ groază
- ❖ eroi curajoși
- ❖ marinari/ echipaj unit
- ❖ monstru marin
- ❖ piraţi
- ❖ cuplu de îndrăgostiți
- ❖ băștinași
- ❖ pescari·
- ❖ Polul Nord/ Sud
- ❖ zona ecuatorială/ tropicală
- ❖ ape necunoscute
- ❖ ghețuri/ aisberg
- ❖ insulă
- ❖ strâmtoare/ stânci periculoase

3. Imaginează-ți următoarea situație:
Te afli pentru câteva zile pe malul Mării Negre. Găsești o sticlă conținând un mesaj lansat de niște marinari/ pescari aflați în pericol.
Scrie conținutul acestui mesaj, alegând locul și timpul evenimentului, natura și cauza pericolului, numele celor implicați, detaliile evenimentului.
Poți utiliza cele trei elemente selectate din lista de la exercițiul anterior.

Nuvela ***Bătrânul și marea*** (publicată în 1952) este o capodoperă, prin sobrietatea mijloacelor de expresie și prin ilustrarea victoriei morale a omului, în pofida destinului tragic.

În finalul nuvelei, bătrânul Santiago, pescar sărac dintr-un sat de pe coasta Cubei, se pregătește să iasă din nou în larg, la pescuit, după aproape trei luni de trudă zadarnică. Fusese pe mare, fără a prinde nimic optzeci și patru de zile. În a optzeci și cincea zi, prinde un uriaș pește-spadă. Două zile și două nopți se luptă cu peștele, pe care îl răpune. Fiind prea mare pentru a-l ridica la bord, îl leagă de barcă lăsându-l în apă. Pe drumul de întoarcere, rechinii îl devorează, cu toată împotrivirea bătrânului, care ajunge la țărm epuizat, aducând cu el doar scheletul peștelui.

Povestirea, aparent simplă, devine o parabolă a condiției umane, a invincibilității omului. Fiind pescar, Santiago nu are o meserie oarecare, ci îndeplinește un destin, un dat inevitabil ca și acela de a fi om: *Poate că n-ar fi trebuit să fiu pescar! îl străfulgeră un gând. Dar pentru asta am fost făcut.* Lupta cu peștele simbolizează bătălia omului cu existența. Scheletul uriaș cu care se întoarce pescarul acasă simbolizează victoria morală a omului, satisfacția pe care i-o dă nu câștigul în sine, ci conștiința faptului că și-a învins propriile limite.

Forța și măreția omului constau în faptul că, pierzând o bătălie, nu se lasă înfrânt, ci pregătește o alta. Nuvela se încheie cu planurile de viitor pe care și le fac Santiago și băiatul.

Scanned with OKEN Scanner

Bătrânul şi marea

(fragmente)

de Ernest Hemingway

Singur într-o barcă pescuia bătrânul pe Gulf-Stream şi trecuseră optzeci şi patru de zile fără să-i cadă vreun peşte. În primele patruzeci de zile îi ţinuse tovărăşie un băiat. Dar când s-a împlinit sorocul acesta şi peşte tot n-au prins, părinţii i-au spus băiatului, fără doar şi poate, bătrânul e un salao, adică om mai ocolit de noroc nici că se află şi, la porunca lor, băiatul a trecut pe altă barcă ce din prima săptămână a prins trei peşti mari. [...]

– Nu mi-am închipuit că e atât de mare! Am să-l ucid totuşi – adăugă el. În toată măreţia şi mândreţea lui! «Totuşi e nedrept – gândi bătrânul. Dar am să-i arăt ce poate face şi câte îndură un om. I-am spus băiatului că sunt un bătrân cum nu mai e altul – îşi zise el. Acum a venit vremea să i-o dovedesc». Că i-o dovedise de mii de ori, nu însemna nimic. Acum i-o dovedea iarăşi. De fiecare dată era un nou prilej. [...]

Ştia că peştele se află într-adevăr acolo, iar mâinile şi spinarea lui nu erau un vis. «Mâinile se vindecă degrabă – îşi zise în gând. Le-am spălat de sânge, iar apa sărată o să mi le vindece. Apa întunecată din golf e cel mai bun leac din câte se află pe lume. Tot ce trebuie să fac acum e să-mi ţin firea. Mâinile şi-au făcut datoria şi navigăm bine. Aşa cum e el acum, cu gura închisă şi cu coada ţeapănă, navigăm ca nişte fraţi». Pe urmă, mintea începu să i se tulbure şi se întrebă în gând: «Oare el mă duce pe mine, sau eu îl duc pe el? Dacă l-aş fi remorcat de barcă, n-ar mai fi încăput îndoială, şi nici dacă l-aş fi tras înăuntru, cu toată măreţia lui apusă». Pluteau însă alături, legaţi unul de altul, şi în gând bătrânul îşi spuse: «N-are decât să mă ducă el pe mine, dacă îi place. Numai că eu, printr-un şiretlic stau mai bine decât el şi, la drept vorbind, n-a vrut să-mi facă nici un rău».

Navigară aşa mai departe iar bătrânul îşi muie mâinile în apa sărată şi încercă să-şi păstreze mintea limpede. Sus, deasupra lor, se înălţau nori cumulus, se înălţau şi cirus, destul de mulţi, aşa că bătrânul ştiu că briza avea să ţină toată noaptea. Ca să fie sigur că totul era aievea, nu-şi mai luă ochii de la peşte. Toate acestea se petreceau cu un ceas înainte să-l atace primul rechin.

Rechinul n-a fost o întâmplare. Ieşise din străfundurile mării, de cum se ivise şi se destrămase în apa adâncă de o milă norul întunecat de sânge. Se năpustise atât de cutezător, încât străpunse faţa apei şi apăru la soare. După aceea se cufundă iarăşi în ocean, adulmecă urma şi o porni după barcă şi după peşte.

Câteodată le pierdea urma. O descoperea însă curând doar cu o dâră slabă, şi atunci începea să înoate repede, din răsputeri, după ei. Era un rechin mako, uriaş, ce putea să înoate la fel de iute ca şi cei mai iuţi peşti din mare, şi totul la el era frumos, în afară de fălci. Avea spinarea tot atât de albastră ca a peştelui cu spadă, pântecul ca argintul, iar pielea netedă şi plăcută la pipăit. Arăta ca un peşte cu spadă, în afară doar de fălcile lui uriaşe, pe care acum, că înota iute, chiar sub faţa apei, şi le ţinea încleştate, în timp ce înotătoarea dorsala spinteca apa fără s-o învolbureze. Înapoia buzelor duble ale fălcilor lui, cele opt şiruri de colţi erau

Scanned with OKEN Scanner

îndoiți înăuntru. Nu erau colți obișnuiți, în forma de piramidă, cum au cei mai mulți rechini, ci arătau ca degetele de la mâna omului, când stau încleştate ca o gheară, şi lungi aproape cât degetele bătrânului, iar marginile tăioase ca ale unui brici ascuțit. Un astfel de peşte fusese lăsat pe lume ca să se hrănească cu toți peştii din mare, chiar şi cu cei înți, puternici şi atât de bine înarmați, încât nu ştiu ce-nseamnă frica. Acum că adulmecase o urmă mai proaspătă, începu să gonească şi mai repede, iar cu înotătoarea albastră dorsală spinteca apa.

Când îl văzu venind, bătrânul îşi dădu seama că era un rechin care nu ştia ce-i frica şi care va face tot ce va voi. Îşi pregăti harponul, întări funia şi se aşeză la pândă, lăsându-l să se apropie. Funia era scurtă, căci lipsea din ea bucata pe care o tăiase ca să-şi lege peştele.

Acum bătrânul avea mintea limpede şi stătea gata să înfrunte orice primejdie, dar mare nădejde nu prea trăgea.

«Era prea frumos ca să dăinuie» – îşi spuse în gând.

Aruncă o privire peştelui, aşteptând ca rechinul să se apropie. Îşi zise că poate nu fusese decât un vis.

«Nu-l pot împiedica să m-atace, dar s-ar putea să-l răpun. Dentuso *– rosti el în gând. Blestem pe capul maică-ti!»*

Rechinul se apropie de pupa cu mare iuțeală şi, când atinse peştele, bătrânul îi văzu gura căscată, ochii ciudați şi auzi zgomotul colților ce se înfigeau în carne chiar deasupra cozii. Capul rechinului era afară din apă şi începuse să-i apară şi spinarea, iar în clipa când bătrânul îl izbi cu harponul în țeastă, în locul unde linia ochilor se încrucişează cu cea care porneşte din dreptul botului, putu să audă zgomotul pielii şi al cărnii sfâşiate din peştele cel mare. Asemenea linii nu există. Nu exista decât capul mare, ascuțit şi albastru, ochii mari şi fălcile acelea care clămpăneau, sfâşiau şi înghițeau totul. Dar locul acela era creierul, şi în el izbi bătrânul. Izbi cu mâinile lui năclăite de sânge, care implântară harponul cu dibăcie şi cu toată puterea. Izbi fără nădejde, dar cu hotărâre şi cu sete.

Rechinul țâşni în sus şi bătrânul văzu că în ochi nu mai avea viață, apoi mai zvâcni o dată, încurcându-se în două laturi ale funiei.

Bătrânul înțelese că rechinul murise, numai el nu vroia s-o creadă. După aceea, lăsându-se pe spate, izbind din coadă şi clămpănind din fălci, rechinul se repezi ca o barcă de curse, brăzdând apa. Unde izbea el cu coada, marea se înspuma, iar trupul îi ieşea trei sferturi afară din apă. Deodată, funia se încordă, începu să zbârnâie şi plesni. Rechinul rămase încă puțin la suprafață, nemişcat, în vreme ce bătrânul îl urmărea cu privirea, apoi încet-încet se duse la fund.

– A înşfăcat vreo douăzeci de chile – glăsui bătrânul. «Mi-a luat şi harponul şi toată funia – îşi zise după aceea în gând – şi-acum peştele meu sângerează din nou şi o să mai vină şi alții»

Nu vroia să se mai uite la peşte, căci fusese mutilat. Când rechinul îi atacase peştele, bătrânul simțise muşcătura de parcă fiara şi-ar fi înfipt colții chiar în trupul lui.

«Dar l-am răpus pe rechin, care s-a atins de peştele meu» – îşi zise în gând. [...]

În sfârşit bătrânul se trezi.

– Nu te da jos! îi spuse băiatul. Bea asta!

Îi turnă puțină cafea într-un pahar. Bătrânul îl luă şi bău.

– M-au înfrânt, Manolin! începu el. M-au înfrânt!

– Nu el *te-a înfrânt! Nu peştele!*

– Nu. Sigur că nu! Asta s-a întâmplat pe urmă.

– Pedrico are grijă de barcă şi de unelte. Ce-ai de gând să faci cu capul?

– Să-l ia Pedrico, pentru momeală.

– Şi spada?

– Ia-o tu, dacă vrei!

– O vreau – răspunse băiatul. Acum trebuie să ne facem planuri pentru altele. [...] *Acum o să pescuim iarăşi împreună.*

– Nu. Eu n-am noroc. Nu mai am noroc!

– La naiba cu norocul ăsta! făcu băiatul. Norocul o să-l aduc eu!

– Şi ce-au să spună ai tăi?

– Puțin îmi pasă! Ieri am prins doi. Dar de acum înainte pescuim împreună fiindcă mai am încă multe de învățat.

– Trebuie să ne facem rost de o lance bună şi s-o avem totdeauna cu noi în barcă.

Scanned with OKEN Scanner

Tăişul poate fi făcut dintr-o foaie de arc de la un Ford *vechi. O putem ascuţi la Guanabacoa. O ascuţim, dar n-o călim ca să nu plesnească. Cuţitul meu a plesnit.*

– Fac eu rost de alt cuţit şi ascut şi arcul.

Câte zile de brisa *tare avem?*

– Poate trei, poate mai multe.

– Am să pun totul la punct – spuse băiatul.

(Traducere de Mircea Alexandrescu şi Costache Popa)

Repere pentru studiul textului

1. Precizează locul, timpul şi personajele naraţiunii.
2. Formulează intriga nuvelei.
3. Realizează, în maximum 10 rânduri, rezumatul textului dat.
4. Delimitează pe text trei secvenţe/ fragmente care ilustrează relaţia vânat-vânător. Alege secvenţa care te-a impresionat şi exprimă-ţi opinia despre specificul acestei relaţii în secvenţa selectată.
5. Transcrie, din fragmentul de descriere a rechinului, pe două coloane, sintagme asociate ideii de *frumos*, respectiv, ideii de *periculos*.
6. Comentează, pe baza fragmentelor de monolog interior, opiniile bătrânului despre sine, despre „peştele meu" şi despre rechin.
7. Pentru a pregăti comentarea dialogului din finalul nuvelei, alcătuiţi patru grupe şi discutaţi unul dintre aspectele următoare:
   - ideile exprimate şi semnificaţia lor;
   - cei doi interlocutori şi semnificaţia vârstei lor;
   - semnificaţia replicilor: - *Nu el te-a înfrânt! Nu peştele!*
     - *Nu. Sigur că nu! Asta s-a întâmplat pe urmă.*
   - în ce măsură fragmentul dialogat din final ar putea fi plasat la începutul altei nuvele.
8. Explică succint rolul, în textul citit, al fiecărui mod de expunere identificat. Pornind de la combinarea modurilor de expunere, găseşte o explicaţie pentru aprecierea juriului - *măiestria artei narative demonstrate în* ***Bătrânul şi marea*** - care a decernat autorului Premiul Nobel, în 1954.

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Realizează oral caracterizarea bătrânului Santiago, având în vedere:
   - încadrarea personajului în tipologie (vârstă, ocupaţie, importanţa în acţiune, principala trăsătură de caracter);
   - precizarea însuşirilor personajului şi exemplificarea lor;
   - mijloace / procedee de caracterizare;
   - prezentarea relaţiei bătrânului cu ceilalţi (băiatul, „peştele meu", rechinul);
   - relevarea valorii simbolice a personajului.
2. Deşi adversarul concret al bătrânului pescar este un peşte, nuvela se intitulează ***Bătrânul şi marea***. Găseşte un argument pentru a susţine adecvarea titlului la textul nuvelei. Pe lângă conţinutul şi semnificaţia textului, poţi consulta şi ***Dicţionarul de simboluri***, II (de Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).
3. Citeşte integral nuvela ***Bătrânul şi marea***. Argumentează, referindu-te la această capodoperă, într-un eseu de aproximativ 30 de rânduri, valabilitatea afirmaţiei din nuvela lui Ernest Hemingway: *...omul nu-i făcut să fie înfrânt [...] Un om poate fi nimicit, dar nu înfrânt.*

Scanned with OKEN Scanner

1. Discutaţi, în grupe de 5-7 elevi, pentru a inventaria cel puţin trei cupluri de personaje din literatura cunoscută de voi (de exemplu: cavalerul - scutierul).
2. Exprimă-ţi oral opinia despre ce consideri mai important în viaţă: *a mânca bine* sau *a visa / a-ţi urma idealul.*
3. Discută în contradictoriu cu un coleg despre semnificaţiile aceluiaşi eveniment, argumentându-vă punctele de vedere opuse: material-concret şi idealist-simbolic.
4. Explică ce înţelegi prin expresia *a (se) lupta cu morile de vânt.*

Sinteză a prozei spaniole în secolul de aur, conceput ca parodie a romanelor cavalereşti, ***Don Quijote*** (publicat în 1605, vol. I şi în 1615, vol. II), de Cervantes, este şi un roman picaresc, cu episoade pastorale. Frescă a societăţii timpului, romanul înfăţişează peripeţiile în mediile variate ale peregrinării celor doi eroi (cavalerul/ hidalgo şi scutierul) şi dezvăluie semnificaţiile profunde ale înţelegerii vieţii prin personajele principale: Don Quijote, simbol al idealismului exaltat, pus în slujba iubirii omului, dar lipsit de perceperea realităţii, şi Sancho Panza, întruchipare a bunului-simţ comun, lipsit însă de o perspectivă mai adâncă a cunoaşterii. Satira autorului se îndreaptă împotriva ambelor direcţii. Însă spre deosebire de Sancho Panza, care este obsedat de ideea parvenirii şi a câştigului, Don Quijote visează să înlăture nedreptatea din lume.

Figura eroului se realizează dintr-o serie de valori morale (curaj, generozitate, stoicism, puritate sufletească), personajul urmând idealul renascentist de a se realiza pe sine în bine şi frumos. Însă ratează din cauza nepotrivirii dintre intenţie/ ideal/ adevăr subiectiv şi realitate/ datele realităţii obiective, aşa cum se întâmplă în episodul luptei cu morile de vânt, cel mai cunoscut episod al cărţii.

Iscusitul hidalgo don Quijote de la Mancha

Capitolul VIII

Despre biruinţa viteazului don Quijote în înfricoşătoarea şi nemaiînchipuita aventură a morilor de vânt, dimpreună cu alte isprăvi vrednice de fericită amintire

(fragment)

de Miguel de Cervantes Saavedra

Vorbind ei aşa, zăriră deodată vreo treizeci-patruzeci de mori de vânt, care se aflau pe toată câmpia aceea; şi astfel, cum le văzu don Quijote, grăi către scutierul său:

– Norocul ne călăuzeşte paşii mai bine decât ne-am putea-o noi dori, căci ai în faţă, prietene Sancho Panza, o privelişte care ne descoperă

Scanned with OKEN Scanner

treizeci şi mai bine de uriaşi, nemăsurat de mari, cu care am de gând să mă lupt şi să le fac la toţi de petrecanie, şi ce-om lua de la ei drept pradă să ne fie cheag îmbogăţirii; că-i bătălie dreaptă, şi înseamnă să-l slujeşti pe Dumnezeu dacă stingi sămânţa lor afurisită de pe faţa pământului.

– Ce uriaşi? zise Sancho Panza.

– Aceştia pe care-i vezi, răspunse stăpânul său, aceştia cu braţe cât toate zilele, că sunt unii la care măsoară cât două leghe.

– Ia seamă, luminăţia-ta, i-o întoarse Sancho Panza, că ăştia care se văd aicea nu-s uriaşi, ci mori de vânt, iar ceea ce iei dumneata drept braţe sunt aripile, care, învârtite de vânt, mişcă pietrele morii.

– Se vede cât colo, răspunse don Quijote, că nu prea eşti citit când e vorba de aventuri cavalereşti; sunt uriaşi, şi dacă ţi-e frică de ei, şterge-o de-aici şi pune-te pe rugăciuni, cât timp m-oi încleşta eu cu ei în luptă crâncenă şi de fel dreaptă.

Şi spunând asta, dete pinteni lui Rocinante, fără să mai ia în seamă ce-i tot îndruga scutierul său, Sancho, care-i dădea înainte cu strigătele, înştiinţându-l că, fără urmă de îndoială, erau mori de vânt, şi nu uriaşi cei pe care voia să-i atace. Dară el era atât de încredinţat că uriaşi erau, încât nici n-auzea strigătele scutierului său Sancho, nici n-apucă să vadă, cu toate că ajunsese la o palmă de ele, ceea ce de fapt erau, ba încă le mai şi probozea cât îl ţinea gura:

– Nu daţi bir cu fugiţii, mişeilor şi lepădăturilor, că nu-i decât un singur cavaler cel ce vrea să dea piept cu voi!

Stârnindu-se tocmai atunci un pic de vânt şi începând aripile uriaşe să se mişte, don Quijote spuse, cum văzu una ca asta:

– Chiar dacă aţi vântura voi mai multe braţe decât uriaşul Briareu, mie tot aveţi să mi-o plătiţi!

Cu aceste vorbe şi încredinţându-se cu trup şi suflet stăpânei sale Dulcinea, pe care o rugă să-l ajute în atare primejdie, se acoperi cât putu mai bine cu pavăza şi, legănându-şi lancea în cumpănire, se năpusti în galop, cât îl ţineau picioarele pe Rocinante, să dea piept cu cea dintâi moară care-i stătea în cale. Şi arzându-i una cu lancea în aripă, vântul o roti cu atâta furie, încât făcu din lance o scurtătură ce trase după ea şi calul şi călăreţul, care fu azvârlit de-a berbeleacul, ca vai de capul lui, pe câmp. Dete Sancho Panza fuga să-l ajute, cât îl ţineau pe măgar picioarele, şi când ajunse la dânsul, îl află lat, fără să se mai poată mişca, aşa de cumplit buşise cu el de pământ Rocinante.

– Vai de păcatele mele! se văită Sancho. Nu ţi-am spus eu luminăţiei-tale să bagi bine seama la ce faci, că nu erau decât nişte biete mori de vânt, şi că numai cui îi umblă morile de vânt în cap poate să nu-şi dea seama de asta?

– Taci, prietene Sancho, răspunse don Quijote, căci treburile războinice sunt mai supuse decât oricare altele necontenitelor schimbări. Cu atât mai mult cu cât eu cred, şi ăsta e adevărul, că magul acela, Frestón, cel care mi-a furat încăperea cu cărţile, i-a preschimbat pe uriaşii aceştia în mori de vânt, ca să mă lipsească de gloria răpunerii lor, atâta vrăjmăşie îmi poartă! Dar până în cele din urmă n-au să aibă cine ştie ce putere vrăjitoriile lui afurisite împotriva spadei mele viteze.

– Facă Domnul aşa cum are el putere, răspunse Sancho Panza şi, ajutându-l să se ridice, îl urcă din nou pe spinarea lui Rocinante, care era pe jumătate deşălat.

Şi tot vorbind ei de pătărania lor, luară drumul către Puero Lapice, căci acolo, după câte spunea don Quijote, era cu neputinţă să nu întâmpine multe şi felurite aventuri, fiind un loc foarte umblat. Doar că mergea tare necăjit fiindcă-l trădase lancea; şi spunând asta scutierului său, adăugă:

– Mi-aduc aminte c-am citit cum un cavaler spaniol, numit Diego Pérez de Vargas, după ce i se rupsese într-o bătălie spada, smulse unui stejar o cracă groasă, sau chiar trunchiul, şi cu asta făcu atâtea isprăvi în ziua aceea şi pocni la mir atâţia mauri, că-i rămase porecla de „Măciuca", aşa că şi el, ca şi urmaşii lui, şi-au zis, de-atunci încolo, Vargas y Machuca. Ţi-am spus asta fiindcă din cel dintâi stejar sau fag ce mi-o ieşi în cale am de gând să rup o cracă, un par la fel, şi tot aşa de bun ca acela de care-ţi vorbii, cu care mi-am pus în gând să fac, şi cred că voi face asemenea isprăvi, încât să te socoţi norocit

Scanned with OKEN Scanner

c-ai meritat să ajungi a le vedea, fiind martor la lucruri ce cu mare greu pot fi de crezut.

– Cum o vrea Dumnezeu! zise Sancho. Eu nu pun la îndoială nici atâtica din tot ce spui luminăția-ta; dar ține-te ceva mai drept, că parcă stai cam într-o rână, și cred că asta-ți vine de la căzătura aceea, care ți-a cam muiat oasele.

– Aici ai nimerit-o, răspunse don Quijote, și dacă nu mă plâng de durere, e numai fiindcă un cavaler rătăcitor nu se cade să se plângă de vreo rană, chiar de-ar fi să-i iasă și mațele prin ea.

– Dacă-i așa, n-am ce mai spune, răspunse Sancho, dar martor mi-e Dumnezeu dacă n-aș fi mai bucuros să te văicărești luminăția-ta ori de câte ori te-o durea câte ceva. Cât despre mine, știu că m-aș văita de orice fleac de durere, numai cât m-ar apuca, dacă nu cumva opreliștea de-a te plânge se întinde și asupra scutierilor de cavaleri rătăcitori!

Don Quijote nu se putu împiedica să nu râdă de prostia scutierului său, așa că-i spuse că n-avea decât să se vaite ori de câte ori i-o plăcea și cum i-o plăcea, de-o avea sau de n-o avea poftă, că lui până atunci nu-i căzuse sub ochi vreo asemenea opreliște, care să fi fost trecută în rânduiala cavaleriei.

Sancho îi atrase luarea-aminte că era vremea prânzului. Stăpânul îi răspunse că până una-alta nu simțea nevoia să mănânce, dar el n-avea decât să se ospăteze după pofta inimii. Aflând că i se dă învoire, Sancho se așeză cât putu mai bine pe măgar și, scoțând din desagi ce-și pusese de drum în ei, îmbuca din mers, ținându-se la pas după stăpânul său, iar din când în când ridica la gură burduful de vin cu atâta plăcere, încât și cel mai ghiftuit birtaș din Malaga l-ar fi putut pizmui. Și cum mergea el așa, tot trăgând câte-o dușcă, uitase de toate făgăduielile ce-i făcuse stăpânul, și nici nu se mai ținea tocmit pentru vreo muncă, ci i se părea o nemăsurată desfătare să tot umbli căutând aventurile cu lumânarea, oricât de primejdioase ar fi ele.

În cele din urmă petrecură noaptea aceea sub un pâlc de copaci, și don Quijote rupse dintr-unul o creangă uscată, care aproape că i-ar fi putut sluji drept lance, și-i puse în vârf fierul luat de la cea care i se frânsese. Toată noaptea nu închise ochii don Quijote, ci se gândi la doamna și stăpâna sa Dulcinea, ca să fie pe măsura celor citite în cărțile lui, unde cavalerii petreceau multe nopți stând de veghe prin codri și pustiuri, susținuți doar de amintirea domnițelor îndrăgite de ei. Nu tot așa-și petrecu noaptea Sancho Panza, care, cum avea stomacul plin, și nu de apă de cicoare, dormi bușteau până dimineața, și n-ar fi putut să-l trezească, dacă nu-l striga stăpânul său, nici razele soarelui care-i gâdilau fața, nici cântecul păsărelelor mii, ce salutau, bete de bucurie, ivirea dimineții. Când se sculă, Sancho își pipăi burduful de vin și, găsindu-l ceva mai moale decât seara trecută, i se strânse inima, căci își dădea el seama că n-aveau cum să lecuiască așa, cu una, cu două, o lipsă ca asta. Don Quijote nu vru să mănânce nimic, căci, așa cum s-a mai spus, ajunsese a se hrăni din amintiri desfătătoare.

O luară tot pe drumul care ducea spre Puerto Lapice, așa cum apucaseră, și pe la vreo 3 după prânz îl aveau în fața ochilor.

– Aici, grăi, zărindu-l, don Quijote, ne putem vârî mâinile până la coate, frate Sancho Panza, în ceea ce se cheamă aventuri. Dar ia bine seama, că de-ar fi chiar să mă vezi înfruntând cele mai grozave primejdii din lume, n-ai dreptul să tragi spada spre a-mi veni într-ajutor dacă nu te-ai asigurat mai întâi că aceia care mi-au adus ocară sunt oameni de rând și din prostime, singurul prilej în care poți să-mi dai sprijin, pe când dac-ar fi să fie cavaleri, în nici un caz nu-ți e permis, nici îngăduit de către legile cavaleriei să m-ajuți, până ce nu vei fi armat și tu cavaler.

– Nici o grijă, stăpâne, răspunse Sancho, nu-ți fie teamă c-am să ies din cuvântul luminăției-tale în privința asta, mai cu seamă că eu sunt, de felul meu, un om pașnic și foarte împotriva oricărui amestec în zurbe și certuri; e drept că, dacă-i vorba să-mi apăr pielea, nu prea dau multe parale pe legile astea, căci și cele dumnezeiești și cele omenești, îngăduie fiecăruia să se apere de oricine ar avea chef să-i facă vreun rău. [...]

(Traducere de Ion Frunzetti
și Edgar Papu)

Scanned with OKEN Scanner

DICȚIONAR

hidalgo – titlu purtat, în evul mediu, de unii nobili spanioli
scutier – (în evul mediu, în apusul Europei) tânăr nobil vasal care purta scutul şi celelalte arme ale cavalerului sau seniorului său

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Precizează scopul călătoriei celor două personaje, aşa cum rezultă din text.
2. Potrivit codului cavaleresc, un nobil dedică lupta cu lancea *doamnei şi stăpânei* sale. Precizează cui *se încredinţează trup şi suflet* don Quijote când atacă întâia moară cu lancea.
3. Alege din lista de mai jos motivul pentru care don Quijote se luptă cu morile de vânt. Motivează-ţi alegerea.
   - nu vede bine
   - are halucinaţii
   - caută aventura/ gloria cu orice preţ
   - este curajos
   - este idealist/ visător
   - este nebun
4. Selectează din text un fragment de caracterizare directă (de către narator sau autocaracterizare), care pune în evidenţă diferenţele dintre cele două personaje.
5. Recitește fragmentul care prezintă comportamentul personajelor în timpul nopții. Găsește o pereche de antonime pentru a indica trăsătura asociată fiecărui personaj din cuplul cavaler - scutier.
6. În dialogul redat la sfârşitul fragmentului este precizată o altă regulă din codul cavaleresc. Formulează această regulă.
7. Menţionează trei deosebiri dintre personajele din text, cavalerul don Quijote şi scutierul Sancho Panza.
8. Explică rolul epitetelor aflate în inversiune în titlul capitolului.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Caracterizează succint unul dintre personajele din fragmentul citit, don Quijote sau Sancho Panza.
2. Indică personajul al cărui rol ai dori să-l interpretezi la cercul de teatru al liceului şi motivează-ţi alegerea.
3. Exprimă-ţi opinia despre afirmaţia lui G. Călinescu, utilizând argumente din textul dat: *Quijote nu vede lumea aşa cum este, ci aşa cum ar trebui să fie din unghiul lui de vedere.*
4. Alegeţi una dintre temele de mai jos. Discutaţi în grupe de 4 elevi, argumentând una dintre trăsăturile menţionate. Pentru o mai bună argumentare, citiţi romanul integral.
   - Don Quijote – spirit războinic sau curaj?
   - Sancho Panza - simţ practic sau laşitate?
5. Organizaţi-vă în grupe/ perechi. Proiectaţi şi transpuneţi textul care conţine scena luptei cu morile de vânt într-un produs, folosind codul şi mijloacele altei arte (de exemplu: muzica, pictura, teatrul etc.).

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Povestește o întâmplare căreia i se pot atribui două semnificații diferite, în funcție de punctul de vedere din care este privită: act de curaj – act de lașitate.
2. *Frumusețea și mirajul unei povești pot fi măsurate după nevoia unei epoci de a repovesti acea fabulă folosind o limbă și o mentalitate ce nu erau pe vremea creării ei.*
   Caută în literatura română sau universală un exemplu de opere create în perioade diferite, cea de-a doua reprezentând o reinterpretare a celei dintâi (de exemplu: ***Robinson Crusoe*** de Daniel Defoe și ***Vineri sau limburile Pacificului*** de Michel Tournier) pentru a susține valabilitatea aserțiunii de mai sus.

Viața lui Don Quijote și Sancho

Capitolul VIII

Despre biruința viteazului Don Quijote în înfricoșătoarea și nemaiînchipuită aventură a morilor de vânt, dimpreună cu alte isprăvi vrednice de fericită amintire

(fragment)

de Miguel de Unamuno

Astfel vorbeau ei când zăriră deodată vreo treizeci-patruzeci de mori de vânt, care se aflau pe toată câmpia aceea. *Și Don Quijote le luă drept niște groaznici uriași, și fără să țină seama de vorbele lui Sancho, se încredință cu trup și suflet stăpânei sale Dulcineea, și se năpusti asupra lor pentru ca iarăși să fie doborât la pământ.*

Avea dreptate Cavalerul: frica și numai frica îl făcea pe Sancho și ne face pe noi toți ceilalți, simpli muritori, să vedem mori de vânt în groaznicii uriași care seamănă răul pe pământ. Morile acelea măcinau pâine și din pâinea asta mâncau oameni împietriți în orbire. Astăzi nu ne mai apar cu chip de mori, ci cu chip de locomotive, dinamuri, turbine, vapoare, automobile, telegrafe cu fir sau fără, mitraliere, dar uneltesc toate pentru săvârșirea aceluiași rău. Frica și numai frica sanchopanzescă ne inspiră cultul și venerația pentru aburi și pentru electricitate; frica și numai frica sanchopanzescă ne face să cădem în genunchi în fața groaznicilor uriași ai mecanicii și ai chimiei, cerșindu-le mila. Și în cele din urmă spiritul secătuit de oboseală și de scârbă al neamului omenesc se va prosterna la picioarele unei uriașe fabrici de elixir de viață lungă. Iar zdrumicatul Don Quijote va trăi, căci și-a căutat mântuirea în sine însuși și s-a încumetat să se năpustească asupra morilor.

Veni Sancho la stăpânul său și-i aminti cele ce-i spusese înainte, că nu erau decât niște biete mori de vânt și că numai cui îi umblă morile de vânt în cap poate să nu-și dea seama de asta. *Desigur, Sancho prietene, desi-*

Scanned with OKEN Scanner

gur; numai cui îi umblă în cap mori, din acelea ce macină şi fac din grâul brut, pătruns în noi prin simţuri, făină de pâine spirituală, numai acela care are în cap mori de măcinat poate să se năpustească asupra celorlalţi, asupra celor care par numai că sunt asta, asupra groaznicilor uriaşi străvestiţi în mori. În cap, bunule Sancho, acolo-n cap trebuie să-ţi fie mecanica, şi dinamica, şi chimia şi aburii, şi electricitatea, şi apoi... poţi să te tot năpusteşti asupra maşinăriilor şi namilelor în care sunt închise acestea. Numai acela care are în capul lui esenţa veşnică a chimiei, acela care ştie să simtă în legea afectelor sale legea universală a afectelor particulelor materiale, acela care simte că ritmul Universului este ritmul inimii lui, numai acela nu se teme de arta de a fabrica aparate mecanice.

Partea proastă fu că-n această încăierare i se frânse lui Don Quijote lancea. Asta-i tot ce pot aceşti uriaşi: să ne frângă lăncile, dar inimile nu. Însă mai sunt destui stejari şi fagi din care să ne facem altele.

Îşi urmară drumul, şi Don Quijote nu se văită, căci nu stă-n rânduiala cavalerilor rătăcitori asemenea lucru, şi nu vru să mănânce atunci când Sancho se puse să îmbuce ceva. Şi mesteca Sancho pe drum urmându-şi stăpânul, iar din când în când mai trăgea câte-o duşcă care-l făcea să uite de făgăduielile stăpânului său şi să i se pară grozavă desfătare să umbli în căutare de aventuri.

Nefastă putere a pântecelui care ne întunecă mintea şi ne tulbură credinţa, legându-ne de clipa care trece. Când mănânci şi bei, eşti al mâncării şi-al băuturii. Şi veni noaptea pe care Don Quijote şi-o petrecu gândindu-se la stăpâna lui, Dulcineea, iar Sancho, dormind un binecuvântat somn fără de vise. Apoi Don Quijote îi atrase lui Sancho luarea-aminte să nu care cumva să pună mâna pe spadă ca să-l apere, decât numai de-ar fi vorba de oameni de rând şi din prostime. Pe viteaz mai degrabă îl încurcă decât îl ajută sprijinul celor care-l urmează. [...]

(Traducere de Ileana Bucurenciu şi Grigore Dima)

Repere pentru studiul textului

1. Găseşte o explicaţie pentru identitatea titlului capitolului VIII din cele două cărţi, ***Iscusitul hidalgo don Quijote de la Mancha*** de Cervantes şi ***Viaţa lui Don Quijote şi Sancho*** de Miguel de Unamuno.
2. Explică procedeul de creaţie a lui Unamuno, pornind de la prezenţa fragmentelor din cartea lui Cervantes în textul lui Unamuno.
3. Formulează ideile principale din fragmentul dat.
4. Transcrie câte un fragment care exprimă admiraţia autorului Unamuno faţă de Don Quijote, respectiv, dezaprobarea faţă de Sancho.
5. Motivează utilizarea persoanei I plural (*noi toţi ceilalţi, simpli muritori*), respectiv, a II-a singular (*Sancho prietene*) în textul dat.
6. Încadrează acest text într-unul dintre cele două tipuri, *ficţional – nonficţional*, şi argumentează-ţi opţiunea.
7. Încadrează fragmentul dat într-una dintre următoarele categorii: *text memorialistic (memorii), text epistolar (corespondenţă privată), text argumentativ (eseu)*, şi argumentează-ţi opţiunea.

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Comentează semnificaţia morilor de vânt, aşa cum rezultă din al treilea paragraf.
2. Explică semnificaţia *lăncii* în fragmentul următor: *Asta-i tot ce pot aceşti uriaşi: să ne frângă lăncile, dar inimile nu. Însă mai sunt destui stejari şi fagi din care să ne facem altele.*

Scanned with OKEN Scanner

1. Relatează oral o călătorie cu trenul/ cu un mijloc de transport în comun, care îți trezește amintiri neplăcute. Cere altor colegi să repovestească călătoria ta în diferite registre (comic, ironic, tragic, terifiant etc.).
2. Discutați, în grupe de 4 – 5 colegi, pentru a identifica posibile cauze ale unei călătorii neplăcute într-un mijloc de transport în comun.
3. Discutați, în grupe de 4 – 5 colegi, pentru a identifica posibile modalități de transformare a unei călătorii cu un mijloc de transport în comun, într-o experiență plăcută.

Principii de călătorie
De prin răspântii

de Tudor Arghezi

Călătorul are dreptul să ia în tren douăzeci de geamantane, fără să plătească; într-un şal, un câine mic, care călătoreşte pe un loc de pasager şi îşi apără locul singur, mârâind la ivirea în uşă a unui individ cu plată. Familia călătorului este compusă din persoane care n-au atins încă vârsta de patru ani, la nici un moment al vieții şi indiferent de data naşterii lor. O familie de două persoane mari şi trei mici ocupă un compartiment întreg, independent de numărul locurilor, cu tendința de a ocupa un vagon întreg, plasându-se câte una într-un compartiment.

Cu cât ocupi în societate un rang mai important, cu atât ai dreptul la mai multe locuri şi la o gratuitate mai mare. Un domn ministru nu poate călători decât într-un vagon special sau într-un tren special. De altfel, căile ferate au fost construite în vederea personagiilor sociale, şi binefacerea de a putea călători şi oamenii de rând, mai iute decât în căruță şi faeton, se datoreşte exclusiv existenței marilor personagii, pe lângă care se folosesc de lumina zilei şi oamenii de rând. [...]

Orice muritor, de la copist în sus, are dreptul la o reducere pe calea ferată şi la un carnet cenuşiu cu o linie roşie în diagonală, pe copertă. Orice muritor are dreptul să aspire şi la un mandat de deputat, adică la călătoria gratuită şi la compartiment, după cum orice deputat are dreptul să nu mai fie deputat şi să treacă pe la casa de bilete. [...]

Românul se naşte călător gratuit, tot aşa cum se naşte poet. Gratuitatea e de natură inspirată.

Reducerea de douăzeci şi cinci, de cincizeci şi de şaptezeci şi cinci la sută, ca şi gratuitatea complectă, sunt o consecință a plății impozitelor. Cine dă Ministerului de Finanțe ceva, are dreptul la un schimb. Într-o societate bine organizată se viețuieşte din schimburi şi nuanțe. [...]

În compartiment ai dreptul să desfaci gemantanul cu merinde pe genunchii vecinilor, să arunci subt canapea oase de pui fript şi să dormi, cu picioarele pe locul din fața ta. Nu te lua după inscripții şi tăblițe.

În dreptul fiecărei ferestre otreapa numită perdea serveşte la şters încălțămintea.

Scanned with OKEN Scanner

Ia cu tine, la fiece călătorie, şase pui de găină, o gâscă, cincizeci de ouă şi un purcel în vagon. Pe lângă că a călători cu fiinţe vii necuvântătoare este plăcut, pe lângă că a plimba o găină din Ardeal în capitală constituie pentru această pasăre de preţ un agrement, mai e ceva: micşorezi preţul biletului de călătorie, repartizîndu-l pe numărul de bucăţi şi kilograme.

Dacă nu poţi citi în tren, ai mulţumirea de a sta de vorbă cu pasagerii necunoscuţi. Nu slăbi pe tovarăşul de compartiment până nu afli de unde vine şi unde se duce, câţi ani are, ce profesiune, dacă e însurat sau nu, dacă are copii şi ce proiecte de viitor. Când nu răspunde, întreabă-l din nou. Când te evită, ţine-te după el: călătorul e obligat să răspundă altui călător, căci, după tarif, călătorii sunt egali.

Conversaţia începe cu un fapt divers: «Ce frig!» sau: «Nu mai pot de căldură!». După această constatare, poţi întreba numaidecât: «Călătoriţi departe?». Sau mai pui ceva la mijloc, afirmând că dumneata te duci, de pildă, la Oradea. Este cu neputinţă ca după ce i-ai spus vecinului unde te duci, să nu-ţi spună unde se duce şi el. Dacă nu se mărturiseşte spontan, poţi să-l pisezi.

Nu uita că însurătorile nu se fac exclusiv prin «Mica publicitate», şi că şi în tren poţi găsi o aleasă a inimii dumitale. Te poţi urca în tren flăcău, şi, până la a patra staţie, poţi ajunge logodit. Preferă văduvele în doliu, al cărora suflet are o urgentă nevoie, nu de consolare, căci văduvele sunt inconsolabile, dar de o încurajare, pe drumul spinos al vieţii. Dacă semeni cu defunctul, poţi râvni la o căsătorie rapidă. Nu e vorbă, că şi dacă nu semeni, căsătoria se face. Dlficultatea începe atunci când văduva îşi afirmă numărul copiilor celui defunct. Proiectul se împuţinează, şi fruntea dumitale se zbârceşte a deziluzie trecătoare. Numărul copiilor poate să fie cumpănit, de altfel, cu numărul sutelor de mii şi milioanelor de zestre.

Nici nu-ţi închipui, dacă n-ai mai călătorit, câte lucruri pot încăpea într-un geamantan.

Este recomandat ca în călătorie să mâncăm puţin şi să contrariem natura. Pentru salvarea acestui principiu, vagonul-restaurant este aranjat aşa, la o direcţie centrală specială, ca orice călător să se aleagă cu o indigestie remarcabilă sau cu o plăcută durere de stomac.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Enumeră aspectele călătoriei cu trenul, care îl deranjează pe autorul textului.
2. Alegeţi unul dintre aceste aspecte şi discutaţi, în grupuri de 4 elevi, în ce măsură aspectul vă deranjează şi pe voi, care sunt cauzele acestui comportament şi ce modalităţi de evitare/ de corectare aţi putea găsi.
3. Enumeră câteva categorii de călători/ tipuri umane creionate în text şi trăsătura ironizată a fiecăruia.
4. Dă o explicaţie pentru utilizarea curentă a persoanei a II-a sau a III-a singular, în textul intitulat ***Principii de călătorie.***
5. Explică modul în care se realizează ironia într-un fragment/ paragraf ales de tine din textul citit.
6. Alege, din lista de mai jos, ce consideri a fi scopul comunicării în textul dat şi motivează-ţi opţiunea:
   - informarea;
   - argumentarea/ persuasiunea;
   - divertismentul.

Scanned with OKEN Scanner

7. Încadrează fragmentul dat într-una dintre următoarele categorii şi argumentează-ţi opţiunea:
   - *text memorialistic (jurnal de călătorie);*
   - *text jurnalistic (articol);*
   - *text juridic-administrativ (regulament);*
   - *text argumentativ (eseu).*

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Argumentează-ţi acordul/ dezacordul faţă de valabilitatea *principiilor* formulate în următorul paragraf:
   În compartiment ai dreptul să desfaci geamantanul cu merinde pe genunchii vecinilor, să arunci subt canapea oase de pui fript şi să dormi cu picioarele pe locul din faţa ta. Nu te lua după inscripţii şi tăbliţe.
   Numeşte dreptul fundamental al omului care este încălcat prin comportamentul amintit.
2. Transformă textul dat într-o listă de reguli, succint formulate, care să corespundă ideilor dezvoltate în paragrafe. Vei utiliza exprimarea specifică unui text administrativ: verbe la persoana a II-a sau a III-a, la diateza pasivă sau reflexivă, la modul indicativ prezent, viitor sau la modul infinitiv.
3. Pornind de la ideile textului, scrie o *Reţetă a călătoriei cu trenul*. Vei alege tipul de călătorie, plăcută/ neplăcută, modificând apoi sensul reţetei prin adăugarea/ elidarea cuvântului *nu*.
4. Formulează ipoteza unei argumentări, înlocuind cu o altă trăsătură pe aceea de *călător gratuit,* desemnată în enunţul *Românul se naşte (călător gratuit), tot aşa cum se naşte poet.* Suţine oral argumentarea, în maximum 4 minute.

Scanned with OKEN Scanner

1. Discutaţi între voi, folosindu-vă de propria experienţă, în ce scop se poate face o călătorie în lumea reală. În urma discuţiei, alcătuiţi o listă cu cel puţin 4 termeni care desemnează scopul.
2. Discutaţi între voi, folosindu-vă de lecturile personale, în ce scop se poate face o călătorie în lumea literaturii. În urma discuţiei, alcătuiţi o listă cu cel puţin 4 termeni care desemnează scopul călătoriei.
3. Comparaţi listele realizate şi exprimaţi-vă opinia despre asemănările şi deosebirile observate.

Dicţionarul de simboluri este un *inventar* al imaginarului simbolic, răspântie a psihismului uman, în care se întâlnesc afectivitatea şi dorinţa, cele cunoscute şi visate, conştientul şi inconştientul.

Dicţionar de simboluri, I

de Jean Chevalier, Alain Gheerbrant

Călătorie

Simbolismul călătoriei, extrem de bogat, se rezumă totuşi la căutarea adevărului, a păcii, a nemuririi, la căutarea şi descoperirea unui centru spiritual.

Călătoriile chineze sunt organizate sau înspre Insulele Nemuritorilor, paradisuri orientale ce corespund stării edenice, sau înspre muntele Kunlun, centru şi axă a lumii. [...]

În realitate, asemenea călătorii nu se împlinesc decât înlăuntrul fiinţei. Călătoria ca fugă de sine nu-şi va atinge niciodată ţinta.

Acest centru inaccesibil mai este simbolizat prin carte sau prin cupă. Căutarea lor a dat naştere aventurilor nenumărate din legenda Graalului sau din ***Călătoria spre soare apune****, bogatele lor peripeţii fiind cele ale cunoaşterii şi corespunzând de asemenea călătoriilor lui Enea, Ulysse, Dante, Christian Rosenkreuz sau Nicolas Flamel şi celor ale Prinţului Orientului din* ***Faptele lui Toma****. Călătoriile mai înseamnă – dar să nu ne îndepărtăm de noţiunile precedente – seria de încercări pregătitoare ale iniţierii, ceea ce aflăm deopotrivă în misterele greceşti, în masonerie şi în societăţile secrete chineze. Călătoria ca progres spiritual – pe care o aflăm în budism, sub formă de căi, de vehicule sau de traversări – se exprimă adesea ca o deplasare de-a lungul axei lumii. E cazul călătoriei lui Dante. Profetul Mahomed a fost înălţat la cer în al său Miraj; tradiţia chineză afirmă acelaşi lucru despre Zhao Gianzi şi Ki, fiii lui Yu cel Mare. În măsura în care căutarea muntelui central este o înaintare spre axă, urcarea lui este egală cu înălţarea la cer. Acelaşi lucru se poate afirma adeseori despre trecerea podurilor.*

Mersul spre centru se mai exprimă prin căutarea Pământului Făgăduinţei şi prin pelerinaj. Este vorba de Fuga din Egipt, de trecerea Mării Roşii şi de traversarea deşertului pe care Origene le transformă în mod expres în simboluri ale etapelor dezvoltării spirituale. [...]

Scanned with OKEN Scanner

Călătoria simbolică se efectuează în mod frecvent post-mortem. Cazurile cele mai cunoscute sunt acelea din ***Cartea Morților*** *egipteană și tibetană. Dar mai găsim aceeași temă și în multe alte regiuni, de exemplu la populațiile tai din Vietnamul de Nord și la triburile maya din America Centrală. Este vorba cu siguranță, și în aceste cazuri, de o dezvoltare a sufletului în stări care le prelungea pe acelea ale manifestării omenești, scopul supraomenesc nefiind încă atins.*

Literatura universală ne oferă numeroase exemple de călătorii care, fără a avea deschiderea simbolurilor tradiționale, se doresc semnificative în grade diferite – chiar și numai statice și moralizatoare – dar care sunt tot căutări ale adevărului. Vom cita ***Pantagruel*** *de Rabelais,* ***Călătoriile lui Gulliver*** *de Swift, precum și numeroase lucrări din literatura japoneză, ca* ***Utsubo-mono-gatari*** *sau* ***Wasobyoe.***

În vise și legende, călătoria sub pământ înseamnă pătrunderea într-un domeniu ezoteric: călătoria în spațiul aerian și ceresc, accesul la universul ezoterismului.

Pe cei doi versanți ai unui munte, ea simbolizează efortul făcut de-a lungul urcușului și repausul din timpul coborârii (HAMK. 7, l6).

Călătoria exprimă o dorință profundă de schimbare interioară, o nevoie de noi experiențe, mai degrabă decât o deplasare locală. După Jung, ea este mărturia unei nemulțumiri care împinge la căutarea și descoperirea de noi orizonturi.

Această aspirație a călătoriei nu este oare căutarea Mamei pierdute, cum crede Jung? Cirlot observă, pe buna dreptate, că poate fi la fel de bine și fuga de Mamă. Să ne amintim într-adevăr de dublul aspect pe care-l are termenul acesta, generos și posesiv.

Călătoria în infern reprezintă o coborâre la origini, ca în ***Cântul al șaselea al Eneidei****, sau o coborâre în inconștient, după interpretările moderne. Nu putem desprinde din ambele cazuri o nevoie de justificare? Romanii își căutau titluri de noblețe printre eroii cei vechi, omul modern caută motivațiile care ar putea să-i explice comportamentele. Călătoria în infern pare că este resimțită cel mai adesea ca o autoapărare și o autojustificare, și nu ca o autopedepsire.*

Alte călătorii, ca acelea ale lui Ulysse, Menelaos, Saladin și ale atâtor altora, sunt interpretate ca niște căutări de ordin psihic și mistic.

În toate literaturile, călătoria simbolizează deci o aventură și o cercetare, fie că este vorba de o comoară sau de o simplă dorință de cunoaștere, concretă sau spirituală. Dar această cercetare nu este în fond decât o căutare și cel mai adesea o fugă de sine. Adevărații călători sunt aceia care pleacă doar, pentru a pleca, spune Baudelaire. Mereu nemulțumiți, ei visează la un necunoscut mai mult sau mai puțin inaccesibil.

Cei cu dorinți fugare ca norii și care
Visează, cum visează asaltul un recrut,
Plăceri necunoscute, imense, schimbătoare,
Al căror nume mintea în veci nu l-a știut.

(Baudelaire, ***Călătoria****, trad. Alex. Philippide)*

Scanned with OKEN Scanner

Dar nu găsesc niciodată lucrul de care au vrut să fugă: pe ei înşişi:

Amară-nţelepciune scoţi din călătorie,
Banală, monotonă şi mică, lumea, ieri,
Azi, mâini, mereu ne-arată oglinda noastră vie:
O tristă oază într-un deşert de neplăceri.

*(Baudelaire, **Călătoria**, trad. Alex. Phillippide)*

În acest sens, călătoria devine semnul şi simbolul unui perpetuu refuz de sine, al divertismentului de care vorbea Pascal şi ar trebui să tragem concluzia că singura călătorie adevărată este aceea pe care omul o face în interiorul lui însuşi. (v. şi ORIENT/OCCIDENT)

(Traducere de Doina Uricariu)

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Discutaţi în grupe de 4 elevi şi realizaţi, pe baza textului, o clasificare a călătoriilor în funcţie de: tipul călătoriei, scopul, destinaţia, spaţiul, valorile simbolice asociate.
2. Transcrie 6 termeni din câmpul semantic al cuvântului *călătorie*.
3. Alege, din lista de mai jos, două funcţii ale comunicării realizate în acest articol de dicţionar. Motivează-ţi opţiunea.
   - funcţia emotivă
   - funcţia conativă
   - funcţia poetică
   - funcţia referenţială
   - funcţia metalingvistică
   - funcţia fatică
4. Menţionează particularităţi lingvistice şi de structură ale textului de tip informativ, respectiv, de tip argumentativ, existente în articolul dat.
5. Precizează elementul/ elementele care fac dificilă, respectiv, accesibilă înţelegerea textului citit.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

1. Exprimă-ţi opinia despre concluzia articolului citit: *singura călătorie adevărată este aceea pe care omul o face în interiorul lui însuşi.*
2. Scrie un eseu liber, de aproximativ 30 de rânduri, despre o experienţă de cunoaştere văzută ca o călătorie. Îţi vei alege tema eseului, dar în titlu va exista şi cuvântul *călătorie*. Poţi utiliza propria experienţă de viaţă şi de lectură, ca şi idei din articolul citit (de exemplu: *Lectura – o călătorie în lumea cărţilor, Iubirea – o călătorie spre tine însuţi, O călătorie pe planeta prieteniei* etc.).

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

Redactează un jurnal de lectură de 2-3 pagini, în care să scrii despre textele citite de tine pe tema *„Aventura, călătoria”*, din acest ghid, din manual sau din lecturile suplimentare.
Jurnalul de lectură poate fi elaborat după următorul plan:
- tipul textului citit: literar (proză, poezie, dramaturgie) sau nonliterar (text publicistic, argumentativ, administrativ etc.);
- ideile/ informaţiile pe care le-ai reţinut din lecturile pe tema respectivă;
- atitudini/ sentimente pe care ţi le-a provocat lectura fiecărui text;
- comentariile personale în legătură cu textele citite (ce ţi s-a părut interesant, ce te-a impresionat, ce semnificaţie are textul respectiv, care sunt opiniile tale despre text etc.).

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. În credința creștină, atât iadul cât și raiul sunt locurile unde, după moarte, omul este recompensat ori pedepsit pentru felul în care a trăit. Pe grupe de patru – cinci colegi, discutați și imaginați-vă:
   a. raiul, pentru un elev sârguicios, dar veșnic rămas în urmă cu temele;
   b. iadul, pentru un elev care are obiceiul să chiulească și să copieze.
2. Scrieți fiecare, pe două coloane, câte cinci cuvinte/ structuri pe care le considerați a aparține câmpului semantic al raiului, respectiv, al iadului ...unui elev de clasa a IX-a.
3. Integrați, fiecare, cele cinci cuvinte/ structuri într-o scurtă descriere (maximum zece rânduri) a raiului sau a iadului acestui elev.

Dincolo de intenția comică și de morala sintetizată într-o cunoscută zicală, *Dacă-i dai nas lui Ivan, se suie pe divan*, povestea ***Ivan Turbinca*** ia în discuție o problemă extrem de serioasă: condiția umană și modul în care individul are înțelepciunea de a o înțelege și a și-o asuma.

Între eroii poveștilor lui Creangă, Ivan are un statut privilegiat: este stăpânul unui obiect fermecat, turbinca binecuvântată de Dumnezeu. Are și o calitate: generozitatea. În ciuda vârstei, îi lipsește însă cumpătarea. Mai mult, este convins că, indiferent de situație, va reuși să se descurce până la urmă. *Se cheflăluiește* în iad *cum se cade*, umilește Moartea, pedepsind-o pentru ceea ce el consideră a fi răutăți. Nu a înțeles, în ciuda vârstei, că viața și moartea sunt date omului de însăși condiția sa. Și nici că puterea trebuie folosită cu măsură. Cu siguranță, nu întâmplător povestitorul l-a făcut soldat, așadar un om care toată viața „s-a jucat cu moartea", folosindu-se de puterea întruchipată de arme. În fond, turbinca fermecată este și ea o armă, dar incomparabil mai periculoasă în mâinile unui nechibzuit. O va și pierde până la urmă, deoarece a demonstrat că nu este capabil să o utilizeze cu măsură. Iar pedeapsa pentru omul atât de doritor de tovărășie va fi, paradoxal, viața veșnică, dar și singurătatea încât singura soluție este *Guleai peste guleai, Ivane, căci altfel înnebunești de urât.*

Scanned with OKEN Scanner

Ivan Turbinca
(fragmente)

de Ion Creangă

Era odată un rus, pe care îl chema Ivan. Şi rusul acela din copilărie se trezise în oaste. Şi slujind el câteva soroace de-a rândul, acuma era bătrân. Şi mai-marii lui, văzându-l că şi-a făcut datoria de ostaş, l-au slobozit din oaste, cu arme cu tot, să se ducă unde-a vrea, dându-i şi două carboave de cheltuială.

Ivan atunci mulţămi mai-marilor săi şi apoi, luându-şi rămas bun de la tovarăşii lui de oaste, cu care mai trase câte-o duşcă, două de rachiu, porneşte la drum cântând.

Şi cum mergea Ivan, şovăind când la o margine de drum, când la alta, fără să ştie unde se duce, puţin mai înaintea lui mergeau din întâmplare, pe-o cărare lăturalnică, Dumnezeu şi cu sfântul Petre, vorbind ei ştiu ce. Sfântul Petre, auzind pe cineva cântând în urmă, se uită înapoi şi, când colo, vede un ostaş mătăhăind pe drum în toate părţile.[...]

Atunci sfântul Petre se puse jos la un capăt de pod, iară Dumnezeu la celălalt şi încep a cere de pomană.

Ivan, cum ajunge în dreptul podului, scoate cele două carboave de unde le avea strânse şi dă una lui sfântul Petre şi una lui Dumnezeu, zicând:

- Dar din dar se face raiul. Na-vă! Dumnezeu mi-a dat, eu dau, şi Dumnezeu iar mi-a da, că are de unde.

Şi apoi Ivan începe iar a cânta şi se tot duce înainte.

Atunci sfântul Petre zice cu mirare:

- Doamne, cu adevărat bun suflet de om e acesta, şi n-ar trebui să meargă nerăsplătit de la faţa ta!

- Dar, Petre, las' că am eu purtare de grijă pentru dânsul.

Apoi Dumnezeu porneşte cu sfântul Petre, şi cât ici, cât colè, ajung pe Ivan, care-o ducea tot într-un cântec, de parcă era toată lumea a lui.

- Bună calea, Ivane, zise Dumnezeu. Dar cânţi, cânţi, nu te-ncurci!

- Mulţămesc d-voastră, zise Ivan, tresărind. Dar de unde ştii aşa de bine că mă cheamă Ivan?

- D-apoi, dă n-oi şti eu, cine altul are să ştie? răspunse Dumnezeu.

- Dar cine eşti tu, zise Ivan cam zborşit, de te lauzi că ştii toate?

- Eu sunt cerşitorul pe care l-ai miluit colo la pod, Ivane. Şi cine dă săracilor împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura. Na-ţi împrumutul înapoi, căci noi nu avem trebuinţă de bani. Ia, numai am vrut să dovedesc lui Petre cât eşti tu de milostiv. Află acum, Ivane, că eu sunt Dumnezeu şi pot să-ţi dau orice-i cere de la mine; pentru că şi tu eşti om cu dreptate şi darnic.

Ivan atunci, cuprins de fiori, pe loc s-a dezmeţit, a căzut în genunchi dinaintea lui Dumnezeu şi a zis:

- Doamne, dacă tu eşti cu adevărat Dumnezeu, cum zici, rogu-te, blagosloveşte-mi turbinca asta, ca, ori pe cine-oi vreau eu, să-l vâr într-însa: şi apoi să nu poată ieşi de aici fără învoirea mea.

Dumnezeu atunci, zâmbind, blagoslovi turbinca, după dorinţa lui Ivan, şi apoi zise:

- Ivane, când te-ai sătura tu de umblat prin lume, atunci să vii să slujeşti şi la poarta mea, că nu ţi-a fi rău.

- Cu toată bucuria, Doamne; am să vin numaidecât, zise Ivan, dar acum, deodată, mă duc să văd, nu mi-a pica ceva la turbincă?[...]

Scanned with OKEN Scanner

Ivan [...] îşi căuta acum de drum, întrebând din om în om unde şede Dumnezeu. Dar toţi pe câţi îi întreba dădeau din umere, neştiind ce să răspundă la aşa întrebare ciudată.

- Numai sfântul Nicolaie trebuie să ştie asta, zise Ivan, scoţând o iconiţă din sân şi sărutând-o pe dos şi pe faţă.

Şi atunci, ca prin minune, se şi trezeşte Ivan la poarta raiului! Şi, nici una, nici două, odată începe a bate în poartă cât putea. Atunci sfântul Petre întreabă dinlăuntru:

- Cine-i acolo?

- Eu.

- Care eu?

- Eu, Ivan.

- Şi ce vrei?

- Tabacioc este?

- Nu-i.

- Votchi este?

- Nu-i.

- Femei sunt?

- Ba.

- Lăutari sunt?

- Nu-s, Ivane, ce mă tot cihăieşti de cap?

- Dar unde se găsesc de aceste?

- La iad, Ivane, nu aici.

- Măi! Dar ce sărăcie lucie pe aici, pe la rai!... zise Ivan.

Şi, nemailungind vorba, îndată şi porneşte la iad. Şi el ştie pe unde cotigeşte, că nu umblă tocmai mult şi numai iaca ce dă şi de poarta iadului. Şi atunci, odată începe a bate în poartă, strigând:

- Ei! Tabacioc este?

- Este, răspunde cineva dinlăuntru.

- Votchi este?

- Este.

- Femei sunt?

- Dar cum să nu fie?

- Lăutari sunt?

- Ho, ho! Câţi pofteşti.

- A! haraşo, haraşo! *Aici e de mine! Deschideţi iute, zise Ivan, tropăind şi frecându-şi mâinile.*

Dracul de la poartă, gândind că este vreun muştereu vechi de-al lor, deschide; şi atunci, numai iaca ce se trezesc pe neaşteptate cu Ivan Turbinca!

- Vai de noi şi de noi! ziseră atunci dracii, scărmănându-se de cap în toate părţile. Aşă-i c-am păţit-o?

Ivan, însă, poronceşte să-i aducă mai degrabă votchi, tabacioc, lăutari şi femei frumoase, că are gust să facă un guleai.

Se uită dracii unii la alţii şi, văzând că nu-i chip de stat împotriva lui Ivan, încep a-i aduce, care dincontro, rachiu, tutun, lăutari şi tot ce-i poftea lui Ivan sufletul. Umblau dracii în toate părţile, iute ca prâsnelul, şi-i intrau lui Ivan în voie cu toate cele, căci se temeau de turbincă ca de nu ştiu ce; poate mai rău decât de sfânta cruce.

De la o vreme se cheflăuieşte Ivan cum se cade, şi unde nu începe a chiui prin iad şi a juca Horondica şi Cazacinca, luând şi pe draci şi pe drăcoaice la joc, cu nepus în masă; şi, în vârtejul cela, răsturna tărăbi şi toate cele în toate părţile, de-ţi venea să te strici de râs de iznoavele lui Ivan. Acum, ce să facă dracii, ca să-l urnească de-acolo? Gândesc ei, se sucesc ei, se frământă ei cu mintea fel şi chip, dar nici unuia nu-i vine în cap ce să facă. Talpa-iadului însă, mai ajunsă la cap decât toţi dracii, zise atunci lui Scaraoschi:

- Haram de capul vostru! De n-aş fi eu aici, aţi păţi voi şi mai rău decât aşa. Aduceţi-mi degrabă o putină, o pele de câne şi două beţe, să fac o jucărie, cum ştiu eu, şi acuş vi-l mătur de-aici.

Şi atunci, îndată i se aduc cele cerute şi Tălpoiul face iute o darabană; şi apoi, furişându-se de Ivan, iese cu dânsa afară şi începe a o bate ca de război: brr... brr...

Ivan, atunci, îşi vine în simţire şi într-un buc iese afară cu puşca la umăr, să vadă ce este.

Talpa-iadului, atunci, face ţuşti! înlăuntru şi dracii tronc! închid poarta lui Ivan, şi puind zăvoarele bine, bucuria lor că au scăpat de turbincă. Bate el Ivan în poartă cât ce poate, se răcăduieşte el cu puşca, dar au prins ei acum dracii la minte.

- Ei las', cornoraţilor! De mi-ţi mai pica vrodată în mână, turbinca are să vă ştie de ştire.

Văzând Ivan că porţile iadului sunt ferecate în toate părţile şi că dracii n-au gând să-i deschidă, se lehămeteşte el acum şi de lăutari, şi de tabacioc, şi de votchi, şi de tot, şi porneşte iar la rai să slujească pe Dumnezeu. [...]

Scanned with OKEN Scanner

carboavă, s.f. - veche monedă rusească de argint sau egală cu o rublă (odinioară în circulație și în țările române)
turbincă, s.f. - sac soldățesc pentru merinde
guleai, s.n. - petrecere
Scaraoschi - cuvânt obținut prin combinarea silabelor numelui Iuda Iscariotul, vânzătorul lui Iisus.
sfântul Nicolai - patronul spiritual al Rusiei.
haraşo, haraşo - (rus.) bine, bine.
Talpa-iadului - personaj feminin, un fel de mumă a dracilor, cumulând atributele nefaste ale iadului: răutate, perfidie etc.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Pe perechi, discutați și delimitați, în text, expoziția și intriga.
2. Ivan este protagonistul acestei povești. Totuși, el nu seamănă cu eroul obișnuit al basmelor (Făt-Frumos, Prâslea etc.). Discutați, pe perechi, și numiți două trăsături ale lui Ivan care să îl deosebească de Făt-Frumos, pe care le puteți identifica în expoziție.
3. Indicați alte două trăsături ale lui Ivan, care să fie asemănătoare cu ale lui Făt-Frumos, prezente tot în expoziție.
4. Discutați și exprimați-vă opinia despre motivul pentru care Creangă alege ca erou al poveștii sale un personaj atât de neobișnuit.
5. Imaginea lui Dumnezeu și a sfântului Petru este diferită de cea biblică. Discutați între voi și, folosind numai informațiile din prima parte a textului, stabiliți în ce constau aceste diferențe.
6. Discuția lui Ivan cu Dumnezeu nu se poartă de la început în termeni prea amicali. Motivează tonul cam *zborșit* al soldatului, punându-l în legătură și cu afirmația anterioară a povestitorului că acesta mergea *șovăind când la o margine de drum, când la alta*.
7. Conjuncția *și* cu care încep unele fraze are rolul de a crea legătura dintre două secvențe ale narațiunii și se numește *și narativ*. Identifică și alte cuvinte care să îndeplinească un rol asemănător în text. Vei putea constata că și tu folosești, în vorbirea comună, astfel de cuvinte de legătură, atunci când, într-o conversație, treci de la o idee la alta. **Atenție** însă la alegerea lor adecvată. De exemplu, conjuncția *deci* ar trebui folosită doar pentru enunțarea unei concluzii (*Am aflat că mâine dimineață s-ar putea să plouă, deci va trebui să-mi iau și umbrela atunci când voi pleca de acasă.*). În limba română actuală ea se folosește adesea inutil în enunțuri precum: *Deci plec la școală*; *Deci este ora 9* etc. Deci... cuvintele trebuie alese în acord cu situația de comunicare.
8. Ivan călătorește *la rai* și *la iad*. Descrie cele două „lumi" așa cum și le imaginează Ivan. Vei putea constata că povestitorul se amuză, iar scopul său este să încerce să ne facă și pe noi, cititorii, să ne distrăm.

Scanned with OKEN Scanner

9. Identifică modalitățile de realizare a comicului, în fragmentul călătoriei la rai și la iad.
10. Ilustrează fiecare dintre modalitățile identificate cu exemple din povestea lui Ion Creangă.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Extrage, din secvențele de dialog de la poarta raiului și de la poarta iadului, atributele ideale pe care le caută Ivan în lumea de dincolo. Motivează opțiunile lui Ivan prin raportare la trăsăturile personajului.
2. Exprimă-ți opinia despre „alungarea din iad" a lui Ivan, referindu-te la: cauză, modalitatea de realizare, semnificația întâmplării. Compară situația cu alungarea din rai a cuplului biblic.

Scanned with OKEN Scanner

1. Discutaţi, pe grupe de 4-5 colegi, şi alcătuiţi o listă de autori şi de texte literare care descriu *lumea de dincolo*.
2. Viziunea acestor autori este comparabilă? Grupaţi-i în funcţie de asemănări/ deosebiri.

Ioan Budai-Deleanu (1760?-1820), poet, filolog şi istoric ardelean. A studiat filozofia şi teologia la Viena, alăturându-se grupului de cărturari - Petru Maior, Samuil Micu şi Gheorghe Şincai - ce reprezintă mişcarea culturală iluministă cunoscută sub numele de Şcoala Ardeleană. Opera sa literară capitală o constituie ***Ţiganiada***, publicată postum.

Ţiganiada, scrisă în perioada 1810 – 1812, a fost publicată integral abia în anul 1925. Este o epopee *eroi-comico-satirică* în douăsprezece cânturi, a cărei acţiune se petrece în vremea lui Vlad Ţepeş. Are ca model ***Iliada*** lui Homer, dar este construită într-o formă parodică, căci, folosind ca fundal lupta pentru libertate a voievodului muntean, autorul apelează la alegorie pentru a aduce în prim-plan diferite tipuri umane. În cântul al IX-lea, Parpangel, personajul principal al epopeii, le istoriseşte tovarăşilor săi fabuloasa călătorie în iad şi în rai unde fusese să-şi caute iubita, pe Romica, răpită de Satana. Imaginea celor două tărâmuri este prea puţin conformă cu modelul canonic al Bibliei.

Ţiganiada,
epopee eroi-comico-satirică
Cântul IX

de Ioan Budai-Deleanu

(fragment)

74

Râuri dă foc încolo ş-încoace
Merg bobotind ca neşte pârjoale,
Focul nestins toate arde şi coace;
Iar pe zios, în loc de iarbă moale
Jar şi spuză fierbinte răsare,
Nespusă din senin dând putoare.

75

Văzui pe toţi dracii în pielea goală
Cu coarne în frunte, cu nas dă câne,
Păstă tot mângiţi cu neagră smoală,
Brânci dă urs având şi coade spâne,
Ochi dă buhă, dă capră picioare
Ş-aripi dă liliac în spinare. [...]

Scanned with OKEN Scanner

77
Toate păcatele mari dă moarte
Au şi pedepse dupe măsură;
Căci prin aha şi dă-ahaia parte
Îş ia fieşcare cercătură
Prin care au greşit şi dă pre care
Tras fiind s-abătu dân cărare. [...]

79
Tiranii crunţi şi făr'de omenie
Şăd legaţi pe tronuri înfocate,
Bând sânge fierbinte din potire;
Iar din maţele lor spintecate
Fac dracii cârnaţi şi sângereţi
Ş-alte mâncăruri pentru drăculeţi.

80
Aşişdere pă domni şi boieri
Care jupuiesc pă bietul ţăran
Iau la sine dracii măcelari
Făr' a da pentru dânşii vr'un ban,
Hrănindu-i cu cătran şi-n loc de-apă,
Cu fiere mult amară-îi îndoapă. [...]

85
Judecătoriul ce luă mită
Pentru ca să facă strâmbătate,
Acolo slujeşte păntru pită
Şi numa sângur păntru bucate,
Dar' a sa cuviincioasă plată
Nu o dobândeşte nice-odată.

86
Că toţi i-o tăgăduiesc în faţă
Şi cu marturi îl fac dă minciună,
Toţi judecătorii i să-încreaţă,
Nice-l lasă jaloba să-ş spună,
Ci, când a jeluire să-apucă,
Uşile-i arată a să ducă.

87
Nemilostivii cătră săraci,
Care-a face milă nu să-ndură,
Îmblă cerşind în iad pe la draci,
Însă pretutindene-îi înjură
Şi, fără-a le da cevaş-în pungă
Sau în traistă, cu cânii alungă.

88
Lacomul ce pentru bogătate
Strânsă bani cu chipuri neînvoite
Îmblă acolo tot cu traista-în spate
Întinzând mânile ticăite
După milă, ci făr' de folos,
Căci acolo toate-i merg pe dos.

89
Şi, măcar îmblând din uşă-în uşă,
El îş împle traista dă bucate,
Totuşi purure foamea-i suguşă
Şi nimic a lua în gură poate,
Că-orice gustă dân haia ce-i place,
Tot în aur ş'argint să preface.

DICŢIONAR

potir, s.n. - cupă de metal (preţios)
jalobă, jalbă, s.f. - plângere, reclamaţie (făcută în scris)
ticăit, adj. - încet, lent, care lucrează fără spor, mocăit
a suguşa, vb. - a gâtui, a sugruma
a pripi, vb. - a dogorî, a arde
năranciuri, s.n. - portocale

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Selectează zece cuvinte/ structuri pe care le consideri că aparţin câmpului semantic al iadului.

Scanned with OKEN Scanner

2. Aşa cum vei putea constata şi din selecţia realizată, imaginea iadului ar trebui să fie înspăimântătoare. Şi totuşi descrierea are, pentru cititorul de azi, un efect mai degrabă comic. Selectează două – trei fragmente care ţi se par a conţine elemente comice şi motivează-ţi alegerea pentru fiecare situaţie în parte.
3. „Răsplata" fiecăruia este pe măsura păcatelor săvârşite în viaţă. Numeşte categoriile de păcătoşi prezentate în fragmentele de mai sus şi descrie modul în care sunt pedepsiţi.
4. Indică, în fragmentele reproduse, două trăsături ale comunicării ficţionale.
5. Ilustrează fiecare dintre aceste trăsături cu exemple din text.
6. Care crezi că este motivul pentru care iadul este descris astfel şi cui crezi că îi este el hărăzit? Imaginează-ţi şi descrie viaţa pământească a celor care urmează a ajunge în iadul descris de Parpangel.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Realizează o listă cu asemănările şi deosebirile dintre viziunea lui Creangă asupra lumii de dincolo, exprimată prin intermediul personajului său, Ivan, şi cea a lui Budai-Deleanu.

Scanned with OKEN Scanner

1. Relatează un eveniment insolit din viața ta. Dă acestuia o explicație naturală și o explicație supranaturală.
2. Enumeră cinci obiecte/ ființe/ acțiuni cu semnificație magică, în concepția populară.

La hanul lui Mânjoală

de I.L. Caragiale

Un sfert de ceas până la hanul lui Mânjoală... de-acolea, până-n Popeștii-de-sus, o poștie: în buiestru potrivit, un ceas și jumătate... Buiestrașu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și până-n Popești unul și jumătate, fac două și jumătate... Acu sunt șapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă...

Așa socotind în gând, am și văzut de departe, ca la o bătaie bună de pușcă, lumină multă la hanul lui Mânjoală, adică, așa-i rămăsese numele; acuma era hanul Mânjoloaii — omul murise de vreo cinci ani... Zdravănă femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cât p-aci să le vânză hanul când trăia bărbatu-său, acuma s-a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră, și încă spun toți că trebuie să aibă și parale bune. Unii o bănuiesc că o fi găsit vreo comoară... alții, că umblă cu fermece. Odată au vrut s-o calce tâlharii... S-au apucat să-i spargă ușa. Unul dintre ei, ăl mai voinic, un om cât un taur, a ridicat toporul și când a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort... Frate-său a dat să vorbească, dar n-a putut — amuțise. Erau patru inși. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, și ceilalți doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva departe. Când să iasă din curtea hanului, Mânjoloaia începe să strige pe fereastră: hoții! și-n față-le, iacă zapciul cu mai mulți inși și cu patru dorobanți călări. Strigă pomojnicul: „Cine-i?" Hoții cei doi, fugi care-ncotro! rămâne mutul cu frate-său mort în cârcă. Acu, ce te faci la cercetare? Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface? L-au bătut până l-au smintit, ca să-i vie glasul la loc — degeaba. De atunci li s-a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul...

Până să-mi treacă toate astea prin minte, am sosit. O sumă de cară poposesc în curtea hanului; unele duc la vale cherestea, altele porumb la deal. E o seară aspră de toamnă... Chirigiii se-ncălzesc pe lângă focuri... de aceea se vedea atâta lumină de departe. Un argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunțe la grajd. Intru în cârciumă, unde fac refenea oameni mulți, pe când doi țigani somnoroși, unul cu lăuta și altul cu cobza, târlâie într-un colț oltenește. Mi-e foame și frig — m-a răzbit umezeala.

— Unde-i cucoana? întreb pe băiatul de la tarabă.

— La cuptor.

— Trebuie să-i fie mai cald acolo, zic eu și trec, printr-o săliță, din cârciumă în bucătărie...

Scanned with OKEN Scanner

Foarte curat în bucătărie... şi abur, nu ca în cârciumă, de cojoace, de cizme şi de opinci jilave — abur de pâine caldă. Mânjoloaia priveghea cuptorul...

— Bine v-am găsit, cocoană Marghioalo.

— Bine-aţi venit, cocoane Fănică.

— Mai s-o fi găsind ceva de mâncare?

— Pentru oameni de omenie ca dumneata, şi la miezul nopţii.

Şi repede coana Marghioala dă poruncă unei cotoroanţe să puie de masă-n odaie, şi pe urmă s-apropie de cotlon la vatră, şi zice:

— Uite, alege-ţi.

Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică şi ochioasă, ştiam. Niciodată însă de când o cunoşteam — ş-o cunoşteam de mult: trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori, încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n-era drumul la târg — niciodată nu mi se păruse mai plăcută... Eram tânăr, curăţel şi obraznic, mai mult obraznic decât curăţel. M-am apropiat pe la stânga ei, cum era aplecată spre vatră, şi am apucat-o peste mijloc; ajungând cu mâna de braţul ei drept, tare ca piatra, m-a-mpins dracul s-o ciupesc.

— N-ai de lucru? zice femeia şi s-a uitat la mine chiorâş...

Dar eu, ca s-o dreg, zic:

— Straşnici ochi ai, coană Marghioalo!

— Ia nu mă-ncânta; mai bine spune ce să-ţi dau.

— Să-mi dai... să-mi dai... Dă-mi ce ai dumneata...

— Zău...

Şi eu, oftând:

— Fie, că straşnici ochi ai, coană Marghioalo!

— Da dacă te-aude socru-tău?

— Care socru?... de unde ştii?

— Dumneata gândeşti că, daca te-ascun-zi sub căciulă, nu te mai vede nimini ce faci... Nu te duci la pocovnicu Iordache să te logodeşti cu fata a mai mare?... Aide, nu te mai uita aşa la mine; treci în odaie la masă.

Multe odăi curate şi odihnite am văzut în viaţa mea, dar ca odaia aceea... Ce pat! Ce perdeluţe! ce pereţi! ce tavan! toate albe ca laptele. Şi abajurul şi toate cele lucrate cu igliţa în fel de fel de feţe... şi cald ca subt o aripă de cloşcă... şi un miros de mere şi de gutui...

Am vrut să m-aşez la masă şi, după obiceiul apucat din copilărie, m-am întors să văz încotro e răsăritul, să mă-nchin. M-am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur pe toţi pereţii — nici o icoană. Zice coana Marghioala:

— Ce te uiţi?

Zic:

— Icoanele... Unde le ţii?

Zice:

— Dă-le focului de icoane! d-abia prăsesc cari şi păduchi de lemn...

Femeie curată!... M-am aşezat la masă făcându-mi cruce după datină, când deodată, un răcnet: călcasem, se vede, cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrân, care era sub masă. Cocoana Marghioala sare repede şi deschide uşa de perete; cotoiul supărat dă năvală afară, pe când aerul rece năpădeşte-năuntru şi stinge lampa. Caută chibriturile pe bâjbâite; caut eu încolo, caută cocoana-n-coace - ne-am întâlnit piept în piept pe-ntunerec... Eu, obraznic, o iau bine-n braţe şi-ncep s-o pup... Cocoana mai nu prea vrea, mai se lăsa; îi ardea obrajii, gura-i era rece şi i se zbârlise pe lângă urechi puful piersicii... în sfârşit iacă jupâneasa aduce tava cu demâncare şi cu o lumânare. Pesemne om fi căutat mult chibriturile, că ţilindrul lămpii se răcise de tot. Am aprins-o iar...

Bună mâncare! pâne caldă, raţă friptă pe varză, cârnaţi de purcel prăjiţi, şi nişte vin! şi cafea turcească! şi râs şi vorbă... halal să-i fie cocoanii Marghioalii! După cafea, zice cotoroanţii:

— Spune să scoată o jumătate de tămâioasă...

Grozavă tămâioasă!... Mă apucase un fel de amorţeală pe la încheieturi; m-am dat aşa-ntr-o parte pe pat, să trag o ţigară cu ale din urmă picături chihlimbarii din pahar, şi mă uitam pân fumul tutunului la

Scanned with OKEN Scanner

cocoana Marghioala, care-mi sta pe scaun în față și-mi făcea țigări. Zic:

— Fie, cocoană Marghioalo, strașnici ochi ai!.. Știi ce?

— Ce?

— Dacă nu te superi, să-mi mai facă o cafea; da... nu așa dulce...

Și râzi!... Când vine jupâneasa cu cafeaua, zice:

— Cocoană, dumneavoastră stați de vorbă aici... nu știți ce-i afară...

— Ce e?

— S-a pornit un vânt de sus... vine prăpăd.

Am sărit drept în picioare și m-am uitat la ceas: zece și aproape trei sferturi. În loc de o jumătate de ceas, stătusem la han două ceasuri și jumătate! Vezi ce e când te-ncurci la vorbă?

— Să-mi scoată calul!

— Cine?... Argații s-au culcat.

— Mă duc eu la grajd...

— Ți-a pus ulcica la pocovnicu! zice cocoana pufnind de râs și ținându-mi calea la ușe.

Am dat-o binișor la o parte și am ieșit pe prispă. În adevăr, era o vreme vajnică... Focurile chirigiilor se stinseseră; oameni și vite dormeau pe coceni, vârându-se cuminți unii-ntr-alții jos la pământ, pe când pe sus prin văzduh urla vântul nebun.

— E vifor mare, zise cocoana Marghioala, înfiorată și apucându-mă strâns de mână; ești prost? să pleci pe vremea asta! Mâi de noapte aici; pleci mâne pe lumină.

— Nu se poate...

Mi-am tras mâna cu putere; am mers la grajd; cu mare greutate am deșteptat pe argat și mi-am găsit calul; l-am închingat, l-am tras la scară și m-am suit în odaie să-mi iau noapte bună de la gazdă. Femeia, dusă pe gânduri, ședea pe pat cu căciula mea în mână, o tot învârtea ș-o răsucea.

— Cât am de plată? am întrebat.

— Îmi plătești când treci înapoi, răspunse gazda, uitându-se adânc în fundul căciulii.

Și pe urmă se ridică în picioare și mi-o întinse. Mi-am luat căciula ș-am pus-o în cap, așa cam la o parte. Zic, privind pe femeie drept în lumini, care-i sticleau grozav de ciudat:

— Sărut ochii, cocoană Marghioalo!

— Umblă sănătos!

M-am aruncat pe șea; jupâneasa bătrână mi-a deschis poarta, și am ieșit. Rezemat cu palma stângă pe coapsa calului, mi-am întors înapoi capul: peste zaplazul înalt se vedea ușa odăii deschisă, și în deschizătură, umbra albă a femeii adumbrindu-și cu mâna arcurile sprâncenelor. Am ținut la pas încetinel, fluierând un cântec de lume ca pentru mine singur, până când, cotind după zaplaz să-mi apuc drumul, mi s-a ascuns vederea cadrii. Am zis: hi! la drum! și mi-am făcut cruce; atunci, am auzit bine ușa bufnind și un vaiet de cotoi. Gazda mea știa că nu o mai văz, intrase degrab în căldură și apucase pe cotoi cu ușa, desigur. Afurisit cotoi! se tot vâră pântre picioarele oamenilor.

Să fi mers o bucată bună de drum. Viforul creștea scuturându-mă de pe șea. În înalt, nori după nori zburau opăciți ca de spaima unei pedepse de mai sus, unii la vale pe dedesubt, alții pe deasupra la deal, perdeluind în clipe largi, când mai gros, când mai subțire, lumina ostenită a sfertului din urmă. Frigul ud mă pătrundea; simțeam că-mi îngheață pulpele și brațele. Mergând cu capul plecat ca să nu mă-nece vântul, începui să simț durere la cerbice, la frunte și la tâmple fierbințeală și bubuituri în urechi. Am băut prea mult! m-am gândit eu, dându-mi căciula mai pe ceafă și ridicându-mi fruntea spre cer. Dar vârtejul norilor mă amețea: mă ardea sub coastele din stânga. Am sorbit în adânc vântul rece, dar un junghi m-a fulgerat pân tot coșul pieptului de colo până colo. Am aplecat iar bărbia. Căciula parcă mă strângea de cap ca o menghinea; am scos-o și am pus-o pe oblânc... Mi-era rău... N-am făcut bine să plec! La pocovnicu Iordache trebuie să doarmă toată lumea; m-or fi așteptat; pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n-am fost prost să plec... Am îndemnat calul care se-mpletecea, parcă băuse și el...

Scanned with OKEN Scanner

Dar vântul s-a mai potolit; s-a luminat a ploaie; lumină ceţoasă; începe să cearnă mărunt şi-nţepos... Îmi pun iar căciula... Deodată sângele începe iar să-mi arză pereţii capului. Calul a obosit de tot: gâfâie de-necul vântului. Îl strâng în călcâie, îi dau o lovitură de biciuşcă; dobitocul face câţiva paşi pripiţi, pe urmă sforăie şi se opreşte pe loc ca şi cum ar vedea în faţă o piedică neaşteptată. Mă uit... În adevăr, la câţiva paşi înaintea calului zăresc o mogâldeaţă mică sărind şi ţopăind... Un dobitoc!... Ce să fie?... Fiară?... E prea mică... Pun mâna pe revolver; atunci auz tare un glas de căpriţă... Îndemn calul cât pot; el se-ntoarce-n loc şi porneşte-napoi. Câţiva paşi... şi iar stă sforăind... Iar căpriţa... Îl opresc, îl întorc, îi dau câteva lovituri, strângându-l din zăbală. Porneşte... Câţiva paşi... Iar căpriţa... Norii s-au subţiat de tot: acuma văz cât se poate de bine. E o căpriţă mică neagră; aci merge, aci se-ntoarce; aruncă din copite; pe urmă se ridică-n două picioare, se repede cu bărbiţa în piept şi cu fruntea înainte să-mpungă, şi face sărituri de necrezut şi mehăie şi fel de fel de nebunii. Mă dau jos de pe cal, care nu mai vrea să meargă în ruptul capului, şi-l apuc scurt de căpăstru; mă aplec pe vine-n jos: „Ţa-ţa!" şi chem căpriţa cu mâna parcă aş vrea să-i dau tărâţe. Căpriţa se apropie zburdând mereu. Calul sforăie nebun, dă să se smucească; mă pune în genuchi, dar îl ţiu bine. Căpriţa s-a apropiat de mâna mea: e un ied negru foarte drăguţ, care se lasă blând să-l ridic de jos. L-am pus în desaga din dreapta peste nişte haine. În vremea asta, calul se cutremură şi dârdâie din toate încheieturile ca de frigurile morţii.

Am încălecat... Calul a pornit năuc.

De mult acum, mergea ca praştia sărind peste gropi, peste moşoroaie, peste buşteni, fără să-l mai pot opri, fără să cunosc locurile şi fără să ştiu unde mă ducea. În goana asta, când la fiece clipă îmi puteam frânge gâtul, cu trupul îngheţat şi capul ca-n foc, mă gândeam la culcuşul bun pe care-l părăsisem prosteşte... De ce?... Cocoana Marghioala mi-ar fi dat mie odaia ei, aminteri nu mă poftea... Iedul se mişca în desagă să se aşeze mai bine; mi-am întors privirea spre el: cuminte, cu capul deştept scos afară din desagă, se uita şi el la mine. Mi-am adus aminte de alţi ochi... Ce prost am fost!... Calul se poticneşte: îl opresc în silă; vrea să pornească iar, dar cade zdrobit în genuchi. Deodată, printr-o spărtură de nor se arată felia din urmă aplecată pe o rână. Arătarea ei m-a ameţit ca o lovitură de măciucă la mir. Mi-era în faţă... Atunci sunt două luni pe cer! eu merg la deal: luna trebuie să-mi fie-n spate! Şi mi-am întors repede capul, s-o văz pe cea adevărată... Am greşit drumul! merg la vale... Unde sunt? Mă uit înainte: porumbişte cu cocenii netăiaţi; la spate, câmp larg. Îmi fac cruce, strângând de necaz calul cu pulpele amorţite, ca să se ridice — atunci, simţ o zvâcneală puternică lângă piciorul drept... Un ţipăt!... Am strivit iedul! Pun mâna iute la desagă: desaga goală — am pierdut iedul pe drum! Calul se scoală scuturându-şi capul ca de buimăceală; se ridică în două picioare, se smuceşte-ntr-o parte şi mă trânteşte-n partea ailaltă; pe urmă o ia la goană pe câmp ca de streche şi piere-n întunerec. Pe când mă ridic zdruncinat, auz foşneală pântre coceni şi un glas de om din apropiere, tare:

— Tiu! Ţa-ţa! Ptfiu! Ucigă-te toaca, duce-te-ai pe pustii!

— Care-i acolo? strig eu.

— Om bun!

— Care?

— Gheorghe!

— Care Gheorghe?

— Nătruţ... Gheorghe Nătruţ, care păzeşte la coceni.

— Da nu vii încoace?

— Ba, iaca viu.

Şi, dintre coceni, se arată umbra omului.

— Mă rog, frate Gheorghe, unde suntem noi aicea?... am rătăcit cu viforul ăsta drumul.

— Da unde vreai dumneata să mergi?

Scanned with OKEN Scanner

— La Popeştii-de-sus.

— Ehei! la pocovnicu Iordache.

— Ei, da.

— Apoi, n-ai rătăcit drumul... da mai ai de furcă până-n Popeşti... Aicea eşti d-abia în Hăculeşti.

— În Hăculeşti? am zis cu bucurie. Atunci, sunt aproape de hanul lui Mânjoală...

— Uite-l colea; suntem la spatele grajdului.

— Hai de-mi arată drumul, să nu-mi rup gâtul tocm-acuma.

Rătăcisem vreo patru ceasuri.

În câţiva paşi am ajuns la poartă. La odaia cocoanii Marghioalii lumină, şi umbre mişcă pe perdea... A avut parte cine ştie ce alt drumeţ mai înţelept de patul cel curat! Eu oi fi rămas să capăt vreo laviţă lângă cuptor. Dar noroc! cum am ciocănit, m-a şi auzit. Jupâneasa bătrână a alergat să-mi deschiză... Când să intru, mă-mpiedic pe prag de ceva moale — iedul... tot ăla! era iedul gazdii mele! A intrat şi el în odaie şi a mers să se culce cuminte sub pat.

Ce să spui? Ştia femeia că mă-ntorc?... ori se sculase de dimineaţă?... Patul era nedesfăcut.

— Cocoană Marghioalo! atât am putut să zic, şi vrând să mulţumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat cu viaţă, am dat să ridic dreapta spre frunte.

Cocoana mi-a apucat repede mâna şi, dându-mi-o în jos, m-a luat cu toată puterea în braţe.

Parcă văz încă odaia ceea...

Ce pat!... ce perdeluţe!... ce pereţi!... ce tavan!... toate albe ca laptele. Şi abajurul şi toate cele lucrate cu igliţa în fel de fel de feţe... şi cald ca subt o aripă de cloşcă... şi un miros de mere şi de gutui...

Aş fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socru-meu, pocovnicu Iordache, Dumnezeu să-l ierte, să mă scoată cu tărăboi de acolo. De trei ori am fugit de la el înainte de logodnă şi m-am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor-nevoie să mă ginerească, a pus oameni de m-au prins şi m-au dus legat cobză la schit în munte: patruzeci de zile, post, mătănii şi molitve. Am ieşit de-acolo pocăit: m-am logodit şi m-am însurat.

Tocma-ntr-un târziu, într-o noapte limpede de iarnă, pe când şedeam cu socru-meu la lafuri, după obiceiul de la ţară, dinaintea unui borcan de vin, aflarăm de la un isprăvnicel, care sosea cu cumpărături din oraş, că despre ziuă stătuse să fie foc mare la Hăculeşti: arsese până-n pământ hanul lui Mânjoală îngropând pe biata cocoana Marghioala, acu hârbuită, subt un morman uriaş de jăratic.

— A băgat-o în sfârşit la jăratic pe matracuca! a zis socru-meu râzând.

Şi m-a pus să-i povestesc iar istoria de mai sus pentru a nu ştiu câta oară. Pocovnicul o ţinea într-una că în fundul căciulii îmi pusese cocoana fermece şi că iedul şi cotoiul erau totuna...

— Ei aş! am zis eu.

— Era dracul, ascultă-mă pe mine.

— O fi fost — am răspuns eu — dar dacă e aşa, pocovnice, atunci dracul te duce, se vede, şi la bune...

— Întâi te dă pe la bune, ca să te spurce, şi pe urmă ştie el unde te duce...

— Da dumneata de unde ştii?

— Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrânul; asta-i altă căciulă!

Scanned with OKEN Scanner

1. Alege, din lista de mai jos, particularităţile pe care consideri că le conferă textului faptul că întâmplarea de la hanul lui Mânjoală este relatată la persoana I, de un personaj-narator:
   - credibilitate
   - subiectivism
   - obictivitate
   - suspans
   - dinamism
   - umor.
2. Alcătuiţi trei grupe şi căutaţi în text indici/ sintagme care lămuresc unul dintre aspectele următoare:
   - care este destinaţia şi scopul călătoriei pe care o face personajul narator;
   - cât timp intenţionează personajul să facă un popas la han şi cât timp rămâne de fapt;
   - în ce perioadă a vieţii lui este situată întâmplarea de la hanul lui Mânjoală.
3. Precizează cauzele celor două opriri la han în noaptea rememorată.
4. Explică rolul repetării exclamaţiei *Straşnici ochi ai, coană Marghioalo!*.
5. Exprimă-ţi opinia despre vântul pornit parcă din senin.
6. Realizaţi, în perechi, câte o listă de posibile *semne* ale magiei negre, pe care personajul-narator le observă în acea noapte, la han şi afară. Comparaţi listele realizate.
7. Întâmplarea are o dublă interpretare, una ţinând de logica realului, alta de logica magiei negre. Dă câte o explicaţie, din fiecare punct de vedere, pentru acelaşi eveniment (de exemplu: venirea hoţilor, rătăcirea nocturnă a protagonistului, cele patruzeci de zile petrecute la schit înaintea însurătorii).
8. Selectează, din text, câte o secvenţă care pune în evidenţă trăsăturile personajului-narator, prin modurile de expunere diferite. Precizează trăsăturile acestuia.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

1. Rezumă textul citit, respectând ordinea întâmplărilor.
2. Demonstrează, în maximum 15 rânduri, că dialogul ulterior dintre ginere şi socru conferă nuvelei finalul deschis şi că menţine ezitarea personajului-narator/ a cititorului între o explicaţie naturală şi una supranaturală a întâmplării de la hanul lui Mânjoală.

Scanned with OKEN Scanner

1. Discutați despre motivele pentru care omul dorește să călătorească în cosmos.
2. Dacă ți s-ar oferi prilejul, ai dori să efectuezi o asemenea călătorie? Motivează-ți răspunsul, indiferent care este acesta.
3. Descrie cum îți imaginezi senzația zborului.

Ovid S. Crohmălniceanu (1921 - 2000), critic literar și prozator. Este autorul unui amplu studiu despre ***Literatura română între cele două războaie mondiale*** (I – III, 1967 - 1975) și al unor volume de povestiri SF, ***Istorii insolite*** (1980) și ***Alte istorii insolite*** (1986).

Literatura SF (sau de *anticipație*) este o proză de tip narativ care înfățișează situații imaginare ce se încearcă a fi justificate pornindu-se de la premise științifice. Tema cel mai des întâlnită în acest tip de texte este călătoria în spațiu și în timp. În cazul povestirii lui Ovid S. Crohmălniceanu, călătoria galactică este însă doar un pretext pentru discutarea unei ipoteze, formulate spre finalul textului, de către unul dintre personaje, conform căreia, *dacă timpul este infinit, toate întâmplările se repetă*. Este ceea ce se pare că i s-a întâmplat lui Wilson, personajul principal care, pornit într-o banală expediție de cercetare a unei *Terra prim* (așa cum erau denumite planetele asemănătoare ca poziție și ca vârstă cu Pământul), este posibil să fi ajuns pe o planetă absolut la fel cu Terra, cea de pe care plecase în urmă cu șaisprezece zile.

Ceilalți

de Ovid S. Crohmălniceanu

Wilson înregistră mecanic semnalele care îi arătau că prima treaptă a rachetei se desprinsese de astronavă. Reflexele lui de vechi pilot galactic ajunseseră să funcționeze mai repede decât aparatele indicatoare. Privi mașinal ochiul verde aprins în centrul tabloului de comenzi, acele comptimetrelor mișcându-se nervos ca niște picioare de păianjen, brusc însuflețite, compasul care măsura unghiul orbitei deplasându-se lent de la 14 la 17 grade. Totul se desfășura ca de obicei, cu acea precizie nedezmințită. Wilson începu să îndeplinească plictisit prescripțiile regulamentului de navigație astrală. [...] *„Rămân aceiași nefericiți superstițioși – își spunea Wilson. Nu izbutesc să uite clipa când au părăsit prima oară Pământul! De două secole navele cosmice împânzesc cerul. La baza unde lucrez, pleacă și vin cel puțin patru pe minut. Dar ăștia continuă să privească orice zbor ca pe o mare aventură și să ia o infinitate de precauții. Curată cretinie! – conchise Wilson. Eu plec într-o amărâtă de cursă, și ei fac un întreg circ de parcă m-aș duce pe lumea cealaltă".*

Se cufundă în fotoliul cardanic, așteptând sosirea momentului când nava avea să iasă de sub forța gravitației. Era singurul răstimp în care

Scanned with OKEN Scanner

încerca efectiv senzația zborului. [...] Îl cuprindea o scurtă amețeală, după care venea acea pierdere a sentimentului materialității. Rămânea nemișcat, dar avea senzația că nimic nu-l mai mărginește, că spațiul s-a prefăcut pentru el într-un câmp al absolutei libertăți. Se simțea spirit pur și gusta cu lăcomie voluptatea acestei stări pe care ar fi vrut s-o prelungească spre a verifica metodic ce însușiri noi îi dădea. Minutul trecea însă totdeauna prea repede. Și acum senzația așteptată veni, îl cuprinse, dăruindu-i clipa de euforie, dar dispăru înainte ca s-o poată analiza mai îndeaproape. Întoarcerea la condiția normală îi întări indispoziția. Tot ce rămânea de făcut în continuare devenea iarăși o corvoadă plicticoasă. Trebuia să cerceteze o altă T' (Terra prim), așa cum erau denumite planetele asemănătoare ca poziție și vârstă cu Pământul. Asemenea raiduri țineau de capitolul cel mai anost al Societății de Navigație Interastrală (S.N.I.), considerându-se că nu prezentau nici o problemă specială. Fiind vorba de planete analoage Pământului, expediția se rezuma la o simplă verificare. [...] Muncă de comisionar, se gândi scârbit Wilson. Până acum, S.N.I.-ul identificase peste două mii de puncte T'. Președintele societății arătase în ultimul său raport că acest tip de legături va continua să fie lărgit, dar cu maxime economii. Expedițiile n-aveau nevoie decât de un singur om.[...]

A opta zi de călătorie, Wilson întâlni un corp ceresc care se îndrepta spre el cu o viteză egală. Era gata să pună în mișcare câmpul magnetic repulsiv când băgă de seamă că se înșelase. Mobilul cu care se încrucișa nu era un meteorit. Îi recunoscu după câteva secunde luminile farurilor detectoare, trei ca ale sale, primul roșu și celelalte două albe. Dădu drumul postului emițător și transmise semnalul convențional intergalactic. În aceeași clipă înregistră mesajul navei din față. Era semnalul obișnuit de recunoaștere pe care îl lansase și el. „Receptat! Aștept indicațiile". „Ăsta are reflexe tot atât de prompte ca ale mele - se gândi Wilson. Trebuie să fie însă un mucos care nu iese din litera regulamentului. Eu sunt frecat în meserie și știu că așa o să ne bâlbâim sigur un sfert de ceas". Opri orice nouă comunicare. „Ai să înveți ceva de la mine – se gândi zâmbind. Să vezi cum trecem peste toate repetițiile de semnale și ajungem direct la ce ne interesează". Se scurseră câteva minute, în care timp navele se apropiară una de alta peste limita îngăduită. Dincolo persista aceeași tăcere. „La naiba! – mârâi Wilson. Ăsta face și el pe deșteptul!" și abia mai apucă să imprime zborului brusca deplasare care evită ciocnirea. Observă că nava din față executase și ea în ultima clipă aceeași manevră și acum se îndepărta în sens invers. „Dobitocul – se gândi Wilson. A trecut la o distanță razantă. Nu mai lipsea mult ca să ne lăsăm amândoi oasele aici". Readuse nava pe orbită, bombănind, și-și continuă drumul. „Ai căutat emoții tari, uite că le-ai avut!" – își spuse în batjocură, dar și puțin speriat. Nu-l amuzau deloc asemenea povești, îi plăcea viața, iar ideea că s-ar fi putut curăța atât de stupid îi stârni un fior rece prin spate. Ca să uite întâmplarea neplăcută își căută de treabă. Examină registrul automat de bord și constată că întâlnirea avusese loc exact la jumătatea drumului spre T'2 112. În următoarele trei zile ale călătoriei nu surveni nimic deosebit. Toate reperele astrale înregistrate coincideau cu cele de pe harta S.N.I-ului. Abia de acum încolo intra în careul reconstituit după informații încă nesigure. Trebuia să facă niște fotografii și să le confrunte cu schema ipotetică. „Ceva mai încolo – hotărî Wilson -, să ajung întâi mai aproape".

A paisprezeceea și a cincisprezecea zi se scurseră și ele fără nici o surpriză. Reperele continuau să coincidă și nu simțea încă nevoia nici unei corecțiuni. A șaisprezecea zi, dimineața, luă prima fotografie. De îndată ce își aruncă ochii pe ea avu o impre-

Scanned with OKEN Scanner

sie bizară. Nu mai era simpla schemă care i se dăduse la pornire. Pe fotografie se distingeau bine toate detaliile, diferitele intensități luminoase, poziția exactă a Terrei'2 112 față de sistemul ei solar și de galaxiile învecinate. Totuși imaginea aceasta îi păru foarte familiară. Se necăjea să descopere care era cauza unui asemenea fenomen de falsă memorie când avut brusc revelația ciudatei senzații. Era harta cerului deasupra Pământului, așa cum o știa din școală și o contemplase de atâtea ori în întoarcerile sale la bază. Știa că planetele acestea analoage se aflau în sisteme astrale asemănătoare, contribuise el însuși la stabilirea legăturii cu cinci astfel de Terra prim și întâlnise similitudini izbitoare. În sistemul solar al lui T'2 004 exista o planetă cu inel exact ca și Saturn și o lună întocmai ca luna pe care o admiră, noaptea, pământenii. Dar aici nu era vorba de asemănare, ci de identitate. Recunoștea pe fotografie până și sateliții artificiali ai Pământului, ba chiar stațiile lui cosmice așezate toate la egală distanță și închipuind vârfurile unui perfect octaedru.

„Poate mi se pare doar" – își spuse Wilson. Silindu-se să rămână calm, luă placa fotografiei și o introduse în „astrolabul" electronic. Notă apoi atent un șir de cifre și le compară cu cele de pe harta cerească a Pământului. Nu încăpea nici o îndoială, toate corespundeau exact. „Ce-o mai fi și asta" – se miră Wilson. Îi veni în minte întâlnirea care era să-l coste viața și deodată se ridică înfrigurat și începu să controleze aparatele de bord. Nu cumva încrucișarea aceea razantă i-a deviat traiectoria și în loc să meargă înainte se întorcea? Ideea îi păru comică, dar nu o excluse. Cercetă răbdător fiecare piesă a mesei de comandă. Totul era în regulă, nici un indice nu trăda că nava și-ar fi schimbat drumul. [...]

Și totuși.... Era de ajuns ca Wilson să privească acum cu ochiul liber peisajul ceresc din fața lui pentru a se simți cuprins de o adâncă perplexitate: zbura înapoi spre Pământ și nu înțelegea cum. Reluă sistematic controlul. Același rezultat! Se întoarse la masa de comandă mai intrigat decât la început, când postul de recepție înregistră mesajul cunoscut prin care se cereau semnalmentele astronavelor intrate în raza radarelor pământești. Wilson păstră încă o fărâmă de orgoliu și transmise mesajul intergalactic: „Sunt astronava B V N 00219 de pe Terra!" Răspunsul îi risipi orice speranță, căci auzi peste câteva minute: „Baza astronautică Heliopolis. Pilot William Wilson, de ce te-ai întors din drum?" „Asta vreau să știu și eu" – își spuse înciudat, dar se stăpâni și răspunse disciplinat: „Accidentat. Vreau să cobor". Înregistră un nou mesaj: „Ai nevoie de ajutor?" „Nu – răspunse -, mă pot descurca singur", apoi fluieră a pagubă și începu să ia măsurile de aterizare.[...]

Wilson o găsi pe Alice așteptându-l speriată la poarta de ieșire din interiorul bazei. Se repezi să-l îmbrățișeze, gata aproape să izbucnească în plâns.

- Știu că n-a fost nimic, îi explică ea. M-au avertizat încă de acum opt ore, când au luat contact cu tine, să n-am nici o grijă. Mi-au telefonat apoi că ai aterizat cu bine, că pot veni să te iau, dar până nu te-am văzut...

Wilson o calmă:

- Într-adevăr, n-a fost nimic, o prostie, și-i povesti întâmplarea reducând-o la schema cea mai banală cu putință.

Se urcară apoi în mașină, și Alice, la volan, se însenină repede.

- William, întrebă ea, nu ți-a fost nici o clipă frică?

- Pentru atâta lucru? râse Wilson, dar își dădu seama că un vag sentiment anxios îl urmărește încă. Știa acum că nu-l părăsise de când fusese întrebat de ce se întoarce, dar constată că neliniștea persistase în subconștientul său. Descoperise aceasta în timpul conversației cu Mathewson. Era convins că verificase răbdător și conștiincios aparatele de bord. Nu omisese nici unul. Și căpătase mereu același răspuns: nava nu-și

Scanned with OKEN Scanner

schimbase direcția de drum inițială. Alungă un gând nebunesc și începu s-o întrebe pe Alice ce făcuse tot timpul cât rămăsese singură. Volubilă, ea înșira o grămadă de lucruri, în vreme ce mașina gonea spre oraș. [...]

Wilson îi regăsea încruntarea comică a sprâncenelor, punctele aurii din pupilele întunecate, aerul de om căscat pe care îl lua când își amintea ceva important. Observă că o examinase neîntrerupt parcă voind s-o recunoască dincolo de aparențe. Se trezi că-i cere alte detalii ale vieții lor comune. Voia să știe dacă veniseră între timp instalatorii chemați să repare țeava spartă din baie.

- A doua zi după ce ai plecat, îl asigură Alice, încetinind viteza mașinii, pentru că intraseră în oraș. Au făcut o murdărie de nedescris, dar bine că, în sfârșit, au reparat-o adăugă, concentrându-se acum asupra volanului.

Wilson renunță la aceste sondaje stângace și timide cu o secretă senzație de rușine. [...]

- Aici au pornit să construiască noul centru de reclame luminoase, îi explică Alice. Lucrările au început îndată după plecarea ta. Toate ziarele urlă, susținând că proiectul e o adevărată barbarie.

Wilson își aminti că citise și el niște articole despre inițiativa aceasta edilitară. Contemplă iarăși locurile cât timp semnalele de circulație îi obligau să aștepte scurgerea circuitului transversal. Recunoscu îndată clădirea Poștei strivită sub imensa instalație, apoi magazinul cu jucării din colțul străzii. Încercă un sentiment liniștitor și abia astfel remarcă din nou cât de stăruitor îl urmărea lucrul nebunesc la care nu voia să se gândească.

Acasă fu mai atent cu sine. Ideea revenea în ciuda evidențelor. Se apucă să caute în bibliotecă o veche antologie de poezii. [...]Înainte de a se așeza la masă, privi lung bibelourile din vitrina sufrageriei. Nu era decât un pretext ca să scoată o Tanagra și să cerceteze gânditor ușoara ciuntitură pe care i-o făcuse în urmă cu trei ani, când scăpase mica dănțuitoare din mână și Alice sărise îngrozită, crezând că statueta se făcuse praf.

Așteptă încordat să vadă dacă tacâmurile vor fi așezate ca de obicei. Curios, aceste nenumărate verificări nu-l liniștea. Sentimentul obsesiv stăruia și cu el se duse la culcare. Adormi greu. Gândurile care-i umblau prin cap și pe care încerca de la sosire să le alunge dobândiră în somn o teribilă coerență. Și abia acum îndrăznea să și le formuleze cu adevărat. „Dacă nava a mers tot timpul înainte – raționă el în vis - nu sunt pe Pământ, ci pe Terra'2 112. Dar cum a regăsit toate lucrurile lăsate în urmă? Poate - și aici ideea lua o formă demențială – similitudinea între Terra prim și Pământ e perfectă". „Imposibil – se revoltă spiritul pozitivist din Wilson". Dar ideea se încăpățâna să trăiască. „De ce ar fi imposibil? – insista ea. În infinitatea universului, repetiția absolută nu-i deloc exclusă, ba e chiar probabilă". „Cum? - rezistă Wilson – cu cele mai mici amănunte din trecut, cu versul subliniat din Poe și cu Tanagra ciuntit?" De ce nu? – interveni în sprijinul ideii o nouă înlănțuire silogistică. Existând condiții absolut egale, două lumi apărute se vor dezvolta exact la fel, fiindcă vor fi supuse aceloraşi determinări. Când tu ai plecat spre Terra prim, un William Wilson a pornit de acolo spre Pământ. Nu l-ai întâlnit la jumătatea drumului? N-a făcut exact aceleași gesturi ca și tine? Acum el se află în patul tău și încearcă o senzație identică". „Elucubrații! – refuză să admită ipoteza Wilson, mai ales că ultima deducție îi stârni o adevărată eroare fizică. Am luat contact cu baza, m-au întrebat de ce mă întorc". „Erau cei de pe Terra prim, căpătă replica raționamentului care-și continua logica inflexibilă. Te-au luat drept omul lor, iar pe omonimul tău, la fel, pământenii". „Dar eu am semnalizat: Terra, nu Terra prim, își aminti triumfător Wilson. Diferența s-ar fi observat imediat". Sentimentul de triumf că găsise, în sfârșit, un argument suprem dură însă numai câteva clipe. Ideea i-l spulberă

Scanned with OKEN Scanner

fără milă. „Şi ei se numesc Terra şi botează celelalte planete asemănătoare Terra prim. Pilotul lor, cu care te-ai încrucişat, era şi el un William Wilson convins că zboară spre T'2 112!"

Eventualitatea aceasta îl dezarmă cu desăvârşire. Se abandonă ipotezei fantastice pe care refuzase tot timpul s-o admită. [...]

Umblă îngândurat toată dimineaţa următoare. Îşi căuta tot felul de ocupaţii absorbante ca să nu se întoarcă iar la ideea aceea obsesivă. „În definitiv – îşi spuse la un moment dat – ea poate fi verificată foarte simplu. Greutatea e s-o comunici cuiva fără riscul de a fi luat drept nebun. Ar fi de ajuns să repet operaţia şi după întâlnire să mă întorc. Vom sosi amândoi, şi dovada va fi făcută". Înţelese însă că, atâta vreme cât ipoteza lui e exactă, celuilalt îi va veni acelaşi gând şi va proceda la fel. „Nu se va putea demonstra nimic" – conchise descurajat.

După-amiaza aveau invitaţi la ceai câţiva prieteni. Conversaţia luă repede, ca de obicei, o turnură intelectuală din cauza lui Herbert Gryphius. Deşi era un conştiincios profesor de matematică, îi plăcea să citească filozofie şi împingea mereu discuţiile spre lecturile lui, scandalizându-şi soţia, o femeie cu nas ascuţit, cu priviri veşnic uimite şi cu preocupări foarte plate, gospodăreşti. Îl zgândărea şi Langer, care avea mania de a ridica necontenit obiecţii la tot ce auzea şi găsea o imensă satisfacţie în a-şi contrazice interlocutorii. Gryphius afişa o superioritate ironică. Îşi comunica opiniile cu o faţă lipsită de orice mobilitate şi în care sclipeau provocator doar ochii mici negri sub fruntea înecată de un păr sârmos, roşcovan. Langer, în schimb, se agita pe scaun, protesta, îl întrerupea, însoţindu-şi replicile cu întoarceri nervoase şi bruşte ale capului către celelalte persoane din cameră, ca şi cum ar fi căutat pe chipurile lor efectul intervenţiilor sale.

De astă dată, Wilson nu se mai mulţumi să urmărească disputa tradiţională doar în calitate de ascultător amuzat. Gândul lui secret îl împingea să încerce a obţine măcar o confruntare abstractă, teoretică. Profită de faptul că discuţia alunecase de la istoria călătoriei sale ratate la problema civilizaţiilor similare cu cea terestră şi riscă întâi timid o întrebare, apoi din ce în ce mai aprins se apucă să-şi expună ideea sub formă pur ipotetică.

- Ar fi oare exclus, îndrăzni Wilson, să descoperim odată şi o planetă absolut la fel cu a noastră?

- Principial nu, admise Ghryphius, dar probabilităţile practice ca faptul să se producă efectiv sunt aproape nule. Matematic, simetria perfectă e cazul cel mai particular în infinitatea formelor posibile, prin urmare şi cu şansele cele mai reduse de a fi întâlnit.

- Dacă există însă nesfârşite aranjamente, insistă Wilson, nu e necesar ca printre ele să se găsească neapărat şi unul anumit?

- Dragul meu, îi explică răbdător Gryphius, dacă ar fi vorba doar de câteva elemente, desigur. Dar o planetă înseamă un univers, adică iarăşi o infinitate de condiţii. Repetarea lor exactă, chiar în cazul aranjamentelor nesfârşite, presupune o probabilitate atât de mică încât ea tinde practic către zero.

- Tinde, dar nu dispare cu desăvârşire, sări în ajutorul lui Wilson Langer. Şi dacă probabilitatea rămâne, într-o infinitate de aranjamente, ea trebuie să se realizeze, nu o dată, ci de mai multe ori!

- Asta e o idee care i-a obsedat şi pe antici, conveni Gryphius cu un fel de îngăduinţă disprețuitoare. Dacă timpul e infinit, toate întâmplările se repetă. [...]

Wilson îl urmărea cum îşi desfăşoară calm demonstraţia. Era atent, dar ceea ce-l interesa pe el rămânea un singur lucru: dacă posibilitatea nu era absolut exclusă. Gryphius examina acum ce ar implica o lume simetrică perfect cu a noastră. Mulţimea determinărilor identice presupuse ar depăşi sfera unui sistem solar şi chiar a galaxiei din care el ar face parte. Practic, ar trebui să admitem, arătă limpede demonstraţia lui, o simetrie a întregului Univers.

Scanned with OKEN Scanner

Cum de n-am întâlnit-o până astăzi, cutreierând Cosmosul? se întreba el triumfător. Oare ne-am mişcat numai într-o parte a acestui plan de simetrie? E absurd!

„Şi poate eu am fost totuşi primul care a străpuns planul" – se gândi Wilson. Argumentele lui Gryphius nu reuşiseră să-i alunge ideea năstruşnică, să i-o infirme, aşa cum nădăjduise când începuse discuţia. Dimpotrivă, toate demonstraţiile acestea savante îi sporiseră starea de anxietate. Din ce auzise rezulta că explicaţia paradoxală pe care se simţea îndemnat s-o dea aventurii sale, oricât părea de nebunească, nu era imposibilă.

Rămăsese cufundat în sine când în camera alăturată sună telefonul. Wilson se ridică, trecu dincolo şi ridică receptorul. Era baza. Îl chema Melmoth, unul dintre dispeceri.

- William, intră el direct în subiect. Ăia de la laborator au decapsulat nava. Spun că, într-adevăr, toate aparatele de bord indică o mişcare neîntreruptă cu un singur sens. Nu reuşesc nici ei să înţeleagă ce s-a întâmplat, susţin că trebuie să fie nişte efecte magnetice necunoscute cu o dublă schimbare de semn; dracu' să-i priceapă! Vor să consulte Academia de ştiinţe, în fine, n-au decât să-şi bată ei capul! Mathewson zicea să treci mâine pe aici, ca să mai adaugi ceva la raport pentru încheierea procesului-verbal.

Wilson lăsă jos receptorul şi se întoarse în salon. Discuţia continua. Langer pretindea că Gryphius nu e în stare să iasă dintr-un empirism mărginit. Alice intervenise luându-i apărarea. Wilson se aşeză. Îi privi pe toţi cu sentimentul cert că sunt alţii. *Realiza însă instantaneu la fel de vie convingerea că nu va izbuti niciodată să dovedească aceasta şi-l cuprinse o imensă groază.*

DICŢIONAR

anxietate, *s.f.*– stare de nelinişte, de aşteptare încodată
tanagra, *s.f.*– nume dat statuetelor de pământ ars care s-au găsit în necropolele de la Tanagra, în Grecia
silogism, *s.n.* – raţionament deductiv
elucubraţie, *s.f.* – combinaţie haotică de elemente absurde; aberaţie

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Exprimă-ţi opinia, înaintea lecturii, despre tema posibilă a povestirii intitulate ***Ceilalţi***. Precizează tema povestirii, după lectură.
2. Segmentează textul potrivit momentelor subiectului. Formulează succint ideile corespunzătoare acestora.
3. Menţionează detaliile care susţin, în expoziţiune, ideea unui zbor galactic de rutină.
4. Precizează scopul misiunii lui Wilson.
5. Relatează oral întâlnirea dintre nava lui Wilson şi a *celuilalt*.
6. Transcrie, din primele pagini, pe o coloană, cuvinte/ structuri care aparţin câmpului semantic al *zborului galactic*, iar pe altă coloană, termeni „de specialitate" inventaţi (inexistenţi în dicţionar). Motivează prezenţa acestor cuvinte/ termeni în text.
7. Prezintă cauza mirării lui Wilson din dimineaţa celei de-a paisprezecea zile de călătorie.
8. Formulează un enunţ exprimând *gândul nebunesc* care îi trece lui Wilson prin minte pentru prima oară în timpul convorbirii cu Alice.

Scanned with OKEN Scanner

9. Transcrie cuvinte/ sintagme care exprimă gradat stările sufleteşti prin care trece astronautul, după momentul întâlnirii cu *celălalt*.
10. Astronautul formulează următoarea ipoteză pentru a-şi explica evenimentul insolit pe care l-a trăit:
În infinitatea universului, repetiția absolută nu-i deloc exclusă, ba-i chiar probabilă.
Alege fragmentul care înfăţişează visul lui Wilson sau pe acela al conversaţiei dintre Gryphius şi Langer, pentru a identifica argumentele pro şi contra ipotezei de mai sus.
11. O particularitate a prozei fantastice este finalul deschis. Explică în ce fel se realizează acesta în povestirea citită.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Comentează, în 8-12 rânduri, fragmentul de mai jos, referindu-te la procedeele de caracterizare şi la trăsăturile astronautului redate de acestea.
Wilson păstră încă o fărâmă de orgoliu şi transmise mesajul intergalactic: „Sunt astronava B V N 00219 de pe Terra!" Răspunsul îi risipi orice speranță, căci auzi peste câteva minute: „Baza astronautică Heliopolis. Pilot William Wilson, de ce te-ai întors din drum?" „Asta vreau să ştiu şi eu" – îşi spuse înciudat, dar se stăpâni şi răspunse disciplinat: „Accidentat. Vreau să cobor". Înregistră un nou mesaj: „Ai nevoie de ajutor?" „Nu – răspunse -, mă pot descurca singur", apoi fluieră a pagubă şi începu să ia măsurile de aterizare.
2. Găseşte şi explică cel puţin două legături între afirmaţia iniţială a personajului - *Eu plec într-o amărâtă de cursă, şi ei fac un întreg circ de parcă m-aş duce pe lumea cealaltă.* - şi observaţia naratorului, în final: *Îi privi pe toți cu sentimentul cert că sunt alții.*
3. Argumentează prezenţa a cel puţin două trăsături ale literaturii SF în povestirea citită.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Pe grupe de câte patru – cinci colegi, discutați și amintiți-vă legende în care se povestește despre călători și călătorii în spații și/ sau timpuri fabuloase.
2. Credeți că asemenea legende pot avea fie și o cât de vagă legătură cu evenimente istorice reale sau sunt pur și simplu născociri? Argumentați-vă răspunsul, oricare ar fi acesta.
3. Indicați un motiv (sau mai multe) pentru care Pământul ar fi putut/ ar putea primi vizita unor călători venind din spațiul cosmic.

Ufologia a produs o cantitate enormă de texte în cei circa șaizeci de ani de când au apărut primele scrieri pe această temă. Există partizani fanatici ai existenței *obiectelor zburătoare neidentificate* (OZN-uri), la fel cum există sceptici, dar și adversari tot atât de fanatici. Iar argumentele pro și contra par deopotrivă de convingătoare. Textul lui Victor Kernbach, de tip nonliterar, trebuie așadar citit și discutat cu prudența necesară lecturii oricărei scrieri de această factură.

Obiectele zburătoare neidentificate

(fragmente)

de Victor Kernbach

Obiectele numite din prudență neidentificate, deși au putut fi semnalate în mai toate ținuturile terestre și oceanice, au anumite zone de predilecție care concid în mod curios cu zonele în care se remarcă, pe de o parte, cele mai multe monumente materiale enigmatice, iar pe de altă parte, cele mai multe mituri cu indicii paleoastronautice.

Nu intră în scopul cărții de față întocmirea unui inventar al obiectelor zburătoare neidentificate. [...] *Închinată enigmelor din miturile astrale, lucrarea noastră nu abordează ufologia decât tangențial, atât cât e necesar în vederea unor comparații și a descoperirii unor similitudini cu fenomenologia paleoastronautică. Cazurile ufologice sunt mult mai numeroase decât documentele paleoastronautice, dar în timp ce materialele pe care ne sprijin în determinarea conturului unor vizite astrale pe Pământ sunt la îndemâna oricui și pot fi supuse judecății logice riguroase, relatările contemporane despre aparițiile de obiecte zburătoare neidentificate nu s-au coagulat încă într-o formă științifică precisă.*

Este drept, că, de pildă, însoțirea primei capsule „Gemini" cu cosmonauți de către patru obiecte necunoscute pe tot parcursul unui zbor

Scanned with OKEN Scanner

orbital sau semnalările de obiecte similare în preajma câtorva zeci de avioane de pasageri şi militare constituie evenimente semnificative. [...] Să trecem uşor peste cazurile înregistrate de Keneth Arnold, pilotul Thomas F. Mantell (care a urmărit un obiect de mari dimensiuni în 1948, pierind în explozia pulverizantă a avionului său) şi ale altor observatori, care, deşi astronomi, meteorologi, geodezişti, piloţi militari şi reporteri, pot fi uneori contestaţi. Dar să ne oprim la observarea în New Mexico (1949) a unui obiect zburător nonterestru, văzut şi descris de prof. Clyde W. Tombaugh, astronomul reputat care, în 1930, descoperise împreună cu Lowell planeta Pluton. Când un savant de talia acestuia îşi afişează numele în legătură cu comentarea unui fenomen insolit ceresc, cuvintele lui nu mai pot fi puse la îndoială aşa de uşor. Tot astfel, fotografia făcută în 1967 de Juan Fonseca, fotograf oficial al O.N.U., care a prins în obiectul aparatului său un obiect necunoscut planând la 100 metri deasupra Bogotei columbiene, nu poate intra în categoria trucurilor sau a confuziilor.[....]

Pe negatorii fenomenului, prof. J. Allen Hynek, directorul Centrului astronomic Lindheimer, îi acuză justificat de „provincialism temporal", semnalând, ca mulţi alţi oameni de ştiinţă, urgenţa descifrării enigmei ufologice. [...]

Astrofizicianul Felix Zighel a construit în 1967 un compendiu al ipotezelor care azi au în lumea specialiştilor o circulaţie mai mare, alegând la urmă pe cea care i s-a părut (lui, ca şi altora) mai aproape de adevăr. În sistematizarea sa, există cinci explicaţii. Întâia, privind născocirile şi mistificările, autorul o respinge categoric. A doua porneşte de la ideea că obiectele zburătoare neidentificate ar fi iluzii optice, legate de anomaliile difuzării luminii în atmosfera terestră de tipul curcubeului, halloului, sorilor falşi şi luciului apei. A treia se referă la ideea unor aparate secrete de zbor, aparţinând unui stat terestru. A patra susţine că obiectele zburătoare necunoscute ar fi un fenomen necunoscut al naturii. De aici, problema începe să devină serioasă, căci primele trei explicaţii sunt lesne atacabile şi rămase aproape fără partizani. În sfârşit, a cincea explicaţie pe care Felix Zighel o consideră limitrofă cu fantasticul este şi aceea pe care o susţine cu cele mai multe argumente: originea extraterestră a obiectelor zburătoare neidentificate. Aici, el remarcă uriaşele viteze şi acceleraţii ale obiectelor insolite, imposibile în mişcarea aparatelor pământene de zbor şi insuportabile pentru organismele planetei noastre; pe temeiul absenţei sau raritătii aterizărilor, socoteşte că obiectele ar avea baze extraterestre; totodată, constată că numărul observaţiilor asupra obiectelor zburătoare neidentificate sporeşte regulat o dată cu apropierea de Pământ a planetei Marte. Prudent însă şi el, F. Zighel conchide: „Natura acestui fenomen nu e deocamdată descifrată şi nici una din ipotezele existente nu poate pretinde a rezolva problema definitiv. În asemenea situaţie, singura decizie justă e de a supune enigmaticul fenomen O.Z.N. unei cercetări ştiinţifice multilaterale şi scrupuloase. Naturii trebuie să i se mai smulgă un secret. Căci într-adevăr a sosit timpul studierii cerului cu cea mai mare atenţie".

Important este însă că azi a devenit mai dificilă demonstrarea inexistenţei obiectelor zburătoare neidentificate decât dovedirea existenţei şi a obârşiei lor extraterestre. În această situaţie, omenirea este obligată să-şi pună întrebarea de unde vin obiectele şi cine, eventual, le populează. [...]

Există şi susţinători ai ipotezei că vizitatorii cosmici ar veni dintr-o supercivilizaţie galactică, similară poate acelora care emit mesaje de tipul CTA-21, CTA-102 sau W-3.

Dacă intrăm însă în zona teoriei relativităţii, [...] am putea să considerăm de pildă pe aceşti extratereştri fie nişte naufragiaţi de pe planeta distrusă Phaeton, care s-au stabilit în preajma Pământului, pe Marte, pe

Scanned with OKEN Scanner

Venus şi chiar pe Lună, fie nişte fiinţe plecate de pe Pământ în perioada marilor catastrofe, care navigând cu viteze uriaşe s-au întors tot aici, însă nu în vremea ce le-a fost hărăzită. În acest caz, mitul mesianic poate sugera întoarcerea aceleiaşi generaţii şi vehiculul descris de Iezechil poate fi acelaşi care a fost fotografiat recent la Bogota. De altfel, Einstein a şi spus în ultimii ani ai vieţii, jumătate în glumă, jumătate în serios, răspunzând unei întrebări despre farfuriile zburătoare: „Farfuriile zburătoare există şi cei care le posedă sunt nişte umani plecaţi de pe Pământ acum 20000 de ani".[...]

Dicţionar

antropocentrism, *s.n.* – concepţie filozofică potrivit căreia omul ar fi centrul şi scopul universului

paleoastronautică, *s.f.* – ştiinţă care caută mărturii ale vizitelor unor civilizaţii din alte lumi pe planeta noastră

ufologie, *s.f.* – ştiinţă care studiază obiectele zburătoare neidentificate

Repere pentru studiul textului

1. Indică scopul scrierii acestor pagini, aşa cum a fost el indicat de autor.
2. Numeşte câte două diferenţe între textele nonliterare şi literare, din punct de vedere al scopului comunicării, al conţinutului comunicării şi al modalităţilor specifice de construire, făcând referiri la cele două scrieri reproduse mai sus, a lui Ovid S. Crohmălniceanu şi a lui Victor Kernbach.
3. Alege, din text, cazul de semnalare a unui OZN, pe care îl consideri cel mai credibil. Argumentează-ţi opţiunea.
4. Menţionează cele cinci ipoteze/ explicaţii ale fenomenului ufologic sistematizate de astrofizicianul Felix Zighel.
5. Alcătuiţi 5 grupe şi alegeţi una dintre ipotezele formulate de Felix Zighel în 1967. Discutaţi între voi, pe baza textului citit şi a altor surse de informaţii, pentru a găsi câte trei argumente în sprijinul ipotezei alese, indiferent dacă ea concide sau nu cu punctul vostru de vedere.
6. Prezintă argumentele autorului în favoarea afirmaţiei:
   ...azi a devenit mai dificilă demonstrarea inexistenţei obiectelor zburătoare neidentificate decât dovedirea existenţei...
7. Identifică, în text, cei trei „paşi" obligatorii într-o argumentare (emiterea ipotezei, motivarea şi concluzia), precum şi elementele de limbaj adecvate unei argumentări (verbe, adverbe, conjuncţii, structuri specifice).

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Prezintă oral, pe baza textului, de unde vin OZN-urile şi cine le populează.
2. Exprimă-ţi opinia despre afirmaţia lui Einstein în legătură cu farfuriile zburătoare.
3. Crezi în existenţa OZN-urilor? Argumentează-ţi oral răspunsul, indiferent dacă este afirmativ sau negativ.

Scanned with OKEN Scanner

Recitește un basm popular sau cult și una dintre prozele fantastice din acest capitol. Realizează o listă cu asemănările și deosebirile observate de tine.

Născut în Bulgaria, Tzvetan Todorov trăiește în Franța din 1963. Este cercetător la Centre National de Recherches Scientifiques și autor al unor lucrări de teorie literară, semiotică, poetică, de istorie a gândirii și analiză a culturii între care: ***Introducere în litteratura fantastică***, ***Literatură și semnificație***, ***Gramatica Decameromului***, ***Cucerirea Americii - Problema Celuilalt.***

Introducere în literatura fantastică

(fragmene)

de Tzetan Todorov

... Iată-ne astfel pătrunși în chiar miezul fantasticului. Într-o lume care este evident a noastră, cea pe care o cunoaștem, fără diavoli și silfide și fără vampiri, are loc un eveniment care nu poate fi explicat prin legile acestei lumi familiare. Cel care percepe evenimentul trebuie să opteze pentru una dintre cele două soluții posibile: ori este vorba de o înșelăciune a simțurilor, de un produs al imaginației, și atunci legile lumii rămân ceea ce sunt, ori evenimentul s-a petrecut într-adevăr, face parte integrantă din realitate, dar atunci realitatea este condusă de legi care ne sunt necunoscute. Ori diavolul este o iluzie, o ființă imaginară; ori există într-adevăr, aidoma tuturor celorlalte ființe vii, numai că el nu poate fi întâlnit decât foarte rar.

Fantasticul ocupă intervalul acestei incertitudini; deîndată ce optăm pentru un răspuns sau pentru celălalt părăsim fantasticul pătrunzând într-un gen învecinat, fie straniul, fie miraculosul. Fantasticul este ezitarea cuiva care nu cunoaște decât legile naturale pus față în față cu un eveniment în aparență supranatural.

Așadar, conceptul de fantastic se definește în raport cu cele de real și de imaginar. [...]

*Trebuie să remarcăm că definițiile fantasticului propuse în scrierile franceze mai recente, chiar dacă nu sunt identice cu a noastră, nici nu intră în contradicție cu ea. Fără să întârziem prea mult asupra acestui punct vom da câteva exemple extrase din textele „canonice". Castex în **Le Conte fantastique en France (Povestirea fantastică în Franța)** scrie: „Fantasticul... se caracterizează... printr-o irumpere brutală a misterului în cadrul vieții reale". Louis Vax, în **L'Art et la Litterature fantastique (Arta și literatura fantastică)**: „Povestirea fantastică... vrea să ne prezinte niște oameni asemenea nouă, locuitori ai lumii reale în care ne aflăm și noi, azvârliți dintr-o dată în inima inexplicabilului". Roger Caillois în studiul său **Au coeur du fantastique (În inima fantasticului)**: „Orice fantastic este o încălcare a ordinii recunoscute, revărsare a inadmisibilului în*

Scanned with OKEN Scanner

sânul inalterabilei legalități cotidiene". După cum se vede, aceste trei definiții reprezintă, intenționat sau nu, fiecare dintre ele, o parafrază a celorlalte, de fiecare dată este vorba de „mister", de „inexplicabil", de „inadmisibil" care năvălesc în „viața reală", sau, în „lumea reală", sau iarăși, în „inalterabila legalitate cotidiană" [...]

„Mai că-mi vine a crede": iată formula care rezumă spiritul fantasticului. Încrederea absolută ca și totala neîncredere ne scot dinlăuntrul hotarelor fantasticului; ceea ce-i dă viață este ezitarea.

Cine este cel care ezită în această povestire? Nu încape nici o îndoială: Alfons, adică eroul, adică personajul. El este cel care, de la începutul intrigii și până la sfârșit, are de ales între două interpretări. Dar dacă cititorului i s-ar spune care este „adevărul", dacă ar ști în ce fel trebuie rezolvată problema, situația ar fi cu totul diferită. Așadar, fantasticul implică o integrare a cititorului în lumea personajelor, fantasticul se definește prin aceea că percepția evenimentelor relatate este ambiguă pentru cititor. Trebuie deîndată precizat că atunci când vorbim astfel nu avem în vedere cutare sau cutare cititor individual, real, ci o „funcție" a cititorului implicită textului (așa cum este implicită funcția naratorului). Percepția acestui cititor implicit este însemnată în text cu aceeași precizie cu care sunt însemnate mișcările personajelor.

Ezitarea cititorului reprezintă, așadar, prima condiție a fantasticului. Dar este, oare, neapărat nevoie ca cititorul să se identifice cu un anume personaj, ca în ***Diavolul îndrăgostit*** *sau ca în* ***Manuscrisul de la Saragosa****? Altfel spus, este neapărat necesar ca ezitarea să fie reprezentată înlăuntrul operei? Cele mai multe dintre lucrările care satisfac prima condiție, o satisfac, în aceeași măsură, și pe a doua; există însă și excepții: ca de exemplu Vera lui Villiers de l'Isle-Adam. Aici cititorul are îndoieli cu privire la reînvierea soției contelui, fenomen care contrazice legile naturii, dar care pare confirmat de o serie de indicii secundare. Or, nici unul dintre personaje nu împărtășește această ezitare: nici contele d'Athol care crede cu fermitate în cea de-a doua viață a Verei, nici chiar bătrânul servitor Raymond. Așadar, cititorul nu se identifică cu nici unul din personaje și ezitarea nu este reprezentată în text. Vom spune că, în ceea ce privește această regulă de identificare, este vorba de o condiție facultativă a fantasticului: el poate exista și fără să o satisfacă; dar cea mai mare parte a operelor o respectă.*

Atunci când cititorul iese din lumea personajelor și revine la propriul său praxis (de cititor), fantasticul este amenințat de un nou pericol, pericol care se situează la nivelul interpretării textului. [...]

Suntem acum în măsură să precizăm și să completăm definiția pe care am dat-o fantasticului. Aceasta cere satisfacerea a trei condiții. Mai întâi, textul trebuie să-l oblige pe cititor a considera lumea personajelor drept o lume a ființelor vii, astfel încât el să ezite între o explicație naturală și una supranaturală a evenimentelor evocate. Apoi, această ezitare poate fi de asemenea împărtășită de unul dintre personaje: astfel rolul cititorului este, ca să spunem așa, încredințat unui personaj și, în același timp, ezitarea capătă o reprezentare, ea devine una dintre temele operei; în cazul unei lecturi naive cititorul real se identifică cu personajul. În fine, o ultimă condiție cere cititorului să adopte o anumită atitudine față de text: să refuze atât interpretarea alegorică cât și pe cea „poetică". Aceste trei exigențe nu sunt de o egală pondere. Numai cea dintâi și cea de-a treia constituie, la drept vorbind, genul; cea de-a doua este facultativă. Totuși cele mai multe exemple satisfac toate aceste trei condiții.

Cum se înscriu aceste trei caracteristici în modelul operei așa cum l-am înfățișat pe scurt în capitolul precedent? Cea dintâi condiție ne trimite la aspectul verbal *al textului, mai exact la ceea ce a căpătat denumirea de „viziuni": fantasticul este un caz particular al categoriei mai generale de „viziune ambiguă". Cea de-a doua condiție este mai complexă: ea se leagă, pe de o parte, de aspectul* sintactic, *în măsura în care ea*

Scanned with OKEN Scanner

implică existența unui tip de unități formale referitoare la modul de apreciere al evenimentelor reale de către personajele povestirii; aceste unități ar putea fi denumite „reacții", în opoziție cu „acțiunile" care formează, în mod obișnuit, trama povestirii. Pe de altă parte, ea se referă la aspectul semantic *întrucât este vorba de o temă reprezentată, cea a percepției și a notației sale. În fine, cea de-a treia condiție are un caracter general și depășește împărțirea în aspecte: este vorba de o opțiune între mai multe moduri (și nivele) de lectură.*

[...] Oricum ar fi, nu putem exclude din studiul fantasticului straniul și miraculosul, genuri cu care el se întrepătrunde. Dar, de asemenea, să nu uităm nici că, așa după cum spune Louis Vax, „arta fantastică ideală știe să se mențină în incertitudine".

Să privim ceva mai îndeaproape aceste două genuri vecine. Și să băgăm de seamă că în ambele cazuri apare câte un gen limitrof: pe de o parte, între fantastic și straniu, pe de alta, între fantastic și miraculos. Aceste subgenuri cuprind opere care mențin o îndelungată ezitare fantastică, terminându-se însă, până la urmă, în miraculos sau în straniu. Aceste subdiviziuni ar putea fi reprezentate cu ajutorul următoarei diagrame:

Straniul pur	*Fantasticul – straniu*	*Fantasticul miraculos*	*Miraculosul pur*

Fantasticul pur fiind simbolizat în această schemă de linia mediană care separă fantasticul-straniu de fantasticul-miraculos; această linie corespunde foarte bine naturii fantasticului, hotar între două domenii vecine. [...]

(Traducere de Virgil Tănase)

Repere pentru studiul textului

1. Alege, din text, o definiție a fantasticului. Transformă enunțul-definiție într-o schemă.
2. Precizează titlurile a două texte *canonice* despre fantastic și numele autorilor acestora.
3. Scrie, pe o coloană, cele trei condiții ale fantasticului, iar pe altă coloană, elementele de structură din *modelul operei*, care pot fi puse în legătură cu primele.
4. Extrage, din textul citit, trăsăturile fantasticului. Grupează-le potrivit unor criterii indicate de autor sau identificate de tine.
5. Pornind de la diagrama inclusă în text și de la explicațiile care o însoțesc, realizează o altă schemă în care să reprezinți și fantasticul pur.
6. Menționează și exemplifică două elemente specifice argumentării, prezente în textul citit.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie rezumatul textului citite, în maximum 20 de rânduri.
2. Transcrie trei sintagme care exprimă esența fantasticului, așa cum ai înțeles după lectura întregului text.
   Realizează o listă de cinci titluri ale unor proze fantastice din literatura română sau universală, care au trăsăturile desemnate prin sintagmele selectate.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

Citeşte textul de mai jos pentru a răspunde la următoarele întrebări:

Numai prin elaborarea nuvelelor scriitorul dobândeşte deplin calitatea de umorist.

*[...] Gruparea bucăţilor după afinităţile lor interioare aşază laolaltă **Hanul lui Mânjoală**, **Kir Ianulea** şi **Calul dracului**. Umorul acestor nuvele, toate trei dotate cu însuşirile capodoperei, se aplică de asemeni unei zone de tranziţie, aceea în care realul şi fantasticul îşi încalcă reciproc domeniile, rememorând parcă o unitate primordială. Incertitudinile, substituirile şi confuziile care definesc specificul regiunii abordate constituie pentru Caragiale izvoarele unui zâmbet cu nuanţe multiple, aci avizat, superior şi complice, aci simulând candoarea şi perplexitatea.*

*Prima încercare în direcţia valorificării acestor filoane, poate şi cea mai interesantă sub aspectul procedeelor la care recurge, ne face cunoscute rezultatele ei în cuprinsul nuvelei **La hanul lui Mânjoală**. Excelenţa naraţiunii vine din respectarea simultană a două logici principial incompatibile, logica realului şi aceea a magiei, în aşa fel încât nici una din ele să nu poată obţine infirmarea celeilalte. De la bun început, chipul Mânjolaiei apare scăldat într-o lumină enigmatică: „Unii o bănuiesc că o fi găsit vreo comoară... alţii, că umblă cu farmece". Povestea călcării neizbutite a hanului amestecă în proporţii indiscernabile ideea unor coincidenţe ostile tâlharilor (apoplexia unuia dintre ei, pierderea graiului de către altul, neaşteptata ivire a zapciului însoţit de dorobanţi) cu prezumţia insistentă a maleficiului pedepsitor. Materia propriu-zisă a nuvelei adună într-o ţesătură foarte densă numai întâmplări susceptibile de o dublă interpretare. O observaţie preliminară este că ne aflăm în faţa unei rememorări târzii, colorată pe alocuri în tonuri nostalgice: „Eram tânăr, curăţel şi obraznic, mai mult obraznic decât curăţel"; sau: „Multe odăi curate şi odihnite am văzut în viaţa mea, dar ca odaia aceea..." E un mod de a sublinia indirect aspectul ieşit din comun al faptelor, cărora scurgerea anilor, incapabilă să le estompeze conturul, nu le-a adus totuşi nici o rază de limpezire, ci le-a confirmat mereu ciudăţenia iniţială.*

Fluxul memorial e dominat tot timpul de imaginea unor ochi, dăruiţi din plin cu virtutea ambiguităţii. Natura exactă a fascinaţiei ce exercită – expresie concentrată a senzualităţii sau rezultat al unor înzestrări diavoleşti? – nu se va putea lămuri niciodată. Din taina aceasta se nasc toate celelalte. În odaia unde e găzduit, tânărul constată surprins absenţa oricărei icoane. Lămurirea oferită de cocoana Marghioala („Dă-le focului de icoane! d-abia prăsesc cari şi păduchi de lemn...") e pe muchie de cuţit: grijă gospodărească sau sacrilegiu? „Femeie curată!...", cugetă admirativ eroul, cuvintele izbutind să exprime, peste voia lui, şi o dezminţire plină de ironie. De aici încolo, episoadele echivoce se ţin lanţ. Primul dintre ele sugerează încă o dată divorţul de cele sfinte al ispititoarei femei: „M-am aşezat la masă făcându-mi cruce după datină, când deodată, un răcnet: călcasem, se vede, cu potcoava cizmii, pe un cotoi bătrân, care era sub masă." De remarcat, aici ca şi în restul naraţiunii, atitudinea foarte

Scanned with OKEN Scanner

realistă a tânărului, dispus să-şi explice lucrurile în modul cel mai terestru, dar păstrând totuşi relatării sale o deplină fidelitate a detaliilor, dintre care unele sprijină insidios ipoteza contrară.

După o zăbavă mult mai lungă decât aceea pe care o plănuise („În loc de o jumătate de ceas, stătusem la han două ceasuri şi jumătate! Vezi ce e când te-ncurci la vorbă?"), eroul se hotărăşte să-şi urmeze drumul, în ciuda vremii îndârjite şi a stăruinţelor gazdei sale. Plecarea e însoţită de unele gesturi bizare ale femeii. Aceasta suceşte căciula oaspetelui privind adânc în fundul ei, apoi i-o înmânează cu o grozav de ciudată sticlire a ochilor, urându-i „Umblă sănătos!" în locul obişnuitului „Drum bun!". Semnele magiei negre par din nou să iasă la iveală, deşi personajul le înregistrează fără fior: „Am zis: hi! la drum! şi mi-am făcut cruce; atunci, am auzit uşa bufnind şi un vaiet de cotoi. Gazda mea ştia că nu o mai văz, intrase degrab în căldură şi apucase pe cotoi cu uşa, desigur." Pe drum, călătorul biciuit de viforul năpraznic e cuprins de junghiuri şi fierbinţeli, iar căciula îi strânge tâmplele ca o menghină. „Am băut prea mult!", gândeşte omul, credincios felului său de a privi lumea numai pe o latură. Un incident menit să tulbure şi mai mult călătoria este întâlnirea unei făpturi stranii care ţopăie prin întuneric, pricinuind calului o teribilă agitaţie. Mica vietate („un ied negru foarte drăguţ") fiind luată şi adăpostită în desagă, calul porneşte într-o goană bezmetică, din care nu se va mai opri decât târziu de tot, cu puterile istovite. Zărind luna printr-o fereastră a norilor, călătorul îşi dă seama că a greşit drumul. Se află, cum îl va lămuri oarecine, la doi paşi de hanul lui Mânjoală, a cărui stăpână îl aşteaptă cu luminile aprinse. „Când să intru, mă-mpiedic pe prag de ceva moale – iedul... tot ăla! era iedul gazdei mele! a intrat şi el în odaie şi a mers să se culce cuminte sub pat." (Am putea întregi: ca unul ce ştia că şi-a câştigat odihna, îndeplinind exemplar o misiune dificilă). Ultimul gest exorcizant al eroului îi este reprimat cu o grabă suspectă: „vrând să mulţumesc lui Dumnezeu că m-a scăpat cu viaţă, am dat să ridic dreapta spre frunte. Cocoana mi-a apucat repede mâna şi, dându-mi-o în jos, m-a luat cu toată puterea în braţe."

Peripeţiile „nopţii furtunoase" se încheie lăsând în echilibru ipotezele contrare, ca o cumpănă cu talgerele la aceeaşi înălţime. Înclinarea ei într-o parte sau alta nu o poate determina decât subiectivitatea privitorului. Ceea ce şi demonstrează finalul nuvelei, prin confruntarea a două puncte de vedere, unul al eroului întâmplării, celălalt al socrului său. Reabordarea subiectului, după trecerea multor ani, se produce sub impresia unei ştiri neaşteptate: „arsese până-n pământ hanul lui Mânjoală îngropând pe biata cocoana Marghioala, acu hârbuită, subt un morman uriaş de jăratic. – A băgat-o în sfârşit la jăratic pe matracuca! a zis socru-meu râzând." Şi de data aceasta se iveşte o întrebare: sfârşitul femeii e rezultatul unui accident sau – aşa cum ar reieşi din cuvintele bătrânului – consecinţă târzie, dar inevitabilă a învoielilor ei cu diavolul? Cât priveşte vechea păţanie, ca adept convins al interpretării magice, „pocovnicul o ţinea într-una că în fundul căciulii îmi pusese cocoana fermece şi că iedul şi cotoiul erau totuna..." Înţelegere deviată, pornind din considerarea exterioară a faptelor? Nicidecum. Bătrânul a trăit el însuşi întâmplarea, probabil într-o variantă prea puţin deosebită, deci judecă lucrurile în cunoştinţă de cauză („ – Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrânul; asta-i altă căciulă!"). Nuvela se termină astfel cu o ultimă confirmare a facturii ei specifice, suspendând definitiv posibilitatea clarificării. E un joc de-a „uite-l, nu e" cu elementul supranatural, al cărui umor stă în veşnica incertitudine. Graţia mereu proaspătă a bucăţii se sprijină în esenţă pe un echivoc insolubil.

Ştefan Cazimir cap. ***Nuvelele***,
în vol. ***Caragiale – universul comic***

Scanned with OKEN Scanner

1. Încadrează acest text într-una dintre categoriile *literar-nonliterar* şi argumentează-ţi opţiunea.
2. Menţionează trei argumente aduse de autor în sprijinul ipotezei: *Excelenţa naraţiunii vine din respectarea simultană a două logici principial incompatibile, logica realului şi aceea a magiei, în aşa fel încât nici una din ele să nu poată obţine infirmarea celeilalte.*
3. Transcrie sintagma care exprimă elementul ce poartă „*virtutea ambiguităţii*", în opinia criticului.
4. Transcrie trei sintagme care exprimă atitudinile personajului-narator faţă de întâmplarea de la han.
5. Explică rolul notaţiilor dintre paranteze în cadrul analizei critice a nuvelei.
6. Identifică, în text, elementele de limbaj adecvate unei argumentări (verbe, adverbe, conjuncţii, structuri specifice).
7. Precizează o trăsătură a prozei fantastice pe care criticul o demonstrează în paragraful unde analizează plecarea tânărului de la han.
8. Menţionează punctele de vedere specifice unei proze fantastice, reprezentate în final de erou şi de socrul său.
9. Explică în ce constă umorul nuvelei ***La hanul lui Mânjoală***, potrivit opiniei lui Ştefan Cazimir.
10. Reciteşte nuvela ***La hanul lui Mânjoală*** de I.L. Caragiale. Exprimă-ţi opinia despre valabilitatea analizei critice realizate de Ştefan Cazimir, în legătură cu nuvela citită.

Scanned with OKEN Scanner

FICŢIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Cetăţenii americani de origine japoneză erau numeroşi în anii '40. După atacul Japoniei de la Perl Harbour, situaţia lor s-a schimbat: au fost priviţi ca nişte trădători, mulţi au fost internaţi în lagăre sau, în situaţii „fericite", au fost doar supravegheaţi de autorităţi, oricum au fost izolaţi de restul comunităţii în care trăiau de o viaţă, deşi până în acel moment fuseseră cetăţeni loiali. La fel s-a întâmplat cu germanii din Franţa sau Anglia sau, după război, din România. Cunoşti şi alte exemple, din istoria recentă?
2. Care este părerea ta despre un asemenea comportament al majorităţii? Ce crezi că ar trebui să facă un individ aflat într-o situaţie precum cea descrisă mai sus?

Liviu Rebreanu (1885 - 1944), prozator şi dramaturg. Este primul fiu din cei treisprezece ai învăţătorului Vasile Rebreanu şi ai Ludovicăi. Învaţă ala Gimnaziul Grănicieresc din Năsăud, apoi la Şcoala Civilă de Băieţi din Bistriţa şi la Şcoala Reală Superioară de Honvezi din Sopron (Ungaria). Este bursier la Academia Militară *Ludoviceum* din Budapesta, devenind sublocotenent la Gyula, de unde va demisiona curând. Debutează în revista ***Luceafărul*** (1908). Se stabileşte la Bucureşti în 1909. Publică un număr de volume de nuvele, ***Golanii***, ***Calvarul***, ***Răfuiala***. dar talentul îi va fi recunoscut abia odată cu apariţia romanului ***Ion*** (1920). Vor urma ***Pădurea spânzuraţilor***, ***Adam şi Eva***, ***Ciuleandra***, ***Răscoala***, ***Crăişorul Horia***, ***Jar***, ***Amândoi*** şi ***Gorila***. În 1925 este ales preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, fiind reales de şase ori consecutiv. Devine, în 1940, la propunerea lui Mihail Sadoveanu, membru al Academiei Române.

Catastrofa
(fragmente)

de Liviu Rebreanu

David Pop iubea viaţa tihnită. Zbuciumările de nici un fel nu i-au plăcut niciodată. Râvnea linişte multă şi muncă puţină, sau chiar de loc; şi izbutise să le aibă pe urma hărniciei tatălui său, un ţăran aprig, sârguitor şi zgârcit, care făcuse avere.

Numai sângele rece îl moştenise David din firea părinţilor. Încolo nici o ambiţie nu-l necăjea. Bătrânul Pop fusese încăpăţânat şi stăruitor. Îşi pusese în minte să-l facă „domn", mai ales că şcoala era acolea, la îndemână,

Scanned with OKEN Scanner

în Năsăud, şi nu costa mai nimic. La început păruse că şi băiatului îi place cartea şi că nici n-are să se oprească până nu va ajunge avocat sau cel puţin protopop. Dar pe urmă, când a crescut mărişor, s-a înmuiat. Ar fi fost mai bucuros să păzească vacile decât să-şi sfarme creierii cu sintaxa latinească. Totuşi, cu chiu, cu vai, a isprăvit liceul şi a trecut la Cluj să înveţe legile, căci bătrânul ţinea morţiş să-l vază avocat. Degeaba. N-a mai mers. Şapte ani a tot învăţat David, şi, veşnic, în preajma examenelor, s-a pomenit cu câte-o boală, sau cine ştie ce altă nenorocire, atât de mare, că nu era chip să dea ochi cu profesorii. Ţăranul, dârz, nădăjduia mereu. A trebuit să-i spună verde David că s-a săturat. Împlinise treizeci şi unu de ani, era om în toată firea. N-a avut încotro bătrânul; s-a dat bătut. Îi era ruşine de ruşinea lui.

În vremea celor şapte ani trândăviţi pe la universitate, David, ca să arate năsăudenilor că n-a stat de pomană, s-a apucat să-şi facă armata, un an de zile, în două rate. Ba chiar, într-un avânt straşnic, s-a repezit şi la examenul de ofiţer şi, spre mirarea lui însuşi, l-a trecut cu bine. Astfel, pe lângă averea ce era să-i rămână de la părinţi, avea şi un titlu: sublocotenent în rezervă. Se simţea măgulit şi înălţat cu titlul acesta. De ziua împăratului se îmbrăca în uniformă, în mare ţinută, şi se ducea la biserică, stârnind senzaţie în orăşelul liniştit. Copiii se ţineau după dânsul, admirându-i strălucirea, iar jandarmii îl salutau înlemniţi de respect. David păşea grav şi mândru, îşi răsucea mustaţa, îşi zdrăngăna sabia şi-şi zicea cu mulţumire că nu-i lucru puţin să fii sublocotenent în rezervă.

Îndată ce-a întors spatele şcoalei, David s-a însurat cu fata unui protopop de pe Târnave, o fiinţă drăgălaşă, blândă, supusă şi cu o zestre frumuşică. Bătrânul Pop însă muri înainte de a-şi vedea nepoţelul, care sosi tocmai în ziua când se împlinea anul de la nuntă. A rămas David stăpân şi cap de familie. Nici o grije nu-l apăsa. Nevastă-sa vedea singură de toată gospodăria mai bine ca orice bărbat. Capul n-avea decât să mănânce, să se plimbe şi să se îngraşe, ceea ce nu întârzia s-o facă, dar, fireşte, cu măsură.

Astfel David era foarte mulţumit cu viaţa. În lume nu prea ieşea. Doar uneori la berărie şi joia, ziua bâlciului, prin piaţă. Năsăudul, de altfel, atât avea. Pe dânsul însă şi acestea îl plictiseau. La berărie domnii îl omorau veşnic cu politica. Ce-i păsa lui? El voia linişte. De ce să se frământe? Era bine cu românii, dar era bine şi cu ungurii. Ce să se amestece el în certuri d-astea? Se abonase, mai cu seamă fiindcă-l zăpăcise un agent, la un ziar românesc; pe urmă, deoarece ungurii au început să vorbească pe socoteala lui, s-a abonat şi la un ziar unguresc. Şi ca să fie pe deplin liniştit, nu cetea nici unul.

Nici măcar la alegerile de deputat nu se ducea. Degeaba stăruiau românii şi degeaba îl rugau ungurii. Ce să se încurce? Dacă ar vota cu unul, s-ar supăra cellalt. Din pricina aceasta apoi românii îl făceau renegat, iar ungurii, agitator.

Dar el nu se sinchisea de ce zice lumea. Îşi făcea datoria de intelectual ducându-se, împreună cu nevastă-sa, la toate balurile şi serbările româneşti şi plătindu-şi totdeauna încincit biletul. Dăruia pentru elevii săraci, pentru toate operele de binefacere drept care era menţionat veşnic în ziarul local printre „mărinimoşii donatori şi suprasolvenţi". La petrecerile ungureşti nu se ducea, pentru că nevastă-sa nu ştia nici o iotă ungureşte; îşi plătea însă biletul şi acolo foarte regulat, ca să fie cumpăna dreaptă.

Astfel David Pop se simţea mulţumit şi se plimba pe uliţa cea mare din Năsăud, cu degetele în buzunarele vestei, scoţându-şi burta puţin înainte, privind tihnit împrejur şi având mereu un zâmbet bun pe buze. Mânca bine, bea binişor, fuma mult şi se juca ceasuri întregi cu Titi, odrasla lui, care acuma mergea pe trei ani.

Într-o zi însă l-a turburat o întrebare a lui Traian Hogea, directorul liceului, care făcea o politică turbată şi care era vestit că ceteşte toate jurnalele ce vin la berăria Rahova.

Scanned with OKEN Scanner

Directorul i-a zis:

— Ei, domnule Pop, ce crezi, avem război, ori n-avem?

— Ce război?

— Război, domnule, război!... N-ai cetit în ziare?

Şi s-a apucat să-i explice o mulţime de lucruri, pe care David nu le înţelegea, fiindcă nu-i plăceau de loc.

S-a dus acasă abătut şi chiar înfricoşat puţin.

— Elviro, mi se pare că ne-a bătut Dumnezeu... Auzi ce spune Hogea, că se face război!

— Se vede că s-a săturat lumea de bine, zise femeia cu indignare. Numai războiul ne mai lipsea... În loc să ne rugăm cerului în coate şi-n genunchi să ne dea o ţără de ploaie, că se usucă toate bucatele pe câmp...

David însă era atât de plouat, că Elvira, văzându-l aşa, se grăbi să adaoge:

— Dar nici tu nu lua în serios tot ce trăncăneşte Hogea, că doar îl ştii câte verzi şi uscate spune.

Degeaba. Omul nu se mai putea potoli cu una, cu două. Îi intrase în suflet vorba ca o lance. Se aşeză de îndată şi începu să răsfoiască prin ziarele nedesfăcute, şi cu cât răsfoia, cu atât se întrista mai mult şi bombănea:

— Război!... Război!...

Şi brusc, îl cuprinse o mare părere de rău. Cine l-a pus pe el să se facă ofiţer de rezervă? Cum nu s-a gândit el atunci? Tatăl său l-ar fi putut scăpa de armată, cu bani sau pentru boală, sau cine ştie cum. Câţi n-au scăpat? Acuma nici nu i-ar păsa de război. A simţit el greutatea titlului şi mai înainte, când trebuia să-şi piardă în fiecare vară câte-o lună cu manevrele, să se obosească, să se chinuiască. Dar azi părerea de rău îl copleşea şi-i tremura sufletul.

„Ce dobitoc am fost, ce dobitoc!" îşi zicea cetind articolele războinice sforăitoare şi ameninţătoare.

De-acum aştepta jurnalele noi cu înfrigurare şi le cetea parcă din ce în ce mai liniştit. Zilele îl obişnuiră şi cu gândul războiului.

— Ce-o fi o fi! Ce-or face alţii voi face şi eu... Parcă numai eu va trebui să plec?... Cum mi-o fi scris, şi pace bună!

Într-o după-amiază şi-a scos uniforma, a întins-o în curte pe sfoară, să se aerisească. Umblând prin târg, şi-a mai cumpărat una-alta, ce-i lipsea. De-o fi ceva, el să fie pregătit, iar de n-o fi nimic, atâta pagubă.

Apoi într-o vineri, spre seară, pe când tocmai cetea un articol de ziar care spunea că sunt multe speranţe să se evite războiul, David se pomeni cu o telegramă. Începu să-i bată inima ca o pasăre speriată, iar degetele-i tremurară când o rupse. O ceti, îngălbeni şi murmură răguşit:

— Bine, foarte bine, voi pleca imediat!

Toată ograda parcă se puse să se legene, iar văzduhul limpede parcă se posomorî. Elvira veni îngrijorată să vadă telegrama şi David, de-abia stăpânindu-se, îi spuse:

— Trebuie să plec chiar astă-seară. În douăzeci şi patru de ore trebuie să mă prezint la regiment.

A fost nevoie de toate stăruinţele şi lămuririle Elvirei până să-l înduplece să aştepte a doua zi de dimineaţă. Trebui să-i explice de zeci de ori că la Bistriţa ajunge cu trăsura în trei ceasuri şi că, dacă porneşte mâine, încă soseşte mai curând decât e nevoie. David s-a învoit, fără a fi convins pe deplin. Acuma, de altfel, el nici nu mai era în stare să înţeleagă nimic. Simţea o povară grea pe inimă şi o dorinţă mare să plece repede, să sfârşească. Pe urmă, orice s-ar întâmpla, să se întâmple.

Nevasta a plâns toată seara şi a împachetat. Voia să fie tare, căuta să zâmbească şi zicea mereu:

— Lasă, Davide, că poate n-o fi nimic... Doar n-a înnebunit lumea să se încauere din senin. Nu, nu, fii liniştit!... Ce zici, să-ţi pun şi vreo două flaneluri?

[...]

Batalionul lui David a pornit cel dintâi, în ziua cea dintâi.

Curtea cazărmii fusese plină de ţărani pospmorâţi, de femei în lacrămi, de alergă-

Scanned with OKEN Scanner

turi, de strigăte, plânsete, înjurături, de zăpăceală. Pe străzi, o îmbulzeală grozavă. Lumea străină urla de însufleţire şi bătea cu flori pe oamenii care mergeau să moară cine ştie pe unde şi pentru ce.

David habar n-avea unde se duce. De-abia a doua zi, într-o gară de prin şesul Ungariei, au aflat că se vor bate cu sârbii. De altminteri, lui nici nu-i păsa cu cine are să se bată. Îi era totuna. Trebuie să-şi facă datoria, încolo, ce-o vrea Dumnezeu.

Era atât de calm, parcă de când lumea numai războaie ar fi făcut. Amintindu-şi în treacăt de viaţa lui tihnită din Năsăud, i se părea că visează, că viaţa aceea n-a existat aievea niciodată, cu toate că nu trecuse mai mult de zece zile de când primise telegrama cea grozavă. Parcă era alt om. Cel din Năsăud amorţise, făcând loc unui somnambul ce-şi zicea mereu, ca o încurajare şi o mângâiere:

„Îmi voi face datoria..."

Nu îndrăznea, poate nici nu era în stare, să-şi dea seama ce s-a petrecut în sufletul său. Nici prin gând nu i-a trecut să se întrebe ce-i datoria. Se agăţase de cuvântul acesta şi era mulţumit că într-însul a găsit un sprijin destul de puternic. Poate că, încercând să se dumirească, n-ar mai fi avut liniştea şi stăpânirea de sine. Poate că, dacă ar fi vrut să afle, i s-ar fi deschis o prăpastie şi s-ar fi înfricoşat atât de mult, încât l-ar fi cuprins turburarea şi groaza. Poate că simţea toate acestea şi înadins înnăbuşea din rădăcină orice gânduri chinuitoare.

[...]

Dar zilele, săptămânile, lunile trec mereu şi războiul nu se mai sfârşeşte. O biruinţă mare nu foloseşte cât o picătură mică de iod pe rana unui ostaş. Şi biruinţele atrag înfrângeri. Şi înfrângerile alte biruinţi, şi războiul ţine.

David Pop, soldat viteaz şi iscusit, a căpătat, împreună cu o stea mai mult pe guler, şi o însărcinare mai de seamă: o secţie de mitraliere. Războiul lung a făcut din civilii neştiutori ostaşi de frunte. Şi din Serbia l-au trecut în Galiţia, şi din Galiţia iar în Serbia, şi pe urmă în Polonia. S-a bătut în mlaştinile Pripetului şi pe malurile Dvinei, iar în cele din urmă a ajuns în valea Isonzului, unde s-a statornicit.

Trecuse doi ani de când David Pop n-a prea cunoscut zile fără trosnituri de tunuri şi fără lătrat de mitraliere. Alţii doreau pacea, casa şi familia, el nu mai dorea nimic. Se încăpăţânase în datorie ca un smintit într-o idee fixă. Alţii au găsit răgaz să se repeadă pe acasă, el n-a avut şi nici n-a căutat. Parcă-i era teamă că, de-ar ieşi o clipă din făgaş, şi-ar pierde deodată toată liniştea, s-ar reîntoarce în sufletul său cellalt David Pop, cel tihnit de odinioară. Şi atunci, cine ştie ce s-ar alege din năzuinţele lui de-acuma?!

[...]

Acuma viaţa i se scurgea într-o văgăună săpată adânc în stâncile Carsului, în dosul liniei de foc, la câţiva paşi. Avea un pat ticluit din scânduri verzi şi o saltea moale, luată dintr-un sat părăsit, şi lumină electrică adusă şi pusă înadins spre a le batjocori mizeria. Aici trăia acuma împreună cu un căpitan croat, un locotenent şi doi sublocotenenţi unguri, care toată ziua înjurau şi oftau după pace. De când trecuse la mitraliere, David fusese strămutat într-un regiment unguresc, unde se simţea foarte stingher, fiindcă el vorbea prost ungureşte şi nu se prea înţelegea cu soldaţii, care, de altfel, erau mai bătrâni, aveau copii acasă şi veşnic se văitau şi se jeluiau de oboseală şi de dor. Şi viaţa de-abia se urnea din loc aici, ca o apă mare căreia nu i se vede cursul.

În vizuina aceasta s-a pomenit, într-o bună zi, cu Alexe Candale, un prieten vechi de pe la universitate, un om uscăţel, cu ochii negri foarte vii şi pătrunzători, cu un glas tăios şi cald. David l-a îmbrăţişat şi l-a sărutat. Îi asculta vorba ca o evanghelie. Erau luni de zile de când nu mai auzise un cuvânt românesc. Nu se sătura privindu-l şi auzindu-l. I se părea că truda războiului şi veşnica ameninţare a morţii i-au mai înăsprit înfăţişarea, dar că sufletul i-a rămas poate şi mai aprins ca odinioară.

Scanned with OKEN Scanner

Erau singuri.

— Nu te-ai prea schimbat, Alexe, zise David cu o dojană zâmbitoare. Cum erai acum zece ani eşti şi astăzi.

— Dar vremurile s-au schimbat cumplit, răspunse Candale repede, privindu-l drept în ochi, întrebător parcă.

David simţea în privirea prietenului o preocupare mare, o povară grea ce-i apăsa poate inima, o îngrijorare însufleţită, dar nu înţelegea nimic. După o tăcere scurtă, Alexe urmă brusc, cu aceeaşi voce întrebătoare, sfredelitoare:

— De trei ori am fost rănit şi nu ştiu pentru ce!

— Eu nici măcar zgâriat n-am fost, şi se împlinesc doi ani de când mă bat neîncetat. Cu sârbii, cu ruşii, cu cazacii, cu italienii, cu toţi m-am lovit, zise David cu puţină mândrie, ceea ce nu prea era în obiceiurile lui.

— Ne vărsăm sângele prin ţări străine şi nu ştim pentru ce! rosti Candele cu glasul de adineaori. Apoi, fiindcă în ochii lui David văzu aceeaşi nedumerire încăpăţânată, urmă pătimaş, din ce în ce mai aprins: Dar ce-avem noi cu sârbii? Ce-avem noi cu ruşii ori cu italienii? Ce-avem? Spune-mi tu, că eu degeaba mă întreb! Ce ne-au făcut şi ce le-am făcut? Şi cu toate acestea ne măcelărim de atâtea luni de zile. Tu habar n-ai ce s-a prăpădit din flăcăii noştri, cât sânge românesc s-a vărsat! Au rămas satele pustii. Şi toate, degeaba! Înţelegi tu? Degeaba!... Ce va răsări din marea aceasta de sânge românesc, din pământurile îngrăşate cu cadavrele noastre? Crezi tu că vom avea noi vreo mulţumire? Crezi?... E îngrozitor ce se petrece cu noi. Alţii cel puţin ştiu că se sleiesc pentru ceva, alte neamuri. Dar noi?... De ce? De ce?

David Pop îl ascultă cu ochii mari, uluiţi aproape. I se părea că în faţă i se deschide o prăpastie în care va trebui să se rostogolească în clipa când îşi va arunca ochii spre dânsa. Simţea lămurit că începe să-l cuprindă o frică ciudată şi murmură grăbit, ca şi când s-ar fi agăţat de o funie salvatoare:

— Datoria, Alexe!

Candale însă izbucni aspru, hotărât:

— Datoria?... Orice datorie are margini!

Un sublocotenent bătrân intră vesel, triumfător, aducând cu mândrie o veste de victorie cine ştie unde, şi, după ce o împărtăşi celor doi prieteni, adăugă singur, melancolic:

— Toate acestea însă nu ne apropie de pace.

Nu mai putură vorbi, şi Candale plecă în curând. David rămase încurcat, turburat, cum n-a mai fost niciodată. Mereu simţea prăpastia ameninţătoare în faţă, tot mai largă, mai chemătoare. Tocmai noaptea târziu, pe front, în dosul mitralierelor care măcăiau înfricoşător, în mijlocul ploii de oţel, tocmai atunci îţi mai veni în fire şi se pomeni deodată zicându-şi cu o uşurare:

„Alexe e pornit rău... Aşa a fost totdeauna... Datoria!"

[...]

Într-o seară, stând aşa pierdut, a băgat de seamă, fără să vrea, că tovarăşii lui sunt mai aprinşi ca de obicei, că vorbesc înfuriaţi şi, din când în când, aruncă spre dânsul priviri piezişe şi bănuitoare. Mai ales un locotenent secui, foarte mustăcios şi cu nasul vânăt, gesticula ca un desperat, sporovăia mereu nemţeşte şi se întrerupea brusc spre a înjura lung pe ungureşte. Atunci David a făcut ceea ce nu făcuse niciodată: a întrebat pe căpitanul croat ce s-a întâmplat. Doi sublocotenenţi au sărit fripţi:

— Ce s-a întâmplat? ţipară piţigăiat. Dumneata nu ştii?... Dumneata dormi, dumneata...

Căpitanul, mai potolit, îl lămuri:

— S-a întâmplat, amice, că românii dumitale ne-au sărit în spate...

— Ca nişte bandiţi, ca nişte tâlhari! S-au repezit în Ardeal, poate că în clipa acestea sunt în satul meu, poate că ticăloşii acuma devastează casa mea părintească! răcni locotenentul secui cu o privire sălbatică.

Era tocmai o zi de marţi. Toate relele numai în zile de marţi îl năpustiseră. Marţi!

Scanned with OKEN Scanner

David Pop se ridicase pe jumătate în pat şi acuma stătea cu ochii mari, largi, uimiți. Se făcuse o tăcere adâncă în vizuină, întretăiată doar de respirațiile furtunoase ale secuiului. Toți se uitau la David întrebători, într-o aşteptare grea, ca şi când de o vorbă a lui ar atârna mersul lumii întregi şi soarta războiului. El îi privi pe rând, îşi făcu gura pungă, parc-ar fi vrut să zică ceva, clătină din cap în semn de nedumerire şi apoi se lăsă iar pe spate, cu mâinile încrucişate sub ceafă.

Un sublocotenent nu se putu stăpâni şi zise celorlalți, pe ungureşte, încet, dar aşa încât să audă şi David:

— Pun rămăşag că-i pare bine... Zadarnic, are sânge de trădător!

David într-adevăr auzi, pricepu şi tot nu spuse nimic. El ştia că şi-a făcut datoria deplin şi nu se sinchisea de vorbele nimănui. În patruzeci şi nouă de lupte crâncene nu-şi pierduse niciodată sângele rece, salvase situația de multe ori, drept care fusese de atâtea ori lăudat, decorat, îmbrățişat. Acuma să-şi piarză firea?

Căpitanul, însă, făcându-se a nu auzi vorbele sublocotenentu-lui, curmă tăcerea întrebând fără înconjur:

— Tu ce zici, camarade?

Glasul răsună ca o acuzare. David avu o tresărire. Parcă i se urca un nod greu în piept, gata-gata să-l sugrume. Răspunse repede:

— Ce-mi pasă mie?... Eu ştiu că-mi fac datoria. Încolo tune, fulgere...

[...]

„Îmi voi împlini datoria până la capăt!... Datoria!... Datoria!..." îşi repetă necăjit şi stpruitor căuțnd să-şi recâştige astfel echilibrul. Dar simțea cu mirare şi spaimă că cuvântul acesta nu mai e în stare să-i potolească nici creierii, nici sufletul, că acuma îndată se ridică, mai otrăvitoare, întrebarea: „Care datorie?" şi că la aceasta nu mai găseşte nici un răspuns mulțumitor.

S-a bucurat când, după amiazi, i s-a dat o însărcinare mai primejdioasă. Poate va avea norocul să-l izbească şi pe el un glonte, să se sfârşească brusc toate gândurile şi temerile. Tot moartea e cel mai bun leac pentru orice durere. Niciodată nu intrase în luptă cu dorința sau măcar cu gândul de-a muri. Azi însă moartea i se părea o binefacere. De ce să se chinuiască, să tremure mereu că-l vor trimite şi pe dânsul „acolo"?

Dar moartea nu-l voia. Îi căzură aproape toți oamenii de la mitraliere; fu silit în cele din urmă să se aşeze el la ochitor şi totuşi nici o fărâmă de oțel nu se apropie de dânsul. Parcă înadins îl ocoleau gloanțele. Unde se ducea el, nu mai şuierau cu atâta înverşunare.

Zdruncinarea luptei însă tot îi mai mulcomi gândurile. Dormi buştean, iar când se sculă, îşi zise triumfător:

„Dacă-ți faci datoria, nici dracul nu te atinge!"

Se linişti într-adevăr. Doar că acuma aştepta cu nerăbdare comunicatele de război şi că în comunicat se pomenea căutând întâi şi întâi „frontul românesc" şi cetind rândurile acelea veşnic cu o strângere de inimă.

[...]

Peste zece zile apoi veni un ordin urgent: regimentul se va învagona imediat şi va fi transportat pe teatrul de război din Transilvania.

David nu avusese vreme nici măcar să-şi dea bine seama ce s-a întâmplat. S-a pomenit într-un vagon, împreună cu o mulțime de ofițeri, între care şi Alexe Candale, care-l pironea mereu cu ochi întrebători, înfierbântați. Dar n-au putut schimba nici o vorbă până tocmai a doua zi, într-o stație mică, unde trenul poposea vreo două ceasuri.

Candale l-a întrebat repede, înnăbuşit:

— Ei, ce faci?

David aşteptase întrebarea, care totuşi îl ului cumplit. Răspu-nse tot printr-o întrebare:

— Dar tu?

— Eu voi trece la ai noştri îndată ce voi putea. În orice caz ştiu că n-am să trag nici un singur foc de puşcă... Mai bine să mă omoare ei pe mine decât să lovesc eu pe vreunul dintr-înşii... Nu?

Scanned with OKEN Scanner

David nu răspunse. Nu-i veni în minte la repezeală nici un răspuns. De-abia pe urmă zise cu sfială, aproape tremurând de emoție:

— Dar datoria?... Dar jurământul?...

Candale n-avu vreme să spună nimic. Din fața lui se vedea însă un dispreț ciudat pentru vorbele lui David. Simțiră că ceilalți ofițeri îi priveau și că în privirile lor era o bănuială. Trebui să se despartă.

[...]

Stătea în dosul mitralierei, în picioare, într-o groapă, așa încât jumătate corpul îi rămânea afară. Se uită înainte spre sat, pe coasta pleșuvă. La marginea satului, în vale, descoperi deodată o linie lungă de puncte mișcătoare.

— Românii! bâlbâi dânsul, și inima îi bătea să-i spargă pieptul.

Servanții mitralierei din fața lui se uitau la dânsul nerăbdători, îngrijorați, așteptând ordinul. El însă rămase nemișcat, cu ochii pironiți la linia ceea care începu curând să se apropie, legănându-se, strângându-se și lărgindu-se ca o armonică. În aceeași clipă, din tranșee porni o răpăială speriată. Puștile trosneau grăbite, iar zgomotul lor se îmbina într-o chelălăială asurzitoare.

Linia venea mereu mai aproape, cu băgare de seamă, cu popasuri, cu sărituri. Era acum numai la vreo șapte sute de metri.

David privea mereu, fascinat: i-a văzut bine cu binoclul. Aveau uniforme verzui, ca și ale lor, și pe gulere, niște semne verzi închise. Erau mărunți, sprinteni, uscați la față, osoși, harnici, și ochii lor luceau atât de tare, încât i se părea că lucirea ajunge până la dânsul și-l arde ca o înțepătură de ac. Deosebi și un ofițer cu o barbă mare stufoasă, cafeniu-închisă, care tremura și se răsfira spre umere când alerga. Gloanțe subțiri, tăioase, bâzâiau împrejurul lui tot mai des, parcă l-ar fi căutat tocmai pe el.

„Ar fi mai bine", se gândi David, fără să-și poată dezlipi ochii de la șirul de soldați de pe coastă.

Deodată văzu o mișcare ușoară, ca și când niște alergători își fac vânt, și auzi lămurit un glas ascuțit răcnind:

— Înainte, băieți!

Mai văzu cum sar toți în picioare, fripți parcă, și cum pornesc încoace. Desluși chiar zăngănitul armelor și al bidoanelor. În clipa următoare, însă, privirea lui se întoarse la servanții mitralierei. Ochii desperați ai oamenilor lui îl înspăimântară. Se simți întocmai ca și când l-ar fi prins cu mâna într-un buzunar străin. Deschise gura, parc-ar fi voit să se apere, dar buzele lui rostiră mașinal, ca și altădată în momentele de primejdie:

— Langsam[1]!

Și mitraliera începu să latre brusc, ca un câine slobozit din lanț. Valul ce se ridicase se trânti iarăși la pământ. Câțiva se rostogoliră înapoi, zvârcolindu-se sau încremeniți. Lui David i se păru că aude gemete și înjurături. Mașina urla mereu, neobosită, răgușită doar puțin, setoasă de sânge. Niciodată parcă nu făcuse un zgomot atâta de înfricoșător. Lui cel puțin îi spinteca inima zgomotul pe care altădată aproape nici nu-l lua în seamă. Gloanțele țiuiau, izbeau pământul furioase, sfârâiau ca o vijelie printre cei din vale.

— Langsam! repetă David cu sufletul zdrobit, cu un gest rugător.

Simțea trebuința să oprească vijelia aceasta și totuși n-avea puterea să rostească nici o poruncă.

După un răstimp mitraliera își rări tăcăitul singură, ca și când s-ar fi obosit.

Mai trecu o vreme și cei din vale dădură iar să se scoale, să plece înainte.

Acuma însă servanții nici nu mai așteptară cuvântul lui David, ci deschiseră repede un foc de seceră, care sili pe cei porniți să se oprească.

Soarele ieșise dintre nouri, se înălțase sus și privea aprins la încăierarea oamenilor. Văzduhul clocotea de trosnetele puștilor și ale tunurilor.

---

[1] Încet (germ).

Scanned with OKEN Scanner

Pe urmă trecu de amiazi. Mitraliera lătra mereu, singură, ca o cățea otrăvită, iar linia ostașilor din vale nu se mai putea apropia. Cea mai mică mișcare se sfărâma în năvala de gloanțe care măturа toată coasta.

David stătea mereu nemișcat, cu ochii mereu înainte, cu creierul absolut gol. Nici un gând, nici o dorință nu mai avea. Numai ochii nu-i putea lua de la șirul cela verzui de oameni care se zvârcoleau nerăbdători, chinuiți. Nu mai știa ce se petrece nici în dreapta, nici în stânga; nici nu se mai putea gândi la asemenea lucruri. Îi erau dragi gloanțele ce veneau din vale și-i șuierau la urechi, care nu voiau să-l atingă, care parcă-i vorbeau, plângeau, îl dojeneau.

„Parcă pe mine mă caută, parc-ar ști că și eu sunt..." își zise David de câteva ori fără a-și sfârși gândul.

Îl cuprinse dorința mare de-a fi izbit de un glonte din vale. Își închipuia că lovitura aceea va fi mângâierea sufletului său rebegit. Gloanțele însă sâsâiau când furioase, când vesele, și nu-l atingeau.

Gura-i era uscată. Îl chinuia o sete grozavă. Dorea să știe câte ceasuri sunt, își dădea seama că are în buzunar un ceasornic de precizie și totuși i se părea că n-are sau simțea o frică atât de cumplită de ceas, ca și când ar fi fost vorba de ceasul morții.

„Trebuie să fie vreo patru ceasuri de când s-au orpit pe loc... de când i-a oprit asta, se gândi dânsul, adăogând numaidecât cu o desperare istovitoare: Câte ceasuri să fie, Doamne, câte?"

Îi era cald parc-ar fi stat într-un cuptor. Hainele îl ardeau. Apoi deodată, fără să-și dea seama, scoase scrisoarea Elvirei și începu s-o cetească, liniștit, nepăsător de ceea ce se întâmpla în jurul lui. Cetea și zâmbea și nu mai auzea nici hămăitul mitralierei, nici ropotul puștilor, nici bubuitul tunurilor. Se simțea acuma bine, mulțumit și fericit.

Cine știe câtă vreme o mai fi trecut?! David parcă era pe altă lume. Nici nu pricepu nimic când se pomeni brusc cu o mână zdravănă încleștându-i-se după ceafă și când auzi, aproape, un glas sălbatec:

— Pune mâna pe el, plutoniere!

Sări drept în picioare, vru să se zvârcolească, îi trecu prin minte ca o străfulgerare să pună mâna pe revolver, când zări în fața lui pe ofițerul cela bărbos, cu ochii însângerați, fără chipiu, cu stropi mari de sudoare pe o chelie lucitoare, țipând răgușit, apropiindu-se în goana mare. Mitraliera amuțise. Vreo doi servanți zăceau cu creierii împrăștiați, iar ochitorul stătea cu mâinile în sus, cu fața îngrozită, în vreme ce un soldat mărunt și negricios îi lua armele.

„S-a sfârșit... Bine că s-a sfârșit! se gândi David, strângând cu înfrigurare în palma stângă scrisoarea Elvirei. Se vede că ne-au înconjurat prin flanc... Ce-mi pasă? Bine că se sfârșește."

David se uită la ofițerul cu barbă, lung, duios. Ar fi vrut să zică o vorbă, dar simțea că nu mai are glas. Se minună când totuși își auzi vocea:

— Datoria...

Dar în clipa aceea ofițerul bărbos întinsese revolverul asupra lui David și i-l descărcă în piept, răcnind:

— Pune mâna pe el, plutoniere!

David simți o lovitură în coaste și apoi îndată o arsură ascuțită. Se clătină pe picioare. După ceafă, încleștarea mâinii încetă și el căzu pe țeava fierbinte a mitralierei, îmbrățișând-o ca pe o ibovnică. Nu-l durea însă nimic. Capul îi atârna greu alături. Pe buze îi mai plutea zâmbetul obosit cu care întâmpinase pe ofițerul cu barbă. Pleoapele îi erau ca plumbul și totuși nu le putea închide. Își dădea seama că moare și se bucura. De acuma s-a sfârșit orice datorie, s-a sfârșit tot. Simțea ușurarea cea mare și ar fi vrut numai să mai aibă puterea să strige cu glas tare că s-a isprăvit datoria. Se sforță să se ridice și nu putu. Din gât însă îi izbucni un geamăt surd:

— Frate... român...

Plutonierul îi auzi vorbele și se întoarse sălbatec.

Scanned with OKEN Scanner

— Ne omorâşi cinci ceasuri cu mitraliera şi acuma mai zici că eşti frate?... Grijania şi anafura ta de câine!

Cu patul puştii, cu amândouă mâinile, îl trăsni peste cap. Osul pârâi, ţeasta se turti, iar creierii amestecaţi cu sânge se scurseră pe ţeava maşinii.

În şanţurile dimprejur încăierarea era în toi. Se sfâşia om pe om, sângele ţâşnea din răni pătimaşe, iar loviturile cădeau vajnice, ucigătoare.

Îndată amuţi şi ultima mitralieră, vânătorii din vale năvăliră ca vijelia, trecură prin sârmele ghimpate, se repeziră în tranşee, strigând năprasnic, de răsunară toate văile:

— Urraaa!

Câţiva soldaţi se năpustiră la mitralieră, descleştară trupul lui David şi-l aruncară la o parte ca o zdreanţă netrebnică.

Repere pentru studiul textului

1. Enumeră evenimentele cele mai importante ale vieţii lui David Pop, până în momentul începerii războiului.
2. Ce impresie ţi-a făcut comportamentul său în tot acest timp? Motivează-ţi răspunsul.
3. Recitește secvența în care este descrisă reacţia sa la primirea telegramei prin care era anunţat că trebuie să se prezinte la regiment. Ce părere ai despre comportarea sa în acest moment? Dar despre comportarea lui pe front?
4. Unul dintre cuvintele cel mai des rostite sau doar gândite de către David este *datoria*. Dar lui *nici prin gând nu i-a trecut să se întrebe ce-i datoria*. Dacă TU ţi-ai pune această întrebare, ce răspuns ai da?
5. Deşi timp de mai bine de doi ani s-a purtat exemplar atât în luptă cât şi în relaţia cu tovarăşii săi, în momentul în care România intră în război împotriva Austro-Ungariei, o parte dintre ofiţeri îşi schimbă comportamentul faţă de David, reproşându-i ca *românii dumitale ne-au sărit în spate* [...] *ca nişte bandiţi, ca nişte tâlhari*. Cum poţi explica reacţia lor?
6. Precizează soluţia lui Pop la situaţia creată.
7. Urmăreşte comportamentul lui David Pop în secvenţa finală, cea a luptei. Ce impresie ţi-a făcut? Dar reacţia „adversarilor"?

Evaluare curentă. Aplicaţii

1. Precizează tema nuvelei.
2. Rezumă, în 20 – 25 de rânduri, nuvela ***Catastrofa***.
3. Despre David, naratorul afirmă la un moment dat, în prima parte a nuvelei, că *era foarte mulţumit cu viaţa*. Tu ce crezi despre viaţa lui? Prezintă-ţi punctul de vedere într-un text de circa o pagină.
4. Scrie o caracterizare a lui David Pop, de una – două pagini.

Scanned with OKEN Scanner

1. Despre discriminare, indiferent de criterii – etnice, religioase, rasă, vârstă, boală, aspect fizic etc. – se discută mult. Ai întâlnit asemenea situații? Povestește și colegilor tăi.
2. Te-ai considerat vreodată discriminat în relația cu lumea din jur? În ce a constat discriminarea și ce ai simțit atunci?

Iţic Ştrul dezertor

(fragmente)

de **Liviu Rebreanu**

— Hai, Iţic!

— Hai, don căprar!

Porniră. Căprarul înainte, Iţic după el, prin şanţul de apărare părăsit, în care zăpada se troienise peste bulgării de pământ răscolit de obuze.

Mergeau cu băgare de seamă, călcând numai în urmele înghețate şi adânci ale vreunei patrule de ieri, cu capetele şi spatele plecate, ca să nu-i descopere ochii duşmani care pândeau din stânga, sau gloanţele ce pocneau în răstimpuri, rare ca nişte ţipete ascuţite, cutremurând durerile înălţate şi amorţite în văzduhul posomorât. Mergeau suflând din ce în ce mai greu, apoi asudând.

Cotiră întâi în dreapta, pe urmă iar înainte, şi pe urmă se pomeniră deodată la marginea pădurii de brazi care se cățăra, deasă şi încâlcită, pe o coastă piezişă.

[...]

Iţic Ştrul merse repede după dânsul, mutându-şi puşca în răstimpuri de pe un umăr pe celălalt. Tăcerea îl posomora din ce în ce mai mult, silindu-l să se gândească. Era vorbăreț din fire şi mai cu seamă acuma simţea o nevoie dureroasă să vorbească, poate tocmai fiindcă don căprar era morocănos şi avea o privire atât de neobişnuită.

„De ce tace omul ăsta?" îi alerga mereu prin cap ca un junghi.

Iţic, la început, se mândrise că-l alesese pe dânsul să însoţească în recunoaştere pe căprarul Ion Ghioagă. Mai fuseseră ei împreună şi alte dăţi, şi umblaseră bine. Cu Ghioagă ar fi mers şi-n inima iadului, fără frică. Dar azi căprarul parcă-i un străin. Niciodată n-a mai fost aşa de acru. Se vede că recunoaşterea aceasta e mai primejdioasă ca toate, dacă şi căprarul e încurcat şi posomorât. De ce nu s-o fi alcătuit o patrulă tare, cum se cuvine? Ce nesocotinţă să plece numai doi inşi, când au de înfruntat cine ştie ce greutaţi! Asta înseamnă să mergi de bunăvoie şi fără folos în gura morţii. Iţic Ştrul se cutremură şi se uită ba în dreapta, ba în stânga, mai cu luare-aminte, să-şi dea seama unde-l duce căprarul. Înţelese curând că merg spre poziţiile duşmane, dar în aceeaşi vreme parcă se întorc şi înapoi. Ce-i asta? Doar n-o să se vâre chiar printre liniile de foc, să fie împuşcaţi poate chiar de-ai noştri? Se înfricoşă. Barba îi dârdâia, încât zadarnic se silea să-şi strângă fălcile.

Scanned with OKEN Scanner

Totuşi, mai mult îl neliniştea tăcerea încăpăţânată a căprarului. Din ce în ce era mai sigur că tăcerea aceasta trebuie să aibă o pricină. Ghioagă era om glumeţ, vestit chiar în batalion că nu-şi pierde firea şi voia bună nici în clipele cele mai crâncene, că merge la asalt totdeauna cu capela-ntr-o ureche şi chiuind, ca la nuntă, stârnind râsul ostaşilor şi făcându-i să uite primejdiile. Apoi Iţic îl cunoştea bine de-acasă, din Fălticeni, unde dânsul avea un han mititel şi cu o ogradă destul de mare să poată găzdui joia, în ziua bâlciului, pe ţăranii care veneau să târguiască. Ghioagă trăgea la Iţic de zece ani, încât se împrieteniseră de-a binelea, ajutându-se omeneşte la necazuri. Acum doi ani, tocmai pe vremea asta, în miezul iernii, când Ghioagă şi-a cumpărat boulenii şi nu i s-au ajuns banii, Iţic a sărit frăţeşte şi, din toată sărăcia lui, i-a împrumutat patru poli, ca să nu scape omul chilipirul. Adevărat că nici până azi nu i-a întos datoria, dar nu face nimic, căci şi Ghioagă e om nevoiaş, cu cinci copii şi fără pământ. Acuma Ghioagă a ajuns căprar, iar Iţic a rămas soldat prost, fiindcă a fost prea sfrijit şi nu-l luase la oaste până azi, când războiul nu mai caută cine şi cât e de voinic, ci-i trimite pe toţi în foc. Dar şi în război au trăit ca doi prieteni; Iţic ştia doar să-i dea căprarului cinstea cuvenită.

[...]

„Adică de ce nu deschide gura?" murmura Iţic, simţind foarte lămurit cum întrebarea aceasta se împrăştie ca o apă fierbinte, încercându-şi puterea la toate cutiuţele minţii lui şi neputând să scormonească de nicăiri răspunsul mângâietor.

Deodată, căprarul se opri iar, fără a mai zice o vorbă, gâfâind de oboseală.

Gândurile negre se risipiră îndată din creierii lui Iţic, ca un cârd de pasări sperioase în care un copil a zvârlit cu praştia. Se uită încrezător în faţa îngândurată a căprarului şi nu-şi pierdu hotărârea nici când Ghioagă întoarse capul, parcă s-ar fi temut să-i întâlnească privirea.

— Da unde mergem, don căprar? zise Iţic, lipindu-şi întrebarea de buzele căprarului cu atâta stăruinţă, încât părea că vrea să stoarcă negreşit un răspuns care să-i potolească turburarea.

Ghioagă îl privi lung. Din ochi parcă-i picura o milă cu atât mai vădită, cu cât se silea s-o ascundă. Într-un târziu rosti încet:

— Las', c-ai să vezi... Lasă, nu te pripi, că...

Rămase cu gura deschisă, ca şi când ar fi avut să mai adauge ceva, dar ceva atât de greu, că îi era teamă să nu-i sugrume glasul şi să-i crâmpoţească buzele.

În clipa aceea Iţic simţea cum îi curgeau sudorile pe obraji, prin barba soioasă, pe piept, pe tot corpul, nişte sudori fierbinţi, care însă totuşi nu-l mai puteau apăra de frigul îngrozitor ce începea să i se strecoare deodată prin toţi porii, repezindu-se să-i îngheţe inima. Şi parcă frigul pornea din ochii căprarului şi din gura lui căscată, unde nu se vedea nici limba, nici dinţii, ci numai o pată neagră, rotundă, ca o gură de puşcă încărcată, din care pândeşte moartea.

— Bine, don căprar... Bine, don căprar... Bine, don căprar, bâlbâi Iţic, tot mai încet, ca şi cum glasul i s-ar fi filtrat prin nişte site din ce în ce mai dese.

Privirea însă îi rămase spânzurată pe obrajii căprarului, rătăcitoare şi obosită, ca o rugăciune sfioasă. Acuma nu mai râvnea să afle nimic. Îi răsări în minte locotenentul, şi-n acelaşi timp o blândeţe copilărească îi umplu sufletul. Se simţea întocmai ca în clipele dinainte de-a porni la asalt: mintea golită de gânduri, inima încordată de nerăbdare. Viaţa îi atârna de un firicel atât de subţire, că orice freamăt ar fi în stare să i-o stingă.

— Ei, haidem, Iţic, hai să mai mergem! zise căprarul, scuturându-se de privirea soldatului, cu o voce îndulcită de milă.

Iţic tresări, parcă i-ar fi înfipt un cuţit în piept. Glasul acesta blajin îl îngrozea ca o osândă. Începu să gâfâie greu şi, dându-se înapoi din ce în ce mai spăimântat, răcni deodată ca şi când ar fi chemat într-ajutor:

Scanned with OKEN Scanner

— Nu mai merg, don căprar!... Nu mai pot, don căprar!... Să ştiu de bine că mă omori, don căprar!

—Ia seama, Iţic! Ia bine seama! strigă Ghioagă repede, cu ochii aprinşi de o străfulgerare stranie.

Soldatul văzu limpede lucirea în ochii căprarului şi-i înţelese rostul. Dar furia îi răscolise sângele, ca întotdeauna, în vârtejul primejdiilor mari. Nu mai simţea decât o pornire oarbă de-a se apăra din toate puterile şi de-a abate astfel ameninţarea înainte să-l fi atins. Răcnea deci mereu, acoperind glasul căprarului, şi se retrăgea cu ochii mereu în ochii lui, înfruntându-l. Cum păşea însă cu spatele înainte, se poticni peste o rădăcină moartă şi se rostogoli brusc într-o groapă de zăpadă. Căderea neaşteptată îi stinse într-o clipire toată mânia, făcând loc unei spaime copleşitoare. Acum îşi dădu seama că nu mai e nici o scăpare şi că trebuie să primească, fără zadarnice împotriviri, orice i-ar fi hărăzit soarta. Din fundul gropii, căznindu-se să se scoale, strigă înfricoşat:

— Stai, don căprar, că viu!... Stai mulcom, că viu!

În mintea căprarului încolţise un gând atunci când Iţic se prăbuşise. Îşi smucise chiar cureaua puştii într-un început de împlinire a gândului hotărâtor. Dar văzându-i bocancii înzăpeziţi bălăbănind în aer, îi răsări un râs fugar, care-i descruntă sprâncenele şi-i goni din suflet ispita.

— Haida-hai! Hai după mine! făcu dânsul, pornind înainte fără să-l mai aştepte.

Iţic se ridică din groapă, se scutură de omăt şi alergă după Ghioagă mai liniştit, ca şi când zdruncinarea i-ar fi risipit grijile.

De-acum mergeau mai iute şi învioraţi, simţind amândoi c-au scăpat dintr-o primejdie. Căprarului i se dezleagă limba şi se întinse la vorbă, încât Iţic de-abia biruia cu răspunsurile. Povesteau însă numai de întâmplări voioase şi petrecute de mult, cu ani în urmă, lucruri mărunte ce se înşiră în viaţa oamenilor, ca nişte mărgele ieftine şi lucioase, pe un fir de aţă cu câlţi. Se fereau înadins să se apropie de poarta războiului, parcă aici viaţa lor s-ar fi împotmolit într-un noroi cleios, din care nu mai sunt în stare să se desfunde. Vorbeau cu glas tare spre a-şi înăbuşi gândurile ce nu încetau a clocoti în sufletul lor, căutând mereu să le întunece mulţumirea. Din când în când căprarul râdea, dar atât de silit, că Iţic se întorcea spre dânsul speriat şi începea să râdă şi el tot atât de prefăcut.

Pădurea se rărea acuma, răsfirându-se în copaci singuratici, înfipţi parcă ici-colo de vreo mână năzdrăvană. Amurgul cobora nesimţit, mohorând din ce în ce văzduhul şi aşternând o ceaţă cenuşie peste albul zăpezii înghemţate.

Tăcerea, stăruitoare, înfăşura iar din ce în ce pe cei doi soldaţi. Iar nu se mai priveau, şi feţele lor iar se mohorau. Mai povesteau ei, dar se pândeau ca doi vrăjmaşi ascunşi. Înserarea le îngreuia sufletele şi le încuraja gândurile negre.

Iţic se uita deseori împrejur, ca şi când s-ar fi aşteptat în fiece clipă să primească lovitura. Tocmai vorbăria căprarului îi strecura în inimă o prevestire de moarte atât de sigură că, în clipa când ieşiră din pădure, întrebă, deodată:

— Ai ordin să mă omori, don căprar?

Ghioagă îşi curmă povestea, parcă i-ar fi retezat-o cu o aţă subţire, şi răspunse fărăr mirare:

— Eu?

— De ce umbli să mă omori, Ionică? urmă Iţic, acuma plângător ca un copil în faţa unui învăţător mânios.

Pe fruntea căprarului se ivi îndată o umbră grea. Întoarse capul, îşi îndreptă arma pe umăr şi murmură foarte gros, ca dintr-o groapă:

— Ia taci!...

Şi apoi, aproape la fiecare pas, ostoitor, îngrozit parcă el însuşi de glasul său:

—Ia taci!...

Iţic tăcu şi puse ochii în pământ, urmând pe căprar cu spinarea încovoiată de povara grijilor. Capul, cu şapca pe ceafă, i se legă-

Scanned with OKEN Scanner

na în cadența pașilor. Creierii îl usturau de zigzagul gândurilor împotriva cărora nu găsea nici o apărare. În suflet i se zvârcolea dorința de-a reîncepe vorba cu căprarul și-i părea rău că l-a întrerupt. Dar Ghioagă pășea acuma parcă mai abătut ca dânsul, oftând în răstimpuri.

[...]

Ajungeau în vale. Coasta dușmană era piezișă, ca o râpă, și atât de aproape, că închidea zarea ca un zid. Șirurile de copaci se împreunau într-o rămășiță de pădure de brazi bătrâni, cu crengile groase, pe care zăpada dormea zgribulită.

Sosiră în pădurice. Căprarul se opri lângă tulpina unui brad foarte gros, cu coaja crestată și mâzgălită de rășină. O rădăcină, cârligată ca o laviță, se ridica din pământ peste stratul de zăpadă. Ghioagă curăță omătul cu patul puștii și se așeză încet și obosit. Itic se pironi în fața lui întrebător, cu o încredere veselă în ochi, suflând greu. Apoi, cum Ghioagă se încăpățâna în tăcere, îi zise zâmbind:

— Am ajuns, don căprar?

Căprarul însă nu răspunse. Printre tulpinile copacilor se uita spre poziția vrăjmașă, măsurând parcă depărtarea din ochi.

După un răstimp, Itic întrebă iar, tot zâmbitor:

— Mi se pare că suntem chiar în fața companiei noastre?

Acum căprarul întoarse repede privirea la dânsul și zise:

— Bine zici... Uite, colo...

Și arătă cu mâna în zare, alene. Itic nu vedea nimic. Coasta lină și netedă se întindea ca o coală de hârtie, dar se topea în ceața înserării. Rămase cu ochii pierduți, doritori, gândindu-se c-ar fi bine, la întoarcere, să nu mai ocolească, ci să meargă drept peste câmp, să ajungă mai repede la companie.

Tăcerea se coborî între dânșii iar, ca un gard viu.

Apoi, într-un târziu, căprarul rosti cu glas moale:

— Ei, măi frate Itic, până aici te-am adus eu... De-aici încolo poți să te duci și singur.

Soldatul tresări, parcă l-ar fi înțepat cu un ac. Se uită la căprar, zăpăcit, și de-abia peste câteva clipe bâlbâi:

— Da unde să mă duc, Ioane?

— Dincolo...

Căprarul îi arătă din cap linia vrăjmașă și apoi își odihni asupra lui o privire caldă, care îndemnă pe Itic să întrebe iar, mai nedumerit?

— Adică de ce să mă duc, Ioane?

Pe Ghioagă însă întrebarea aceasta îl înfurie ca și când i-ar fi zgândărit în suflet o neliniște de-abia mulcomită. Privirea i se făcu rece și glasul amenințător:

— Ce mai îți bați gura degeaba? Bucură-te și pornește, altminteri...

Itic se agață în neștire de cuvântul din urmă, ca de o funie mântuitoare, și-l repetă chinuit:

—Altminteri...

Și rosti atât de straniu cuvântul, încât căprarul se înmuie îndată, fără să-și dea seama de ce, și bolborosi ocrotitor:

— Altminteri...

Acum Itic Știul simți deslușit că groaza a izbucnit din ungherul ei și i s-a revărsat, în toate tainițele sufletului, ca o otravă fără leac. Știa că în câteva clipe îl va doborî și totuși nu se putu opri să nu mai încerce o amânare. Își răzimă arma de tulpina copacului, se așeză lângă căprar, îi apucă dreapta cu amândouă mâinile și gura începu să-i toărie foarte repede, înfricoșat să nu scape prilejul de a-i spune tot, înainte de a fi prea târziu:

— Nu mă lăsa, don căprar!... Cum să mă duc eu acolo, Ionică?... Nu pot, Ionică! Nu ți-i milă mine? Ori măcar de nevastă-mea și de bieții copilași! Acolo mă omoară dușmanii, Ionică! Mă omoară... mă omoară!...

— Nu te omoară, de-asta să n-ai grije, mormăi Ghioagă întorcând capul ca să nu mai vază ochii în care spaima juca

Scanned with OKEN Scanner

nebuneşte, că doar de aceea te-am adus până aici, aproape... Nu vezi? Ridici mâinile-n sus şi urci coasta încet. Nu te atinge nimeni dacă nu mergi cu gând rău.

Soldatul sări în picioare ca muşcat de şarpe. Aruncă priviri înflăcărate de o mânie bruscă, parcă numai acuma ar fi înţeles gândul căprarului.

— Apoi dacă-i aşa, bine că ştiu, că nu mă mişc de-aici nici mort! Lasă c-am priceput eu ispita, că nu-s prost... Vrei să mă faci dezertor, ai? Mă mir că nu ţi-i ruşine, Ionică! Încaltea de nu ne-am cunoaşte de-a-casă... Rău îţi şade, Ionică, zău aşa! Adică ce ţi-am greşit eu ţie de umbli să mă dai dezertor? Nu ţi-ar fi milă să-mi laşi familia pe drumuri şi să mă faci şi pe mine să nu mă mai pot întoarce acasă niciodată?... Ei, iacă eu nu vreau să fiu dezertor! Nu vreau şi nu vreau!

Căprarul îl ascultă liniştit, şi pe urmă îi zise tot blând şi domol:

— N-oi fi vrând tu, dar de ce ţi-i frică nu scapi!

— Minţi! strigă Iţic întărâtat de glasul moale al căprarului.

— Degeaba nu vrei tu, că tot dezertor eşti, zise iar Ghioagă.

— De ce să fiu, dacă nu vreau să plec? Eu nu-mi fac datoria? Nu lupt eu ca orişicare?

— Aşa-i, măi Iţic, dar eu n-am ce-ţi face... Crede-mă, măi frate! Ordin! Auzi? Ordin de la don locotenent... Uite-acu tu nici nu mai eşti în compania noastră. Raportul a plecat de azi-dimineaţă: Iţic Ştrul, dezertor...

Iţic ridică ochii în sus, deznădăjduit. Întrebarea „de ce" îi sfâşia creierii, fiindcă nu găsea nici un răspuns mulţumitor. Îşi dădea seama că e pierdut şi ştiinţa aceasta îi stânjenea gândurile. Căuta în minte vorbe de răzvrătire sau măcar de apărare şi nu mai afla decât o îngăimare nătângă, prostească:

— Nu vreau... Nu vreau...

— Ba să vrei, măi frate Iţic, îi zise căprarul aproape în şoaptă. Trebuie să vrei, că altfel nu se poate... M-am gândit şi m-am frământat de-ajuns toată calea până aici şi vezi bine că nu se poate altfel!...

— Ce-am greşit, Ionică, păcatele mele? izbuti Iţic să se scâncească iar, mai toropit.

— Parcă eu pot să ştiu?... Nu-s eu de vină, Iţic, vezi tu bine... Mie don locotenent mi-a ordonat să...

Ghioagă îşi curmă vorba speriat de ochii soldatului, care se făcuseră mari, parc-ar fi vrut să-i sară din cap.

— Să mă omori? stărui Iţic.

— Să te omor! făcu stins căprarul. Şi să te îngrop, să nu ţi se mai afle nici o urmă... Acu vezi bine, măi Iţic, vezi bine că nu te mai poţi întoarce înapoi... Vai de sufletele noastre!

Urmă o tăcere lungă. Iţic privea încremenit buzele căprarului, pe care-şi cetea osânda, iar Ghioagă stătea cu gâtul întins, cu ochii ţintă la dânsul, ca şi când ar fi aşteptat un răspuns care să-i uşureze inima. Frigul se înmuiase. Din cer cerneau, în legănări leneşe, fulgi uşori de zăpadă, ca nişte petece de hârtie.

Apoi deodată o trosnitură zgudui tăcerea, urmată de un şuierat ascuţit. Zgomotul parcă trezi din somn toată firea. Un vânt subţire se porni îndată, răsucind în văzduh fulgii şi dezmorţind crengile bradului sub care înlemniseră cei doi soldaţi. O cracă uriaşă, ce se întindea deasupra lor ca o aripă grea, se clătină puţin, fără ca zăpada îngheţată pe ea să se stârnească.

Ghioagă se urni greoi, îşi săltă arma pe umăr şi şopti:

— De-acu eu mă duc... Mi se pare că ne-au zărit cei de dincolo şi trag după noi... Rămâi cu Dumnezeu, Iţic!

Îi luă mâna asudată şi i-o strânse uşor.

Iţic Ştrul tresări ca deşteptat dintr-un vis urât şi se agăţă de mâna căprarului, murmurând:

— Nu vreau... nu vreau...

Glasul îi era scăldat într-o durere atât de mare că Ghioagă, spre a-şi ascunde mila, se răsti deodată la dânsul:

Scanned with OKEN Scanner

— Să nu mă amărăşti, omule, că pe urmă-i mai rău!... Eu te învăţ cum să scapi şi tu mă ţii aici să m-apuce noaptea... Ia seama!

Îşi smulse mâna şi se depărtă câţiva paşi.

— Să nu te puie ceasul rău să te întorci înapoi, Iţic, că mă bagi şi pe mine-n năpastă, iar tu tot nu scapi... Noapte bună!

Porni singur pe calea pe care au venit amândoi, cu capul în pământ, cu inima ca plumbul. Îşi făcu cruce de mai multe ori până să-şi simtă sufletul uşurat. Atunci îşi zise, oftând adânc:

— Mulţumescu-ţi, Doamne, că m-ai îndrepat să mă feresc de păcat... L-aş fi avut pe suflet toată viaţa... Bietul Iţic!

Se uită înapoi fără să-şi înceteze mersul. Iţic stătea în acelaşi loc, nemişcat, cu un braţ întins, ca o chemare mută.

Căprarul se micşora din ce în ce, până-l înghiţi întunerecul, care se îngroşa văzând cu ochii.

Un foc de puşcă izbucni iar. Iţic se cutremură şi se întoarse spre coasta duşmană. Făcu un pas şi se opri îngrozit, murmurând:

— Nu vreau...

În mintea lui era un vălmăşag cumplit. Nici nu mai îndrăznea să încerce să aleagă vreun gând din miile de frânturi care se zvârcoleau fără sfârşit. Sufletul însă îi era plin de o încăpăţânare dârză, din care izvora neîncetat murmurul: „Nu vreau". Înălţă ochii spre cer, aşteptând parcă de-acolo mântuirea. Deasupra capului său înnegrea, nemişcată, craca uriaşă, în stare să ţină lesne orice povară. Şi deodată toate gândurile lui se agăţară de creanga ademenitoare.

Întunerecul creştea mereu, îmbrăcând tot pământul în haină de doliu. În bezna grea, Iţic se căzni mult până să-şi petreacă curelele peste creanga neclintită şi până să-şi potrivească bine laţul pe gâtul lung, cu pielea roşie şi presărată cu pistrui. Craca pârâi puţin peste zvârcolirile lui, iar vântul, din ce în ce mai furios, îl suci şi-l învârti toată noaptea.

Dimineaţa sosi târziu, însoţită de împuşcături tot mai dese. Ninsoarea încetase. Soarele se ivi într-o spărtură de nouri, aprinzând mii de curcubee pe câmpurile înzăpezite.

Iţic atârna sub creanga nemişcată, ca un viteaz în poziţie reglementară. Doar că în loc de capelă avea un strat de zăpadă proaspătă peste părul zbîrlit şi că bocancii erau despărţiţi de pământ cu vreo două palme. Ochii lui umflaţi şi ieşiţi din orbite priveau şi acuma speriaţi în zare spre tranşeele companiei. Lumina albă însă îi sărută faţa învineţită, ştergând urmele suferinţelor şi netezind cutele imputării.

În văzduh, peste capul lui Iţic Ştrul, războiul vâjâia mai furios, mai nesăturat, ca o uriaşă pasăre de pradă.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Pe fundalul cărui război se petrece acţiunea nuvelei?
2. Descrie relaţia dintre civilul Iţic şi Ion Gheoagă.
3. Pe măsură ce trece timpul şi drumul se prelungeşte, Iţic devine tot mai neliniştit. Identifică progresia întrebărilor pe care şi le pune, începând cu *De ce tace omul ăsta*?
4. Urmăreşte răspunsul sau reacţia căprarului la aceste întrebări.
5. Ce pare a înţelege soldatul în *lucirea din ochii căprarului* în momentul când refuză să mai meargă?
6. După acest moment tensionat, *căprarului i se dezleagă limba şi se întinse la vorbă, încât Iţic de-abia biruia cu răspunsurile*. Care consideri că ar putea să fie cauza acestei schimbări?

Scanned with OKEN Scanner

7. De la un anumit moment, soldatul Iţic i se adresează superiorului, numindu-l Ionică. Găseşte o explicaţie a acestui fapt.
8. Sinuciderea personajului o consideri a fi un act de laşitate, de disperare, de curaj? Poţi propune şi alte variante. Motivează-ţi opţiunea.
9. În final, căprarul spune: *Mulţumescu-ţi, Doamne, că m-ai îndreptat să mă feresc de păcat... L-aş fi avut pe suflet toată viaţa... Bietul Iţic!* Crezi că are într-adevăr motive de a mulţumi?
10. Identifică enunţul care pare a exprima atitudinea naratorului faţă de cele întâmplate.

„Dezertarea" lui Iţic s-a datorat hotărârii luate de locotenent. Ce crezi despre acest lucru? Exprimă-ţi opinia într-un text de maximum o pagină. Compară şi discută opinia ta cu a colegului de bancă. Extindeţi discuţia la întreaga clasă.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ŞI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

Discutaţi, toată clasa, semnificaţia următoarelor cuvinte/ expresii/ enunţuri, specifice României comuniste, dar mai ales anilor '80: *cartelă, mânăstirea SECU, zidul Berlinului, conducător providenţial, C.A.P., miliţieni plantaţi din zece în zece metri pe străzile Bucureştiului, ora 20 când se închid luminile, restaurantele, cinematografele, glasnosti, cultul personalităţii, aceleaşi fotografii grosolan retuşate, Gorbaciov,* glasnosti, *Jaruzelschi, dizidenţi, fiii lui Avram Iancu, fotoliu cu tapiţerie radioactivă, Vaclav Havel, a avea voie să deţii maşină de scris, pactul cu diavolul, canalul Dunărea – Marea Neagră, poeţi proletcultişti, revoluţie culturală, realism socialist, Festivalul „Cântarea României".*

Mircea Dinescu (n. 1950), poet. Fiul unor muncitori din Slobozia, Ştefan şi Aurelia. La 17 ani începe să publice versuri în revista ***Luceafărul***. Între 1972 şi 1976 lucrează ca portar la Asociaţia Scriitorilor din Bucureşti. Din 1979 până în 1984 este student la Facultatea de Ziaristică. În 1971 primeşte premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor pentru volumul ***Invocaţie nimănui***. Urmează ***Elegii de când eram mai tânăr*** (1973), ***Proprietarul de poduri*** (1976) – Premiul Uniunii Scriitorilor şi Premiul Academiei Române, ***La dispoziţia dumneavoastră*** (1978), ***Teroarea bunului simţ*** (1980), ***Democraţia naturii*** (1981), ***Exil pe o boabă de piper*** (1983), ***Rimbaud negustorul*** (1985), ***Moartea citeşte ziarul*** (1989, Amsterdam, ed. a II-a, Bucureşti, 1990), ***O beţie cu Marx*** (1996), ***Pamflete vesele şi triste*** (1996) etc. Este redactor la revistele ***Luceafărul*** şi ***România literară*** de unde, în martie 1989, este dat afară în publicării unui interviu în care critică violent regimul lui Nicolae Ceauşescu. Este arestat la domiciliu până în 22 decembrie 1989. În 1990 este ales preşedinte al Uniunii Scriitorilor.

Articolul ***Mamutul şi literatura*** a apărut în cotidianul german ***Frankfurt Allgemeine Zeitung*** la 11 noiembrie 1989. Este reprodus din volumul ***Moartea citeşte ziarul***, Editura Cartea Românească, 1990.

Scanned with OKEN Scanner

Mamutul şi literatura

de **Mircea Dinescu**

Nu demult, în gheţurile siberiene s-au descoperit cîţiva mamuţi bine congelaţi în burta cărora, spre stupoarea cercetătorilor, se găseau flori de muşeţel. N-o să discut aici despre făţărnicia naturii, nici despre destinul tragic al acestor blânde ierbivore, ci despre o jignitoare comparaţie din titlul unui articol apărut în presa occidentală „În Romania, ultimul mamut stalinist". Stalinist desigur, dar de ce mamut? Fiindcă tare mă tem că, în loc de muşeţel, la o eventuală mutaţie a climei sociale, în pântecul încăpător al stalinistului nostru vom descoperi câteva duzini de cadavre. Din Valea Jiului, Braşov, Timişoara, Cluj, Iaşi, Tg. Mureş, Bucureşti, au fost şi sunt încă „păscuţi" oamenii vii, prea puţin cunoscuţi sau de-a dreptul anonimi, ce au avut curajul să-şi strige exasperarea fie şi între patru pereţi. Veselul, întremătorul, şugubăţul folclor al românilor s-a transformat într-o lamentaţie şoptită, într-un folclor al fricii, al zvonurilor macabre, capabile să paralizeze voinţa şi vorbirea. Frica de moarte, frica a devenit produsul national ce se oferă fără de cartelă şi din belşug, la orice colţ de stradă din Romania.

Cine să intervină? „Dumnezeu are mâini apolitice, de muzician".

Iertată fie-mi vanitatea autocitării, dar vreau să spun că până acum rugăciunea noastră cea de toate zilele n-a prea fost auzită. Preoţii, în schimb, au fost obligaţi să devină un soi de sindicalişti în sutane, fiindcă de sfintele sărbători prea cuvioasele curele de transmisie ale partidului cădelniţează în sănătatea Buldozerului naţional, fără teamă de Cel de sus. Moartea „accidentală" a câtorva prelaţi incomozi, precum şi tratamentul laic aplicat de angajaţii civili ai mănăstirii SECU unor preoţi mai slobozi la gură au băgat spaima pentru totdeauna sub patrafirele duhovniceşti. La noi nu funcţionează uzina catolică poloneză, nici biserica militantă, nici icoana făcătoare de minuni de la Czestochowa. Noi avem icoana prezidenţială, uzinele militarizate şi bisericile cu productivitatea cea mai sporită din lume la înmormântări, când se lasă iarna în casele oamenilor.

Unde să fugi, cînd zidul Berlinului a fost importat cărămidă cu cărămidă şi mutat la graniţele României? Europa a devenit pentru providenţialul conducător o diabolică Atlantidă ce se scufundă în mocirla democraţiei şi numai datorită „geniului" personal al domniei sale românii vor scăpa de acest dezastru.

Cine să te apere? Oarba justiţie? Păi acei domni care au studiat la facultate forţa şi superioritatea „stângii" româneşti asupra dreptului roman se abrutizează în neputinţa şi obedienţa specifică sistemului, încât, pentru a nu-şi pierde posturile, ajung ei înşişi să considere dulcea constituţie a R.S.R. drept un simplu material de propagandă, o unealtă a diavolului, de care nu te poţi prevala în fata instanţei. Un fost coleg de liceu, care într-un moment de disperare şi revoltă a lipit câteva fituici anti-prezidenţiale în Gara de Nord, a fost condamnat în 1970 la cinci ani închisoare şi, lucru fascinant, însuşi avocatul apărării l-a înfierat cel mai tare în timpul procesului, ţinut bineînţeles cu uşile închise.

Scanned with OKEN Scanner

La cine să apelezi? La populara noastră miliție? Zdravenii și îmbujorații flăcăi, ce au lăsat C.A.P.-urile de izbeliște în seama bătrânilor și a bietelor femei, au fost plantați în mândrele lor uniforme, din zece în zece metri, pe străzile Bucureștiului, și privesc acum spre populație ca la o turmă nevolnică de oi. În scurta lor școlarizare au învățat că tot ce mișcă după ora 20, când se închid luminile, cinematografele, restaurantele, teatrele, adică ora când mor orașele României, toți pietonii sunt prezumtivi infractori, sau cel puțin piromani înrăiți, gata să dea foc statuii tovarășului Lenin, care a mai ars de altfel și anul trecut.

Unde să găsești un sprijin? La angajații presei? La apostolii cultului personalității care scriu cu lingura cu care mănâncă? De 20 de ani încoace în ziarele noastre apar aceleași fotografii grosolan retușate. Se zdrăngănesc aceleași deșelate fraze, singurul spațiu cu adevărat viu fiind cel destinat anunțurilor mortuare...

De altfel marii ziariști par să fi murit cu toții în cel de-al doilea război mondial.

Dar glasnosti-ul? Răzbate ceva prin transparența sovietică? Nu știu cum se face, dar geamul prin care presa moscovită privește realitatea din România e destul de afumat. Ca la eclipsă. Adică nu se vede nimic. Am senzația că Dl. Gorbaciov se uită spre România prin ochelarii negri ai generalului Jaruzelschi.

Dar dizidenții? Parcă din când în când mai scot câte un strigăt. Sentimentul ciudat care mă încearcă în ultima vreme e că puținii dizidenți români sunt ținuți de regim în viață, în mod paradoxal, în scopuri propagandistice. Este prea târziu să-i mai faci să dispară, după ce presa occidentală și instituțiile legate de drepturile omului au luat act de existența lor. Credeți însă că poporul român e din fire mai tăcut ca germanii, maghiarii sau polonezii, de n-au scos la iveală până acum decât aproximativ un dizident la două milioane de locuitori? Nicidecum. De fapt, în România există 20 de milioane de protestatari, de dizidenți lipsiți de publicitate, ce-și duc existența cu călușul la gură. N-am auzit să fi avut loc manifestații antifasciste pe străzile Berlinului în anii 40. Se șoptea cu siguranță prin multe case, dar în stradă era ordine și disciplină. Teroarea neagră acționa mecanic. Populația se hrănea cu optimismul de Partid și de Stat. Așa-zișii trădători erau împușcați înainte de a fi judecați. La noi, acum, nu pot exista procese politice din simplul motiv că în Constituție scrie clar că orice cetățean are dreptul la libera opinie; ba mai mult, în statutul partidului se specifică faptul că orice membru de partid îl poate critica pe însuși secretarul general. Tehnica organelor de represiune este de a acționa clandestin, ca și cum ar fi în opoziție. Fiii lui Avram Iancu, cei care au trimis scrisori de amenințare cu moartea scriitorilor germani emigrați din România în R.F.G., au trimis asemenea bezele multor intelectuali români și maghiari din țară. I-am fi reclamat noi pe gingașii epistolari la Comitetul Central, dar teamă ne-a fost să nu dăm acolo chiar peste tatăl lor. Muncitorilor „periculoși", în schimb, nu li se trimit nici un fel de scrisori, sunt ei înșiși livrați la propriile domicilii, închiși între patru scânduri, și numai familiile îngrozite înțeleg bine mesajul mortuar, fiindcă oficial se specifică a fi vorba de un accident de muncă, sau de stradă, de sinucidere, de apoplexie etc. Înhămat la carul protestatarilor, trebuie să fii atent, să nu circuli neînsoțit prin oraș, să nu-ți lași copiii să se joace pe afară, să nu aștepți prea mult la o instituție pe un fotoliu cu tapițerie radioactivă, să-ți dezinfectezi bine acasă clanța ușii, să nu fie otrăvită. Situația de la noi nu se poate compara cu nimic în lume. Când am auzit că Vaclav Havel se uita în închisoarea din Praga la televizor și avea în celulă mașină de scris computerizată la care lucra, mi s-a părut un banc reușit. Ca scriitor în Romania n-ai voie să deții în propriul domiciliu mașină de scris fără aprobare de la miliție, iar în ceea

Scanned with OKEN Scanner

ce priveşte închisoarea, un fost dizident român, poet de meserie, într-o discuţie amicală cu procurorul a avut de ales între numai trei luni de închisoare petrecute în compania unor înrăiţi deţinuţi de drept comun, pofticioşi de băieţi tineri, sau emigrarea. Scriitorul a mulţumit procurorului pentru sinceritate şi a ales exilul. În acest context atât de încurajator, unde sunt scriitorii români, ajutoarele de nădejde ale partidului, cum au fost răsfăţaţi până nu de mult? Prin anii '50, cei care au făcut pactul cu diavolul au intrat în categoria privilegiaţilor. De exemplu, din drepturile de autor pentru o singură poezie publicată pe prima pagină în ziarul partidului îţi puteai cumpăra un palton din stofă englezească şi puteai mânca timp de o lună la cel mai grozav restaurant din Bucureşti. Ce vremuri de glorie! Îl cântai pe tătucu, dar tătucu plătea, nu se juca! Le plătea de altfel cu vârf şi îndesat şi celor ce refuzau să-şi vândă talentul. Mulţi au fost trimişi la reciclare smulgându-li-se pana din mână şi înmânându-li-se din panoplia partidului secera şi ciocanul spre a tăiat stuf în Delta Dunării, spre a-şi bate singuri cuiele de coşciug la canalul Dunărea – Marea Neagră. Între timp, balul continua. Pelişorul, fosta reşedinţă a regelui Carol, primi titlul de „casă de creaţie" pentru cei ieşiţi de pe banda rulantă a noii fabrici de scriitori. Istoria îşi dădea poalele peste cap. Poeţii proletcultişti se lăfăiau în fostul palat al Reginei Maria, compunând agramate şi pline de avânt poezii revoluţionare. Cu un „hei-rup", cu o „foaie verde", cu o „slavă lui Stalin" s-au adjudecat vile luxoase şi s-au încropit multe averi. Astfel au intrat în arena primii milionari de partid din rândul scriitorilor şi, de atunci şi până astăzi, aceşti tipi de activişti ai condeiului, cocoşaţi de prea multe privilegii, au fost aleşi să conducă breasla şi să fie purtătorii ei de cuvânt. Vântul de libertate al anilor '60 a ridicat de la pământ mulţi artişti ce păreau îngropaţi sub gunoiul ţanţoş al mediocrităţilor. Partidul care nu greşeşte niciodată şi-a azvârlit mulţimii înfuriate foştii stegari. Şi-a plimbat cenzura pe la pedichiură să i se mai aranjeze puţin lungile gheare. A catadicsit să accepte că realismul socialist suferă grav de diabet şi în consecinţă nu este nevoie să se presare chiar atât de mult zahăr peste realitate. Minunea însă nu avea să dureze prea mult. Prin anii '70, când scriitorii nu s-au arătat entuziasmaţi de noua revoluţie culturală importată din China, au început deposedările şi represaliile. Pelişorul a redevenit reşedinţa de vară a noilor principi. Preţul unei poezii şi-a regăsit valoarea simbolică, adică echivalentul unei fripturi la restaurant, dar cu pâinea adusă de acasă. Fotografiile autorilor au fost extirpate de pe coperţile propriilor volume, să nu se ajungă, Doamne fereşte, la cultul personalităţii. Totodată s-a lansat şi diversiunea că Uniunea Scriitorilor trebuie desfiinţată, fiindcă este o organizaţie de tip vechi, după model sovietic. Pasămite, obositele noastre mijloace de transport în comun erau după model japonez, cartelele noastre de ulei şi de zahăr, după model american, agera noastră presă – după model franţuzesc. Numai biata noastră Uniune a Scriitoriior, după model sovietic! Oricum, fiecare an a adus cu sine un nou dar. Aşezarea unor epoleţi proaspeţi pe umerii cenzurii, invazia lăcustelor amatoare in cadrul „Cântării României", o bine dirijată confuzie a valorilor, marginalizarea celor nedispuşi la compromisuri şi scoaterea cât mai în faţă a ţambalagiilor oficiali. Ultimul zvâcnet de demnitate al breslei s-a consumat în 1981 când, la Conferinţa Naţională a scriitorilor, multe voci nu s-au mai armonizat câtuşi de puţin cu melodia cerută de la centru.

Însă ineficienta rezistenţă pasivă a unor autori importanţi, faptul că nu au mers atunci cu revendicările până la capăt şi au acceptat impunerea de sus a unei conduceri obediente, golul lăsat de emigrarea în masă a artiştilor deziluzionaţi, toate acestea au subminat Uniunea Scriitorilor, metamor-

Scanned with OKEN Scanner

fozată mai nou într-o cooperativă de produs alienare. Spectrul mizeriei planează azi asupra majorității scriitorilor români. Şi asta în vreme ce lună de lună se înalță muntele de omagii către iubiții demolatori. Este o ironie a sorții pe care probabil o merităm, fie chiar şi numai pentru voalatul colaboraționism de a accepta să publici un articol neutru alături de baligile patriotarde şi liricoide ale celor ce stau în patru labe în fata tiranului.

O grevă generală a scriitorilor adevărați ar fi soluția cea mai la îndemână întru salvarea obrazului culturii române. Deşi, dacă ne vom aduna toate cuvintele laolaltă, poate că actualii mamuți vor părăsi cărțile de istorie şi vor intra în cele de botanică la păscut muşețel.

11 noiembrie 1989

Repere pentru studiul textului

1. Evidențiază semnificația titlului.
2. Identifică tema articolului ***Mamutul şi literatura***.
3. Explică de ce i se autorului nepotrivită asocierea dintre mamut şi România lui Ceauşescu.
4. Descrie viața în perioada comunistă, aşa cum se poate ea reconstitui din textul lui Mircea Dinescu. Vei constata că autorul investighează, succesiv, toate dimensiunile ei: justiția, ordinea publică, presa, lumea satului, a oraşului, viața literară etc.
5. Comentează citatul: *Ce vremuri glorioase. Îl cântai pe tătucu, dar tătucu plătea, nu se juca.*
6. Precizează cine sunt *cei ieşiți de pe banda rulantă a noii fabrici de scriitori*.
7. Stabileşte scopul comunicării în textul de mai sus.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Discutați, întreaga clasă, despre lumea descrisă în ***Mamutul şi literatura***. Credeți că acesta este un text ficțional sau nonficțional? Argumentați.
2. Exprimă-ți opinia despre ceea ce ai aflat citind acest articol.

Scanned with OKEN Scanner

Un copac bătrân căzuse
De un mare, groaznic vânt
Şi precum se aşternuse
Cu-ntregimea-i la pământ,
S-afundase într-o baltă
Din vecinătatea sa.
Văzu trestia întreagă
Legănându-se în vânt
Şi-i vorbi: Vecină dragă!
Eu la prea uimire sunt,
Cum, fiind tu subţirică,
Şi fără puteri în trup,
Vânt, furtună nu te strică,
Vijelii mari nu te rup!?
Iar eu care din vechime
Am crescut puternic, gros,
Vântul cu aşa iuţime
Chiar din rădăcini m-a scos!
Trestia răspunse-ndată:
Pentru ce eu nu mă stric?...
Că-n viaţă sunt plecată
Şi la vântul cel mai mic:
Cât mult de-aş creşte-naltă
Eu deloc nu mă mândresc,
Şi de-o parte şi de alta
La oricare mă smeresc.
Astfel e şi omul care
Nu e mândru, îngâmfat,
Ci în viaţă la oricare
E supus şi e plecat.

(Anton Pann – ***Trestia şi copacul***)

Organizaţi, întreaga clasă, o dezbatere, având ca punct de plecare întrebarea: „Mă regăsesc, fie şi parţial, în *morala* istorioarei lui Anton Pann?"

- Dezbaterea poate fi condusă (moderată) de profesoara/ profesorul vostru sau de unul dintre voi. Rolul moderatorului este de ordona discuţiile şi nu de a le cenzura sau comenta: el nu poate interveni nici în expunerea argumentelor, nici în evaluarea vorbitorilor.
- Este bine să stabiliţi de la început un minim de probleme care vor fi puse în discuţie. Fiecare dintre voi va interveni în dezbatere în momentul în care va considera că are ceva interesant, important de spus.
- Nu monopolizaţi discuţia, fiţi toleranţi cu părerile colegilor, chiar dacă nu sunteţi de acord cu ele!
- Sintetizaţi pe tablă, pe un poster sau pe caietele voastre problemele abordate.
- Exprimaţi-vă apoi părerea despre cele discutate, într-un eseu de circa o pagină.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNEA LITERARĂ

ÎNAINTE DE TEXT

1. Indică trei dintre calitățile pe care consideri că ar trebui să le aibă un lider (militar, politic, religios etc.).
2. Numește o personalitate (de azi sau de „ieri") în preajma căreia ai dori să te afli și motivează-ți succint opțiunea.

Mihail Sadoveanu (1880 - 1961), prozator. Se naște la Pașcani. Învață în orașul natal, la Fălticeni și Iași. În 1904 se stabilește la București, intenționând să urmeze Facultatea de Drept. Proiectul nu se va realiza. În același an debutează cu patru volume: ***Povestiri***, ***Șoimii***, ***Crâșma lui moș Precu*** și ***Dureri înăbușite***. Din 1906 începe o lungă colaborare la revista ***Viața românească*** din Iași, unde, în 1912 publică romanul ***Neamul Șoimărești***. În 1923 este primit în Academia Română. Între cele mai cunoscute cărți ale sale, volume de povestiri și romane, se pot aminti: ***Hanu Ancuței*** (1928), ***Împărăția apelor*** (1928), ***Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*** (1929), ***Baltagul*** (1930), ***Creanga de aur*** (1933), ***Frații Jderi I – III*** (1935 – 1943), ***Divanul persian*** (1940), ***Ostrovul lupilor*** (1941).

Frații Jderi, III

de Mihail Sadoveanu

Cap. XV ***Genunea pe genune o chiamă***
(fragmente)

Pe când comișii Simion și Onu duceau limbă măriei sale la Vaslui, plocon de Sfântul Ștefan, armiile lui Soliman-beg hadâmbul acopereau pe rând ținuturile Putnei, Tecuciului și Bacăului, înaintând spre miazănoapte. Steagurile de răzăși de sub stăpânirea comisului celui mare Manole păleau necontenit această înaintare și, în același timp, după poruncile lui Vodă, cu asemenea harțuri o călăuzeau încet-încet către locurile Vasluiului, unde își făcuse pregătirile și-și luase măsurile măria sa.

Cu toată sprinteneala acestor mișcări, steagurile răzășimii aveau destulă pagubă de oameni. După vechea rânduială a acestor oșteni ai pământului, răniții nu erau părăsiți în sama necredincioșilor, ci aburcați pe cai și duși în retragere de soții lor, apoi lăsați ori în adăposturile muntelui, ori în satele depărtate de dincolo de Siret, unde pipăirile oștilor hadâmbului nu mai puteau ajunge. De asemenea, nu se cuvenea să-și lese morții. Numai când nu era chip

Scanned with OKEN Scanner

să-i ridice îi părăseau sub grija lui Dumnezeu, însemnând locul, pentru fântânile de ispăşire şi pomenire ce aveau să se dureze mai târziu. Altfel îi luau cu ei, ca să-i îngroape în pământ sfinţit, la un ţintirim de sat, unde puteau veni după aceea neamurile, ca să le poarte grijile cele de cuviinţă, după legea noastră răsăriteană şi după datina din veac. [...]

În dimineaţa de 9, luni, a plouat până spre amiază: o ploaie călduţă, ca în vremea verii. Cât omăt mai fusese în râpi, l-au spălat puhoaiele. Îndată ce pământul s-a zvântat puţin, Alexandru-Vodă, coconul domnesc, care se afla ieşit cu patru steaguri ale sale în lungul pârâului Chiţoc, a socotit că poate păşi cu îndrăsneală spre urdie. Vremea urma să fie prielnică moldovenilor; măria sa de mult poftea să se înfăţişeze lumii cu o faptă de arme care să umple de bucurie inima părintelui său.

Avea sub mâna măriei sale buni oşteni, între alţii pe jupân Cristea Păr-Negru, vistiernic şi pe starostele Nechifor cu feciorii săi. De asemenea îl avea pe Calistrat Mânzatu, sabie tare, care stătuse la învăţătura comisului Manole. Acest Calistrat Mânzatu era căpitan al steagului de la Bacău.

Urmând malul drept al pârâului Chiţoc, măria sa Alexandru şi-a împins steagurile până la un loc ce se chema Dumbava Mestecănişului. Acolo, după o desime de mesteceni bătrâni şi plopi, se afla un iezurcan al brebilor. Ocolind dumbrava şi iazul, au dat către apa Bârladului şi au umblat aşa până la altă dumbravă. Răzăşii ce umblau înainte cercetând s-au întors dând ştire că, în şes, în nişte poieni ale luncii Bârladului, s-ar afla descălecat un stol de delii. Răzăşii îi cunoşteau după înfăţişare, căci deliii umblau îmbrăcaţi şi încuşmaţi cu piei de pardos şi râs.

Dându-şi cu grăbire poruncile, măria sa Alexandru a împărţit steagurile sale în două: pe Calistrat Mânzatu l-a trimes să ocolească pe la deal, iar măria sa, păstrând pe jupân Cristea lângă sine, cu starostele Nechifor şi feciorii starostelui, a ţinut tot înainte, ca dintr-o săgeată, izbindu-i pe delii şi punându-i în scurtă vreme sub sabie pe cei mai mulţi.

S-a întâmplat însă că deliii să nu fie singuri în acea parte a şesului. Dincolo de poiana popasului lor, mai erau alte poieni ale altor popasuri. Şi la zvoana de război, s-au sculat de acolo alţi delii, sprijiniţi de navrapi, spahii şi akingii, care au venit ca un vârtej de săbii, izbind în călărimea lui Alexandru-Vodă.

Atunci s-a văzut vrednicia acestui cocon domnesc, căci nu s-a înfricoşat, nici n-a dat îndărăt; ci, înţepenindu-se în scări, a mers înainte numai cu sabia goală. Iar starostele Nechifor, ca un bătrân mai cuminte ce se afla, l-a sprijinit numaidecât cu suliţi lungi de carpăn cu bold de fier. Cu acele suliţi, atât bătrânul cât şi Samoilă şi Onofrei, feciorii starostelui, când s-au repezit cu caii, au împuns ca în frigare câte doi şi câte trei din călăreţii ismailiteni. Abia atuncea, lepădând suliţile, Căliman bătrânul împreună cu Strâmbă-Lemne şi Sfarma-Piatră au apucat în mâni toporaşele cu coadă lungă pe care le aveau atârnate la oblâncuri. Îndată s-a limpezit împrejurimea în locul unde se afla Alexandru-Vodă.

Cristea Păr-Negru a trecut înainte; toţi răzăşii săi şi-au scânteiat săbiile şi au început a bate. Dar abia atunci a năvălit în acel loc grosul acelor pâlcuri de călăreţi osmanlâi. Cu aşa putere au venit, strânşi în rânduri dese şi cu suliţile între capetele cailor, încât răzăşii lui Cristea au fost străpunşi şi împărţiţi. În avântul lor ismailitenii au trecut până la Alexandru-Vodă, fără a-l cunoaşte. Atunci au ieşit unii din răzăşi cu suliţile, iar starostele Nechifor şi feciorii săi cu topoarele, ca să apere fiinţa scumpă a coconului domnesc. Până atuncea nimene nu se gândise că unui cocon domnesc i se poate întâmpla asemenea posnă. Atuncea au văzut; şi unii dintre dânşii s-au înfricoşat, căci dacă pică Alexăndrel-Vodă, pică din umăr un braţ al lui Ştefan-Vodă.

– Ptiu, drace! s-a mirat starostele. Daţi cu tărie, feciorilor.

Onofrei şi Samoilă dădeau cu tărie, ca şi părintele lor. Într-o clipă de răgaz, ca să le fie mai îndămână, s-au pedestrit şi au făcut scut de trupuri măriei sale.

Atuncea a mai rostit câteva cuvinte obişnuite ale sale Căliman bătrânul:

– Oameni buni, mare posnă!

N-a mai auzit decât Onofrei şi a întors capul, mirat că acele vorbe nu sunt rostite în rânduiala lor. Bătrânul căzuse cu Samoilă

Scanned with OKEN Scanner

Strâmbă-Lemne alături. Erau sângerați și amestecați cu mâzga. Chiar în acel răstimp a stat o clipă harțul, parcă s-ar fi cumpănit, și a sosit dintr-o latură, cu mare putere, Calistrat Mânzatu cu steagul său, dând spaimă unora și nădejde altora. Cum au lovit, călărețiii lui Mânzatu au și lunecat înainte, luând după ei pe navrapi, pe spahii și pe delii.

Jupân Cristea Păr-Negru și-a văzut săbiile sale slobode și s-a grăbit să-și scoată stăpânul la lărgime înapoi, spre tabăra lui Vodă.

Onofrei s-a dus către ai săi și i-a căutat de lovituri, întorcându-i cu fața în sus. Samoilă fusese străpuns de patru suliți. Bătrânul fusese lovit de fier la grumaz și vărsa sânge din rana largă, dar tot mai sufla și a deschis ochii asupra feciorului său.

– Tu ești, Onofrei?

– Eu sunt, tătucă.

– Adă-ți aminte de cele rânduite.

– Da, tătucă, n-om mai avea în ce da orz cailor... Dar eu te-oi pune în sicriul domniei tale, cum mi-ai poruncit.

Bătrânului i s-au înegurat ochii. Onofrei s-a plecat și l-a prins la subsuoara stângă; s-a opintit și l-a ridicat la subsuoara dreaptă și pe Samoilă, și s-a grăbit să-i așeze pe câte-un cal, cu pântecele în tarnițe și cu brațele și picioarele atârnând. Le-a înodat la spate scările; a încălecat și el între morți, călăuzind caii cu poverile după pâlcul lui Cristea. Unii din răzăși văzându-l la o treaba așa de grea, i-au dat ajutor, venind împrejurul său, și astfel a hălăduit și Onofrei cu morții pe urmele lui Alexăndrel-Vodă. De mirare le era răzășilor că acel fecior nici nu grăiește, nici nu plânge. El își ducea morții săi, după o poruncă pe care o avea.

În după-amiaza aceea de luni, până ce s-a făcut noapte, harțurile și împunsăturile n-au contenit din partea unora dintre bulucurile răzășimii. Numai cele șaisprezece steaguri ale lui jupân Manole Păr-Negru nu s-au arătat nicăieri. Îi venise comisului celui bătrân anumită poruncă de la măria sa și își ținea oamenii feriți în văi și între păduri pe care nu le știa nimeni. Noaptea, s-au spălat nourii de pe cer, iar la revărsarea zorilor de marți s-au umplut văile Bârladului, între codri, ca de un abur de lapte. Era deasă pâcla, s-o tai cu cuțitul, cum spuneau pământenii. „Hadâmbu! nu vede nimica și-și dă cu degetele în ochi", prujeau oamenii de la munte, după năravul lor cel rău. N-a fost ceată de slujitori, de la nemți, până la hânsari și dorobanți; și n-a fost îmbulzeală de om către dealul lui Mirenilă, unde se adunaseră gloatele cu îmblăcie și coase; n-a fost răzăș, ori călare ori descălecat, dar treaz în toată vremea nopții, care să nu vadă în pâcla care acoperise văile un semn și o ocrotire de la Dumnezeu.

Urdia se mișcase toată noaptea. Când s-a oprit frământarea, la desvălirea dimineții, s-a întins tăcerea către mlaștinile ce se chiamă Trei-Ape și s-au auzit glasurile tânguitoare ale hogilor și ulemalelor. După ce au proslăvit pe Alah și pe Mahomet proroc, acele glasuri neînțelese ale oamenilor străini au contenit, și foirea urdiei a pornit din nou, ca a unui balaur cu multe capete și labe care se târâia prin mlaștină. Într-un timp iar s-a făcut o oprire și atunci au sunat pe mare întindere strigările crainicilor, care făceau cunoscute bulucurilor înșirate în lungul văii, ori răsfirate pe aripi, poruncile beiului Soliman. Străjile măriei sale Ștefan-Vodă, care băgau de samă la toate din locurile lor din ponoare, au înțeles că ar fi ajuns într-o vreme și puștile urdiei dincolo de vărsarea Chițocului. Se auzeau îndemnurile bouarilor, pocnetele harapnicelor și opintirile robilor la roțile înglodate.

Când a căzut de la Domnie porunca așteptată, surlașii și trâmbițașii de dincolo de lunca Bârladului au dat zvoană mare, iar alții au bătut din tobe și au slobozit sacaluși.

Asemenea zvoană repezită până la cer a părut o fi dintr-odată o strămutare năprasnică data urdiei. Akingiii și spahiii s-au repezit prin ceață înainte. Au dat în mlaștină, au descălecat; au trimes numaidecât știre în urmă să înainteze la harț pedestrimea cu baltagurile, să taie lunca și să deschidă drumuri oștii. În zvoana și în neorânduiala acestui început, capetele urdiei au înaintat singure la pieirea lor, către larma înșelătoare de război; s-au adaos și carele cu pive care s-au înglodat în mlaștină și s-au pus apoi de-a curmezișul. Îndată ce s-a înțeles asemenea lucru, măria sa a mișcat către coarnele dinainte ale armiei încă neînglodate pe unii dintre curtenii săi și pe secui.

Scanned with OKEN Scanner

Pe loc s-a cunoscut care-i înțelepciunea și cumpăna acelei bătălii. Și măria sa a repezit alte porunci.

Atunci s-a mișcat comisul Manole cu cele șaisprezece steaguri. Fruntea urdiei se îmbulzea în mlaștină, cercând să treacă dincolo, la lărgime. Nu putea trece ș-o călcau din urmă alții care se repezeau cu nerăbdare aprigă. Prin dimineața nedeslușită două tovărășii de steaguri au pălit mai la vale sila ismailitenilor, din două laturi. Din laturea stângă a apei Bârladului, de către Bobriac, au pălit Jder și Nicoară Păr-Negru. În același timp de pe Chițoc au intrat în cealaltă coastă a urdiei Manole bătrânul și comisul Simion. Așa de tari au fost aceste lovituri și atât de neînduplecate, cu mare pieire și jertfă din partea răzășimii, încât trupul balaurului a fost curmat în două. Jder și Nicoară au prins a bate și a mâna înapoi coada, prăvălind-o spre căruțele și săivanele hadâmbului, iar Manole Păr-Negru și Simion Păr-Negru, împingând bătaia în răspăr, au pripit acea înfricoșătoare izbândă a lui Ștefan-Vodă, care s-a vesit îndată cu faimă în lume și s-a pomenit în veac. La loviturile de berbece ale steagurilor comisului celui bătrân, ieșeau și într-o parte și în alta viermete de oameni negri, în care spaima izbucnise ca pulberea de pușcă. Osmanlâii au pornit în risipă mânați de biciul de foc al acelui arhanghel înfricoșat, care vine îndată asupra oamenilor după descumpanirea minții.

O clipă s-a arătat lumina asupra învălmășelii. Atunci când s-a arătat acea rază de soare. au căzut unul lângă altul, cu arma în mână, străpunși de multe suliți, Simion Jder și părintele său Manole Păr-Negru. Tot atunci cei dintâi fugari ismailiteni au năboit prin văile de sub Bobriac și pe sub dealul lui Mirenilă, iar gloatele s-au îndemnat asupra lor, stupind în palme și pregătindu-și topoarele și coasele. Unii întrebuințau îmblăciul, pălind pe fugari din goană după cap. S-a înșirat urdia la mari depărtări, prigonită astfel de pământeni. În vremea asta curtenii și răzășii au pisat pe cei din mlaștină pînă ce li s-au trudit brațele. Măria sa a trimes steaguri proaspete către vremea amiezii ca să împresure și să ia în stăpânire ce mai rămânea. Jder și Nicoară au mușcat și au hărțuit o poștă pe hadâmb cu Curtea lui; apoi au oprit și au poruncit răzășilor să descalece și să caute în desagi pita și brânză, ca unii ce se osteniseră și flămânziseră cu folos.

După ceasul al cincilea, au fâlfâit perdelele ceții și au prins de a fi mânate de un vânt din răsărit. Se părea că acel vânt le învăluie în sus, amestecându-le cu nourii coborâți. Spuneau bătrânii că niciodată nu s-ar fi văzut astfel amestecate cețele de jos cu norii de sus, și a binevoit Domnul Dumnezeu să fie asta tocmai în acel răstimp de greu cumpăt. Se vedea împrejurimea umplută de spaimele morții și risipirii, puștile intrate ca în sorb, cu vitele și omenirea care le slujeau, cai și călăreți căzuți cât n-ar.fi fost chip să-i numeri. Cât vedeau ochii în josul mlaștinei și apei, se afla lume și dobitoc măcinat în vârtejul urgiei și risipit grămezi ca de mânie sfântă. Zdrobirea aceea a balaurului se încrețea încă de zvârcoliri și tresărea de gemete. Pe sub nouri au trecut două învăluiri de corbi.

Atunci s-a arătat pe un pripor măria sa Ștefan călare, sub prapor, privind. Veneau vestitori, descălecau, se închinau și-i aduceau știrile. În jurul măriei sale se aflau stând cu îmcremenire și cu inimile înghețate unii dintre boieri. Măria sa a aflat nu târzie vreme de pieirea unora dintre slujitorii săi iubiți și a poruncit să fie aleși din nămoluri. Mai cu samă dorea să se aleagă comișii: bătrânul și tânărul. Locul unde căzuseră ei și cei care luptaseră împreună cu dânșii se cunoștea, sub un val mort de pedestrime a ismailitenilor.

– Acolo sunt și să-i scoateți, a poruncit măria sa înălțând privirile spre nouri. Apoi a adăogit cu un suspin, mai mult către sine: Acolo s-au trudit secerătorii din Apocalipsis.

Curtenii și răzășimile s-au muncit toată după-amiaza ca să aleagă pe creștini, pe când alte steaguri ale măriei sale, cu gloatele ce se ațineau pe drumurile văilor, spârcuiau pe fugarii lui Soliman-beg. Unele bulucuri au fost tăiate de pământeni tocmai la apa Samilei, în ziua a treia după război.

Voievodul a poruncit slujbe la bisericile târgului și însuși măria sa a intrat în paraclis, stând îngenunchiat îndelungată vreme, ca și cum și-ar fi uitat trupul său acolo, înălțându-se numai cu sufletul la izvorul tuturor nădejdilor.

Scanned with OKEN Scanner

Când s-a trezit, înnegura sara cu cele dintâi ceasuri de alinare după biruință. De pretutindeni îi veneau vești bune de topirea năvălitorilor osmanlâi, amestecați cu zăpezile vremelnice ale acelei ierni și căzuți în puhoiul care curgea la râpă. În chilia arhimandritului, luminăția sa a rostit vorbe ce urmau a fi însemnate pe cartea domnească, vestind Domnilor și Crailor fapta de la Vaslui. La tălmăcirea acestei cărți a fost apoi meșter cu mare osârdie părintele Geronimo dominicanul.

Cuprinsul cărții domnești a fost acesta:

„Noi Ștefan-Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn al Țării Moldovei, ne închinăm cu prietinie domnilor voastre tuturor cărora vă scriem; și vă dorim tot binele. Domniile voastre cunoașteți că Împăratul cel necredincios al turcilor a fost și este prigonitorul creștinătății și zilnic cugetă cum ar putea supune și zdrobi pe creștini. Vă facem cunoscut că pe la Bobotează trecută au intrat de la Împărăția ismailiteanului în țara noastră și asupra Domniei noastre mare oaste, în număr de o sută douăzeci de mii de oameni, având căpitan de frunte pe Soliman-Pașa Beglerbegul; împreună cu dânsul având pe toți curtenii păgânului și semințiile din Rumelia și pe Voievodul Țării Românești cu oastea.

Auzind și văzând noi asta, am luat în mână sabia și, cu ajutorul Dumnezeului nostru atotputernic, am ieșit împotriva dușmanilor creștinătății, i-am biruit și i-am călcat în picioare și pe toți i-am trecut sub ascuțișul săbiei; pentru care lucru dăm laudă lui Dumnezeu.

Aflând de asta, Împăratul păgân va pofti să-și răscumpere înfrângerea și va să vie el însuși împotrivă-ne cu toată tăria, ca să supuie țara. Până acuma feritu-ne-a Dumnezeu de asemenea cădere. Ci dacă această poartă a creștinătății, țara noastră, ar fi să fie, ferească Dumnezeu, pierdută, atunci creștinătatea întreagă ar fi în primejdie. De aceea vă îndemn pe domniile voastre să ne trimeteți căpitani și oaste într-ajutor cât mai este vreme, împotriva dușmanului nostru al tuturora. Acuma e ceas potrivit având ismailiteanul mulți potrivnici care stau în toate părțile asupra lui cu sabia. Iar noi făgăduim, pe credința noastră, sub jurământ al Domniei noastre, să luptăm până la moarte pentru legea creștinească. Faceți și domniile voastre așa pretutindeni, după ce noi, cu ajutorul Domnului, i-am retezat mâna dreaptă; și fiți gata fără întârziere".

După ce a rostit măria sa aceste vorbe, a rămas visând îndelungă vreme cu fruntea plecată în palme și cu coatele pe genunchi și a oftat, cugetând la toate câte se petrecuseră în acea zi ca într-un spulber de furtună.

– Părinte Amfilohie, a vorbit măria sa într-un târziu, după ce s-a trezit c-un suspin din gânduri; să dai vestire Curții și Țării că mâni, e zi de post și de rugăciune pentru morții noștri.

A doua zi, în ceasul cel dintâi, a prins a ninge domol. Peste noapte se înseninase cerul și amorțise pământul de îngheț ușor; după asta veniseră, cu vântul răsăritean, alți nouri cu fulgi. Abia acuma, ca după o silință grea a stihiilor, năștea începutul adevărat de iarnă.

Călare pe Vizir, și împresurat de curteni, măria sa a făcut în pas ocolul bătăliei; apoi s-a oprit în locul unde morții Moldovei fuseseră adunați. Se oprea ici-colo căutând cu privirile, până ce deodată a simțit la harmasarul său, încăpestrit cu surguci și fuior de barbă, o neliniște. Vizir a ferit în laturi, forăind. Măria sa a descălecat și a cunoscut la câțiva pași pe comișii săi, și mai încolo pe bătrânul Căliman starostele. Lepădând frâul, a trecut spre altarul ce se ridicase sub cerul liber și sub ninsoare și a îngenunchiat. S-au supus în genunchi steagurile de răzăși, curtenii și toată suflarea câtă era de față, iar vlădica Tarasie a început a ceti între clericii săi, sub prapori, stâlpii morților.

Din îngenunchierea sa, Voievodul ridica în răstimpuri privirile, chemat de acea tăcere înghețată a oștenilor săi. Stăteau cu fața spre cer, înseninați de alinarea din urmă și luminăția sa își simțea inima înegurată de jale. După ce s-au cetit stâlpii și preoții cu psalții au cântat cu frumoase glasuri veșnica-pomenire a căzuților, Domnul nu și-a putut stăpâni tulburarea și a rupt din sufletul său aceste vorbe în auzul celor din juru-i:

– Când răsare soarele, avem să ne aducem aminte de ei. Și avem să-i jelim de asemeni când soarele asfințește. Și când ne vom trezi la bătaia miezului nopții, avem să-i simțim în

Scanned with OKEN Scanner

jurul nostru şi ne vom afla nemângâiaţi de pieirea lor.

După ce a tăcut măria sa, a sunat vântul mai cu tărie în mlaştini şi păduri şi au plutit din ceea parte de ape până la auzul măriei sale bocete ale muierilor, care se şi înfăţişaseră să-şi petreacă morţii.

În aceeaşi zi la ceasul amiezi, domnia sa postelnicul Ştefan Meşter a purces din porunca Voievodului către Neamţu şi Suceava. La cetatea Neamţului se aflau ocrotite Doamna şi Domniţa Radului Vodă; iar la cetatea Sucevei aştepta vestea izbândei Împărătiţa Maria Comneanca. Cu slujitorii domneşti ce-i făceau alai şi cu slujitorul său Gore Doda, postelnicul a străbătut repede calea. A doua zi dimineaţă s-a abătut din drum, după făgăduinţa data unor prietini, şi a intrat la curtea Jderilor devale la Timiş.

Cum s-a arătat domnia sa la poartă, jupâneasa Ilisafta l-a văzut din cămara sa. Trăgându-şi repede pe mânici scurteica de vulpe, a ieşit cu grabă mare în pridvor, strigând cu glasu-i frumos către oaspete:

– Lume nouă, cu iarnă nouă! Bine ne-ai sosit, jupâne postelnice!

– Bine te-am găsit, dragă jupâneasa Ilisafta... a răspuns boierul muntean.

– Apoi aşteptam oameni şi veşti de la bătălie, cinstite postelnice, a strigat cu hărnicie jupâneasa Ilisafta, pe când postelnicul descăleca. Pofteşte înlăuntru şi ne spune cum stau treburile prin acea parte de lume. Se aude că măria sa a avut mare izbândă asupra păgânilor. Mulţămesc lui Dumnezeu şi Maicii Preacurate. Stăi colea în scaunul ista larg, jupâne postelnice Ştefane, şi-mi spune te rog. Spune-mi veşti bune de la toţi ai noştri. Nici o clipă să nu întârzii şi să-mi spui toate. Dar să-mi spui întâi dacă nu ţi-i foame. Eu numai am spus vorba, iar nana Chira s-a gândit mai înainte decât mine şi a aduce numaidecât toate câte îi fac trebuinţă unui călător flămând; şi n-a uita nici pe slujitorii domniei tale. Vai, jupâne postelnice Ştefane, dacă ai şti ce nacaz am cu acel Hrana-beg pe care nu ştiu de ce mi l-a trimes pe cap măria sa. Adevărat că-i robul lui Ionuţ, dar de ce să mi-l deie mie pe samă? Nu-i place nimica. Îi trimet carne de porc, – nu! că el carne de porc nu mănâncă. Îi trimet carne de viţel, ori de pasere, – strâmbă din nas. Îi fac scrob cu unt: nici asta nu-i place. Dar crezi domnia ta că de plăcinte s-atinge? Da da unde! Şi-n loc de unt, lui să-i dai numai seu de oaie! Doamne Maica-Domnului! Asemenea pacoste îmi trebuie mie? Şi nu pricepe boabă din ce spunem noi; nici noi nu ştim ce bolboroseşte el. Altfel, ce să zic? E om ca şi noi şi nu-i barbat urât. Spune-mi numaidecât, jupâne postelnice, ce fac ai noştri. Şi dacă te-ntorci la tabără, să nu cumva să uiţi a-i hotărî din partea mea comisului Manole, că de-acuma toate s-au isprăvit, şi-i caut noră. Dacă nu-l aşezăm pe Ionuţ, nu mai are din partea mea stare de linişte şi pace...

Băgând de samă în acea clipă ochii postelnicului şi zâmbetul său pierit, jupâneasa Ilisafta s-a oprit.

– Dragă jupâneasă Ilisafta, a rostit cu glas blând postelnicul, prietinul nostru Manole şi-a găsit liniştea şi pacea.

Obrazul comisoaiei s-a albit de năvala sângelui la inimă: i-au crescut ochii; şi-a dus palmele la tâmple şi s-a întors către colţul întunecat al cămării.

– Hah! a suspinat domnia sa, ca şi cum ar fi cuprins-o pe neaşteptate un val rece.

S-a întors, cu prtvirile uscate şi cu buzele tremurând:

– Când ?

– Alaltăieri dimineaţă, dragă jupâneasă Ilisafta. Cu el s-a prăpădit şi comisul Simion.

– Hah! a suspinat a doua oară comisoaia.

De la inimă i s-a întors sângele în faţă.

– Nană Chiră! nană Chiră! a prins dumneaei a striga. Nană Chiră, vină repede aici, ca să afli că s-au prăpădit doi dintre iubiţii noştri. S-a prăpădit soţul nostru şi fiul nostru cel mai mare. Să-mi chemaţi numaidecât aici pe jupâneasa Maruşca noră-mea. Dar să nu-i suflaţi o vorbă până ce n-oi vedea-o eu; să-i spun cu această gură a mea şi cum ştiu eu. Şi în acesta ceas să pregătiţi sanie, slujitori şi merinde, ca să ne ducem amândouă la Vaslui, să facem pomenire şi praznic morţilor, după rânduială.

Astfel a rămas singur, numai cu dădacele, în cuibul de la Timiş, Manole cel nou Păr-Negru; iar bunică-sa şi maică-sa au pornit cu sania în aceeaşi zi la Vaslui, având în spate vis-

Scanned with OKEN Scanner

col din miazănoapte.

Mai târziu, după ce s-a întors la ale sale cu slujitorul său Gherasim, în chilia de la sfânta mănăstire Neamțu, părintele ieromonah Nicodim n-a uitat să scrie în ceaslov întâmplările:

„Anul de la Hristos 1475, iar de la facerea lumii 6983, în ziua de marți, patru zile după sfânta Bobotează, fost-a mare război cu turcii la Vaslui și i-a biruit luminăția sa Ștefan-Vodă pe păgâni.

Pierit-au în acest război părintele nostru după trup comisul Manole Păr-Negru și fratele nostru după trup comisul Simion și alți mulți, Dumnezeu să-i miluiască întru iertarea sa.

Iar mai înainte de aceasta, s-a fost întors mezinul nostru comisul Onu de la Sfântu Munte și de la Brăila, cu barbă, de nu l-a mai cunoscut nimeni; ș-a zâmbit măria sa când l-a văzut și l-a cunoscut".

Repere pentru studiul textului

1. Descrie tactica de luptă a oștirii lui Ștefan.
2. Întocmește o listă cu numele tuturor personajelor care consideri că au un rol important în acest capitol al romanului.
3. Selectează două dintre aceste personaje și motivează-ți, pentru fiecare caz în parte, alegerea, printr-un scurt enunț.
4. Delimitează, în text, secvența care înfățișează lupta de la Vaslui. Urmărește și precizează rolul verbelor și al adjectivelor.
5. Selectează, din această secvență, indicii de timp (de exemplu, adverbe și locuțiuni adverbiale) pentru a observa modul cum, cu ajutorul lor, se face trecerea de la un moment la altul al narațiunii.
6. Secvența luptei este realizată ca o împletire de narațiune, descriere și dialog. Explică rolul fiecăruia dintre cele trei moduri de expunere în prezentarea luptei.
7. Vorbele lui Ștefan, *Când soarele răsare, avem să ne aducem aminte de ei. Și avem să-i jelim deasemeni când soarele asfințește*, sunt o parafrază a ***Ecclesiastului*** (*Cap. 1, 5. Soarele răsare, soarele apune și zorește către locul lui ca să răsară iarăși.*). Explică semnificația lor, având în vedere contextul în care au fost rostite.
8. Exprimă-ți opinia despre motivul pentru care, deși aștepta cu nerăbdare vești de la ai săi, jupâneasa Ilisafta nu-și lasă multă vreme oaspetele să vorbească, povestindu-i, în fond, despre lucruri fără prea mare importanță.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Rezumă secvența care conține descrierea luptei de la Vaslui.
2. Scrie, câte, un text de circa o jumătate de pagină, despre lupta de la Vaslui, al cărui scop să fie:
   a. de a informa;
   b. de a trezi emoții.
3. Între personajele de prim-plan se află Ștefan și fiul său Alexandru. Compară comportamentul celor doi în timpul bătăliei; ai în vedere acțiunile lor, atitudinea față de ostași, modul în care sunt priviți de aceștia. Vei constata, desigur, diferența între cei doi. Care crezi că ar putea fi motivul?

Scanned with OKEN Scanner

1. Enumeră calităţile unui cărturar, în accepţia ta.
2. Indică o persoană despre care să poţi afirma că întruneşte (cea mai mare parte dintre) aceste calităţi. Poate fi o persoană reală sau un personaj dintr-o carte, dintr-un film etc.

Ion Neculce (c. 1672 – 1745), cronicar moldovean. Pe linie maternă e rudă cu familia Cantacuzineştilor. În timpul incursiunii în Moldova (1686) a regelui polonez Ioan Sobieski, se refugiază în Muntenia, la familia marelui cărturar, stolnicul Constantin Cantacuzino unde cercetarea celebrei sale biblioteci îi trezeşte interesul pentru studiul istoriei. Intră în viaţa publică a Moldovei de timpuriu, iar prin căsătoria cu Maria, nepoată de soră a voievodului Dimitrie Cantemir, îşi consolidează poziţia de mare boier. Va fi, succesiv, vătaf de aprozi, mare agă, mare sluger, mare spătar, caimacam (locţiitor de domn) şi, în vremea scurtei domnii a lui Dimitrie Cantemir, hatman. În această calitate comandă oastea ţării în bătălia de la Stănileşti (1711). În urma înfrângerii, îşi urmează domnul în exil, în Rusia, la ţarul Petru cel Mare, dar revine în Moldova în 1720 şi, obţinând firman de iertare de la Poartă, este repus în drepturi. Până la sfârşitul vieţii, se va împărţi între diverse dregătorii şi munca de cărturar. Opera sa capitală este ***Letopiseţul Ţării Moldovei*** (1662 – 1743), continuare a cărţii lui Miron Costin, precedată de 42 de legende istorice, cunoscute sub titlul de ***O samă de cuvinte***.

O samă de cuvinte

de Ion Neculce

XLIII. Era un boiar anume Neculai Milescul Spătariul, de la Vaslui de moşia lui, pre învăţat şi cărturar, şi ştia multe limbi: elineşte, sloveneşte, greceşte şi turceşte. Şi era mândru şi bogat, şi umbla cu povodnici înainte domneşti, cu buzdugane şi cu paloşe, cu soltare tot sirmă la cai. Şi lui Ştefăniţă-vodă îi era pre drag şi-l ţinea pre bine, şi tot la masă îl punea şi se giuca în cărţi cu dânsul, şi la sfaturi, că era atuncea grammatic la dânsu. Iar când au fost o dată, nu s-au săturat de bine şi de cinstea ce avea la Ştefăniţă-vodă, ce au şezut şi au scris nişte cărţi viclene şi le-au pus într-un băuţ sfredelit şi li-au trimis lui Constantin-vodă cel bătrân Băsărabă în Ţara Leşească, ca să să rădice de acolo cu oşti, să vie să scoată pre Ştefăniţă-vodă din domnie. Iar Constantin-vodă n-au vrut să să apuce de acele lucruri ce-i scria, ce s-au sculat şi au trimis băţul acela sfredelit cu cărţi cu tot înapoi la Ştefăniţă-vodă, de li-au dat. Decii Ştefăniţă-vodă, cum au văzut băţul cu cărţile, s-au pre mâniet şi l-au şi adus pre acel Nicolai Milescul înnaintea lui, în casa cea mică, şi au pus pre călău de i-au tăiat nasul. Scoţând Ştefăniţă-vodă în grabă hamgeriul lui din brâu, au dat de i-au tăiat călău nasul. Şi n-au vrut să-l lasă pre călău să-i taie nasul cu cuţitul lui călău, ce cu hamgeriul lui Ştefăniţă-vodă i-au tăiat nasul. După aceia,

Scanned with OKEN Scanner

Nicolai Cârnul au fugit în Țara Nemțească și au găsit acolo doftor, de-i tot slobozia sângili din obraz și-l boțea la nas, și așia din zi în zi sângele să închiega, de i-au crescut nasul la locu, de s-au tămăduit. Iar când au venit aicea în țară la domniia lui Iliiaș-vodă, numai de abia s-au fost cunoscând nasul că-i tăiat. Numai tot n-au șezut în țară mult, de rușine, ce s-au dus la Moscu, la mareli împărat, la Alecsii Mihailovici, la tatul marelui Petru Împărat, carele au venit la noi aicea în Moldova. Și pentru învățătura lui au fost terziman împăratului și învăța și pre fiiul împăratului, pre Petru Alecsievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție. Și l-au trimis împăratul Alecsii Mihailovici sol la mareli împărat al Chitailor, de au zăbăvit la Chitai vreo doi, trii ani. Și au avut acolo multă cinste și dar de la mareli împărat al chitailor. Și i-au dăruit un blid, plin de pierti scumpe și un diiamant ca un ou de porumbel. Și întorcându-să pe drum înnapoi, s-au tâmplat de au murit împăratul Moscului, pre nume Alecsii Mihailovici, iar senatorii de la Moscu i-au ieșit întru întimpinare și i-au luat aceli daruri, și tot ce au avut, și l-au făcut surgun la Sibir. Și au șezut câțiva ani surgul la Sibir. Iară mai pre urmă, rădicându-să Petru Împărat, fiiul lui Alecsii Mihailovici, carile au vinit aicea în țară, în Moldova, de s-au bătut cu turcii la Prut, la Stănilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciiului, agiuns-au Cârnul din Sibir cu cărți la dânsul, la Împăratul Petru Alecsievici, de i-au făcut știre de toate ce au făcut și cum este surgun.

Atunce Petru Alecsievici Împărat îndată au chiemat senatorii și i-au întrebat zicând: „Unde iaste dascălul mieu cel ce m-au învățat carte? Acum, curund, să-l aduceți". Și îndată au răpezit olac și l-au adus la Petru Alecsievici, împăratul Moscului, în stoliță. Și l-au întrebat ce-au văzut și ce au pățit, și i-au plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luasă, până la un cap de ață, și diiamantul cel mare. Și împăratul, după ce l-au văzut, s-au mirat și l-au dat în haznaoa cea împărătească, iar Cârnului i-au dat optzăci de pungi de bani. Și l-au luat iară în dragoste și în milă și l-au pus iar sfetnic.

Și când au ras barbeli împăratul a moscalilor, atuncea când ș-au schimbat portul, atunce sângur împăratul i-au ras barba, cu mâna lui. Și au trăit Cârnul până la a doa domnie a lui Mihai-vodă Racoviță și atunce au murit. Care mare cinste i-au făcut împăratul la moartea lui și mare părere de rău au avut după dânsul, că era trebuitoriu la aceli vremi.

Rămas-au acelui Cârnu ficiori și nepoți, și au agiunsu unii de au fost polcovnici spre slujba oștirii. Că să însurase el acolo, de luasă moscavcă. Și s-au mai dus după dânsul de aice din Moldova trii nepoți de frate, de să așezasie și ei pe lângă unchiu-său. Și aicea avea milă de la împărăție, și acolo au murit.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Întocmește o listă a tuturor cuvintelor al căror sens nu-l cunoști și caută în DEX explicația fiecăruia.
2. Identifică trăsăturile spătarului, care se desprind din scrierea lui Neculce.
3. Încearcă să descifrezi, „citind printre rânduri", punctul de vedere al cronicarului despre comportamentul lui Milescu față de domnul său.
4. Paginile de mai sus conțin prima descrie, din literatura română, a unei operații de „chirurgie estetică". Identifică această secvență. Remarcă limbajul „naiv" în care este făcută relatarea.

Scanned with OKEN Scanner

5. O călătorie în China la începutul secolului al XVIII-lea era o mare performanță și, totodată, o adevărată aventură. Totuși, cronicarul trece foarte repede peste evenimentul în sine și zăbovește mai cu seamă asupra darurilor primite în urma soliei. Care crezi că este motivul?
6. Evidențiază atitudinea lui *Petru Alexeevici împărat* (țarul Petru cel Mare) față de Milescu.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Scrie, din perspectiva naratorului, o caracterizare de circa o jumătate de pagină a spătarului Milescu.
2. Scrie, din perspectiva ta, o caracterizare de circa o jumătate de pagină a spătarului Milescu.
3. Scrie un anunț publicitar pentru o clinică de chirurgie estetică din zilele noastre. Ai în vedere că plata publicității se face în funcție de numărul cuvintelor și/sau de spațiul ocupat de text.

Scanned with OKEN Scanner

1. Menționează tot ceea ce cunoaști despre alchimie.
2. Crezi că alchimiștii erau oameni de știință, șarlatani, vizionari sau magicieni? Motivează-ți răspunsul.

Jorge Luis Borges (1899 – 1986), poet, prozator și eseist argentinian. Dintre volume sale cele mai cunoscute, conținând cu precădere proză scurtă, se pot aminti: ***Istoria universală a infamiei***, ***Istoria eternității***, ***Ficțiuni*** și ***El Aleph***.

Roza lui Paracelsus

de **Jorge Luis Borges**

traducere de Cristina Hăulică
De Quincey: *Writings*, XIII, 345.

Din atelierul său, aflat în două încăperi scobite sub pământ, Paracelsus îi ceru Dumnezeului său, vagului său Dumnezeu, oricărui Dumnezeu, să-i trimită un discipol. În sobă, un palid foc proiecta umbrele neregulate. Să se ridice pentru a aprinde lampa de fier ar fi cerut un efort prea mare. Paracelsus, toropit de oboseală, uită de rugăciunea formulată. Noaptea înghițise athanorul și prăfuitele alambice, când cineva bătu în ușă. Pe jumătate adormit, Paracelsus se ridică, urcă câteva trepte ale scării în forma de melc și deschise unul dintre canaturile ușii. Un necunoscut trecu pragul. Părea, și el, din cale-afară de ostenit. Paracelsus îi arătă o laviță; celălalt se așeză în tăcere. La început nu rostiră nici un cuvânt, iar mai apoi magistrul curmă, primul, tăcerea.

– Țin minte chipurile dinspre Apus ca și pe acelea dinspre Răsărit, spuse el nu fără o anume emfază. Dar nu țin minte chipul tău. Cine ești și ce voiești de la mine?

– Numele meu nu are însemnătate, răspunse celălalt. Am colindat trei zile și trei nopți ca să ajung până aici. Vreau să fiu ucenicul tău. Ți-am adus, iată, întregul meu avut.

Scoase la iveală un săculeț de piele și, cu mâna dreaptă, îl răsturnă pe masă: se prelinse un șuvoi de galbeni.

Paracelsus, pentru a-și aprinde lampa, fusese nevoit să-i întoarcă spatele. Când se întoarse iar către noul venit, observă că acesta ținea o roză în mâna stângă. Roza îl neliniști.

Se aplecă, își împreună vârfurile degetelor și spuse:

– Mă crezi în stare să făuresc piatra care să preschimbe toate elementele în aur și tot aur îmi oferi. Dar eu nu aurul îl caut, și dacă aurul te preocupă, nu-mi vei fi niciodată ucenic.

– Aurul nu mă preocupă defel, răspunse celălalt. Galbenii aceștia nu sunt altceva decât o mărturie a dorinței mele de a învăța. Aș dori să-mi arăți

Scanned with OKEN Scanner

Piatra Filosofală. Vreau să te însoțesc pe drumul care duce la Piatră.

Paracelsus rosti rar:

– Drumul este Piatra. Piatra este punctul de pornire. Dacă nu înțelegi acest lucru, n-ai început încă să înțelegi. Căci țelul este în fiecare dintre pașii tăi.

Celălalt îl privi neîncrezător. Îl întrebă cu glas schimbat:

– Dar există oare un țel? Paracelsus izbucni în râs.

– Detractorii mei, care nu sunt atât de numeroşi pe cât sunt de stupizi, susțin contrariul şi mă învinuiesc de impostură. Eu nu le dau dreptate, însă n-ar fi cu neputință ca totul să fie o iluzie. Ceea ce ştiu e că există un drum.

Urmă o tăcere şi apoi celălalt spuse:

– Sunt gata să-l străbat împreună cu tine, chiar dacă ar fi să cutreierăm vreme multă. Îngăduie-mi să trec deşertul. Îngăduie-mi să întrezăresc, fie şi de departe, pământul făgăduit, chiar dacă astrele mi-ar interzice apoi să-l ating. Dar, înainte de a începe această călătorie, voiesc o dovadă.

– Când? întrebă Paracelsus, cu neliniște.

– În clipa aceasta, răspunse discipolul, arătând dintr-o data o bruscă obstinație.

Începuseră să converseze în latină, acum vorbeau în germană.

Tânărul ridică roza deasupra capului.

– Se spune, rosti el, că tu poți arde un trandafir în flăcări, pentru a-l face să renască apoi din propria-i cenuşă, cu ajutorul artei şi al priceperii tale. Îngăduie-mi, aşadar, să fiu martor acestei minuni. Iată ce-ți cer, şi îți ofer, apoi, întreaga viață.

– Eşti foarte credul, spuse magistrul. Şi n-am ce face cu credulitatea; eu am nevoie de credință.

Celălalt insistă:

– Tocmai pentru că nu sunt credul vreau să văd cu propriii mei ochi pieirea şi renaşterea acestei roze.

Paracelsus o luase în mână şi se juca, vorbind, cu petalele ei.

– Eşti credul, continuă. Spui că aş fi în stare s-o nimicesc?

– Oricine ar fi în stare s-o nimicească, spuse discipolul.

– Te înşeli. Crezi, oare, că este cu putință să trimiți ceva în neant? Crezi că întâiul Adam a izbutit, în Paradis, să distrugă măcar o singură floare, măcar un singur fir de iarbă?

– Nu ne aflăm în Paradis, răspunse tânărul cu încăpățânare; aici, sub razele lunii, totul e pieritor. Paracelsus se ridicase.

– Şi în care alt loc ne aflăm atunci? Crezi, oare, că divinitatea ar putea să creeze un spațiu care să nu fie Paradisul? Crezi, oare, că prăbuşirea constă în altceva decât în a ignora tocmai faptul că ne aflăm în Paradis?

– O roză poate să ardă, spuse provocator discipolul.

– Mai este foc în vatră, răspunse Paracelsus. Dacă ai azvârli această roză în jăratec, ai putea crede că flăcările au mistuit-o şi că cenuşa este cea care-i reală. Îți spun că roza e eternă şi că doar aparența poate să se schimbe. Mi-ar fi de ajuns o vorbă pentru ca tu, apoi, s-o ai din nou în fata ochilor.

– O vorbă? spuse discipolul, surprins. Athanorul e stins, alambicele sunt acoperite de colb. Ce-ai putea face pentru ca ea să renască?

Paracelsus îl privi cu tristețe.

– Athanorul e stins, repetă el, iar alambicele sunt acoperite de colb. În această etapă a lungii mele călătorii folosesc, însă, cu totul alte instrumente.

– Nu îndrăznesc să te întreb care anume, spuse celălalt, cu maliție şi umilință.

– Vorbesc de acela pe care le-a folosit divinitatea pentru a crea cerul şi pământul, şi Paradisul invizibil în care acum ne aflăm şi pe care păcatul originar ni-l ascunde. Vorbesc de Cuvântul dezvăluit de Kabbala.

Discipolul spuse atunci pe un ton rece:

– Te rog cu umilință să te învoieşti a-mi arăta pieirea şi întoarcerea rozei. Puțin îmi pasă dacă operezi cu Verbul ori cu athanorul.

Scanned with OKEN Scanner

Paracelsus rămase pe gânduri. În cele din urmă spuse:

– Dacă aș face-o, ai spune că e vorba despre o aparență impusă de magia ochilor tăi. Miracolul nu ți-ar da încrederea pe care o cauți. Așadar, lasă roza.

Mereu neîncrezător, suspicios, tânărul îl privi. Magistral ridică vocea și-i spuse:

– La urma urmelor, cine ești tu, pentru a năvăli astfel în casa unui magistru și a cere de la el un miracol? Ce-ai făcut tu pentru a merita un asemenea dar?

Celălalt răspunse, tremurând:

– Știu bine că n-am făcut nimic. Îți cer, în numele tuturor anilor pe care-i voi petrece trudind în umbra ta, să-mi îngădui să văd cenușa, apoi roza Nu-ți voi cere nimic altceva. Voi crede în mărturia ochilor mei.

Cu o mișcare bruscă, luă trandafirul roșu pe care Paracelsus îl lăsase pe pupitru și îl azvârli în flăcări. Trandafirul își schimbă culoarea și, după câteva clipe, din el nu mai rămase decât o mână de cenușă. Clipe în șir, discipolul aștepta cuvântul și miracolul.

Paracelsus rămase de gheață. Spuse cu o ciudată simplitate:

– Toți medicii și toți spițerii din Basilea afirmă că aș fi un impostor. Poate că au dreptate. Aici odihnește cenușa care a fost cândva roză și nu va mai fi niciodată.

Tânărul se simți cuprins de rușine. Paracelsus era un șarlatan sau un simplu vizionar, iar el, un intrus, dăduse buzna în casa lui și acum îl silea să admită că faimoasele-i puteri magice nu sunt decât formule găunoase.

Îngenunche și rosti:

– Sunt de neiertat. Mi-a lipsit fervoarea pe care Atotputernicul o cere de la credincioși. Îngăduie-mi să mai privesc o data cenușa Mă voi întoarce când voi fi mai puternic, atunci voi fi discipolul tău, iar la capătul drumului voi vedea roza.

Vorbea cu o autentică pasiune, care nu era, însă, decât milă pentru bătrânul magistru atât de venerat, atât de lovit, atât de ilustru și, la sfârșitul vieții, atât de gol pe dinăuntru. Cine era el, Johannes Grisebach, pentru a descoperi, cu sacrilega-i mână, că îndărătul măștii nu se află nimeni?

Să-i lase galbenii ar fi părut o umilință Și-i luă, așadar, la plecare. Paracelsus îl însoți până la capătul scării și-i spuse că va fi întotdeauna bine venit Amândoi știau că nu se vor mai vedea niciodată. Paracelsus rămăsese singur. Înainte de a stinge lumina și de a se așeza în fotoliul scâlciat, răsturnă grămăjoara de cenușă în mâna lui concavă și rosti un cuvânt cu glas scăzut. Roza reapăru.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Ce informație oferă indirect naratorul, descriind încă din primul alineat *athanorul și prăfuitele alambice* aflate în atelierul lui Paracelsus?
2. Trandafirul (roza), una din florile preferate ale alchimiștilor, simbolizează renașterea. El reprezintă cupa vieții, sufletul, inima, iubirea. În iconografia creștină trandafirul reprezintă potirul în care a picurat sângele scurs din rănile lui Hristos, dar și Graalul, roua cerească a mântuirii. Remarcă faptul că Paracelsus devine *neliniștit* când observă că necunoscutul *ține o roză în mâna stângă*. Care crezi că ar putea fi motivul?
3. Piatra Filozofală a alchimiștilor este simbolul regenerării, dar și al înțelepciunii. Explică motivul sosirii tânărului în atelierul lui Paracelsus și semnificația răspunsului magistrului.

Scanned with OKEN Scanner

4. Caută în DEX sensul cuvintelor *credulitate* şi *credinţă*. Exprimă-ţi opinia despre afirmaţia lui Paracelsus: *N-am ce face cu credulitatea; eu am nevoie de credinţă.*
5. Urmăreşte raţionamentul lui Paracelsus: în Paradis totul este veşnic; Divinitatea nu poate construi un spaţiu care să nu fie Paradisul; prăbuşirea/ pierderea Paradisului nu înseamnă decât ignorarea faptului că ne aflăm în Paradis; *Roza este eternă şi doar aparenţa poate să se schimbe.* Ce crezi că doreşte, în fond, tânărul de la magistru şi ce încearcă să-i demonstreze acesta?
6. Abia în momentul despărţirii, naratorul îi conferă *tânărului* o identitate: Johannes Grisebach. Care crezi că este motivul?
7. Stabileşte o legătură între incipit (*Din atelierul său, aflat în două încăperi scobite sub pământ, Paracelsus îi ceru Dumnezeului său, vagului său Dumnezeu, oricărui Dumnezeu, să-i trimită un discipol*) şi final.

EVALUARE CURENTĂ. APLICAŢII

Exprimă-ţi opinia, într-un text de circa o jumătate de pagină, despre motivul pentru care, deşi magistrul ar fi putut face să renască roza, refuză să realizeze miracolul în faţa tânărului necunoscut, acceptând astfel să-i apară ca *un şarlatan sau un simplu vizionar*.

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Despre artiștii se spune că sunt „altfel" decât ceilalți oameni. Ce presupune, pentru tine, să fii „altfel"?
2. Enumeră doi – trei asemenea artiști (de ieri sau de azi, români sau străini).
3. Motivează-ți, pe scurt, opțiunea, pentru fiecare dintre ei.

I.L. Caragiale (1852 – 1912), prozator și dramaturg. Se naște în anul 1852, în satul Haimanale, din apropierea mănăstirii Mărgineni (Prahova). Urmează clasele primare și gimnaziul la Ploiești. În 1866 se stabilește la București unde frecventează, la Conservator, cursurile de mimică și declamație ale unchiului său Costache Caragiale. În anul 1873 debutează la revista satirică ***Ghimpele***. Face ucenicie la mai multe ziare liberale, dar mai cu seamă la revista ***Claponul***. Este chemat de Mihai Eminescu în redacția ziarului ***Timpul***, în care va rămâne patru ani. Tot prin Eminescu este introdus și la Junimea unde își va citi comediile. Debutează în 1878 cu piesa ***O noapte furtunoasă*** care în anul următor se joacă și pe scena Teatrului Național din București. În prezența reginei, în anul 1884, se joacă având mare succes, comedia ***O scrisoare pierdută***. Deși premiată de un juriu competent compus din Titu Maiorescu, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hasdeu ș.a., comedia ***D-ale carnavalului*** este primită cu fluierături, ceea ce îl va determina pe Maiorescu să scrie articolul ***Comediile d-lui Caragiale***. După 1892 relațiile cu Junimea se răcesc, iar scrisul lui Caragiale se orientează mai cu seamă în direcția prozei, publicând ***Schițe*** (1897) și ***Momente*** (1901). Editează împreună cu Anton Bacalbașa revista umoristică ***Moftul român*** și colaborează cu schițe la ziarul ***Universul***. În 1902 procesul în legătură cu presupusul plagiat al dramei ***Năpasta***, la care a pledat strălucit amicul său Barbu Delavrancea, sfârșește prin condamnarea calomniatorului Caion. În anul 1904, în urma obținerii unei moșteniri, se stabilește cu familia la Berlin, în exil voluntar, păstrând însă în permanență legătura cu țara. Corespondența sa berlineză îl arată atent la tot ce se petrece în România, fie în literatură, fie în viața politică. Îl atrăgea în capitala Germaniei perspectiva unei vieți confortabile și posibilitatea de a-și oferi plăceri artistice (era un pasionat meloman). Va colabora intens la reviste și ziare din țară. Moare subit la Berlin, unde este înmormântat. Ulterior corpul său este adus la București.

Scanned with OKEN Scanner

Scris sub imperiul unei puternice emoții, ***În Nirvana*** a apărut ca editorial în ziarul ***Constituționalul*** din 20 iunie 1889, cinci zile după moartea lui Eminescu. Îmbinând evocarea cu aprecieri asupra operei, articolul constituie o importantă sursă de informații despre viața poetului.

În Nirvana

de **I.L.Caragiale**

Sunt peste douăzeci de ani de-atunci.

Locuiam într-o casă unde trăsese în gazdă un actor, vara director de teatru în provincie. Stagiunea migrării actorilor se sfârşise: era toamnă, şi aceste păsări călătoare se-ntorceau pe la cuiburile lor.

Văzându-mă că citeam într-una, actorul îmi zise cu un fel de mîndrie:

– Îți place să te ocupi cu literatura... Am şi eu un băiat în trupă care citeşte mult; este foarte învățat, ştie nemțeşte şi are mare talent: face poezii; ne-a făcut câteva cuplete minunate. Eu crez că ți-ar face plăcere să-l cunoşti.

Şi-mi povesti cum găsise într-un otel din Giurgiu pe acel băiat – care slujea în curte şi la grajd – culcat în fân şi citind în gura mare pe Schiller.

În ieslele grajdului, la o parte, era un geamantan – biblioteca băiatului – plin cu cărți nemțeşti.

Băiatul era foarte blând, de treabă, nu avea nici un viţiu. Era străin de departe, zicea el, dar nu voia să spună de unde. Se vedea bine a fi copil de oameni, ajuns aci din cine ştie ce împrejurare.

Actorul îi propuse să-l ia sufler, cu şapte galbeni pe lună, şi băiatul primi cu bucurie. Îşi luase biblioteca şi acuma se afla în Bucureşti.

Seara trebuia să vie la directorul lui – astfel puteam să-l văz.

Eram foarte curios să-l cunosc. Nu ştiu pentru ce, îmi închipuiam pe tânărul aventurar ca pe o ființă extraordinară, un erou, un viitor om mare.

În închipuirea mea, văzându-l în revoltă față cu practica vieții comune, găseam că disprețul lui pentru disciplina socială e o dovadă cum că omul acesta trebuie să fie scos dintr-un tipar de lux, nu din acela din care se trag exemplarele stereotipe cu miile de duzine.

Deşi în genere teoria de la care plecam eu ca să gândesc astfel – că, adică, un om mare trebuie în toate să fie ca neoamenii – era pripită, poate chiar de loc întemeiată, în speță însă s-a adeverit cu prisos.

Tânărul sosi.

Era o frumusețe! O figură clasică încadrată de nişte plete mari negre; o frunte înaltă şi senină; nişte ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zâmbet blând şi adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor chinuri viitoare.

– Mă recomand, Mihail Eminescu.

Scanned with OKEN Scanner

Aşa l-am cunoscut eu.

Câtă filozofie n-am depănat împreună toată noaptea aceea cu nepregetul vârstei de şaptesprezece ani!

Ce entuziasm! Ce veselie!

Hotărât, închipuirea nu mă înşelase... Era un copil minunat.

Într-o noapte mă pusese în curentul literaturii germane, de care era încântat.

– Dacă-ţi place aşa de mult poezia, trebuie să şi scrii, i-am zis... Am aflat eu că dumneata ai şi scris.

– Da, am scris.

– Atunci – şi mie-mi place poezia, deşi nu pot scrie – fii bun şi arată-mi şi mie o poezie de dumneata.

Eminescu s-a executat numaidecît. Era o bucată dedicată unei actriţe de care el era foarte înamorat... D-abia mai ţiu minte. Ştiu atâta, că era vorba de strălucirea şi bogăţiile unui rege asirian nenorocit de o pasiune contrariată... cam aşa ceva. Poezia aceasta îmi pare că s-a publicat prin 68 sau 69 în Familia *din Pesta.*

A doua zi seara ne-am întâlnit iarăşi. Dar peste zi o nemulţumire intimă intervenise. Actriţa fusese foarte puţin mişcată de mâhnirea regelui asirian. Eminescu era de astă data tăcut şi posomorât, vorbea foarte puţin şi contradicţia îl irita. În zadar l-am rugat să-mi mai arate vreo poezie sau să mi-o citească tot pe aceea care o cunoşteam. A plecat să se culce devreme, şi dimineaţa, la amiazi, când m-am dus la el, l-am găsit tot dormind.

L-am sculat. Se dusese acuma supărarea, ba era chiar mai vesel ca alaltăieri. Am petrecut toată ziua râzând, mi-a vorbit despre India antică, despre daci, despre Ştefan cel Mare, şi mi-a cântat doina.

Îi trecuse ciuda regelui asirian şi acum se bucura în linişte de avuţiile şi strălucirea lui.

Aşa l-am cunoscut atuncea, aşa a rămas până în cele din urmă momente bune: vesel şi trist; comunicativ şi ursuz; blând şi aspru; mulţumindu-se cu nimica şi nemulţumit totdeauna de toate; aci de o abstinenţă de pustnic, aci apoi lacom de plăcerile vieţii; fugind de oameni şi căutându-i; nepăsător ca un bătrân stoic şi iritabil ca o fata nervoasă. Ciudată amestecătură! – fericită pentru artist, nenorocită pentru om!

Primăvara următoare a plecat cu o trupă ambulantă de teatru prin Moldova. Am aşteptat toamna pe Eminescu în zadar – trupa s-a întors fără dânsul.

Părintele lui, de fel din Botoşani, l-a regăsit pe excentricul fugar şi, mai cu binele, mai cu de-a sila, l-a luat acasă, şi d-acolo l-a trimis la Viena.

Am văzut mai târziu: „Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este...” Eminescu îşi tinea făgăduiala: copilul creştea om mare.

Mai în urmă, l-am întâlnit tot aici pe Eminescu, cu un frate al lui, ofiţer. Plecau amândoi în străinătate – el la Viena, celălalt la Berlin.

Militarul era frate mai mare; tot aşa de frumos, de blând şi de ciudat – o izbitoare asemănare în toate.

Acela a mers la Berlin; în câteva luni a speriat Academia militară cu talentele-i şi a dat un examen care l-a făcut pe mareşalul Moltke să se intereseze foarte de aproape de soarta lui, hotărât să-l ia pe lângă dânsul. Ca să-şi încoroneze succesul, militarul s-a dus acasă şi, fără să lase măcar o vorbă, s-a împuşcat.

Peste mai multă vreme, când am vorbit cu Eminescu de trista împrejurare a militarului, el mi-a răspuns râzând:

– Mai bine! ăla era mai cuminte ca noi!

Peste câţiva ani a venit în Bucureşti tata lui Eminescu. Era un bătrân foarte drăguţ, glumeţ şi original. Făcuse o buna afacere şi venise să-i cumpere fiului haine şi ceasornic şi să-i deie „din viaţă” o sută de galbeni, partea lui de moştenire din averea părintească.

L-am întrebat atunci pe Eminescu dacă mama lui trăieşte. Mama murise, dar, după aerul posomorât cu care mi-a răspuns, am

Scanned with OKEN Scanner

înțeles că de moartea ei se legau niște amintiri mai crude decât ca de o moarte normală, nu numai dureroase, dar și neplăcute.

Am aflat apoi că o soră a lui, care-l iubea foarte, trăia retrasă într-o mănăstire: biata fata era paralizată din copilărie.

Și au fost oameni, nu de rând, oameni de seamă, cărora le-a plăcut să facă sau să lase a se crede că nenorocirea lui Eminescu a fost cauzată de un vițiu.

Era, în adevăr, un om dezordonat, dar nicidecum vițios. În lumea asta, mulțimea celor de rând crede că plăcerile materiale ale vieții sunt privilejul lor exclusiv și că oamenii rari nu au voie să aibă și ei defecte.

Avea un temperament de o excesivă neegalitate, și când o pasiune îl apuca era o tortură nepomenită. Am fost de multe ori confidentul lui.

Cu desăvârșire lipsit de manierele comune, succesul îi scăpa foarte adesea... Atunci era o zbuciumare teribilă, o încordare a simțirii, un acces de gelozie, cari lăsau să se întrevază destul de clar felul cum acest om superior trebuia să sfârșească.

Când ostenea bine de acel cutremur, se închidea în odaia lui, dormea dus și peste două-trei zile se arăta iar liniștit, ca „Luceafărul lui – nemuritor și rece".

Acum începea cu verva lui strălucită să-mi predice budismul și să-mi cânte Nirvana, ținta supremă a lui Buda-Çakiamuni.

O așa încordare, un așa acces a avut în ultimele momente bune: acela a fost semnalul sfârșitului. După cutremur, el nu s-a mai închis în odaie să se culce și să mai facă ce făcea mai-nainte Luceafărul. A pornit înainte, tot înainte, până ce a căzut sub loviturile vrăjmașului pe care-l purta în sânu-i încă din sînul maicii sale. Copil al unei rase nobile și bătrâne, în el se petrecea lupta decisivă între flacăra celei mai înalte vieți și germenul distrugerii finale a rasei – geniul cu nebunia.

Lupta a fost groaznică. Încercarea, drumul către Nirvana, a fost tot așa de dureroasă cât și de strălucită.

În capul cel mai bolnav, cea mai luminoasă inteligență; cel mai mâhnit suflet, în trupul cel mai trudit! Și dacă am plâns când l-au așezat prietenii și vrăjmașii, admiratorii și invidioșii sub „teiul sfânt", n-am plâns de moartea lui; am plâns de truda vieții, de câte suferise această iritabilă natură de la împrejurări, de la oameni, de la ea însăși.

Acest Eminescu a suferit de multe, a suferit și de foame. Da, dar nu s-a încovoiat niciodată: era un om dintr-o bucată, și nu dintr-una care se găsește pe toate cărările.

Generații întregi or să suie cu pompă dealul care duce la Șerban-vodă, după ce vor fi umplut cu nimicul lor o vreme, și o bucată din care să scoți un alt Eminescu nu se va mai găsi poate.

Să doarmă în pace necăjitul suflet!

Ferventul budist este acuma fericit: el s-a întors în Nirvana – așa de frumos cântată, atât de mult dorită – pentru dânsul prea târziu, prea devreme pentru noi.

1889, iunie 18

Scanned with OKEN Scanner

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. ***În Nirvana*** este un text nonficțional, o evocare ce reflectă o experiență personală. Argumentează.
2. Identifică trăsăturile adolescentului Mihai Eminescu, pe care le conține portretul făcut de Caragiale.
3. Compară descrierea memorialistului cu portretul clasic, impus de prima dintre cele patru fotografii ale poetului, cunoscute până azi, cea de la 19 ani.
4. Reconstituie portretul omului matur, așa cum rezultă din textul lui Caragiale.
5. Ce trăsături ale adolescentului s-au transmis și maturului?
6. Caragiale afirmă că destinul tragic al poetului poate fi explicat ereditar. Identifică argumentele memorialistului.
7. Exprimă-ți punctul de vedere despre afirmația: *Și dacă am plâns când l-au așezat prietenii și vrăjmașii, admiratorii și invidioșii sub „teiul sfânt", n-am plâns moartea lui; am plâns truda vieții lui.*

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Întocmește o bibliografie conținând trei – patru titluri, ce ți-ar putea fi utilă pentru realizarea unei biografii a vieții lui Mihai Eminescu.
2. Identifică titlurile tuturor textelor eminesciene la care face aluzie Caragiale.
3. Explică semnificația titlului.

Scanned with OKEN Scanner

1. În România există în mai fiecare județ cel puțin o localitate numită Mihai Viteazul. Numele său este dat în mod frecvent unor străzi, unor instituții de învățământ, unor unități militare. Există numeroase monumente care îl înfățișează, numeroase picturi etc. Există și o înaltă distincție militară purtând același nume. Care crezi că este motivul acestui cult?
2. Consideri că mai există o a doua personalitate având, pentru români, un statut asemănător?

Lucian Boia (n. 1944), istoric, profesor la Facultatea de Istorie a Universității din București, director fondator (1993) al Centrului de Istorie a Imaginarului. Între volume publicate în limba română se pot aminti: ***Sfârșitul lumii: O istorie fără sfârșit***, ***Mitologia științifică a comunismului***, ***Istorie și mit în conștiința românească***, ***Jocul cu trecutul: Istoria între adevăr și ficțiune***, ***Două secole de mitologie națională***, ***Miturile comunismului românesc***.
Textul care urmează a fost extras din volumul ***Istorie și mit în conștiința românească***.

Un mit național: Mihai Viteazul

(fragment)

de **Lucian Boia**

Conturarea mitului Mihai Viteazul *ilustrează mai bine ca oricare alt model istoric mutațiile petrecute în conștiința românească. Domnitorul care a reușit să stăpânească pentru scurt timp, la 1599-1600, cele trei țări reunite, trei veacuri mai târziu, în România modernă, începe a fi receptat ca* unificator *abia spre mijlocul secolului al XIX-lea. O asemenea interpretare lipsește cu desăvârșire în istoriografia cronicărească a veacului al XVII-lea și chiar mai târziu, spre 1800, la Școala Ardeleană. Puse în evidență, pe lângă personalitatea excepțională a lui Mihai, erau ideea creștină și strânsele raporturi cu împăratul Rudolf. De asemenea, ambiția cuceritorului apărea frecvent ca mobil al acțiunii, ocupând în schema interpretativă locul pe care mai târziu îl va lua „ideea românească".*

La Miron Costin, Mihai Viteazul se află în postura de cuceritor al Ardealului și al Moldovei, „pricină de multe vărsări de sânge între creștini", de altfel puțin apreciate chiar de munteni: „Se urâse muntenilor cu domnia lui Mihai-vodă, tot cu oști și războaie." Din cealaltă perspectivă, muntenească, Istoria domnilor Țării Românești, *atribuită lui Radu Popescu, îi tratează de-a valma pe toți adversarii lui Mihai, străini și români deopotrivă: „au supus domnia lui pă turci, pă moldoveni, pă unguri, de-i avea ca pe nește măgari pe toți". Savoarea exprimării nu face decât să confirme absența ideii românești. Să fi fost Mihai Viteazul, la 1600, mai „patriot" decât erudiții cronicari de la sfârșitul secolului al XVII-lea?*

Scanned with OKEN Scanner

Nici Şcoala Ardeleană, căreia conştiinţa naţională românească din veacul al XIX-lea îi datorează atât de mult, nu face totuşi pasul decisiv, deşi ţelul său era afirmarea identităţii românilor şi a mândriei de a fi român. Ideea unui stat unic al tuturor românilor nu îşi găseşte încă afirmarea, înfăptuirile lui Mihai Viteazul nefiind exploatate în acest sens. Iată cum îi rezumă domnia Samuil Micu, în Scurtă cunoştinţă a istoriei românilor *(redactată în ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea): „În anul 1593 în domnia Ţării Româneşti au urmat Mihai Vodă, carele să zice Viteaz. Acesta foarte mare ostaşiu au fost, şi pre turci i-au bătut şi pre ardeleni i-au biruit şi Ardealul l-au luat şi l-au dat împăratului Rudolf..." Astăzi, o asemenea interpretare ar stârni indignarea multora; autorul ei este totuşi unul dintre marii iniţiatori ai naţionalismului românesc!*

În Hronica românilor şi a mai multor neamuri, *Gheorghe Şincai consacră un larg spaţiu domniei lui Mihai şi cu deosebire acţiunii lui în Transilvania. Combătându-l pe Engel, el pune mereu lucrurile la punct în favoarea românilor. Apără cu îndârjire personalitatea voievodului, căruia îi compune un portret moral avantajos, în antiteză cu defectele adversarilor săi. Ingredientele mitului sunt prezente, dar mitul încă lipseşte. Şincai accentuează asupra mândriei naţionale, dar nu exploatează politic ideea în sens de unitate naţională.*

Câteva decenii mai târziu, în 1830, bănăţeanul Damaschin Bojincă, discipol al Şcolii Ardelene, publică, în Biblioteca românească, *o biografie a domnitorului, sub titlul* Vestitele fapte şi perirea lui Mihai Viteazul, prinţipul Ţării Româneşti. *Nici de data aceasta ideea naţională nu apare cu adevărat conturată, accentul căzând pe luptele împotriva turcilor.*

Momentul de răscruce este marcat de transilvăneanul Aaron Florian, stabilit în Ţara Românească, unde devine profesor la Colegiul „Sfîntul Sava" din Bucureşti. Mihai Viteazul ocupă un loc esenţial în sinteza sa Idee repede de istoria prinţipatului Ţării Româneşti. *Aaron Florian procedează la o amplificare a personajului şi a epocii, consacrându-le mult peste ceea ce pretindea economia lucrării: două sute de pagini, cea mai mare parte a celui de-al doilea volum, apărut în 1837, şi, în acelaşi timp, înscrie, în sfârşit, acţiunea lui Mihai pe linia înfăptuirii unităţii naţionale româneşti. Singurul reproş adus voievodului stă în faptul că nu s-a dovedit capabil să doteze teritoriile româneşti unificate cu o constituţie potrivită. Numai în acest fel ar fi putut începe o eră nouă, care ar fi permis românilor să evolueze, uniţi, între celelalte naţii ale Europei.*

Aşa vedea lucrurile, la Bucureşti, transilvăneanul Aaron Florian. Nu însă şi moldoveanul Kogălniceanu. Cel care avea să devină marele artizan al unirii principatelor nu se dovedeşte deloc sensibil, în opera sa de tinereţe, la potenţialul naţional al episodului Mihai Viteazul. în Histoire de la Valachie..., *publicată în acelaşi an, 1837, cu volumul amintit al lui Aaron Florian, ne întâmpină un Mihai Viteazul descins din evocarea lui Miron Costin, neanunţând încă în nici un fel proiectul de unitate naţională. Trăsătura lui dominantă pare a fi „ambiţia nemăsurată" care l-ar fi împins nu numai să cucerească Transilvania, dar chiar să viseze la coroana Ungariei şi a Poloniei. „Domnia sa a fost strălucită prin cuceriri, dar fatală Ţării Româneşti", conchide Kogălniceanu, extrăgând de aici şi o anumită morală istorică: „numele marilor cuceritori nu piere niciodată în memoria poporului, în timp ce acesta uită pe principii virtuoşi, dar paşnici". Mihai apare ca un mare războinic, un erou, dar nicidecum ca unificator.*

*Nici Nicolae Bălcescu, deşi muntean, nu pare atras, în mod deosebit, în primele lui lucrări (*Puterea armată şi arta militară de la întemeierea principatului Valahiei pînă acum, *1844*; Despre starea socială a muncitorilor plugari..., *1846), de personalitatea voievodului, acordându-i locul şi importanţa cerute de subiectele respective şi nimic mai mult.*

Scanned with OKEN Scanner

Dar, după 1840, irezistibila ascensiune a lui Mihai devine tot mai vizibilă. Ascensiune în ambele ipostaze, eventual contradictorii, dar şi complementare: domnitor glorios al Ţării Româneşti şi unificator al românilor. Prima a fost pusă în valoare de însuşi domnitorul Ţării Româneşti, Gheorghe Bibescu (1842-1848), căruia i-a plăcut să se erijeze în urmaş al marelui voievod, orchestrând o insistentă propagandă în acest sens. Alungat de pe tron la 1848, el nu şi-a putut atinge ţelul de a deveni un nou Mihai, dar vanitoasa asumare princiară a moştenirii acestuia nu a rămas fără ecou. Atmosfera tot mai încărcată de amintirea eroului de la Călugăreni îl va fi înrâurit şi pe Bălcescu, în ciuda opoziţiei sale faţă de regimul lui Bibescu.

Chiar în Moldova, simbolul Mihai începe să se afirme. La 1843, în Cuvîntul de deschidere *a cursului de istorie naţională la Academia Mihăileană din Iaşi, Kogălniceanu se apropie de voie-vodul muntean cu simţitor mai multă simpatie decât o făcuse cu şase ani în urmă. Mihai este prezentat acum ca fiind cel care a unit părţile disparate ale Daciei vechi.*

Simbolul îşi capătă deplina strălucire şi funcţionalitate în opera ultimă şi cea mai ambiţioasă a lui Nicolae Bălcescu, începută la 1847 şi neîncheiată încă la moartea sa, în 1852: Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul. *Apare o sensibilă evoluţie, în sensul ideii naţionale, faţă de primele eseuri ale istoricului. Ţelul acţiunii lui Mihai este net proclamat:* unitatea naţională. *El „voi a-şi creea o patrie mare pe cât ţine pământul românesc". A realizat astfel „visarea iubită a voievozilor cei mari ai românilor", începând cu Mircea cel Bătrîn, „cel dintâi domn român care se luptă pentru unitatea naţională". Domnitorii nu făceau în fond decât să exprime prin acţiunea lor politică un sentiment general împărtăşit, dat fiind că, de la origini, „în inima tuturor românilor rămăsese neştearsă tradiţia unui trai comun şi dorinţa de a-l înfiinţa din nou".*

Aceasta explică „ura naţională a românilor în contra tiranilor unguri". Iată de ce, „de câte ori un steag românesc se ivea fluturând în vârful Carpaţilor, Ardealul întreg se înfiora: românii de nădejde, tiranii lor de spaimă".

Cartea lui Bălcescu a însemnat o premieră în istoriografia românească. Pentru prima oară istoria medievală a românilor, a celor trei ţări româneşti, era tratată explicit ca istorie naţională, *ca istorie a unui deziderat naţional care nu a încetat să se manifeste de-a lungul veacurilor, ca istorie a unui ideal stat românesc, deplin şi unitar. Influenţa acestei lucrări asupra conştiinţei naţionale româneşti a fost considerabilă, cu toată întârzierea relativă a publicării (ediţie parţială în 1861-1863, integrală în 1878, apoi numeroase reeditări). Prin Bălcescu, Mihai Viteazul se impune decisiv şi definitiv ca prim ctitor al României moderne.*

Anii imediat premergători unirii principatelor din 1859 marchează creşterea interesului pentru figura voievodului, inclusiv în Moldova, paralel cu conferirea de valenţe unificatoare unor domnitori moldoveni, în primul rând lui Ştefan cel Mare. Împreună, Mihai şi Ştefan ajung să simbolizeze istoria particulară, dar totodată comună, tinzând oricum spre unitate, a celor două ţări româneşti surori.

Se observă astfel cum, între 1830 şi 1860, cu o intensificare notabilă în preajma revoluţiei de la 1848 şi apoi a Unirii, Mihai Viteazul trece printr-un proces de transfigurare, devenind din erou creştin şi războinic, un simbol al unităţii româneşti. Sunt anii când idealul de unire într-un stat românesc, România ideală prefigurată în conştiinţe, se proiectează în trecutul istoric. Această orientare naţională, politică şi istorică aparţine în esenţă unei singure generaţii, generaţia care a făcut revoluţia de la 1848 şi a realizat apoi unirea Principatelor şi România modernă. Am văzut cum în aceeaşi perioadă este frecvent invocată Dacia, ca expresie a unităţii primordiale a pământului românesc. Două simboluri, care conduc la o mare aspiraţie: Dacia antică, *reînviată pentru un moment de Mihai Viteazul şi menită a se reîntruchipa în România de mâine.*

Scanned with OKEN Scanner

1. Textul reprodus este:
   a. argumentativ;
   b. descriptiv;
   c. informativ;
   d. narativ.
2. Indică două dintre caracteristicile tipului de text ales.
3. Enumeră cărturarii care au scris despre Mihai Viteazul.
4. Identifică numele cărturarul a cărui operă a marcat schimbarea viziunii românilor asupra domnului muntean.
5. Schimbarea atitudinii față de Mihai este nemijlocit legată de o interpretare nouă dată acțiunilor sale, dar mai ales a uneia dintre ele. Indică această acțiune și felul în care a fost înțeleasă de majoritatea istoricilor din sec. al XIX-lea.
6. Completează tabelul cu trăsături ale voievodului muntean selectate din paginile de mai sus, pentru a observa modul în care s-a modificat în timp viziunea românilor asupra sa:

Trăsăturile voievodul în viziunea cărturarilor din sec. al XVII-lea și al XVIII-lea	**Trăsăturile voievodul în viziunea cărturarilor din sec. al XIX-lea**

EVALUARE CURENTĂ. APLICAȚII

1. Exprimă-ți, într-un text de circa o pagină, propriul punct de vedere despre personalitatea voievodului.
2. În grupe de 4 – 5 colegi, citiți fiecare paginile celorlalți și comparați-vă punctele de vedere pentru a identifica asemănările și diferențele de interpretare.

Scanned with OKEN Scanner

1. Enumerați, în grupe de 4 – 5 colegi, tot ceea ce cunoașteți despre despre Karl Marx.
2. Alcătuiți o listă cu nume ale unor lider politici marxiști (români și străini, de ieri și de azi).

Paul Johnson (n. 1928), ziarist și editor, a studiat la Stonyhurst și Magdalen College, Oxford. Volumul ***Intelectualii***, *își propune*, cum scrie autorul, *să stabilească, pornind de la analiza moralei și gândirii unor intelectuali de marcă, în ce măsură aceștia sunt îndreptățiți să sfătuiască omenirea cum să-și organizeze viața. Am încercat să fac ca analiza să fie faptică și obiectivă și, ori de câte ori a fost posibil, m-am folosit de lucrările, scrisorile, jurnalele, memoriile și transcrierile discursurilor celor puși în discuție.* ***Karl Marx: „Proferând blesteme enorme"*** este un extras din acest volum.

Karl Marx: „Proferând blesteme enorme"

(fragmente)

de **Paul Johnson**

traducere de Luana Stoica

Karl Marx a avut o influență mai mare decât a oricărui alt intelectual al timpurilor moderne nu numai asupra evenimentelor reale, dar și asupra minții oamenilor, bărbați și femei. Aceasta nu s-a datorat atât atracției exercitate de conceptele și de meto-dologia sa – deși ambele prezintă o puternică fascinație asupra spiritelor lipsite de rigoare –, cât faptului că filozofia lui Marx a fost instituționalizată în două dintre cele mai mari state din lume, Rusia și China, ca și în multele lor țări satelite. În această privință, Marx se aseamănă cu Sfântul Augustin, ale cărui scrieri au fost, în secolele al V-lea-al XIII-lea, cărțile cele mai citite de către capii bisericii, jucând astfel un rol predominant în definirea creștinismului medieval. Influența lui Marx a fost însă mult mai directă, din moment ce tipul de dictatură personală conceput pentru sine (după cum vom vedea) a fost pus efectiv în practică, cu niște consecințe incalculabile pentru omenire, de către trei dintre cei mai importanți continuatori ai săi, Lenin, Stalin și Mao Tse-tung, toți trei fiind, din acest punct de vedere, niște marxiști convinși.

Marx era un vlăstar al timpului său – mijlocul secolului al XIX-lea; or, marxismul a fost o filozofie caracteristică secolului al XIX-lea prin aceea că se pretindea științifică. „Științific" era cel mai puternic termen aprobativ al lui Marx, pe care acesta îl folosea de obicei pentru a se distinge de mulții săi dușmani. El și opera sa erau „științifici"; ceilalți nu erau. Marx simțea că găsise o explicație științifică a comportamentului uman în istorie, asemănătoare cu teoria darwinistă a evoluției. Ideea că marxismul este o știință, într-un mod în care nici o altă filozofie nu a fost sau nu ar fi putut fi

Scanned with OKEN Scanner

vreodată, este adânc înrădăcinată în doctrina publică a statelor fondate de continuatorii săi, astfel încât pigmentează predarea tuturor materiilor din şcolile şi universităţile acestora. Fenomenul s-a răspândit şi în lumea nemarxistă, întrucât intelectualii, şi cu precădere universitarii, sunt fascinaţi de putere, iar identificarea marxismului cu o impună-toare autoritate fizică i-a ispitit pe mulţi profesori să accepte „ştiinţa" marxistă în cadrul disciplinelor lor, în special în acele domenii inexacte sau cvasi-exacte cum ar fi economia, sociologia, istoria şi geografia. Cu siguranţă că dacă Hitler, şi nu Stalin, ar fi câştigat lupta pentru Europa Centrală şi de Est din 1941-1945, impunându-şi astfel voinţa asupra unei mari părţi a lumii, doctrina nazistă – care se pretindea şi ea ştiinţifică, ca şi teoria rasei pe care o susţinea – ar fi căpătat o aură academică şi ar fi pătruns în universităţile din toată lumea. Victoria militară a asigurat însă impunerea ştiinţei marxiste, şi nu a celei naziste.

De aceea, prima întrebare pe care ar trebui să ne-o punem în ceea ce-l priveşte pe Marx este: din ce punct de vedere, dacă există vreunul, a fost el un om de ştiinţă? Altfel spus, în ce măsură s-a angajat el în urmărirea cunoaşterii obiective printr-o căutare atentă a unor dovezi care să ajute la evaluarea acesteia? Aparent, biografia lui Marx ni-l înfăţişază ca fiind, înainte de toate, un cercetător. După ambii părinţi descindea din generaţii de oameni învăţaţi. Tatăl său, Heinrich Marx, avocat – al cărui nume era la origine Hirschel ha-Levi Marx –, era fiul unui rabin şi cunoscător al Talmudului, care descindea la rândul său din vestitul rabin Elieser ha-Levi din Meinz, al cărui fiu, Jehuda Minz, a fost conducătorul şcolii talmudice din Padova. Mama lui Marx, Henrietta Pressborck, era şi ea fiică de rabin, care descindea la rândul său din învăţaţi şi înţelepţi vestiţi. Marx s-a născut pe 5 mai 1818, la Trier (pe atunci teritoriu prusac), ca unul dintre cei nouă copii ai cuplului. A fost însă singurul fiu care a ajuns la vârsta maturităţii; surorile sale s-au măritat una cu un inginer, alta cu un librar şi a treia cu un avocat. Familia aparţinea în esenţă burgheziei şi era în afirmare din punct de vedere social. Tatăl era un liberal descris ca „un adevărat francez al secolului al XVIII-lea, care-i ştia pe dinafară pe Voltaire şi pe Rousseau". Datorită unui decret prusac din 1816, care proscria evreii din primele eşaloane ale dreptului şi medicinei, Heinrich Marx a devenit protestant şi, pe 26 august 1824, şi-a botezat cei şase copii. La cincisprezece ani, Marx a fost confirmat şi pare să fi fost, o vreme, un creştin înflăcărat. A urmat un fost liceu iezuit, la vremea aceea secularizat, şi apoi Universitatea din Bonn. De acolo a luat drumul Universităţii din Berlin, pe atunci cea mai bună din lume. Nu a primit niciodată o educaţie evreiască, nu a încercat să o capete şi nici nu a arătat vreun interes pentru cauzele evreieşti. [...]

Marx a devenit un bun erudit clasic şi s-a specializat ulterior în filozofie, şi anume în cea de factură hegeliană. Doctoratul şi l-a luat însă la Universitatea din Jena, care avea un renume mai slab decât al celei din Berlin. Nu pare să fi fost niciodată suficient de bun pentru a obţine un post în învăţământul universitar. În 1842 a devenit ziarist la Rheinische Zeitung, pe care l-a editat vreme de cinci luni – până când a fost interzis, în 1843. Ulterior, până la expulzarea sa, care a avut loc în 1845, a scris pentru Deutsch-Französische Jahrbücher şi pentru ziare din Paris; a continuat apoi la Bruxelles. Acolo s-a implicat în organizarea Ligii Comuniste, al cărei manifest l-a scris în 1848. După eşecul revoluţiei, a fost silit să se mute (1849) şi s-a stabilit la Londra, de data aceasta pentru totdeauna. Vreme de câţiva ani, în perioada 1860-1879, s-a implicat din nou în politica revoluţionară, conducând Asociaţia Internaţională a Muncitorilor. Dar cea mai mare parte a timpului petrecut la Londra până la moartea sa, survenită pe 14 martie 1883 – altfel spus, treizeci şi patru de ani – şi i-a dedicat muncii de cercetare la British Museum, căutând materiale în vederea unui studiu de proporţii gigantice asupra capitalului şi încercând să le dea o formă publicabilă. A ajuns să vadă sub tipar un volum (1867); al doilea şi al treilea au fost însă compilate, după notele rămase, de către

Scanned with OKEN Scanner

colegul său Friedrich Engels şi publicate după moartea lui.

Putem deci spune că Marx a dus o viaţă de cercetător. S-a plâns la un moment dat: „Sunt o maşină condamnată să devoreze cărţi." Şi totuşi, într-un sens mai strict al cuvântului, nu era un erudit adevărat, după cum nu era deloc un om de ştiinţă. Nu era interesat să descopere adevărul, ci doar să-l proclame. În Marx existau trei ipostaze: poetul, ziaristul şi moralistul. Fiecare era important. Acestea, laolaltă cu voinţa sa enormă, făceau din el un formidabil scriitor şi vizionar. Nu exista însă nimic ştiinţific în el; de fapt, era antiştiinţific din toate punctele de vedere. [...]

Marx a dat dovadă de o atitudine ambivalentă faţă de fapte, ca de altfel şi faţă de filozofia lui Hegel. Pe de-o parte a petrecut decenii de viaţă recoltând fapte, care s-au concretizat într-o sută de caiete uriaşe. Acestea erau însă faptele care se găseau în bi-blioteci, fapte din documente oficiale. Genul de fapte care nu-l interesau pe Marx erau faptele care se cereau descoperite prin studierea, cu ajutorul propriilor ochi şi urechi, a lumii şi a oame-nilor care trăiau în ea. Era un şoarece de bibliotecă desăvârşit şi incorigibil. Nimic din lume nu l-ar fi scos afară din bibliotecă şi din birou. Interesul lui pentru problema sărăciei şi a exploatării data din toamna anului 1842 când, la douăzeci şi patru de ani, a scris o serie de articole despre legile care guvernau dreptul ţăranilor localnici de a aduna lemne. Conform celor afirmate de Engels, Marx i-a spus că „studiul său asupra legilor privind furtul lemnelor şi investigaţiile sale asupra ţărănimii din Moselle i-au mutat atenţia de la simpla politică la condiţiile economice şi deci la socialism". Nu există însă nici o dovadă că Marx ar fi vorbit efectiv cu ţăranii şi cu proprietarii de pământ şi că ar fi studiat condiţiile la faţa locului. A scris din nou, în 1844, pentru săptămânalul financiar Vorwärts (Înainte) un articol dedicat situaţiei ţesătorilor din Silezia. Nu a fost însă niciodată în Silezia, nici nu a vorbit vreodată, după câte ştim, cu vreun ţesător: ar fi fost un lucru foarte neobişnuit pentru el dacă ar fi făcut-o. Marx a scris toată viaţa despre finanţe şi industrie, dar nu a cunoscut decât două persoane care să aibă vreo legătură cu procesele financiare şi industriale. Unul era unchiul său din Olanda, Lion Philips, un om de afaceri prosper care a creat ceea ce avea să devină într-o bună zi vasta companie electrică Philips. Concepţiile unchiului Philips asupra întregului proces capitalist ar fi fost foarte bine documentate şi interesante dacă Marx s-ar fi ostenit să le analizeze. Însă el nu l-a consultat decât o singură dată, în privinţa unei chestiuni tehnice legate de marea finanţă, şi, deşi l-a vizitat de patru ori pe Philips, vizitele nu aveau ca obiect decât afaceri strict personale legate de averea familiei. Cealaltă persoană în temă era chiar Engels. Marx a refuzat însă invitaţia lui Engels de a-l însoţi într-o vizită la o filatură de bumbac şi, după câte ştim, toată viaţa Marx nu a pus niciodată piciorul în vreo filatură, fabrică, mină sau orice alt loc de muncă din industrie.

Dar ceea ce este încă mai izbitor este ostilitatea lui Marx faţă de tovarăşii săi revoluţionari care aveau o experienţă de acest gen – adică muncitorii care căpătaseră conştiinţă politică. A întâlnit pentru prima dată asemenea oameni în 1845, când a întreprins o scurtă vizită la Londra şi a participat la o întrunire a Societăţii de Educare a Muncitorilor Germani. Nu i-a plăcut ceea ce a văzut Acei oameni erau în cea mai mare parte muncitori calificaţi, ceasornicari, tipografi, cizmari; liderul lor era un pădurar. Erau autodidacţi, disciplinaţi, solemni, bine crescuţi, foarte antiboemi, nerăbdători să transforme societatea, dar mo-deraţi în privinţa paşilor practici de urmat pentru a-şi atinge scopul. Nu împărtăşeau viziunea apocaliptică a lui Marx şi, mai presus de toate, nu foloseau în vorbire jargonul lui academic. El i-a privit cu dispreţ: carnea de tun a revoluţiei, nimic mai mult. Marx a preferat întotdeauna să se asocieze cu intelectuali din clasa de mijloc, asemeni lui. Când Engels a creat liga Comunistă ca şi atunci când au pus amândoi bazele Internaţionalei, Marx s-a asigurat ca socialiştii din rândurile clasei muncitoare să fie eliminaţi din toate posturile cu oarecare influenţă şi să facă parte din

Scanned with OKEN Scanner

comitete doar ca simpli proletari statutari. Motivele sale ţineau în parte de snobismul intelectual, în parte de faptul că oamenii cu o reală experienţă a condiţiilor din fabrici tindeau să fie ostili violenţei şi favorabili îmbunătăţirilor modeste, progresive: aceştia erau pe drept cuvânt sceptici în privinţa revoluţiei apocaliptice pe care Marx o susţinea ca fiind nu doar necesară, ci şi inevitabilă. Unele dintre cele mai veninoase atacuri ale lui Marx erau îndreptate împotriva unor astfel de oameni. [...]

Deci, Marx nu dorea nici să investigheze personal condiţiile de lucru din industrie, nici să se informeze de la muncitorii inteligenţi care le cunoşteau din proprie experienţă. De ce ar fi făcut-o? [...]

Adevărul este că, până şi cea mai superficială analiză a modului de folosire a dovezilor de către Marx conduce la tratarea cu scepticism a tuturor scrierilor sale care pretind a se baza pe date reale. Nu se poate avea niciodată încredere în el. Întregul Capitol opt din Capitalul *(capitol cheie!) este o falsificare deliberată şi sistematică pentru a demonstra o teză pe care o analiză obiectivă a faptelor a indicat-o ca fiind de nesusţinut. Greşelile lui Marx îndreptate împotriva adevărului se circumscriu în jurul a „patru capete de acuzare". În primul rând, el foloseşte material depăşit, căci materialul la zi nu-i susţine punctul de vedere. În al doilea rând, selectează ca fiind tipice pentru capitalism anumite ramuri industriale în care condiţiile particulare erau deosebit de grele. Această înşelătorie era de o mare importanţă pentru Marx; fără ea, nu ar mai fi ajuns să aibă Capitolul opt.*

Teza lui era aceea conform căreia capitalismul produce condiţii de muncă din ce în ce mai grele; cu cât capitalul utilizat este mai mare, cu atât mai rău trebuie trataţi muncitorii pentru a asigura venituri adecvate. Dovezile pe care Marx le citează pe larg în sprijinul tezei sale provin aproape integral din domeniul firmelor mici, ineficiente, subcapitalizate, din ramuri industriale arhaice care, în majoritatea cazurilor, erau precapitaliste – cum ar fi cele legate de olărit, croitorie, fierărie, brutărie, fabricarea de chibrituri, tapete, dantelă. În multe dintre cazurile specifice citate de el (de exemplu, brutăria), condiţiile erau grele tocmai pentru că firma nu fusese capabilă să introducă mecanizarea, din lipsă de capital. De fapt, Marx se referă la condiţiile precapitaliste ignorând adevărul care îl privea drept în faţă: cu cât mai mult capital, cu atât mai puţină suferinţă. [...]

Nuanţa de violenţă omniprezentă în marxism şi exhibată în mod constant de comportamentul concret al regimurilor marxiste era o proiecţie a omului Marx. Acesta şi-a trăit viaţa într-o atmosferă de extremă violenţă verbală, explodând periodic în scandaluri violente şi uneori în atacuri fizice. Scandalurile familiale ale lui Marx au fost aproape primul lucru pe care l-a remarcat despre el viitoarea lui soţie, Jenny von Westphalen. La Universitatea din Bonn, poliţia l-a arestat pentru faptul că purta pistol şi a fost pe punctul de a fi exmatriculat. Arhivele universităţii arată că s-a implicat în conflicte studenţeşti, s-a luptat în duel şi s-a ales cu o cicatrice la ochiul stâng. Certurile din sânul familiei au întunecat ultimii ani de viaţă ai tatălui său şi au dus în cele din urmă la o ruptură totală cu mama sa. Una dintre primele scrisori ale lui Jenny care s-au păstrat menţionează: „Te rog, nu scrie cu atâta ranchiună şi iritare" şi este clar că multe dintre interminabilele lui scandaluri s-au născut din expresiile violente pe care era înclinat să le folosească în scris şi, mai mult încă, în vorbire, această ultimă situaţie fiind adesea agravată de alcool. Marx nu era alcoolic, dar bea în mod regulat, de obicei mult, şi uneori se implica în încăierări serioase între beţivi. Problema cu Marx era, în parte, aceea că după vârsta de douăzeci de ani, a dus în permanenţă o existenţă de exilat, trăind aproape numai în comunităţi de emigranţi – cu precădere comunităţi germane – din oraşe străine. Rareori a căutat să-şi facă cunoştinţe în afara acestor comunităţi şi nu a încercat niciodată să se integreze în sânul lor. Mai mult încă, expatriaţii cu care se asocia mereu erau, ei înşişi, un grup foarte restrâns, interesat în totalitate de politica revoluţionară. Luat în sine, faptul ajută la explicarea viziunii înguste asupra

Scanned with OKEN Scanner

vieții de care a dat dovadă Marx, și ar fi greu de imaginat un fundal social mai prielnic încurajării naturii sale certărețe, căci asemenea grupuri sunt notorii în ceea ce privește disputele lor feroce. Conform spuselor lui Jenny, scandalurile erau necontenite – excepție făcând perioada de la Bruxelles. La Paris, întâlnirile sale editoriale din rue des Moulins trebuiau să se țină în spatele ferestrelor închise, pentru ca oamenii aflați afară să nu audă țipetele care nu mai conteneau.

Și totuși aceste scandaluri nu erau lipsite de scop. Marx se certa cu toți aceia cu care se asocia dacă nu izbutea să-i domine întru totul. Aceasta face să dispunem de multe descrieri, cu precădere ostile, care ni-l prezintă pe furiosul Marx în acțiune. Fratele lui Bauer a scris chiar o poezie despre el: „Tovarăș întunecat din Trier spumegând de furie,/ Pumnul său diabolic este-ncleștat, rage neîncetat/ Ca și când zece mii de diavoli l-ar fi apucat de păr." Marx era scund, masiv, brunet și bărbos, cu o piele gălbejie (copiii săi îi spuneau „maurul") și monoclu de stil prusac. Pavel Annenkov, care l-a văzut la „procesul" lui Weitling, i-a descris „coama neagră de păr, mâinile păroase și redingota încheiată strâmb"; era lipsit de maniere, „mândru și ușor disprețuitor"; „vocea ascuțită, metalică se potrivea bine aprecierilor radicale pe care le emitea neîncetat cu privire la oameni și lucruri"; tot ce spunea avea un „ton certăreț". Dintre scrierile lui Shakespeare prefera Troilus și Cresida, pe care o aprecia pentru violentele jigniri la adresa lui Aiax și Tersit. Îi plăcea să citeze din ea, și victima unui pasaj („Tu, domnule necopt la minte: nu ai mai multă minte decât am eu în cot") a fost camaradul său revoluționar Karl Heinzen, care a răspuns printr-un portret memorabil al omulețului furios. Îl găsea pe Marx „inadmisibil de murdar", o „corcitură între o pisică și o maimuță", cu „păr zbârlit, negru ca pana corbului și un ten galben murdar". Era imposibil, spunea el, să spui dacă hainele și pielea lui aveau în mod natural acea culoare pământie sau erau pur și simplu murdare. Avea ochi mici, fioroși, malițioși, „aruncând săgeți de foc răutăcioase"; avea obiceiul de a spune: „Te voi anihila." [...]

Furia caracteristică a lui Marx, obiceiurile sale dictatoriale și acreala reflectau fără îndoială conștiința justificată a marii sale forțe și intensa frustrare față de lipsa de abilitate în a și le exercita cu mai multă eficiență. În tinerețe dusese o viață boemă, adesea trândavă și nu tocmai morală; în prima etapă a vârstei adulte îi mai era încă greu să lucreze serios și sistematic, stând adesea treaz toată noaptea vorbind, pentru ca apoi să zacă mai toată ziua pe canapea, pe jumătate adormit. Spre sfârșitul perioadei adulte avea un program mai regulat, dar nu a ajuns niciodată să-și impună autodisciplina în muncă. Cu toate acestea îi repugnau chiar și cele mai mici critici. Era una dintre trăsăturile pe care le împărtășea cu Rousseau – aceea de a avea tendința să se certe cu prietenii și binefăcătorii săi, mai ales dacă aceștia îi dădeau sfaturi bune. Atunci când devotatul său coleg dr. Ludwig Kugelmann i-a sugerat, în 1874, că nu ar mai avea dificultăți in finalizarea Capitalului dacă și-ar organiza ceva mai bine viața, Marx a rupt pentru totdeauna relațiile cu acesta și l-a supus unor jigniri necontenite.

Încă mai centrală furiei și frustrării sale și stând poate chiar la baza urii pe care o nutrea față de sistemul capitalist, era grotesca sa incompetență de a umbla cu banii. În tinerețe aceasta l-a făcut să ajungă pe mâinile cămătarilor care cereau dobânzi extrem de mari, iar dinamica emoțională a întregii sale filozofii morale era reprezentată de o ură pasională față de cămătărie. Faptul explică de ce a dedicat el atâta timp și a alocat atâta spațiu acestui subiect, de ce întreaga sa teorie a claselor se baza pe antisemitism și de ce a inclus în Capitalul un pasaj lung și violent denunțând camăta, preluat din una dintre diatribele antisemite ale lui Luther.

Problemele financiare ale lui Marx au început în vremea studiilor universitare și au durat întreaga sa viață. Ele proveneau dintr-o atitudine eminamente copilărească. Marx împrumuta fără socoteală bani, îi cheltuia, pentru a fi apoi permanent uluit și furios atunci când venea scadența notelor de plată,

Scanned with OKEN Scanner

plus a dobânzilor. Privea perceperea de dobânzi, importantă în cadrul oricărui sistem bazat pe capital, drept o crimă împotriva umanității, aflată la baza exploatării omului de către om, pe care întregul său sistem era menit a o elimina. În linii mari așa stăteau lucrurile. Însă în contextul particular al propriului său caz, Marx răspundea acestor dificultăți prin exploatarea oricui îi venea la îndemână și, în primul rând, a familiei sale. Subiectul banilor îi domină corespondența de familie. Ultima scrisoare de la tatăl său, datând din februarie 1838 – când acesta era deja pe moarte – reia reproșul acestuia cum că Marx era indiferent în ceea ce privea familia, cu excepția cazurilor în care sconta pe ajutorul ei, și se plânge: „Ești acum în cea de-a patra lună a cursului de drept și ai cheltuit deja 280 de taleri. Nu am câștigat atât toată iarna." Trei luni mai târziu nu se mai număra printre cei vii. Marx nu s-a obosit să meargă la înmormântare. A început în schimb să facă presiuni asupra mamei sale. Adoptase deja un stil de viață susținut de împrumuturi de la prieteni și sume de bani smulse periodic familiei. Argumenta că familia era „destul de bogată" și avea datoria să-l susțină în munca sa importantă. În afara jurnalismului practicat când și când și al cărui scop era mai curând politic decât de a câștiga bani, Marx nu a încercat niciodată cu adevărat să obțină o slujbă, deși o dată, la Londra (în septembrie 1862), a candidat pentru un post de funcționar la căile ferate, fiind respins pe motivul că avea un scris prea urât. Lipsa de interes a lui Marx de a urma o meserie pare a fi fost principalul motiv pentru care familia lui era lipsită de bunăvoință față de cererile sale de transferuri băneşti.

Repere pentru studiul textului

1. Reconstituie schematic, sub forma unui tabel cronologic, viața lui Karl Marx.
2. Numește domeniul principal al preocupărilor lui Marx și titlul celei mai cunoscute opere ale sale.
3. Descrie atitudinea față de fapte a lui Marx, așa cum se desprinde ea din paginile de mai sus, identificând totodată și enunțul care conține concluzia lui Paul Johnson. Subliniază cuvântul prin care este introdus acest enunț.
4. Descrie relația dintre Marx și lumea muncitorilor și a țăranilor a căror viață a studiat-o.
5. Enumeră trei – patru trăsături ale omului, pe care le poți identifica în descrierea lui Paul Johnson.
6. Textul reprodus mai sus este de tip:
   a. argumentativ;
   b. descriptiv;
   c. informativ;
   d. narativ.
7. Argumentează-ți răspunsul într-un text de 8 – 10 rânduri.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Schițează un portret al omului, valorificând informațiile oferite de Paul Johnson.
2. Realizați, întreaga clasă, o dezbateți despre consecințele aplicării doctrinei marxiste în România anilor 1947 – 1989.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

Scrie un eseu liber de tip argumentativ, de două – trei pagini, având ca temă întrebarea: ***Dacă aş putea călători în timp şi/ sau spaţiu, ce personalitate aş dori să întâlnesc?*** **Atenţie!** Poate fi vorba de o personalitate istorică reală sau un personaj dintr-un film, dintr-o carte etc.
Notă! Pentru **conţinutul** eseului, vei primi 20 de puncte; pentru **redactarea** eseului, vei primi 20 de puncte (*organizarea ideilor în scris* – 4 puncte; *utilizarea limbii literare* – 4 puncte; *abilităţi de analiză şi de argumentare* – 4 puncte; *ortografia* – 3 puncte; *punctuaţia* – 3 puncte; *aşezarea în pagină, lizibilitatea* – 2 puncte).
În vederea acordării punctajului pentru redactare, eseul trebuie să aibă minimum două pagini.

Scanned with OKEN Scanner

ANEXĂ: IUBIREA

1. Scrie în dreptul termenilor *iubire/ dragoste* primele trei cuvinte care-ţi vin în minte.
2. Discutaţi, oral, dacă între sensul celor două cuvinte, *iubire şi dragoste* există vreo deosebire de semnificaţie. Extrage dintr-un dicţionar explicaţiile care se dau cu privire la semnificaţia celor doi termeni. Reţine etimologia/ originea două cuvinte.

urile mistuitoare ale dragostei atât printre zei cât şi în rândul muritorilor (Dicţionar de mitologie). El însuşi se va îndrăgosti de Psyche, o tânăra vestită pentru frumuseţea ei şi care, părăsită de părinţi, este dusă de vânt într-un palat îndepărtat. Acolo Eros a făcut-o să devină soţia lui, fără ca ea să-i ştie multă vreme chipul, fiindcă ea nu-l întâlnea pe Eros decât noaptea. Pot fi recunoscute aici elemente din mitul românesc al Zburătorului.

Mit – naraţiune despre fiinţe supranaturale, eroi şi evenimente petrecute în timpurile începutului; naraţiune despre originea şi destinele diverselor lucruri (D.T.L). Spre deosebire de legendă, mitul se înscrie într-o explicaţie posibilă a lumii.

Pubertate – perioadă situată între copilărie şi adolescenţă, caracterizată prin maturarea funcţiile sexuale şi dezvoltare psihică intensă.

rea dragostei sau/ şi înţelegerea ei ca un principiu ordonator al universului, iubirea ca mod de cunoaştere a lumii sau ca mod de a înfrânge singurătatea omului modern – sunt doar o parte dintre multiplele faţete cu care dragostea a fost asociată de-a lungul timpului. Între cele mai vechi reprezentări, iată, de pildă, un text despre imaginea iubitei şi a iubitului din ***Cântarea cântărilor***, colecţie de imnuri atribuite regelui Solomon: *1. Eu sunt un trandafir din Saron, un crin din văi – 2. Ca un crin în mijlocul spinilor, aşa este iubita mea între fete. – 3. Ca un măr între copacii pădurii, aşa este iubitul meu între tineri./ Cu aşa drag stau la umbra lui, şi rodul lui este dulce pentru cerul gurii mele.*

Dicţionar. Informaţie culturală

Junimea – societate literară înfiinţată în 1863 din iniţiativa unui grup de intelectuali ieşeni,în frunte cu Titu Maiorescu. Ea va avea un rol esenţial în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în promovarea originalităţii culturii, literaturii române. De numele ***Junimei*** – societate literară şi cenaclu - şi al revistei ***Convorbiri literare*** este legată, într-o măsură mai mică sau mai, afirmarea marilor clasici: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Slavici şi I.L. Caragiale, care reprezentau *noua direcţie* (T. Maiorescu) în literatura română.

Titu Maiorescu – mentorul Junimii şi al revistei ***Convorbiri literare***. Profesor şi critic literar, autor al studiului ***O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867***, el introduce, pentru prima oară, sistematic, în discuţiile vremii criterii de delimitare a domeniului literaturii de cel al nonliteraturii. Este cunoscut ca autor al teoriei „formelor fără fond" (studiul ***În contra direcţiei de azi în cultura română***), ilustrată în planul creaţiei artistice în special prin dramaturgia lui I.L. Caragiale.

Forme fără fond – conceptul apare în studiul lui T. Maiorescu, intitulat ***În contra direcţiei de azi în cultura română***. Aici autorul dezavuează modernizarea rapidă a instituţiilor româneşti, ceea ce ar conduce la apariţia unor forme, instituţii (şcoli, universităţi, academie), care însă nu au oameni pe măsură. Acest lucru e valabil şi în alte domenii ale culturii, inclusiv în literatură.

Scanned with OKEN Scanner

TEXT ȘI CONTEXT

Mihai Eminescu, 1850- 1889

Numit de G. Călinescu *poetul național*, Mihai Eminescu reprezintă astăzi un loc al poeziei care se cuvine redescoperit. Debutând în revista ***Familia*** de la Oradea a redactorului Iosif Vulcan, cu o poezie de factură populară, ***De-aș avea...***, Mihai Eminescu avea să se afirme ca poet original *în toată puterea cuvântului* în revista ***Convorbiri literare*** editată de gruparea ***Junimea*** și având ca mentor pe Titu Maiorescu. Primele poezii publicate în 1870 și 1871 sunt: ***Venera și Madona***, ***Epigonii***, ***Mortua est***. Va continua să colaboreze la revista **Convorbiri literare** până la sfârșitul vieții, când îi apare, prin grija lui Titu Maiorescu, și primul volum de poezii, intulat ***Clar de lună***. Dar cea mai mare parte a creației eminesciene – poezie, proză, dramaturgie, publicistică – va rămâne în manuscris și va prilejui criticilor și istoricilor literari din veacul al XX-lea o extraordinară muncă de cercetare și editare a operei postume.

Existența poetului împletită cu elemente ale operei sale se regăsesc în texte biografice, dintre care cel mai cunoscut este ***Viața lui Mihai Eminescu*** de G. Călinescu. Primul studiu despre poezia eminesciană intiulat ***Eminescu și poeziile lui***, aparține lui Titu Maiorescu și a fost publicat în 1889.

- Tema iubirii este asociată în poezia eminesciană cu viziunea afectivă pe care poetul o are asupra lumii; principiul feminin se află în centrul imaginarului eminescian.
- Iubirea este prezentă, în lirica eminesciană, în mai multe ipostaze; iubirea-vis, iubirea-reverie, iubirea-aspirație către un ideal sau iubirea-durere, care generează înstrăinare, nebunie, dorința de moarte.
- În centrul imaginaruilui eminescian al dragostei se află cuplul, asociat retragerii în natură sau retragerii în „povestea" de dragoste: *Și mi-i spune-atunci povești/ Și minciuni cu-a ta guriță,/ Eu pe-un fir de romaniță/ Voi cerca de mă iubești* (***Floare albastră***).
- Farmecul, misterul, armonia cuplului izvorăsc din tentația de a reface perechea primordială.
- Intensitatea sentimentului se exprimă în imagini contrastante, oximoronice: *fermecat și dureros, amoroasă dulce spaimă, dureros de dulce, durere dulce* etc. *,Viața practică resimte fericirea și suferința ca pe niște valori care se opun și se resping.*(...) *Romanticii sunt niște esteți ai vieții sentimentale și polii opuși ai acesteia din urmă găsesc la ei calea pe care se pot apropia și contopi.* (T. Vianu – ***Poezia lui Eminescu***)

ATÂT DE FRAGEDĂ...

de Mihai Eminescu

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un inger printre oameni
În calea vieții mele ieși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și de la creștet pân-n poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încreștirea lungii rochii
Răsai ca marmura pe loc –
S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din povești,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire
Mi-arată cât de dulce ești,

Scanned with OKEN Scanner

Puncte de reper

1. Titlul poeziei, reluat în primul vers, indică de la început o puternică încărcătură afectivă, sugerată între altele şi de sintagma specifică unei construcţii superlative mai puţin obişnuită.
2. În poezia eminesciană de dragoste, imaginea femeii oscilează între imaginea *iconică*, de vis, – în care materialitatea chipului şi a trupului femeii se dizolvă în spaţiul aproape ireal din jur, – şi reprezentări mai aproape de registrul realului în care gesticulaţia erotică păstrează chipul senzual al femeii.
3. Ideea de uşoară imaterialitate din strofa a doua îşi găseşte uneori în lirica eminesciană reprezentări paradoxale precum cele din sonetul I (***Afara-i toamnă, frunză-mprăştiată***): *Un moale pas abia atins de scânduri*, unde se produce o substituire a animatului cu inanimatul, sursă a construcţiilor metaforice.
4. Imaginea de icoană a femeii este uneori sugerată de prezenţa motivului marmurei, care, deşi asociată materialităţii, prin albul ei, pare a sugera ideea de inaccesibil, de prezenţă statuară, sinonimă uneori cu simbolul femeii reci, incapabile de un adevărat şi mare sentiment.
5. În general, dragostea eminesciană rămâne la nivelul potenţialităţii, a *visului ferice*, conservându-i-se astfel puterea seducţiei şi a misterului.
6. În reprezentările eminesciene asupra femeii sunt frecvente imagini ale **dualităţii romantice**, femeia are însuşiri de înger şi demon. Demonismul este asociat adesea cugetării, geniului, nopţii adânci, întunericului, pasiunii vinovate.
7. Visul de iubire sau *visul de lumină* este singurul care rămâne în cele din urmă, căci femeia îşi urmează propriul drum. Din iubire rămâne doar *icoana* acesteia.

Cât poţi cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde şoapte,
Cu-mbrăţişări de braţe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un văl pe ochii tăi fierbinţi:
E-ntunecoasa renunţare,
E umbra dulcilor dorinţi.

Te duci, ş-am înţeles prea bine
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută veşnic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină
Şi veşnic n-o să mi-o mai iert,
Spăşi-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deşert.

Şi-o să-mi răsai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtând coroană –
Unde te duci? Când o să vii?

1 septembrie 1879, ***Convorbiri literare***

DICŢIONAR

Răsai – răsari (formă poplară a verbului)
Ferice – (vis ferice de iubire) – formă arhaică a adjectivului *fericit*
Mireasă blândă – adjectivul *blândă* ar putea sugera aici o anume armonie, linişte pe care prezenţa femeii-icoană o aduce cu sine
Farmec (a farmecului noapte) – este asociat ideii romantice a misterului pe care seara şi noaptea îl aduc spiritului visător, fiinţei îndrăgostite a eului poetic
Cugetare – în text, sinonim cu substantivul *gândul*
Noroc – norocul eminescian este sinonim cu împlinirea destinului individual prin dragoste
Spăşi-voi – formă verbală inversă: *voi ispăşi*. Asociat cu sintagma metaforică *visul de lumină*, verbul exprimă ideea de suferinţă în iubire
Tinzându-mi dreapta în deşert – vers cu un anume grad de ambiguitatea dată de sensurile unor cuvinte precum *tinzându-mi* sau chiar *în deşert*

Scanned with OKEN Scanner

Dualitatea romantică – în cadrul esteticii romantice, *eroul* romantic își duce adesea existența sub semnul antitezei: înălțare și cădere, întuneric și lumină, credință și revoltă, tentația angelicului și cea a demonicului, geniul și omul comun.

Dicționar

Romantic – poet romantic; aparținând curentului literar al romantismului care e preocupat de teme precum iubirea, istoria, natura. Lirica romantică se bazează pe fantezie, pe descoperirea infinitului și a setei ființei de absolut; „figurile" lirice ale romantismului sunt: poetul (geniul), magul, revoltatul, demonul, îngerul etc.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

Vocile textului

1. Identifică vocea care comunică în acest text.
2. În poeziei există și un *tu* în legătură cu care eul liric se exprimă.
   Este acest *tu* o voce lirică cu care eul dialoghează sau textul este un monolog? Argumentează opinia cu indici gramaticali prezenți în text.

Reprezentarea femeii

1. Recitește textul și notează, într-un singur cuvânt sau într-o singură sintagmă, impresia produsă de lectura acestuia.
2. Extrage două reprezentări ale chipului femeii/iubitei prezente în prima strofă.
   Identifică una-două figuri de stil folosite. Precizează în ce constă rolul expresiv al acestora.
3. Identifică versurile din strofa a doua care exprimă ideea poetică a unei materialități difuze a iubitei.
   Identifică și alte reprezentări care generează în cele din urmă un portret feminin.
4. Dă o explicație analogiei dintre chipul femeii și imaginea marmurei (strofa a treia).
5. Explică rolul pe care-l au comparațiile în realizarea imaginii femeii.
6. Discutați despre sintagma *a farmecului noapte* (strofa a patra) asociată cu verbul *a întuneca* și cu *îmbrățișări de brațe reci*.

Sfârșitul visului

1. Strofa a șaptea a poeziei indică o schimbare în starea de dragoste a eului poetic și o posibilă nouă secvență a discursului liric marcat între altele de prezența verbului *te duci*. În ce constă această schimbare?
2. Discutați semnificația versului *Spăși-voi visul de lumină.*
3. Identifică versurile care exprimă ideea transformării femeii în icoană o dată cu trecerea timpului.

EXERCIȚII DE COMUNICARE ORALĂ

1. Discutați despre imaginea pe care o creează în mintea voastră versul *Tinzându-mi dreapta în deșert.*
2. Discutați despre motivul femeii-icoană prezent în acest text. Valorificați, eventual, încă un text în care apare acest motiv poetic.

Scanned with OKEN Scanner

Concepte operaționale

Idilă – specie a genului liric, caracterizată de obicei prin reprezentări ale lumii rurale, asociată, într-un sens mai larg fericirii realizate prin iubire, viziunii optimiste asupra vieții.

Geniul – insul superior care este capabil a se detașa de lumea comună. Caracteristica fundamentală este aceea a cunoașterii obiective, opusă celei afective, ceea ce dă posibilitatea acestuia că contemple *ideile eterne* ale lumii, să fie parte din *gândirea divină* creatoare a universului.

Oximoron – figură de stil al cărei efect rezultă din alăturare a doi termeni opuși, incompatibili în limbajul cotidian: *Un **mort** frumos cu **ochii vii**/ Ce scânteie-n afară* (***Luceafărul***)

Monolog liric – mod de organizare a textului liric, vorbire la persoana I. Conținutul unui asemenea text constă în exprimarea unor sentimente, trăiri, idei.

Eul poetic / liric/ artistic – autorul/ subiectul unei confesiunii. Mod de exprimare a individualității, a interiorității; împrejurare în care eul creator se contemplă pe sine în actul creației. (A. Marino)

Descriere lirică – mod de expunere specific, prezent în textele în proză sau în versuri, implicând prezentarea unor trăiri, sentimente, stări sufletești. În ***Atât de fragedă...***, elemente de descriere lirică sunt prezente atât în realizarea chipului femeii, cât și în ceea ce privește trăirile eului poetic.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Deși publicată în 1879, când reprezentările eminesciene despre iubire capătă o tonalitate sceptică, poezia ***Atât de fragedă...*** păstrează ceva din atmosfera de tinerețe a poeziilor de dragoste, atât la nivelul portretului asociat iubitei – luminos, optimist – cât și în ceea ce privește imaginarul poeziei, mijloacele expresive. Sintagma *vis ferice* se regăsește, de exemplu și în poezia ***Dorința***: *Vom visa un vis ferice*, așa cum de altfel cadrul natural potențează un sentiment de dragoste eternizat prin „somnul" eminescian.
   Identificați, din cele două poezii, – ***Atât de fragedă...*** și ***Dorința*** – strofele în care e prezent motivul *visului ferice*. Discutați contextul în care apare acesta și sensurile posibile.
2. Textul ilustrează în final o anume atitudine eminesciană în poezia de dragoste. Este vorba despre sfârșitul visului de iubire. Exprimați-vă opinia în legătură cu acest sfârșit al iubirii.
3. Discutați despre semnificația substantivului *cugetare* prezent în strofa a șasea a poeziei ***Atât de fragedă...***.
4. Exprimați-vă opinia despre prezența construcției *întunecoasa renunțare*, asociată substantivului *cugetare*, având în vedere și contrastul dintre *întunecoasa renunțare* și *umbra dulcilor dorinți*.

Atenție!

Ai în vedere și faptul că substantivul *cugetare* este de regulă asociată geniului în poezia eminesciană. Geniul este cel la care gândirea obiectivă, cugetarea sunt preponderente pasiunii, sentimentelor, cunoașterii afective, subiective a lumii.

5. Priviți tabloul lui Boticcelli, intitulat „*Primăvara*". Stabiliți o legătură între poezia eminesciană ***Atât de fragedă...*** și acest tablou. Aduceți argumente!

***Primăvara*, Botticelli**

Scanned with OKEN Scanner

[Sunt ani la mijloc]

de Mihai Eminescu

Sunt ani la mijloc şi-ncă mulţi vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-întâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din liră-mi.

Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o linişteşte,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte.

1 octombrie 1879, Convorbiri literare

Puncte de reper

1. Incipitul/ începutul textului presupune o determinare temporală *sunt ani la mijloc*. Se fixează astfel un motiv al amintirii, al unei memorii afective încă vii, ceea ce, în structura discursului, are rolul de a separa prima strofă de celelalte, în care se încearcă recuperarea trecutului.
2. Tema femeii ca muză a poetului, cu ecouri vagi din reprezentările mitologice ale Antichităţii (poetul este cântăreţ, instrumentul lui este lira) este asociată unei prezenţe luminoase, sinonimă cu inspiraţia.
3. Analogia femeie-stea ilustrează ideea iubirii ca principiu, mister universal, motor al răsăririi astrelor.

Informaţie culturală

Sonetul – poezie cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri dispuse în patru strofe: două catrene şi două terţete, fiecare vers având 11 - 12 silabe. În sonet există regula ca nici un cuvânt să nu se repete, cu excepţia unelteloor gramaticale (conjuncţii, prepoziţii, verbe auxiliare). Ultimul vers are de obicei un rol concluziv. Sonetul a apărut iniţial, în Evul mediu, ca un text acompaniat instrumental. Între cei mai cunoscuţi autori de sonete se remarcă: Petrarca, Leonardo da Vinci, Baudelaire, Shakespeare, Vasile Voiculescu, Mihail Cruceanu.

Observaţii asupra textului

Minune cu ochi mari şi mână rece – caracterul abstract al substantivul „minune" din acest vers este diminuat de celelalte două determinări care fixează, metonimic, nu doar chipul fizic al femeii, ci şi o întreagă realitate afectivă

Se plece – sensul verbului este dezvăluit de forma lui de conjunctiv (să se plece)

Nouă – formă arhaică, specifică secolului al XIX-lea, pentru adjectivul *noi*

Cum inima-mi de adânc o linişteşte – vers în care prezenţa contextuală a cuvântului *adânc*, cu valoare de substantiv, pare neobişnuită

Sunt ani la mijloc – este titlul convenţional dat de editori pentru identificarea celui de al doilea dintre cele trei sonete eminesciene, publicate grupat în ***Convorbiri literare***, în 1879, în numărul din 1 octombrie. Acesta este textul de mijloc exprimând acelaşi sentiment care va cunoaşte o culminaţie în finalul ultimului sonet unde femeia este: *Pe veci pierduto, veşnic adorato* [***Când însuşi glasul***].

Repere pentru studiul textului

1. Recitiţi poezia şi discutaţi despre organizarea specifică a textului în strofe ca şi despre elementele de prozodie ale textului (măsură, ritm, rimă).
2. Extrage din textul acesteia doi indici gramaticali diferiţi ai prezenţei eul poetic.

Scanned with OKEN Scanner

Concepte operaționale

monologul descriptiv – formă specifică a monologului caracterizat prin:
- frecvența adjectivelor și averbelor la timpul prezent sau/ și imperfect indicativ;
- prezența figurilor de stil.
Ex. *De treci codri de aramă, de departe vezi albind/ Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint./ Acolo,lângă izvoară, iarba pare de omăt,/ Flori albastre tremur ude ăn văzduhul tămâiet*; (***Călin – File din poveste***)

monologul narativ – relatează o întâmplare reală sau imaginară.
Am șovăit atât în fața acestui caiet pentru că n-am izbutit să aflu încă ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic. Numele ei apare acolo mai târziu, după ce am ieșit din sanatoriu și a trebuit să mă mut în casa inginerului Narenda Sen, în cartierul Bhowanipore. Dar aceasta s-a întâmplat în 1929, iar eu întâlnisem pe Maitreyi cu cel puțin zece luni mai înainte.(***Maitreyi***)

monologul argumentativ-explicativ – este un tip de monolog care demonstrează/ explică un fenomen, o prezență, apariția unui evnimente etc., bazându-se pe relații de tip cauză-efect, condiție-urmare, acțiune/ afirmație - consecință etc.

Chipul femeii

1. Portretul femeii este în acest sonet mult mai concentrat decât în poezia ***Atât de fragedă...***. Extrage versul în care acesta este prezent. Discutați despre o posibilă semnificație a celor două detalii concrete ale portretului.
2. Dialogați despre semnificația diferenței de timp verbal dintre verbele *ne-ntâlnirăm*, *ne iubirăm* și *gândesc*, din strofa întâi.

Iubirea ca inspirație poetică

1. Strofa a două începe printr-o propoziție exclamativă, anunțând o a doua secvență poetică a textului.
În ce constă ideea poetică din această a două secvență?
2. Identifică termenii care definesc ipostaza eului poetic din strofa a doua.
3. Discutați despre semnificația versului *Cum inima-mi de-adânc o liniștește*. Aveți în vedere contextul în care apare acest vers.

Evaluare curentă. Aplicații

1. Explică în ce măsură ultima stofă a sonetului ar putea avea ca motiv poetic, motivul regenerării/renașterii. Argumentează, oral, cu trimiteri la imaginile strofei.
2. În textul de mai sus se conturează, cu ajutorul epitetelor în special, imaginea unui „timp al iubirii". Identifică acele construcții în care apar imagini temporale și discutați despre semnificația lor.
3. Redactează un text de cel puțin o pagină în urma discuției de mai sus.
4. Citește primul sonet [***Afară-i toamnă***] de la „*Lecturi suplimentare*" și discută dacă între imaginarul poetic al celor două texte există legături. Ai în vedere:
- cadrul poetic;
- imaginea iubitei;
- gesturi, atitudini al eului poetic.

Dincolo de text

1. Alege dintre următoarele ipostaze ale iubirii pe aceea care se regăsește în poezia ***Morgenstimmung*** de Tudor Arghezi, reprodusă la „*Texte suplimentare*". Argumentează alegerea făcută:
- iubirea platonică;
- iubirea senzuală;
- iubirea-suferință,
- iubirea efemeră,
- iubirea interzisă/ asceza.
2. Citește de la lecturi suplimentare fragmentul din ***Romeo și Julieta*** și identifică ce ipostază a iubirii rezultă din dialogul celor doi. Argumentează afirmația.

Scanned with OKEN Scanner

MONOLOGUL

Monologul liric.

Definit ca *vorbire de unul singur*, monologul este o formă de comunicare în care rolurile de emiţător şi receptor rămân neschimbate în timpul comunicării (în opoziţie cu situaţia de comunicare realizată prin intermediul dialogului, monologul este o acţiune verbală în care rolul emiţătorului este dominant).

În comunicarea atât scrisă cât şi cea orală, monologurile pot apărea independente sau integrate în dialog. Din punctul de vedere al scopului comunicării monlogurilor pot fi: **descriptive, narative, argumentativ-explicative sau persuasive** (care îşi propun să exercite o acţiune de convingere (de „lămurire" a receptorului privind nevoia de a lua o atitudine, de a face o acţiune, de exemplu *reclamele*). Ca şi în cazul dialogului, mijloacele paraverbale şi nonverbale joacă un rol important în cadrul cmunicării.

Exerciţiu!

Recitește textul de mai jos şi precizează cărui tip de monolog aparţine. Argumentează-ţi afirmaţia prin sublinierea caracteristicilor comunicative ale textului.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din lră-mi.

Tu nici nu ştii, a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o liniştește
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, inima îmi creşte.

(variantă postumă a sonetului ***Sunt ani la mijloc***)

Scanned with OKEN Scanner

TEXT ŞI CONTEXT

Mircea Eliade,
1907-1986

Prozator, eseist, filozof, istoric al religiilor. Originar din Tecuci. Studii la Liceul „*Spiru Haret*" din Bucureşti, apoi la Facultatea de Filosofie a Universităţii din Bucureşti. O parte a adolescenţei sale este surprinsă în scrierea cu caracter de jurnal ***Romanul adolescentului miop***. Un moment decisiv pentru cariera lui Mircea Eliade îl constituie şederea în India, pentru studii la Universitatea din Calcutta (1928 – 1932). Proza lui se constituie din scrieri fantastice (povestiri, nuvele, romane) – ***La ţigănci***, ***Domnişoara Christina***, ***Şarpele*** etc), - sau din romane care au ca temă generică existenţa – ***Maitreyi***, ***Nuntă în cer***, ***Huliganii***. Epicul este uneori convertit în confesiune ca în ***Maitreyi***.

Mircea Eliade este şi autorul unor numeroase studii asupra miturilor, simbolurilor sau tehnicilor yoga ori ale şamanismului.

❖ Proza lui Mircea Eliade se caracterizează printr-o tematică problematizată într-o manieră modernă; acest lucru înseamnă prezenţa unor personaje cu spiritul neliniştit, interogativ, însetate de cunoaştere, şi, mai ales, disponibile pentru feluri experienţe ale existenţei.

❖ Scrierile sale folosesc uneori formula jurnalului şi a confesiunii sau sunt expresia unor evadări într-un univers paralel, fantastic. Scriitorul sondează astfel realităţi metafizice (dincolo de lumea concretă), fantastice, pentru a da existenţei un sens profund.

❖ În proza lui Mircea Eliade, dragostea îndeplineşte o funcţie cognitivă. Sexualitatea, va spune Mircea Eliade *a fost pretutindeni şi întotdeauna o funcţie polivalentă, a cărei primă şi, poate, supremă valenţă a fost funcţia cosmologică* (de cunoaştere a cosmosului).

❖ Cele mai multe dintre personajele lui Mircea Eliade sunt *proiecţii ale propriilor stări de conştiinţă, ale avatarurilor spirituale, întruchipări ale eurilor posibile* (D. Micu), de unde rezultă prezenţa unei proze de un lirism specific, confesiv.

Romanul de dragoste ***Maitreyi*** are ca punct de plecare experienţe ale autorului, trăite în India anilor 1928 -1932. Personajul principal este Allan, un tânăr inginer european care se lasă prins într-un fascinant joc al dragostei cu Maitreyi, fiica inginerului Narendra Sen, patron al lui Allan. Toată aventura neobişnuită îşi are punctul de plecare în invitaţia adresată lui Allan de către Narendra Sen de a locui în casa acestuia, după ce personajul fusese grav bolnav de malarie. Acceptarea de către Allan a acestei propuneri îl va introduce într-un alt mediu cultural, în care mitul este încă viu, într-o lume exotică, ale cărei trăiri sunt puternic marcate de ritmurile cosmice universale, greu de înţeles pentru un european modern.

Scris la persoana I, romanul are caracterul unei confesiuni, dublate cu pagini dintr-un jurnal pe care naratorul şi l-a alcătuit odată cu desfăşurarea evenimentelor..

La început relaţia dintre cei doi este echivocă, Allan considerând-o pe Maitreyi chiar urâtă, *cu ochii ei prea mari şi prea negri, cu buzele cărnoase şi răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt*. Cu timpul, el descoperă în chipul adolescentei de 16 ani, o fiinţă misterioasă, întruchipare tulburătoare a misterului feminin indian.

Romanul este în cea mai mare parte o monografie a naşterii iubirii dintre cei doi, în împrejurări care uneori îl derutează pe Allan: el are, de plidă, o vreme, impresia că

Dicţionar

avatar – ipostază a reîncarnării succesive a unei fiinţe; aici cu sensul de înfăţişării diferite ale eului.
echivoc – care se poate interpreta în mai multe feluri, situaţie ambiguă.

Scanned with OKEN Scanner

familia lui Narendra Sen ar dori o căsătorie între el şi Maitreyi, şi de aceea l-a adus să locuiască în casa lor, ceea ce, în final, se dovedeşte fals. Dimpotrivă, în momentul în care se află despre dragostea lor, Allan este gonit din casa familia Narendra Sen şi, în acelaşi timp, concediat, comportamentul lui fiind considerat un act de trădare a unei încrederi firești acordate de familia Maitreyiei.

În ultimele capitole ale romanului, Allan trăieşte o adevărată dramă şi pleacă în Hymalaia pentru a o uita pe Maitreyi. Paginile finale ale romanului exprimă ideea întoarcerii lui Allan în lumea modelelor sale culturale şi erotice, convertirea la lumea indiană, pe care el o dorise o vreme, eşuând.

MAITREYI

de Mircea Eliade

Începutul romanului evocă acea ambiguitate cu care este însoţită prezenţa iniţială a Maitreyiei în existenţa lui Allan. Discuţia cu Harold nu pare să aibă alt rezultat decât acela de a întări în subconştientul naratorului enigma asociată Maitreyiei.

I

Am şovăit atât în faţa acestui caiet pentru că n-am izbutit să alfu încă ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic. Numele ei apare acolo mai târziu, după ce am ieşit din sanatoriu şi a trebuit să mă mut în casa inginerului Narendra Sen, în cartierul Bhowanipore. Dar aceasta s-a întâmplat în 1929, iar eu întâlnisem pe Maitreyi cu cel puţin zece luni mai înainte. Şi dacă sufăr oarecum începând această povestire, e tocmai pentru că nu ştiu cum să evoc figura ei de-atunci şi nu pot retrăi aievea mirarea mea, nesiguranţa şi turburarea celor dintâi întâlniri.

Îmi amintesc foarte vag că, văzând-o o dată în maşină, aşteptând în faţa lui Oxford Book Stationary - în timp ce eu şi tatăl ei, inginerul, alegeam cărţi pentru vacanţele de Crăciun - am avut o ciudată tresărire, urmată de un foarte surprinzător dispreţ. Mi se părea urâtă - cu ochii ei prea mari şi prea negri, cu buzele cărnoase şi răsfrânte, cu sânii puternici, de fecioară bengaleză crescută prea plin, ca un fruct trecut în copt. Când i-am fost prezentat şi şi-a adus palmele la frunte, să mă salute, i-am văzut deodată braţul întreg gol - şi m-a lovit culoarea pielii: mată, brună, de un brun nemaiîntâlnit până atunci, s-ar fi spus de lut şi de ceară. Pe atunci locuiam încă în Welleslez Street, la Ripon Manios, şi vecinul meu de cameră era Harold Carr, impiegat la „Army and Navy Stores", a cărui tovărăşie o cultivam pentru că avea o sumă de familii prietene în Calcutta,

Puncte de reper

1. Chiar de le început se instituie convenţia literară a jurnalului, deşi apare imposibilitatea fixării unui moment al primei întâlniri a naratorului cu Maitreyi. De fapt jurnalul e doar un pretext pentru o naraţiune puternic subiectivă: *Am şovăit atât în faţa acestui caiet pentru că n-am izbutit să aflu încă ziua precisă când am întâlnit-o pe Maitreyi. În însemnările mele din acel an n-am găsit nimic.*

2. Apare primul portret al Maitreyiei. Există o succesiune de portrete, unele contradictorii în încercarea de a surprinde misterul persona-

Scanned with OKEN Scanner

jului: *Maitreyi mi se părea mândră şi dispreţuitoare. Adesea, la masă, îi surpindeam un zâmbet distant şi puţin răutăcios.*

unde îmi petreceam şi eu serile. şi cu ale căror fete ieşeam săptămânal la dancing-uri. *Acestui Harold încercai să-i descriu – mai mult pentru lămurirea mea decât a lui – braţul gol al Maitreyei şi straniul acelui galben întunecat atât de tulburător, atât de puţin feminin, de parcă ar fi fost mai mult al unei zeiţe sau al unei cadre, decât al unei indiene.*

Harold se bărbierea în oglinda cu picior de pe măsuţa lui. Văd şi acum scena: ceştile cu ceai, pijamaua lui mauve *mânjită cu cremă de ghete (a bătut sângeros pe* boy *pentru întâmplarea aceasta, deşi o murdărise chiar el, când se întorsese într-o noapte beat de la balul Y.M.C.A.), nişte gologani de nichel pe patul desfăcut şi eu încercând zadarnic să-mi desfund pipa cu un sul de hârtie pe care-l răsuceam până ce se subţia ca un chibrit.*

- Nu zău, Allan, cum de-ţi poate plăcea ţie o bengaleză? Sunt dezgustătoare. M-am născut aici, în India şi le cunosc mai bine decât tine. Sunt murdare, crede-mă. Şi apoi nu e nimic de făcut, nici dragoste. Fata aceea n-are să-ţi întindă niciodată mâna.

Ascultam toate acestea cu o nespusă desfătare, deşi Harold nu înţelesese nimic din cele ce îi spusesem eu şi credea că dacă vorbesc de braţul unei fete mă si gândesc la dragoste. Dar e ciudat cât de mult îmi place să aud vorbindu-se de rău de cei pe care-i iubesc, sau de care mă simt aproape, sau care îmi sunt prieteni. Când iubesc cu adevărat pe cineva îmi place să ascult lumea bârfindu-l; asta îmi verifică oarecum anumite procese obscure ale conştiinţei mele – pe care nu le pricep şi de care nu-mi place să-mi aduc aminte. S-ar spune că paralel cu pasiunea sau interesul meu sincer faţă de cineva creşte şi o pasiune vrăjmaşă, care cere suprimarea, alterarea, detronarea celei dintâi. Nu ştiu. Dar suprinzându-mă plăcut impresionat de critica idioată pe care Harold – prost şi fanatic ca orice eurasian – o făcea femeilor bengaleze, mi-am dat îndată seama că ceva mai adânc leagă încă amintirea Maitreyiei de gândurile şi dorurile mele. Lucrul acesta m-a amuzat şi m-a turburat todeodată. Am trecut în odaia mea, încercând automat să-mi desfund pipa. Nu ştiu ce-am mai făcut după aceea, pentru că întâmplarea nu se află în jurnalul meu de-atunci şi nu mi-am adus aminte de ea decât cu prilejul coroniţei de iasomie , a cărei poveste am s-o scriu eu mai departe, în acest caiet. [...]

3 .*Lut şi ceară*. Combinaţia culorilor sugerate de substantivele *lut* şi *ceară* e un motiv de fascinaţie pentru Allan, în vreme ce Maitreyi va fi ea însăşi tulburată, mai târziu, de culoarea albă a europeanului Allan.

4. *mai mult pentru lămurirea mea decât a lui* (a lui Harold). Este o aluzie la formă de monlog a cărţii, monolog interior susţinut de o continuă reflecţie pe marginea prezenţei Maitreyiei în existenţa lui Allan. Uneori acest monolog se exteriorizează în dialoguri.

5. Reacţia lui Harold, cu privire la Maitreyi, comentată de Allan denotă neînţelegerea unei alte culturi, atitudinea de superioritate a europeanului. De fapt nici Allan însuşi nu va înţelege până la urmă cu adevărat lumea indiană.

6. *Măi spitea mai mult faptul ei, ceea ce era sigilat şi fascinant în viaţa ei!* În acest enunţ, substantivul *faptul* este sinonim cu *existenţa* Maitreyiei, cu semnificaţia prezenţei ei în lume.

Scanned with OKEN Scanner

Allan e trimis să lucreze la Assam, o localitate depărtată de Calcutta, şi acolo după câteva luni se îmbolnăveşte de malarie. Adus la Calcutta pentru tratament, el este vizitat de de către Maitreyi şi Narendra Sen, tatăl acesteia, care-i propune să locuiască în casa familiei sale pentru o mai bună îngrijire.

V

Întregul fragment reprodus din capitolul VIII este - ne asigură naratorul-personaj - o reproducere din jurnal.

Aş vrea să mărturisesc de la început şi răspicat că niciodată nu m-am gândit la dragoste în cele dintâi luni petrecute în tovărăşia Maitreyiei. Mă ispitea mai mult faptul ei, ceea ce era sigilat şi fascinant în viaţa ei. Dacă mă gândeam adesea la Maitreyi, dacă în jurnalul meu se găsesc notate o seamă din cuvintele şi întâmplările ei, dacă, mai ales, mă turbura şi mă neliniştea, aceasta se datora straniului şi neînţelesului din ochii, din răspunsurile, din râsul ei. Este adevărat că spre fata aceasta mă simţeam atras. Nu ştiu ce farmec şi ce chemarea aveau până şi paşii ei. Dar aş minţi dacă n-aş spune că întreaga mea viaţă din Bhowanipore – nu numai fata – mi se părea miraculoasă şi ireală. Intrasem atât de repede şi fără rezervă într-o casă în care totul mi se părea neînţeles şi dubios, încât mă deşteptam câteodată din acest vis indian, mă întorceam cu gândul la viaţa mea, *la viaţa noastră şi-mi venea să zâmbesc. Ceva se schimbase, desigur. Nu mă mai interesa aproape nimic din vechea mea lume, nu mai vedeam pe nimeni în afară de musafirii familiei Sen şi începusem aproape să-mi schimb chiar lecturile. Incetul cu încetul, interesul meu pentru fizica matematică a scăzut, am început să citesc romane şi politică, apoi tot mai multă istorie.*

7. Există în roman un ritual al iubirii, al comunicării care începe cu privirea celor doi, apoi cu atingerea mîinilor, mângâierea părului etc.

Apropierea dintre Allan şi Maitreyi se adânceşte o dată cu decizia celor doi de a învăţa bengaleză şi franceză. Allan ia cunoştinţă de obiceiurile ciudate ale lumii indiene, în legătură cu modul de exprimare a sentimentele.

VIII

.....

Ziua aceea are o mare însemnătate în povestirea de faţă. Transcriu din jurnal. „Am găsit-o abătută, aproape plângând. I-am spus că am venit pentru că m-a chemat, şi aceasta a surprins-o. Ne-am despărţit apoi, pentru cinci minute, ca să sfârşesc scrisoarea. Când m-am întors, dormea pe canapeaua din faţa mesei.

Am deşteptat-o. A tresărit; ochii îi erau măriţi. Am început s-o privesc ţintă; ea îmi sorbea privirile, ochi în ochi, întrebân-

8. *Eram ridicol.* Afirmaţia este făcută din perspectiva unei ditanţări în timp faţă de consemnarea din jurnal, a unui narator (acelaşi) care repovesteşte acum lucrurile cu mai multă luciditate şi, spirit obiectiv.

Scanned with OKEN Scanner

Concepte operaționale

Eseu – scriere redusă ca întindere, cu un anume grad de originalitate, datorată mijloacelor folosite, care tratează, fără a le epuiza, teme abstracte: filozofice, literare, sociale; compoziție școlară.

Confesiune – mărturisire a unor fapte, gînduri, trăiri, sentimente intime. În proza ficțională, acestea sunt puse pe seama unui narator care le istorisește, de regulă, la persoana I. Se creează cu această ocazie o impresie de veridicitate, de adevăr al vieții, de document real.

Jurnal – scriere care consemnează, de obicei zilnic, evenimente reale la care cel în cauză participă sau pe care le trăiește. Jurnalul literar se depărtează de canonul consemnării zilnice a evenimentelor. El este mai degrabă o convenție pentru a da glas vieții interioare a personajelor.

*du-mă la răstimpuri, şoptit: „Ce?" Apoi n-a mai fost în stare să vorbească, nici eu n-am mai putu s-o întreb; ci ne priveam fix, fermecați, stăpâniți de același fluid supranatural de dulce, incapabili să ne împotrivim, să ne scuturăm de farmec deșteptându-ne. Mi-e greu să descriu emoția. O fericire calmă și în același timp violentă, în fața căreia sufletul nu opunea nici o rezistență; o beatitudine a simțurilor care depășea senzualitatea, ca și cum am fi participat la o fericire cerească, la o stare de har. La început, starea se susținea numai prin priviri. Apoi am început să ne atingem mâinile, fără a ne despărți, totuși, ochii. Strângeri barbare, mângâieri de devoțiune. (Notă: Citisem recent despre dragostea mistică a lui Chaitanya, și de aceea îmi exprimam experimentările mele în termini mistici.) Au urmat, firesc, sărutările pe mâini. Era atât de pierdută, își mușca atât de pătimaș (și totuși cast) buzele, încât aș fi putut-o săruta pe buze, aș fi putut face tot. M-am reținut cu multă greutate. Situația era de-a dreptul riscantă. Puteam fi văzuți de oricine cobora scările. Ea este de o emotivitate mistică. (Notă: În jurnalul meu de atunci, influențat de anumit lecture vaishnave, întrebuințam foarte des termenul de „mistic". De altfel comentariul acestei întâmplări, așa cum îl găsesc într-un caiet rătăcit, este străbătut de la un capăt la altul de "experiența mistică". Eram ridicol.) Am întrebat-o, încă o dată, de ce nu putem fi, noi doi, uniți. S-a cutremurat. Ca s-o încerc i-am cerut să recite de două ori acea mantră pe care a învățat-o Tagore ca să se apere de primejdiile contra purității. Totuși, după ce le-a repetat, farmecul stăruia. Cu aceasta i-am dovedit, căci credeam și eu, că experiența noastră nu-și are rădăcini sexuale, ci e **dragoste**, deși manifestată în sincerități carnale. Am simțit și verificat această minune umană: contactul cu suprafirescul, prin atingere, prin ochi, prin carne. Experiența a durat două ceasuri, istovindu-ne. O puteam relua de câte ori ne fixam privirile în* ochii celuilalt [...].

DICȚIONAR

Mantră – formulă rituală sonoră dată de maestru discipolului în religiile hinduită și budistă. Ea are rol în direcționarea energiei celui care-o rostește. Este în esență expresia puterii unei taine de comuniune cu cosmosul (D.S.)

Pandit – titlul dat învățaților brahmani din India

Brahman – persoană aparținând castei brahmanilor, una dintre cele patru caste din India

Șaman – persoană cu calități terapeutice, specifică societăților tradiționale; vrăjitor, vindecător.

Fragmentele reproduse mai sus au un evident caracter confesiv: *Aș vrea să mărturisesc de la început și răspicat că niciodată nu m-am gândit la dragoste în cele dintâi luni petrecute în*

Scanned with OKEN Scanner

tovărășia Maitreyiei. Mă ispitea mai mult faptul ei, ceea ce era sigilat și fascinant în viața ei. Dacă mă gândeam adesea la Maitreyi, dacă în jurnalul meu se găsesc notate o seamă din cuvintele și întâmplările ei, dacă, mai ales, mă turbura și mă neliniștea, aceasta se datora straniului și neînțelesului din ochii, din răspunsurile, din râsul ei."

Trimiterile la „caietul" sau caietele în care el a notat felurite evenimente particularizează „ situația de comunicare" din aceste fragmente. De fapt există două „contexte" prin care se manifestă funcția referențială: pe de-o parte sunt evenimentele care se petrec și pe care Allan le consemnează în jurnal, pe de altă parte evenimentele sunt narate din perspectiva trecerii timpului, a celui care a încheiat „experiența indiană" Cel două „realități referențiale" nu se suprapun întotdeauna și de aceea perspectivele comunicării sunt uneori diferite. Lirismul este astfel temperat de dubla referențialitatea generată de existența așa-zisului jurnal.

Concepte operaționale

Monlog narativ – forma narativă pe care o ia romanul lui Mircea Eliade este apropiată formulei *literaturii autenticității*, promovate de Camil Petrescu în proza sa. Termenul de *autenticitate* trebuie asociat cu ideea de experiență personală pe care trebuie s-o transmită literatura, altfel decât în romanele obiective. Pentru a convinge că romanele sunt expresia unor experiențe reale, personale, se recurge la forma monologului narativ, la procedeul scrierii la persoana I. Naratorul este totodată și personaj, în cazul de față Allan, și el își notează evenimentele și trăirile sale din momentul în care o cunoaște pe Maitreyi, adică *experiența sa indiană* și până ce această experiență eșuează.

Discurs narativ – aici cu sensul de *expunere*, modalitate de organizare a unui text.

Repere pentru studiul textului

Dubla narațiune

1. Identifică „vocea/ vocile/ narative din aceste fragmente și relațiile dintre ele și personaje. Discutați particularitățile alcătuirii discursului narativ.
2. Identifică modurile de expunere prezente în fragmentele date. Clarifică termenul de *monolog narativ*.
3. Precizează momentul în care începe povestea de dragoste dintre Allan și Maitreyi.

Un timp al trăirii

4. În romanele cu caracter confesiv precum Maitreyi, indicii temporali nu sunt foarte importanți, mai important fiind un anume *timp al trăiririlor interioare*, un timp pe care l-am putea numi psihologic. Discutați cam ce semnificație ar putea avea în text sintagme precum *văzând-o odată în mașină*, *Ziua aceea* etc.

Personaje și concepții

5. Identifică personajele din primul fragment și stabilește statutul lor profesional, social etc.
   Ce tip de portrete se realizează pentru fiecare personaj în parte. Extrage fragmente de text pentru a-ți sprijini afirmația.
6. Cum explică naratorul atitudinea lui Harold față de mărturisirea lui cu privire la Maitreyi?
7. Care este atitudinea lui Allan față de lumea indiană. Identifică în text fragmente care te-ar putea ajuta în lămurirea cerinței.
8. Identifică gesturile care fac parte din ritualul iubirii așa cum este descris în ultimul fragment.
9. Ce înțelege Allan prin *dragoste mistică*?

Scanned with OKEN Scanner

MAITREYI

de Mircea Eliade

X

Au început de atunci altfel de zile. Despre fiecare din ele aş putea scrie un caiet întreg, într-atât erau de bogate şi într-atât au rămas de proaspete în amintirea mea. Ne aflam pe la începutul lui august, în vacanţă. Rămâneam aproape tot timpul împreună, eu retrăgându-mă în odaia mea numai ca să mă schimb, să scriu în jurnal şi să dorm. Restul timpului învăţam împreună, căci Maitreyi se pregătea în particular pentru Bachelor of Arts, *şi eu o ajutam. Ceasurile noastre de atunci, ascultând comentariile* Shakuntalei, *unul lângă altul, pe covor, nepricepând un singur cuvânt din textul sanscrit, dar şezând alături de Maitreyi, pentru că îi puteam strânge pe furiş mâinile, o puteam săruta pe păr, o puteam privi şi necăji, în timp ce profesorul, un pandit miop, îi corectă traducerea sau răspunsurile la chestionarul gramatical. Cum îmi interpreta ea pe Kalidassa şi cum găsea în fiecare vers un amănunt din dragostea noastră tăinuită... Ajunsesem să-mi placă numai ce îi plăcea şi ei; muzica, poezia, literatura bengaleză. Mă străduiam să descifrez poeziile vaishnave, citeam emoţionat traducerea Shakuntalei, şi nimic din cele ce mă interesau odinioară nu mai îmi reţinea acum atenţia. Priveam rafturile cu cărţile de fizică fără nici un fior. Uitasem tot în afară de munca mea (pe care o sfârşeam în silă, aşteptând să mă întorc mai curând acasă) şi de Maitreyi.*

Câteva zile după mărturisirea noastră veni să-mi spună că i-am ascuns ceva. Eram atât de infatuat de siguranţa dragostei Maitreyiei şi de voluptatea care mă cuprindea întotdeauna în apropierea ei, încât o luai îndată în braţe şi începui s-o sărut.

- Trebuie să mă asculţi, repetă ea. Trebuie să ştii tot. Tu ai mai iubit vreodată aşa, *ca acuma?*

- Niciodată, răspunsei repede, fără să ştiu dacă mint sau exagerez numai.

(De altfel, ce erau acele dragoste efemere şi senzuale din tinereţea mea, alături de patima asta nouă, care mă făcea să uit tot şi să mă mulez după sufletul şi vrerile Maitreyei?)

- Nici eu, mărturisi Maitreyi. Dar alte iubiri am mai avut. Să ţi le spun?

- Cum vrei.

- Am iubit întâi un pom, din aceia pe care noi îi numim „şapte frunze", se pregăti ea să povestească.

Începui să râd şi o mângâiai protector, ridicol.

- Asta nu e dragoste, scumpa mea.

- Ba da, e dragoste. Şi Chabu iubeşte acum pomul ei; dar al meu era mare, căci şedeam pe atunci în Alipore, şi acolo erau

Puncte de reper

1. Iubirea adevărată presupune o acomodare a cuplului. Alan începe să iubească ceea ce iubeşte Maitreyi: muzica, poezia, literatura bengalieză.

2. *Eram atât de infatuat de siguranţa dragostei Maitreyiei* – această observaţie, un comentariu de fapt al naratorului-personaj, ilustrează ideea unei dedublări a conştiinţei, expresie a unei nevoi de luciditate.

Scanned with OKEN Scanner

arbori mulți și voinici, și eu m-am îngrăgostit de unul înalt și mândru, dar atât de gingaș, atât de mângâietor... Nu mă mai puteam despărți de el. Stam ziua întreagă îmbrățișați, îi vorbeam, ne sărutam, plângeam. Îi făceam versuri fără să le scriu, i le spuneam numai lui; cine altul m-ar fi înțeles? Și când mă mângâia el, cu frunzele pe obraz, simțeam o fericire atât de dulce, încât îmi pierdeam răsuflarea. Mă rezemam de trunchi, ca să nu cad. Fugeam noaptea din odaie, goală, și mă urcam în pomul meu; nu puteam dormi singură. Plângeam, sus, între frunze, până ce se apropia ziua și începeam să tremur. Odată era să mă prindă mama, și am tras o spaimă că am rămas multe zile în pat. De atunci m-am îmbolnăvit eu de inimă. Și nu puteam sta în pat dacă nu mi se aduceau în fiecare zi ramuri proaspete din pomul meu cu „șapte frunze"

O ascultam cum se ascultă o poveste, dar în același timp simțeam cum se depărtează de mine. Cât de complicat îi era sufletul! Înțelegeam încă o dată că simpli, naivi și clari suntem numai noi, civilizații. Că oamenii aceștia pe care îi iubeam atât de mult, încât aș fi voit să ajung unul din ei, ascund fiecare o istorie și o mitologie peste putință de străbătut, că ei sunt stufoși și adânci, complicați și neînțeleși. Mă dureau cele ce spunea Maitreyi. Mă dureau cu atât mai mult cu cât o simțeam în stare să iubească totul cu aceeași pasiune, în timp ce eu voiam să mă iubească veșnic numai pe mine.

3. Iubirile Maitreyiei (pentru un pom) nu pot fi înțelese de Allan care aparține unei culturi profund depărtate de natură, în vreme ce Maitreyi trăiește într-o lume în care totul e încă viu.

XI

Maitreyi continuă, totuși, cu o simplitate care începu să mă cucerească. Vorbea apei, vorbea cerului cu stele, pădurii, pământului. Își sprijini bine în iarbă pumnii purtând inelul și făgădui:

– Mă leg pe tine, pământule, că eu voi fi a lui Allan, și a nimănui altuia. Voi crește din el ca iarba din tine. Și cum aștepți tu ploaia, așa îi voi aștepta eu venirea, și cum îți sunt ție razele, așa va fi trupul lui mie. Mă leg în fața ta că unirea noastră va rodi, căci mi-e drag cu voia mea, și tot răul, dacă va fi, să nu cadă asupra lui, ci asupră-mi, căci eu l-am ales. Tu mă auzi, mamă pământ, tu nu mă minți, maica mea. Dacă mă simți aproape, cum te simt eu acum, și cu mâna și cu inelul, întăreste-mă să-l iubesc todeauna, bucurie necunoscută lui să-i aduc, viață de rod și de joc să-i dau. Să fie viața noastră ca bucuria ierburilor ce cresc din tine. Să fie îmbrățișarea noastră ca cea dintâi zi a monsoon-ului. Ploaie să fie sărutul nostru. Și cum tu niciodată nu obosești, maica mea, tot astfel să nu obosească inima mea în dragostea pentru Allan, pe care cerul l-a născut departe, și tu, maică, mi l-ai adus aproape".

O ascultam tot mai fascinat, până ce nu i-am mai putut înțelege cuvintele. Vorbea o bengaleză de prunc, simplificată, aproape cifrată. Auzeam sunetele, ghiceam pe ici, pe colo câte

4. *O ascultam cum se ascultă o poveste, dar în același timp simțeam cum se depărtează de mine.* Observația exprimă ideea unei incompatibilități în cele din urmă între două lumi: una a „poveștii", a mitului, și alta a rațiunii.

5. Legământul de logodnă rostit de Maitreyi exprimă în chip metaforic, printr-un sistem de corespondențe ideea că dragostea se înscrie într-un mister cosmic, într-o devenire supraindividuală.

Scanned with OKEN Scanner

un cuvânt, dar îmi scăpa tâlcul acestei incantații. Când a tăcut, parcă mi-era teamă s-o ating, intr-atât mi se părea de fermecată, de inaccesibilă. A vorbit tot ea întâi. (Rămăsesem cu o mână pe genunchi şi cu cealaltă apăsată palmă pe pământ, parcă mă legasem şi eu, printr-o magie a gestului).

– Acum nu ne mai desparte nimeni, Allan. Acum sunt a ta, cu desăvârşire a ta...

DICȚIONAR

Profan – *Sacru* şi *profan* sunt doi termeni ai unei opoziții prin care se descrie condiția omului în lume şi în univers. A trăi în *profan* însemnă practic a nu da o semnificație înaltă existenței

Un portret spiritual

Un spirit deschis tutror valorilor cu adevărat spirituale, deschis pentru tot ce opune rezistență morbidului şi îl învinge. (Emil Cioran despre Mircea Eliade)

– Am iubit întâi un pom, din aceia pe care noi îi numim „şapte frunze" (...) – referirea are în vedere aici ideea de comuniune cu universul, concentrată în existența acestui copac, care, conform simbolisticii cifrei şapte, este *copacul cosmic*. (*Cifra şapte corespunde celor şapte zile ale săptămânii, celor şapte planete, celor şapte trepte ale desăvârşirii, celor şapte sfere sau trepte cereşti, celor şapte petale ale trandafirului, celor şapte capete ale cobrei de la Angkor, celor şapte ramuri ale copacului cosmic şi sacrificial al şamanismului* etc.)

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Fragmentele date surprind trei scene ale „istoriei" iubirii dintre Allan şi Maitreyi. Prima dintre ele ar fi cea prin care iubirea lor este mediată de lecturile din Sakuntala, capodoperă a literaturii antice indiene, din care Allan nu înțelege nimic, datorită dificultăților create de neştiința limbii bengaleze. Importantă în această scenă este însă prezența Maitreyiei, posibilitatea lui Allan de a fi aproape de ființa iubită. Extrage un fragment care să ilustreze gesturile de iubire ale lui Allan.
2. Identifică alte două scene de iubirecare sunt prezente în fragmentele de mai sus şi dă-le un titlu.

Erosul ca mister cosmic

3. Recitiți fragmentul în care apare narată iubirea Maitreyiei pentru un pom. Discutați această ipostază a lumii indiene.
4. Prezintă atitudinea lui Allan față de mărturisirea Maitreyiei.

Scanned with OKEN Scanner

5. Jurământul de logodnă al Mitreyiei este construit pe baza unor corespondenţe metaforice de genul:
Mamă pământ – maica mea;
Extrage alte două asemenea corespondenţe de acest fel şi explica-le având în vedere şi următoarea semnificaţie simbolică a unora dintre cuvintele folosite de Maitreyi:
Pământul – principiu universal, pasiv, care se opune cerului; el este aspectul feminin care se opune celui masculin.
Ploaia – simbol al influenţelor cereşti ce se exercită asupra pământului. (D.S.)
6. Dă o explicaţie pentru felul în care priveşte Allan iubirea Miatreyei pentru un pom, având în vedere comentariul lui din finalul fragmentului: *Mă dureau cu atât mai mult cu cât o simţeam în stare să iubească totul cu aceeaşi pasiune*(...)
7. Discutaţi problema relaţiei cu natura a celor două lumi.
8. Discutaţi despre semnificaţia ritualului jurământului Maitreyiei.

Evaluare curentă. Exerciţii de redactare

1. Scrie un text de minimum 15 rânduri despre personajul Allan, aşa cum îţi apare el în fragmentele de mai sus.
2. Citeşte integral romanul ***Maitreyi*** şi rezumă evenimentele legate de tema iubirii într-un text de cel mult o pagină.

Dicţionar

Revelaţie – dezvăluire neaşteptată a unui adevăr ascuns până atunci; fenomen prin care divinitate îşi dezvăluie prezenţa în lume

Dincolo de text

1. Citiţi următoarea opinie a lui M. Eliade şi dialogaţi, pe bază de argumente din text, pe marginea ei:
Noi care suntem produs al lumii moderne, suntem „condamnaţi" să privim orice revelaţie prin cultură. Numai prin formele şi structurile culturale putem găsi izvoarele (...).Consider că există o unitate fundamentală a experimentelor religioase (Mircea Eliade - ***Încercarea labirintului***).
2. Reflectează asupra textului de mai jos şi scrie un eseu liber despre creaţie, stabilind, la început sau la sfârţit un tilul pentru eseu
Creaţia este răspunsul pe care-l putem da destinului, <terorii istoriei>. (Mircea Eliade, ***Încercarea labirintului***)

Scanned with OKEN Scanner

FICȚIUNE ȘI REALITATE

ÎNAINTE DE TEXT

1. Citiți următorul fragment și dicutați ideea/ ideile acestuia:

Veronica (Veronica Micle) *nu exista pentru poet decât ca un mit erotic, ca o necesitate sufletească în clipele de inacțiune sentimentală. Veronica era o creațiune a idealismului său pasional.*

(G. Călinescu – ***Viața lui Mihai Eminescu***)

Dragostea nu este doar un sentiment cuprins în universuri imaginare. Ea este parte dintr-o realitate obiectivă a vieții de zi cu zi, parte din împlinirea noastră ca ființe umane. Textul eminescian de mai jos – o scrisoare către Veronica Micle - are darul de surpinde o ipostază a unei iubiri reale a căreia cauză rămâne oarecum enigmatică.

SCRISORILE EMINESCIENE CĂTRE VERONICA MICLE

Corespondența dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle, pe care poetul o cunoaște la Viena, în anii studiilor universitare, este un capitol aparte în existența și creația poetului. Semnificația acestei corespondențe este evidențiată, cu rezerve, e adevărat, de G. Călinescu în lucrarea ***Viața lui Mihai Eminescu***, capitolul *Eminescu și dragostea*. Acesta observă că „*Pentru a ne da seama de structura eroticii lui Eminescu și a înțelege astfe mai bine raporturile ce au existat între el și Veronica, versurile, mai mult decât scrisorile, sunt un document prețios*". Fragmentul de mai jos se poate înscrie în ceea ce s-ar putea numi o *declarație de dragoste* și, așa cum mărturisește autorul, aceasta pare a fi dacă nu prima, una dintre primele sale scrisori adresate Veronicăi.

Scanned with OKEN Scanner

București, 5-11 august 1879

Dulcea mea amică,

(...) Tu știi, dulce și nobilă amică, că (în) sentimentul de care-ți vorbesc nu e nimic banal, care să aibă ceva comun nici cu teoria plăcerii, nici cu platitudinile unei tinereți necorupte.*

Nici tinerețea, nici frumusețea ta, nici virtuți sufletești, nici grații fizice nu au fost cauza aclei simțiri care a aruncat o umbră adâncă asupra vieții mele întregi.

Adesea, există enigme matematice, pentru a căror dezlegare îți trebuie o cifră cunoscută; adesea, un complex de cazuri se dezleagă printr-o singură cauză necunoscută.

Astfel, viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoscuții mei nu are înțeles fără tine.

Nu știu de ce ești o parte întregitoare a tuturor gândurilor mele, nici mă preocup s-o știu, căci nu mi-ar folosi la nimic.

Dar este o legătură cu tine neexplicabilă, de nu între viața ta și a mea, dar desigur, între a mea și tot ceea ce te atinge pe tine, între a mea și răsuflarea ta pe pământ.

Veronica e întâia dată că-ți scriu pe nume și cutez a-l pune pe hârtie – nu voi să-ți spun, dar tu nu știi, nici poți ști cât te-am iubit, cât te iubesc. Atât de mult, încât mai bine aș înțelege o lume fără soare, decât pe mine fără să te iubesc [...]

(M. Eminescu. apud G. Călinescu, ***Viața lui Mihai Eminescu***)

Puncte de reper

1. Poetul este preocupat de a evita ca gestul său să fie inclus într-o serie de gesturi cotidiene. *Teoria plăcerii* - este probabil o aluzie la cei care înțeleg iubirea doar ca senzualitate în opoziție cu iubirea văzută ca trăire spirituală.

2. *platitudinile unei tinereți necorupte* – Eminescu se referă probabil la acele declarații de dragoste banale care sunt mai degrabă expresia unei inspirații exterioare decât a unei trăiri autentice (platitudine – loc comun)

3. *Enigme matematice* – trimiterea la această construcție are legătură cu imaginea iubirii văzută ca mister.

REPERE PENTRU STUDIUL TEXTULUI

1. Cine este autorul textului de mai sus. Este el o persoană reală sau una imaginară (un personaj). Discutați.
2. Care este tema acestui text?
3. Cui se adresează textul?
4. Recitește paragraful al doilea al textului și scrie sub formă de titlul ideea paragrafului.
5. Extrage din text două afirmații din care să rezulte ideea că, fără Veronica, existența lui Mihai Eminescu nu *are înțeles*.
6. Găsește o explicație pentru cele două formule folosite în această declarație de dragoste: *cât te-am iubit, cât te iubesc.*

Ficțiune și realitate

7. Recitește textul și stabilește dacă:
   - cuvintele sunt folosite predominant cu sens propriu sau figurat;
   - intenția emițătorului este aceea de a împărtăși un sentiment adevărat, pe care-l trăiește chiar el sau un sentiment imaginar, aparținând unei persoane/ personaj/ fictive;
   - scopul textului este acela de a transmite informații cu privire la o stare de fapt sau de emoționa în primul rând;
   - textul se referă la o lume fictivă/ este ficțional/ sau se referă la un aspect al lumii reale, databil istoric/ este nonficțional.

Scanned with OKEN Scanner

1. Extrage din text cel puțin două construcții care să exprime ideea că iubirea este un mister.
   Discutați semnificația acestor construcții.
2. Stabiliți, prin discuții, dacă între textele de mai jos și scrisoarea eminesciană există vreo legătură:

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăce
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un <nu știu cum> ș-un <nu știu ce>
M-a fermecat cu vreo scânteie
Din clipa-n care ne văzum
Deși nu e decât femeie
E totuși altfel, <nu știu cum>

(De-or trece anii...)

TIPURI DE CORESPONDENȚĂ

1. Având în vedere cunoștințele voastre din gimnaziu motivați afirmația că fragmentul eminescian este o scrisoare.
2. Completați în următoarea listă locurile goale cu elemente ale structurii unei scrisori:
   - datarea și .....;
   - formula de adresare;
   - introducerea;
   - .....;
   -încheierea/ formula de încheiere;
   - .....
   -post-scriptum (P.S.)
3. În gimnaziu ai mai studiat și alte forme de corespondență: cartea poștală, biletul, telegrama etc.
   Identifică tipul de corespondență de mai jos și stabiliți prin discuții principalele caracteristici:

Onor. Prim. Ministru

București

„Directoru prefecturi locale Raul Grigorașcu insultat grav dumnezeu mami și palme cafine central. Amenințat moarte. Viața onorul nesigure. Rugăm anchetaț urgent faptu"

Costăchel Gudurău

avocat. aleg. coleg. I. fost deputat

4. Rescrie textul de mai sus într-un limbaj standard, eliminând și greșelile de ortografie.

Scanned with OKEN Scanner

EVALUARE SUMATIVĂ

1. Citiți cu atenție fragmentul de mai jos, având în vedere:
- emițătorul/ emițătorii;
- tema fragmentului.
- modul de expunere folosit;

Veta (dă un țipăt, se scoală și fuge în partea ceailaltă a scenii, făcându-și cruce și scuipându-și în sân): *A!*

Rică (întocându-se în genunchi spre partea unde ea a fugit): *Angel radios! Precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul rațiunii, da! sunt nebun...*

Veta: *Nebun ! (strigând) Săriți, Chiriac! Spiridoane!*

Rică: *Nu striga, madam, (se târăște un pas în genunchi) fii mizericordioasă! Sunr nebun de amor, da, fruntea mea îmi arde, tâmplele-mi se bat, sufer peste poate, parcă sunt turbat.*

Veta: *Turbat?...Domnule, spune-mi degrab' , aminteri, strig: cine ești, ce pofteși, ce cauți pe vremea asta în casele oamenilor ?*

Rică (se ridică și se apropie de dânsa ținându-i drumul) *Cine sunt „ mă-ntrebi cine sunt ? Sunt un june tânăr și nefericit, care sufere peste poate și iubește la nemurire.*

(I.L. Caragiale – ***O noapte furtunoasă***)

2. Discutați în ce măsură există o adecvare între limbaj/ mijloacele folosite/ și oferta de dialog/ tema.

DINCOLO DE TEXT

1. Comparați într-o discuție orală cele două declarații de dragoste (cea semnată de Mihai Eminescu și cea a lui Rică Venturiano).

2. Redactați, în urma discuției, un eseu de cel puțin o pagină în care veți avea în vedere:
- rolul elementelor verbale, nonverbale și paraverbale în inițierea și menținerea contactului verbal, inclusiv formulele de adresare, ca și în transmiterea informațiilor;
- tipul de text folosit (narativ, descriptiv, informativ, argumentativ); structura și particularitățile celor două texte;
- adecvarea limbajului, a mijloacelor folosite, la temă;
- intenția și atitudinea emițătorului.

3. Scrieți o declarație de dragoste către o persoană reală sau către una imaginară, folosind stilul eminescian sau stilul lui Caragiale/ Rică Venturiano.

Scanned with OKEN Scanner

[Afara-i toamnă, frunză-mprăştiată]

de Mihai Eminescu

Afara-i toamnă, frunză-mprăştiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Şi tu citeşti scrisori din roase plicuri
Şi într-un ceas gândeşti la viaţa toată.

Pierzându-ţi timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n uşa ta să bată;
Dar şi mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picur

Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
In juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri;

Deodat-aud foşnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâni subţiri şi reci mi-acopăr ochii..

[Când însuşi glasul]

de Mihai Eminescu

Când însuşi glasul gândurilor tace,
Mă-ngână cântul unei dulci evlavii -
Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopţii blând însenina-vei
Cu ochii mari şi purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace
Ca să te văd venind - ca-n vis, aşa vii!

Cobori încet...aproape, mai aproape
Te pleacă iar zâmbind peste-a mea faţă
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape
Să simt fiorii strângerii în braţe –
Pe veci pierduto, vecinic adorato!

Scanned with OKEN Scanner

Sara pe deal

de Mihai Eminescu

Sara pe deal buciumul sună cu jale,
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,
Apele plâng, clar izvorând din fântâne;
Sun un salcâm, dragă, m-aştepți tu pe mine.

Luna pe cer trece aşa sfântă şi clară,
Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,
Stele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ți-e plină,

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,
Streşine vechi case în lună ridică,
Scârțâie-n vânt cumpăna de la fântână
Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână

Şi osteniți oameni cu coasa-n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechi împle cu glasul lui sara,
Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuțeşte;
Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbeşte:
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,
Ore întregi spune-ți-voi cât îmi eşti dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul
Şi surâzând vom adormi sub înaltul,
Vechiul salcâm. – Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

Morgenstimmung

de Tudor Arghezi

Tu ți-ai strecurat cântecul în mine
Intr-o dup-amiază, când
Fereastra sufletului zăvorâtă bine
Se deschisese-n vânt,
Fără să ştiu că te aud cântând.

Cântecul tău a umplut clădirea toată,
Sertarele, cutiile, covoarele,
Ca o lavandă sonoră. Iată,
Au sărit zăvoarele,
Şi mânăstirea mi-a rămas descuiată.

Scanned with OKEN Scanner

Şi poate că nu ar fost nimic
Dacă nu intra să sape,
Cu cântecul, şi degetul tău cel mic,
Car pipăia mierlele pe clape –
Si-ntreaga ta făptură, aproape.

Cu tunetul se prăbuşiră şi norii
In încăperea universului închis.
Vijelia aduse cocorii,
Albinele, frunzele...Mi-s
Şubrede bârnele ca foile florii.

De ce-ai cântat? De ce te-am auzit?
Tu te-ai dumincat cu mine vaporos –
Nedespărţit – în bolţi.
Eu veneam de sus, tu veneai de jos.
Tu soseai din vieţi, eu veneam din morţi.

ROMEO ŞI JULIETA

de William Shakespeare

Actul III, Scena 5
(intră Romeo şi Julieta, sus, în balcon)

Julieta: *Cum? Vrei să pleci? Dar nu e încă ziuă!*
Nu ciocârlia, ci privighetoarea
Ţi-a săgetat auzul temător!
In fiecare noapte cântă-n rodiu
Privighetoarea fu, iubitul meu!
Romeo: *N-a fost, iubita mea, privighetoarea,*
Ci ciocârlia, solul zilei noi.
Nu vezi, în zare, raza jucăuşă
Tivită ca o dantelă-n răsărit
Despicătura norilor? de mult
Suflat-a noaptea-n candele! Se-arată,
Pe piscurile sure, alba zi.
De plec acum, trăiesc. De mai rămân,
S-a isprăvit cu mine.
Julieta: *Ştiu eu bine*
Că nu-i lumina zilei! E-o fâşie
De meteor, însărcinat de soare
Spre Mantua să-ţi lumineze drumul
Cu facla lui. Mai stai puţin! De ce
Să te zoreşti când încă nu e ziuă?
Romeo: *Să vină-atunci străjerii să mă prindă!*
Să mă ucidă! N-au decît! Nu-mi pasî,
Dacă aşa vrei tu. Să zicem, deci,

Scanned with OKEN Scanner

Că raza de lumină jucăuşă
Nu-i ochiul zilei, ci un pal reflex
Răsfrânt de fruntea Cynthiei. Să zicem
Că pasărea care-şi avântă glasul
In slăvile cereşti nu-i ciocârlia!
Mi-e atât de dor să mai rămân cu tine,
Că-n veci n-aş mai pleca. O, vino, Moarte,
Dacă aşa doreşte Julieta!
Fii binecuvântată. Tu ce spui,
Iubita mea? Nu spui nimic? Nu e încă ziuă!

Julieta: *Ba da! E ziuă, pleacă! Du-te! Fugi!*
E glasul ţipător al ciocârliei!
Cic-ar avea glas dulce ciocârlia,
Dar cum să-l aibă dacă ne desparte?
Şi cică broasca slută şi-a schimbat,
Cândva, cu ciocârlia, ochii : Ah!
Ce n-aş fi dat să-şi fi schimbat şi glasul!
Căci iată ,glasul ei ne-nfricoşează
Şi ne desparte, glasul ei ne-alungă
Şi trâmbiţează zorile. Oh! Du-te!
Izvorul zilei creşte şi sporeşte
Izvorul negru al deznădejdii noastre.

(Traducere de Virgil Teodorescu)

DICŢIONAR

Rodiu – arbore specific zonelor calde, ale cărui fructe de culoare roşie şi de mărimea unui măr sunt rodiile
Meteor – emanaţie a pământului încins de soare; simbol al luminii şi zilei
Cynthia – zeiţa lunii (Diana, Artemis)

B-dul Tudor Vladimirescu, nr. 31, sector 5, Bucureşti, ROMÂNIA
fed print
tipografie
O societate Bertelsmann
Tel.: 411.00.55; 411.47.78 fed@promo.ro

Scanned with OKEN Scanner